POLIROM

JOSÉ

SARAMAGO

INTERMITENȚELE MORȚII

JOSÉ

SARAMAGO

INTERMITENȚELE MORȚII

Traducere din limba portugheză
de Georgiana Bărbulescu

Ediția a II-a

POLIROM
2009

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminînd cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare şi politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură şi caligrafie*. *Ridicat de la pămînt* (1980) îi aduce recunoaşterea în spaţiul lusitan şi impune fraza şi punctuaţia care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internaţională o dobîndeşte cu *Memorialul mînăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături de *Anul morţii lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2009) şi *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordînd o atenţie specială „originii şi identităţii portugheze". În 1991 publică *Evanghelia după Isus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruieşte o viaţă apocrifă a lui Isus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o constituie seria de ficţiuni ucronice şi alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) şi urmată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peştera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002; în pregătire la Editura Polirom), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) şi *Intermitenţele morţii* (2005; Polirom, 2007, 2009). Un an mai tîrziu, apare volumul autobiografic *Fărîme de memorii* (Polirom, 2009), urmat de microromanul *Călătoria elefantului* (în pregătire la Editura Polirom). În seria de autor „José Saramago", care a debutat în 2008, au mai apărut *Toate numele*, *Eseu despre orbire*, *Anul morţii lui Ricardo Reis* şi *Peştera*. *Intermitenţele morţii* este un roman ce are în centru perplexitatea umană în faţa uneia dintre realităţile inevitabile ale existenţei. Într-o ţară al cărei nume nu este menţionat, se întîmplă ceva ce nu s-a mai pomenit de la începutul lumii: moartea decide să-şi suspende activitatea. Din acel moment, destinul oamenilor pare a fi să trăiască veşnic. După o scurtă perioadă de euforie, lumea se cufundă însă în haos şi disperare şi începe să caute diferite moduri de a convinge moartea să-şi reintre în drepturi, în urma presiunilor din partea bisericii, a familiilor îngrozite de bătrînii ce insistă să facă umbră pămîntului, a sinucigaşilor şi a companiilor de pompe funebre.

Lui Pilar, soția mea

Vom şti tot mai puţin
ce este o fiinţă umană.

CARTEA PREVIZIUNILOR

Gîndește-te de ex. mai mult la moarte – & ar fi, într-adevăr, ciudat să nu apuci să cunoști din acest motiv noi reprezentări, noi contexte ale limbajului.

Wittgenstein

A doua zi nu a murit nimeni. Faptul, fiind absolut contrar regulilor vieții, pricinuia o imensă tulburare în spiritele oamenilor, efect justificat sub toate aspectele, ajunge să ne amintim că, în cele patruzeci de volume ale istoriei universale, nu exista o singură știre sau măcar un caz care să indice că s-ar mai fi întîmplat vreodată un asemenea fenomen, să treacă o zi întreagă, cu toate ale sale generoase douăzeci și patru de ore, socotindu-le pe cele diurne și nocturne, pe cele matinale și de seară, fără să se producă un deces din cauză de boală, o cădere mortală, o sinucidere dusă la bun sfîrșit, nimic-nimic, absolut nimic. Nici măcar unul dintre acele accidente de mașină atît de frecvente în ocazii festive, cînd irresponsabilitatea veselă și excesul de alcool se iau la întrecere pe șosele ca să fie clar, o dată pentru totdeauna, cine e în stare să ajungă primul la moarte. Noaptea de Anul Nou nu lăsase în urmă obișnuitul și catastroficul șuvoi de decese, ca și cum bătrîna atropos cu dinții rînjiți s-ar fi hotărît să-și pună foarfeca în cui pentru o zi. Sînge,

totuși, a fost, și nu puțin. Zăpăciți, agitați, îngrijorați, stăpînindu-și cu greu greața, pompierii scoteau din grămada de fiare trupuri umane jalnice care, în conformitate cu logica matematică a coliziunilor, ar fi trebuit să fie moarte, chiar moarte de-a binelea, dar care, în ciuda gravității rănilor și a traumatismelor suferite, continuau să trăiască și erau, astfel, transportate la spitale, în sunetul sirenelor sfîșietoare ale ambulanțelor. Nici unul dintre aceștia nu avea să moară pe drum, ba chiar toți aveau să dezmintă cele mai pesimiste prognosticuri medicale, Amărîtul ăsta nu are nici o șansă, nici nu merită să-mi pierd timpul și să-l operez, îi spunea chirurgul infirmierei în timp ce aceasta îi potrivea masca pe față. Realmente, poate cu o zi înainte n-ar fi existat salvare pentru amărît, dar era limpede că victima refuza să moară în acea zi. Și ceea ce se întîmpla aici, se întîmpla în toată țara. Pînă noaptea la ora douăsprezece fix, în ultima zi a anului, încă mai erau oameni care acceptaseră să moară din cel mai fidel respect față de reguli, indiferent dacă era vorba de cele referitoare la esența chestiunii, adică sfîrșitul vieții, sau de cele ținînd de multiplele modalități cu care aceasta, amintita esență a chestiunii, obișnuiește să se înveșmînteze, cu o pompă și o solemnitate mai mare sau mică, atunci cînd sosește momentul fatal. Un caz mai interesant decît toate

celelalte, evident pentru că era vorba despre cine era vorba, a fost cel al foarte vîrstnicei și veneratei regine-mame. La ora douăzeci și trei și cincizeci și nouă de minute, în acea zi de treizeci și unu decembrie, nimeni n-ar fi fost atît de ingenuu încît să parieze fie și o ceapă degerată pentru viața regalei doamne. Se pierduse orice speranță, medicii se plecaseră în fața evidenței implacabile, familia regală, dispusă în mod ierarhic în jurul patului, aștepta cu resemnare ultima suflare a matriarhei, eventual cîteva vorbulițe, o ultimă povață în vederea pregătirii morale a iubiților principi, nepoții săi, poate o frază frumoasă și rotundă adresată veșnic ingratei memorii a supușilor care vor veni. Apoi însă, ca și cum timpul s-ar fi oprit, nu s-a întîmplat nimic. Regina-mamă nu s-a simțit nici mai bine, nici mai rău, rămăsese ca suspendată, legănîndu-și trupul fragil între viață și moarte, amenințînd în fiecare clipă să cadă de cealaltă parte, dar legată de ceastălaltă printr-un fir subțire de care moartea, doar ea putea fi, continua să țină, nu se știe din ce capriciu ciudat. Deja trecuserăm în ziua următoare, și în această zi, conform informației date chiar la începutul acestei relatări, nimeni nu avea să moară.

După-amiaza era deja foarte înaintată cînd începu să circule zvonul că, de la începutul noului an, mai exact de la ora zero a acestei zile de întîi

ianuarie în care ne aflăm, nu se semnalase în întreaga țară nici măcar un deces. Unii credeau, de exemplu, că zvonul s-ar fi născut din surprinzătoarea îndîrjire a reginei-mame de a nu renunța la puțina viață care-i mai rămăsese, dar adevărul este că obișnuitul buletin medical distribuit mijloacelor de comunicare în masă de biroul de presă al palatului dădea asigurări nu numai că starea generală a bolnavei regale înregistrase o ameliorare vizibilă în timpul nopții, ci chiar sugera, mai mult, lăsa să se înțeleagă, alegînd cu grijă cuvintele, că exista posibilitatea unei restabiliri complete a prea importantei sănătăți. Într-o primă fază, zvonul putea să fi pornit în modul cel mai firesc și de la o firmă de pompe funebre, Din cîte se vede, nimeni nu pare dispus să moară în prima zi a anului, sau dintr-un spital, Omul acela din patul douăzeci și șapte, nici în car, nici în căruță, sau de la purtătorul de cuvînt al poliției rutiere, Este un adevărat mister cum, avînd loc atîtea accidente rutiere, nu există nici un mort, măcar așa, ca exemplu. Zvonul, a cărui sursă primară n-a fost niciodată descoperită, nu că asta ar fi avut, dacă e să ne gîndim, prea mare importanță în lumina celor ce abia urmau să se întîmple, n-a întîrziat să ajungă la ziare, la radio și la televiziune, imediat făcîndu-i să-și ciulească urechile pe directorii, adjuncții și redactorii-șefi, acele persoane

nu numai pregătite să adulmece de la distanță marile evenimente ale istoriei lumii, dar și antrenate în sensul de a le da o mai mare amploare ori de cîte ori acest lucru e convenabil. În cîteva minute, zeci de reporteri se aflau în stradă luînd la întrebări pe fitecine le apărea în cale, în timp ce prin redacțiile în fierbere telefoanele se agitau și zbîrnîiau cu aceeași frenezie iscoditoare. S-a sunat la spitale, la crucea roșie, la morgă, la pompele funebre, la secțiile de poliție, la toate secțiile, cu excepția, lesne de înțeles, a celei secrete, dar răspunsurile constau în aceleași cuvinte laconice, Nu sînt morți. Mai mult noroc avea să aibă reportera aceea tînără de la televiziune căreia un trecător, uitîndu-se alternativ ba la ea, ba la cameră, i-a povestit un caz trăit de el personal, o copie fidelă a episodului deja relatat cu regina-mamă, Tocmai bătea miezul nopții, spuse el, cînd bunicul meu, care părea să se afle chiar pe punctul de a se sfîrși, a deschis brusc ochii înainte să sune ultima bătaie a ceasului din turn, ca și cum s-ar fi căit de pasul pe care urma să-l facă, și n-a mai murit. Reportera a fost atît de stîrnită de ceea ce tocmai auzise încît, fără să dea atenție nici protestelor, nici rugăminților, Doamnă dragă, vă rog, nu pot, trebuie să mă duc la farmacie, îl am pe bunicul acasă care așteaptă medicamentele, îl împinse pe om în mașina de serviciu, Veniți,

veniți cu mine, bunicul dumneavoastră nu mai are nevoie de medicamente, strigă ea, zicîndu-i șoferului să pornească urgent spre studioul de televiziune, unde, exact în acel moment, se pregăteau cele necesare pentru o dezbatere între trei specialiști în fenomene paranormale, și anume, doi vrăjitori recunoscuți și o clarvăzătoare celebră, convocați în mare grabă ca să analizeze și să-și exprime opinia asupra a ceea ce începea să fie numit de către unii băscălioși, din aceia care n-au nici un pic de respect, greva morții. Reportera, încrezătoare, își făcea de zor treaba, într-o cruntă amăgire, întrucît interpretase spusele sursei sale de informație ca însemnînd că muribundul se căise literalmente de pasul pe care era gata să-l facă, adică să moară, să răposeze, să dea ortul popii, și prin urmare se hotărîse să dea înapoi. Or, cuvintele pe care fericitul nepot le pronunțase efectiv, Ca și cum s-ar fi căit, erau cu totul diferite de un peremptoriu S-a căit. Cîteva noțiuni de sintaxă elementară și o mai mare familiarizare cu subtilitățile elastice ale timpurilor verbale ar fi evitat quiproquoul și admonestarea pe care biata fată, roșie toată de rușine și umilință, a trebuit s-o suporte de la șeful ei direct. Nici nu-și imaginau însă, nici el, nici ea, că respectiva frază, repetată în direct de cel intervievat și ascultată din nou în înregistrarea transmisă în

telejurnalul de seară, urma să fie înțeleasă în același mod greșit de milioane de oameni, avînd drept consecință tulburătoare, într-un viitor foarte apropiat, apariția unei mișcări sociale, la baza căreia cetățenii erau ferm convinși că, prin simpla voință, va fi posibil să se învingă moartea și că, prin urmare, dispariția nemeritată a atîtor oameni în trecut se datora numai unei reprobabile debilități volitive a generațiilor anterioare. Dar lucrurile nu aveau să se oprească aici. De vreme ce oamenii vor continua să nu moară, fără ca asta să necesite vreun efort perceptibil, o altă mișcare populară de masă, dotată cu o viziune prospectivă mai ambițioasă, proclama faptul că cel mai mare vis al omenirii de la începutul timpurilor, adică posibilitatea de a se bucura fericită de o viață eternă aici pe pămînt, devenise un bun la îndemîna tuturor, ca soarele care răsare în fiecare zi și ca aerul pe care-l respirăm. Deși își disputau, ca să spunem așa, același electorat, exista și un punct asupra căruia cele două mișcări au știut să se pună de acord, și acesta a fost numirea în funcția de președinte de onoare, dată fiind înalta sa calitate de precursor, a curajosului veteran care, în clipa supremă, provocase și învinsese moartea. Din cîte se pare, nu avea o importanță deosebită faptul că bunicuțul se afla în stare de comă profundă și, conform tuturor indiciilor, ireversibilă.

Deși cuvîntul criză nu este cu siguranță cel mai potrivit pentru a caracteriza faptele cu totul singulare pe care le-am povestit pînă acum, întrucît ar fi absurd, nepotrivit și ar atenta la logica cea mai firească să se vorbească de criză într-o situație existențială chiar privilegiată prin absența morții, se înțelege de ce unii cetățeni, zeloși în ce privește dreptul lor la o informație veridică, se tot întreabă pe ei înșiși, și unii pe alții, ce naiba se întîmplă cu guvernul, că pînă acum n-a dat nici cel mai mic semn de viață. Bineînțeles că ministrul sănătății, interpelat în treacăt în intervalul scurt dintre două ședințe, le-a explicat jurnaliștilor că, luînd în considerare lipsa elementelor suficiente de apreciere, orice declarație oficială ar fi în mod obligatoriu prematură, Adunăm informațiile care ne sosesc din toată țara, adăugă el, și realmente în nici una nu se face referire la vreun deces, dar e ușor de imaginat că, luați prin surprindere ca toată lumea, încă nu sîntem pregătiți să facem o primă apreciere asupra originii fenomenului și asupra implicațiilor sale, atît imediate, cît și viitoare. S-ar fi putut opri aici, ceea ce, ținînd seama de dificultățile situației, ar fi fost un motiv suficient de recunoștință, dar bine cunoscutul impuls de a recomanda populației calm în legătură cu totul și nimic, de a o menține liniștită în țarc cu orice preț, acest tropism care la politicieni, în special

dacă fac parte din guvern, a devenit o a doua natură, ca să nu spunem automatism, mișcare mecanică, l-a făcut să pună capăt dialogului în cel mai nefericit mod, Ca responsabil în funcția de ministru al sănătății, vă asigur pe toți cei care mă ascultați că nu există nici un motiv de alarmă, Dacă am înțeles bine ceea ce am auzit, observă un jurnalist pe un ton ce nu voia să pară prea ironic, în opinia domnului ministru faptul că nimeni nu moare nu este alarmant, Exact, deși cu alte cuvinte, exact asta am spus, Domnule ministru, permiteți-mi să vă amintesc că ieri încă mureau oameni și nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că asta ar fi alarmant, E natural, normal e ca oamenii să moară, iar faptul de a muri devine alarmant doar atunci cînd morțile se înmulțesc, un război, o epidemie, de exemplu, Adică atunci cînd ies din rutină, S-ar putea spune și așa, Dar, acum cînd nu se găsește nimeni dispus să moară, veniți dumneavoastră și ne cereți să nu ne alarmăm, veți fi de acord cu mine că e, cel puțin, destul de paradoxal, M-am exprimat prin forța obișnuinței, recunosc că nu trebuia aplicat termenul de alarmă în acest caz, Ce alt cuvînt ați folosi atunci, pun întrebarea pentru că, în calitate de jurnalist conștient de obligațiile sale, așa cum mă mîndresc că sînt, am grijă să folosesc termenul exact, ori de cîte ori este posibil. Ușor agasat de insistență,

ministrul răspunse sec, Nu-i unul singur, sînt cam cinci, Care, domnule ministru, Să nu alimentăm speranțe false. Ar fi fost, fără îndoială, o manșetă atractivă și onestă pentru ziarul din ziua următoare, dar directorul, după ce se consultă cu redactorul-șef, consideră neindicat, și din punctul de vedere al imaginii ziarului, să arunce această găleată cu apă rece ca gheața asupra entuziasmului popular, Puneți același lucru ca întotdeauna, An Nou, Viață Nouă, spuse el.

În comunicatul oficial, transmis, în sfîrșit, tîrziu în noapte, șeful guvernului confirma faptul că nu se înregistrase nici un deces în toată țara de la începutul noului an, solicita moderație și simț de răspundere în aprecierile și interpretările care s-ar formula pe baza acestui fapt atît de straniu, amintea că nu trebuie exclusă ipoteza unei simple întîmplări, că ar putea fi vorba de o modificare cosmică pur accidentală și fără continuitate, de o conjugare excepțională de coincidențe introduse în ecuația spațiu-timp, dar că, pentru orice eventualitate, se inițiaseră deja contacte exploratorii cu organismele internaționale competente, cu scopul de a abilita guvernul să întreprindă o acțiune care ar fi cu atît mai eficientă cu cît ar fi mai concertată. Odată exprimate aceste afirmații vagi, pseudoștiințifice, menite, și ele, să liniștească, prin ceva de neînțeles, tulburarea care domnea în

țară, prim-ministrul sfîrși afirmînd că guvernul era pregătit pentru orice eventualitate omenește imaginabilă, hotărît să înfrunte cu curaj și cu sprijinul indispensabil al populației complexele probleme sociale, economice, politice și morale pe care le-ar suscita, în mod inevitabil, dispariția definitivă a morții, în cazul, pe care totul pare să-l indice drept previzibil, că o asemenea posibilitate se va confirma. Vom accepta provocarea imortalității trupului, exclamă el pe un ton înflăcărat, dacă aceasta va fi voia lui dumnezeu, căruia îi vom mulțumi veșnic, prin rugăciunile noastre, că a ales minunatul popor al acestei țări drept instrument al său. Aceasta înseamnă, se gîndi șeful guvernului terminînd de citit, că sîntem băgați pînă-n gît într-un mare bucluc. Nici nu-și putea imagina, de fapt, pe unde avea să-și mai scoată cămașa. Încă nu trecuse jumătate de oră cînd, aflat deja în mașina oficială care-l ducea acasă, a fost sunat de cardinal, Bună seara, domnule prim-ministru, Bună seara, eminență, Vă sun ca să vă spun că mă simt profund șocat, Și eu, eminență, situația este foarte gravă, cea mai gravă din cîte a avut de trăit această țară pînă astăzi, Nu e vorba despre asta, Despre ce este vorba atunci, eminență, Este total deplorabil faptul că, la redactarea declarației pe care tocmai am ascultat-o, nu v-ați amintit de cele ce constituie temelia, pilonul,

piatra unghiulară, cheia de boltă a sfintei noastre religii, Eminență, iertați-mă, mă tem că nu înțeleg unde vreți să ajungeți, Fără moarte, ascultați-mă bine, domnule prim-ministru, fără moarte nu există înviere, și fără înviere nu există biserică, Drace, N-am înțeles ce ați spus, repetați, vă rog, N-am spus nimic, eminență, probabil o fi fost vreo interferență cauzată de electricitatea atmosferică, de cea statică sau chiar vreo problemă de acoperire, satelitul are uneori întreruperi, spunea eminența voastră că, Spuneam ceea ce orice catolic, și dumneavoastră nu sînteți o excepție, are obligația să știe, că fără înviere nu există biserică, de altfel, cum v-a trecut prin minte că dumnezeu și-ar putea dori propriul sfîrșit, este un sacrilegiu absolut să afirmi așa ceva, poate cea mai mare dintre blasfemii, Eminență, eu n-am spus că dumnezeu și-ar dori propriul sfîrșit, De fapt, chiar cu aceste cuvinte nu, dar ați admis posibilitatea ca imortalitatea trupului să izvorască din voia domnului, nu e nevoie să fii licențiat în logica transcendentală ca să înțelegi că dacă o spui pe una, o spui și pe cealaltă, Eminență, vă rog, credeți-mă, a fost doar o simplă frază de efect menită să impresioneze, un final de discurs, nimic mai mult, știți bine că politica are astfel de necesități, Și biserica le are pe ale ei, domnule prim-ministru, dar noi cîntărim mult înainte de a deschide gura, nu vorbim

doar de dragul de a vorbi, calculăm efectele la distanță, specialitatea noastră, dacă vreți o imagine ca să înțelegeți mai bine, este balistica, Sînt dezolat, eminență, Și eu aș fi în locul dumneavoastră. Ca și cum ar fi stat să aprecieze timpul necesar căderii bombei, cardinalul făcu o pauză, apoi, pe un ton mai blînd, mai cordial, continuă, Aș vrea să știu dacă, înainte de a o citi mijloacelor de comunicare în masă, ați adus declarația la cunoștința maiestății sale, Firește, eminență, fiind vorba de o chestiune atît de delicată, Și ce a spus regele, dacă nu este un secret de stat, I s-a părut că e bine, A făcut vreun comentariu, Uimitor, Uimitor, Ce, Asta a spus maiestatea sa, uimitor, Adică și maiestatea sa a hulit, Nu e de competența mea să judec astfel de lucruri, eminență, faptul de a trăi cu propriile mele greșeli deja îmi dă destulă bătaie de cap, Va trebui să vorbesc cu regele, să-i amintesc că, într-o situație ca asta, atît de confuză, atît de delicată, numai respectarea fidelă și neobosită a doctrinelor dovedite ale sfintei noastre mame, biserica, va putea salva țara de la haosul înspăimîntător care se va abate peste noi, Eminența voastră va hotărî, este domeniul dumneavoastră, Îl voi întreba pe maiestatea sa ce preferă, s-o vadă pe regina-mamă agonizînd pe vecie, zăcînd într-un pat din care nu se va mai scula, cu trupul imund reținîndu-i în mod nedemn

sufletul, sau s-o vadă, triumfătoare prin moarte asupra morții, în slava eternă și plină de lumină a cerurilor, Nimeni n-ar ezita să răspundă, Da, dar spre deosebire de ceea ce se crede, nu atît răspunsurile mă interesează, domnule prim-ministru, ci întrebările, evident mă refer la ale noastre, observați cum obișnuiesc să aibă, în același timp, un scop la vedere și o intenție ascunsă, dacă le punem, nu o facem numai ca să ni se dea niște răspunsuri pe care în acel moment avem nevoie ca aceia întrebați să le audă din propria lor gură, ci și ca să pregătim terenul pentru răspunsurile viitoare, Cam ca în politică, eminență, Așa e, dar avantajul bisericii este că, deși uneori nu pare, în gestionarea celor ce se află sus guvernează ceea ce se află jos. Urmă o nouă pauză, întreruptă de prim-ministru, Aproape am ajuns acasă, eminență, dar, dacă-mi permiteți, aș dori să vă mai pun o întrebare scurtă, Spuneți, Ce va face biserica dacă nu va mai muri nimeni niciodată, Niciodată e prea mult timp, chiar și cînd e vorba de moarte, domnule prim-ministru, Cred că nu mi-ați răspuns, eminență, Vă întorc întrebarea, ce va face statul dacă nu va mai muri nimeni, Statul va încerca să supraviețuiască, deși eu mă îndoiesc serios că va reuși, dar biserica, Biserica, domnule prim-ministru, s-a obișnuit într-o asemenea măsură cu răspunsurile eterne, încît nu pot să mi-o

imaginez dînd altele, Chiar dacă realitatea le contrazice, De la bun început noi n-am făcut altceva decît să contrazicem realitatea, și iată-ne aici, Ce va spune oare papa, Dacă eu aș fi papă, dumnezeu să-mi ierte vanitatea neghioabă de a mă gîndi la așa ceva, aș ordona să se pună imediat în circulație o nouă tează, cea a morții amînate, Fără alte explicații, Bisericii nu i s-a cerut niciodată să explice ceva, cealaltă specialitate a noastră, în afară de balistică, a fost mereu aceea de a neutraliza, prin credință, spiritele curioase, Noapte bună, eminență, pe mîine, Dac-o vrea dumnezeu, domnule prim-ministru, întotdeauna dac-o vrea dumnezeu, Așa cum stau lucrurile acum, nu s-ar părea că el ar putea s-o evite, Nu uitați, domnule prim-ministru, că în afara granițelor țării noastre oamenii continuă să moară cu toată normalitatea, și ăsta e semn bun, Depinde cum privești, eminență, poate cei de afară ne privesc ca pe o oază, o grădină, un nou paradis, Sau un infern, dacă sînt inteligenți, Noapte bună, eminență, vă doresc un somn liniștit și odihnitor, Noapte bună, domnule prim-ministru, dacă moartea se va hotărî să se întoarcă în această noapte, sper să nu se gîndească să vă aleagă pe dumneavoastră, Dacă dreptatea pe lumea asta nu este o vorbă goală, regina-mamă va trebui să se ducă înaintea mea, Promit că n-o să vă denunț mîine regelui, Cît vă mulțumesc, eminență, Noapte bună, Noapte bună.

Era ora trei dimineața cînd cardinalul a trebuit să fie dus în mare grabă la spital, din pricina unui atac de apendicită acută care impunea o intervenție chirurgicală imediată. Înainte de a fi absorbit prin tunelul anesteziei, în acea clipă rapidă care precede pierderea totală a conștiinței se gîndi, la fel ca atîția alții, că putea să moară în timpul operației, apoi își aminti că așa ceva nu mai era posibil, și, în sfîrșit, într-o ultimă străfulgerare de luciditate, îi trecu prin minte și ideea că, dacă, cu toate acestea, chiar ar muri, asta ar însemna că, în mod paradoxal, ar fi învins moartea. Înflăcărat de o irezistibilă dorință de sacrificiu, era pe punctul de a-l implora pe dumnezeu să-i ia viața, dar n-a mai avut timp să-și pună cuvintele într-o ordine. Anestezia l-a scutit de supremul sacrilegiu de a dori să transfere puterea morții asupra unui dumnezeu cunoscut mai mult ca dătător de viață.

Deși fusese imediat ridiculizată de ziarele concurenței, care reușiseră să smulgă inspirației redactorilor lor principali cele mai diverse și substanțiale titluri, uneori dramatice, alteori lirice, și, nu rareori, filozofice sau mistice, atunci cînd nu erau de o ingenuitate înduioșătoare, ca în cazul acelui ziar popular care s-a mulțumit cu întrebarea Și Acum Ce Se Va Întîmpla Cu Noi, adăugînd drept coadă a frazei ostentația grafică a unui enorm semn de întrebare, deja amintita manșetă An Nou, Viață Nouă, în ciuda banalității sale apăsătoare, pică la țanc pentru unii care, prin temperament sau educație, preferau mai presus de orice fermitatea unui optimism mai mult sau mai puțin pragmatic, chiar dacă aveau motive să creadă că ar fi vorba de o simplă și poate trecătoare aparență. Trăind, pînă în aceste zile de confuzie, în cea mai bună dintre toate lumile posibile și probabile, așa cum și-o imaginaseră ei, descopereau, încîntați, că acum se întîmpla tot ce putea fi mai bun, realmente mai bun, că apăruse chiar aici, la ușa lor, o viață unică, minunată,

fără frica zilnică de foarfeca scrîșnind a parcei, nemurirea în patria care ne-a dat ființă, la adăpost de incomodități metafizice și gratis pentru toată lumea, fără vreo scrisoare sigilată care trebuie deschisă în ceasul morții, tu în paradis, tu în purgatoriu, tu în infern, fără de răspîntia în care se despărțeau, pe vremuri, tovarăși dragi din această vale a plîngerii numită pămînt, destinele noastre în lumea cealaltă. Dată fiind această stare de lucruri, periodicele reticente sau circumspecte, și odată cu ele televiziunile și radiourile similare, n-au avut altă soluție decît să se ralieze la fluxul de bucurie colectivă care se răspîndea de la nord la sud și de la est la vest, înviorînd mințile temătoare și tîrînd departe de priviri umbra lungă a lui thanatos. Pe măsură ce zilele treceau și văzînd că realmente nimeni nu murea, pesimiștii și scepticii, cîte puțini la început, apoi în masă, s-au alăturat la marele magnum de cetățeni care profitau de orice ocazie ca să iasă în stradă și să proclame, să strige în gura mare că acum da, viața e frumoasă.

Într-o zi, o doamnă, văduvă de curînd, negăsind o altă modalitate de a-și manifesta fericirea cea nouă care-i inunda ființa, deși cu ușoara durere de a ști că, nemurind, nu avea să-l mai vadă niciodată pe răposatul după care plîngea, se gîndi să arboreze, în balconul plin de flori al sufrageriei,

drapelul național. Zis și făcut, cum se spune. În mai puțin de patruzeci și opt de ore, acțiunea de arborare a drapelelor naționale se răspîndi în toată țara, culorile și simbolurile drapelului se înstăpîniră peste peisaj, mai vizibile în orașe, datorită faptului evident că beneficiau de mai multe balcoane și ferestre decît zonele de la țară. Era imposibil să reziști unei asemenea fervori patriotice, mai cu seamă că, venite de nu se știe unde, începuseră să se răspîndească anumite declarații neliniștitoare, ca să nu spunem de-a dreptul amenințătoare, cum ar fi, de exemplu, Cine nu pune drapelul nemuritor al patriei la fereastra casei sale nu merită să trăiască, Cei care nu vor avea drapelul național la vedere, așa cum trebuie, înseamnă că s-au vîndut morții, Alăturați-vă nouă, fiți patriot, cumpărați un drapel, Mai cumpărați unul, Cumpărați încă unul, Jos cu dușmanii vieții, norocul lor că nu mai există moarte. Străzile erau o autentică sărbătoare de drapele fluturînd în bătaia vîntului, dacă sufla, sau, dacă nu, se găsea cîte un ventilator electric așezat corespunzător care să-i țină locul, și dacă nici acesta nu era destul de puternic pentru ca stindardul să fluture bărbătește, producînd acele pocnete de bici care exaltă atîta spiritele războinice, cel puțin făcea culorile patriei să se onduleze onorabil. Cîteva persoane, ici și colo, șușoteau pe furiș că totul era

o exagerare, o absurditate, că mai devreme sau mai tîrziu nu exista altă soluție decît să se scoată toate acele drapele, și cu cît mai curînd cu atît mai bine, pentru că, la fel cum prea mult zahăr într-o prăjitură îngreunează simțul gustului și perturbă procesul digestiv, la fel și respectul normal și mai mult decît legitim față de simbolurile patriotice va sfîrși prin a se transforma într-o bășcălie, dacă le vom permite să degenereze în autentice atentate la pudoare, la fel ca exhibiționiștii în pardesiu, de odioasă amintire. În afară de asta, spuneau ei, dacă drapelele sînt arborate pentru a sărbători faptul că moartea nu mai ucide, atunci din două una, ori le scoatem înainte ca, din cauza excesului, să începem să manifestăm aversiune față de simbolurile patriei, ori ne vom petrece restul vieții, adică toată eternitatea, da, spunem bine, toată eternitatea, schimbîndu-le ori de cîte ori putrezesc din cauza ploii, le sfîșie vîntul sau le șterge soarele culorile. Erau extrem de puțini cei care aveau curajul să pună degetul pe rană așa, în mod public, iar un biet om a trebuit să plătească pentru o asemenea răbufnire antipatriotică cu o bătaie care nu i-a pus capăt vieții pe loc numai pentru că moartea încetase să mai opereze în această țară de la începutul anului.

Însă nu pentru toți e mereu sărbătoare și, alături de unii care rîd, vor exista întotdeauna alții

care plîng, uneori, ca în cazul de față, din aceleași motive. Importante sectoare profesionale, îngrijorate serios de situație, începuseră deja să facă ceva astfel încît să ajungă la urechile celor în drept expresia nemulțumirilor lor. Așa cum era de așteptat, primele reclamații oficiale veniră de la firmele de negoț funerar. Lipsiți în mod brutal de materia lor primă, proprietarii începură prin a face gestul clasic de a-și pune mîinile-n cap, jelindu-se în cor, Și acum ce-o să se întîmple cu noi, dar imediat, în fața perspectivei unui faliment catastrofal care n-ar ierta pe nimeni din breasla pompelor funebre, convocară adunarea generală a categoriei, la sfîrșitul căreia, după discuții aprinse, toate neproductive, fiindcă toate, fără excepție, aveau să dea cu capul de zidul indestructibil al lipsei de colaborare din partea morții, colaborare cu care se obișnuiseră din tată-n fiu, ca fiind ceva care li se cuvenea în mod firesc, aprobară un document care urma să fie supus aprecierii guvernului națiunii, document care adopta unica propunere constructivă, da, constructivă, dar și destul de amuzantă, care fusese pusă în dezbatere, Vor rîde de noi, declară președintele de ședință, dar recunosc că nu avem altă ieșire, ori asta, ori va fi ruina sectorului. Documentul informa, prin urmare, că, reuniți în adunare generală pentru a examina criza extrem de gravă cu

care se confruntau din cauza lipsei deceselor în întreaga țară, reprezentanții firmelor de pompe funebre, după o analiză intensă în care se implicaseră cu toată ardoarea și în timpul căreia a dominat tot timpul respectul față de interesele supreme ale națiunii, ajunseseră la concluzia că încă era posibil să se evite consecințele dramatice ale acestei situații care, fără îndoială, va rămîne în istorie drept cea mai mare calamitate colectivă care s-a abătut peste noi de la întemeierea națiunii, respectiv guvernul va trebui să hotărască instituirea obligativității înmormîntării sau incinerării tuturor animalelor domestice care vor răposa de moarte naturală sau din cauza unui accident, și astfel de înmormîntări sau incinerări, reglementate și aprobate, să fie făcute, în mod obligatoriu, de către industria funerară, ținînd seama de dovezile meritorii pe care le-a dat în trecut, că a fost întotdeauna un autentic serviciu public, în sensul cel mai profund al expresiei, generație după generație. Documentul continua, Solicităm de asemenea cea mai mare atenție din partea guvernului asupra faptului că reconversia indispensabilă a industriei nu va fi viabilă fără investiții masive, căci nu e același lucru să înmormîntezi o ființă umană sau să duci pe ultimul drum o pisică sau un canar, și de ce să nu spunem un elefant de circ sau un crocodil de bazin, fiind deci necesar să se

reformuleze de sus pînă jos *know how*-ul nostru tradițional, experiența deja dobîndită de la oficializarea cimitirelor pentru animale servind ca suport providențial pentru această actualizare indispensabilă, adică, ceea ce pînă acum nu era mai mult decît o intervenție marginală a industriei noastre, chiar dacă, nu negăm, destul de profitabilă, ar deveni o activitate exclusivă, evitîndu-se astfel, în măsura posibilului, concedierea a sute, dacă nu mii de muncitori devotați și valoroși care în fiecare zi din viața lor au înfruntat cu curaj imaginea teribilă a morții și cărora aceeași moarte le întoarce acum în mod nemeritat spatele, Acestea fiind spuse, vă rugăm, deci, domnule prim-ministru, în vederea protejării binemeritate a unei profesii de milenii, clasificată ca fiind de utilitate publică, să luați în considerare nu numai urgența unei hotărîri favorabile, dar și, în paralel, deschiderea unei linii de credite cu bonificații sau, și asta ar fi aur curat, mai bine zis aur pe negru, căci astea sînt culorile noastre, ca să nu mai spunem că ar ține de cea mai elementară dreptate, atribuirea de împrumuturi nerambursabile care să ajute la viabilizarea revitalizării rapide a unui sector a cărui supraviețuire este amenințată pentru prima dată în istorie, și încă mult înainte de ea, în toate epocile preistoriei, căci niciodată vreun cadavru uman nu trebuie să fi dus lipsă de cineva

care, mai devreme sau mai tîrziu, să-i sară în ajutor și să-l îngroape, chiar dacă n-a fost decît pămîntul generos care s-a deschis. Cu respect, cerem răspuns favorabil.

Nici directorii și administratorii spitalelor, atît de stat, cît și private, nu întîrziară mult pînă să meargă să bată la poarta ministerului tutelar, cel al sănătății, pentru a-și exprima în fața serviciilor competente neliniștile și dorințele lor, care, oricît de ciudat ar părea, aproape întotdeauna țineau mai mult de chestiuni logistice decît de chestiuni sanitare propriu-zise. Ei afirmau că procesul normal de rotație a bolnavilor internați, bolnavilor vindecați și bolnavilor morți ar fi suferit, ca să spunem așa, un scurtcircuit, sau, dacă e să vorbim în termeni mai puțin tehnici, un ambuteiaj, cum se întîmplă și cu automobilele, care avea drept cauză șederea pe termen nedefinit a unui număr tot mai mare de internați care, prin gravitatea bolilor sau accidentelor cărora le-au fost victime, ar fi trecut deja în lumea cealaltă. Situația e dificilă, argumentau ei, am început să punem bolnavii pe coridoare, adică mai mult decît obișnuiam s-o facem, și totul arată că în mai puțin de o săptămînă ne vom confrunta nu numai cu puținătatea paturilor, ci, avînd în vedere că și coridoarele și infirmeriile sînt pline, cu situația de a nu ști, din pricina lipsei de spațiu și a dificultăților de

manevră, unde să le mai punem pe cele încă disponibile. Sigur că există o modalitate de rezolvare a problemei, conchideau responsabilii spitalelor, însă, pentru că ea ar aduce atingere, chiar dacă tangențial, jurămîntului lui Hipocrate, hotărîrea, în cazul în care va fi luată, nu va putea fi nici medicală, nici administrativă, ci politică. Cum, pentru cineva care înțelege repede, cîteva cuvinte au fost întotdeauna de ajuns, ministrul sănătății, după ce s-a consultat cu prim-ministrul, consemnă următoarea hotărîre, Luînd în considerare supraocuparea nestăvilită cu bolnavi care începe să prejudicieze serios funcționarea pînă acum excelentă a sistemului nostru spitalicesc și care este consecința directă a numărului în creștere de persoane internate aflate în stare de viață suspendată pentru un timp nedefinit, fără vreo posibilitate de vindecare sau de simplă ameliorare, cel puțin pînă cînd cercetarea medicală va atinge noile obiective pe care și le-a propus, guvernul sfătuiește și recomandă direcțiilor și administrațiilor spitalelor ca, după o analiză riguroasă, caz cu caz, a situației clinice în care se află asemenea bolnavi, și dacă se confirmă ireversibilitatea proceselor morbide respective, aceștia să fie încredințați spre îngrijire familiilor, stabilimentele spitalicești asumîndu-și responsabilitatea de a asigura bolnavilor, fără rezerve, toate tratamentele și analizele

pe care medicii lor curanți le consideră încă necesare sau pur și simplu recomandabile. Această hotărîre a guvernului se bazează pe o ipoteză ușor de acceptat pentru toată lumea, aceea că unui pacient aflat într-o astfel de stare, permanent la un pas de o moarte care îi este permanent refuzată, trebuie să-i fie ceva mai puțin decît indiferent, chiar și în vreun eventual moment de luciditate, locul în care se află, fie că este vorba de sînul afectuos al familiei sale sau de infirmeria aglomerată a unui spital, de vreme ce nici aici, nici acolo nu va reuși să moară, după cum nici acolo, nici aici nu-și va putea recupera sănătatea. Guvernul vrea să profite de această ocazie pentru a informa populația că se continuă în ritm accelerat lucrările de cercetare care, după cum sperăm și sîntem încredințați, vor conduce la o cunoaștere satisfăcătoare a cauzelor, pînă în acest moment misterioase, ale dispariției subite a morții. Guvernul informează de asemenea că o amplă comisie interdisciplinară, incluzînd reprezentanți ai diferitelor religii în vigoare și filozofi aparținînd diferitelor școli în activitate, care au întotdeauna un cuvînt de spus în aceste chestiuni, este însărcinată cu misiunea delicată de a reflecta la ce va însemna un viitor fără existența morții, încercînd în același timp să elaboreze o previziune plauzibilă asupra noilor probleme pe care societatea

le va avea de înfruntat, dintre care pe cea mai importantă unii ar rezuma-o în această crudă întrebare, Ce vom face cu bătrînii, de vreme ce nu mai există moartea ca să le reteze excesul de veleități macrobiene.

Căminele pentru vîrsta a treia și a patra, aceste instituții caritabile create spre liniștea familiilor care nu au timp și nici răbdare să curețe nasuri răcite, să se ocupe de sfincterele obosite și să se scoale noaptea ca să pună cadrul lîngă pat, n-au întîrziat nici ele, așa cum făcuseră spitalele și firmele de pompe funebre, să dea cu capul de zidul plîngerii. Făcînd dreptate cui se cuvine, trebuie să recunoaștem că nehotărîrea în care se aflau, adică să continue sau nu să primească oaspeți, era una dintre cele mai neliniștitoare, care ar putea pune la încercare eforturile de a oferi un tratament echitabil și talentul planificator al oricărei persoane care gestionează resurse umane. În principal pentru că rezultatul final, și asta caracterizează o dilemă autentică, ar fi tot același. Obișnuiți pînă acum, la fel ca și nemulțumiții lor parteneri, cei cu injecția intravenoasă și cei cu coroana de flori cu panglică mov, cu siguranța rezultată din rotația continuă și de neoprit de vieți și morți, unele care intrau, altele care ieșeau, căminele pentru vîrsta a treia și a patra nici nu voiau să se gîndească la un viitor de muncă

în care obiectele îngrijirii lor nu și-ar schimba niciodată chipurile și trupurile, în afară de faptul că ar deveni tot mai lamentabile pe zi ce trece, mai decadente, mai jalnic descompuse, chipurile ridîndu-se, cută după cută, la fel ca o stafidă, membrele tremurătoare și ezitante, ca un vapor căutîndu-și inutil busola căzută în mare. Un oaspete nou fusese întotdeauna motiv de bucurie pentru căminele apusului fericit, avea un nume care trebuia fixat în memorie, obiceiuri proprii aduse din lumea exterioară, manii care erau doar ale lui, ca de exemplu un anumit funcționar pensionat care în fiecare zi simțea nevoia să-și spele în profunzime periuța de dinți pentru că nu suporta să vadă în ea resturi de pastă de dinți sau acea bătrînă care desena arbori genealogici ai familiei sale și niciodată nu se descurca cu numele pe care trebuia să le agațe de ramuri. Timp de cîteva săptămîni, pînă cînd rutina nivela atenția datorată internaților, el era cel nou, benjaminul grupului, și asta pentru ultima dată în viață, chiar dacă aceasta ar dura cît eternitatea, această eternitate care, așa cum se spune despre soare, strălucește acum pentru toți oamenii din această țară norocoasă, noi, cei care vom vedea astrul zilei stingîndu-se și vom continua să trăim, nimeni nu știe cum, nici de ce. Acum însă noul oaspete, exceptînd cazul în care a ocupat un loc încă liber și rotunjește

veniturile căminului, este o persoană al cărei destin este dinainte cunoscut, nu-l vom vedea plecînd de aici ca să moară acasă sau în spital, așa cum se întîmpla în vremurile bune, cînd ceilalți oaspeți săreau să încuie în grabă ușile de la camerele lor pentru ca moartea să nu intre și să-i ia și pe ei, azi știm că toate acestea fac parte dintr-un trecut care nu se va mai întoarce, dar cineva din guvern va trebui să se gîndească la soarta noastră, noi, patronul, administratorul și salariații căminelor apusului fericit, căci destinul care ne așteaptă este să nu avem pe nimeni care să ne primească cînd va sosi momentul în care va trebui să renunțăm, observați că nici măcar nu sîntem stăpîni a ceea ce într-un fel era și al nostru, cel puțin prin faptul că ne-a dat mult de lucru ani de-a rîndul, aici trebuie să se înțeleagă că au luat cuvîntul salariații, ceea ce vrem să spunem este că nu va fi loc pentru noi în căminele apusului fericit, afară de cazul în care vom da afară cîțiva oaspeți, guvernul a avut deja aceeași idee cu ocazia acelei dezbateri asupra pletorei spitalelor, ca familia să-și reasume obligațiile sale, au spus ei, dar pentru aceasta ar fi necesar să mai existe în componența respectivei familii cineva cu suficientă minte în cap și destulă energie în restul corpului, daruri al căror termen de valabilitate, așa cum știm din proprie experiență și din panorama pe

care ne-o servește lumea, are durata unui oftat dacă îl comparăm cu această eternitate recent inaugurată, soluția, cu excepția părerilor mai limitate, ar fi înmulțirea căminelor apusului fericit, nu ca pînă acum, utilizînd conace și mici palate care pe vremuri au avut o soartă mai bună, ci construind din temelii edificii mari, de forma unui pentagon, de exemplu, a unui turn babel, a unui labirint din cnosos, mai întîi cartiere, apoi orașe, apoi metropole, sau, folosind cuvinte mai crude, cimitire de vii unde fatala bătrînețe la care nu se poate renunța ar fi îngrijită, așa cum vrea dumnezeu, pînă nu se știe cînd, căci zilele ei n-ar avea sfîrșit, problema spinoasă, și considerăm de datoria noastră să atragem atenția celor în drept asupra ei, este că, pe măsură ce va trece timpul, nu numai că vor fi tot mai mulți bătrîni internați în căminele apusului fericit, dar va fi de asemenea necesar tot mai mult personal care să aibă grijă de ei, avînd ca rezultat faptul că romboidul vîrstelor se va întoarce rapid cu picioarele în sus, o masă uriașă de bătrîni la vîrf, mereu în creștere, înghițind ca un piton noile generații, care, la rîndul lor, transformate în majoritate în personal de asistență și administrare a căminelor apusului fericit, după ce și-au cheltuit cei mai frumoși ani din viață îngrijind babalîci de toate vîrstele, fie normale, fie matusalemice, mulțimi de părinți,

bunici, străbunici, stră-străbunici, stră-stră-străbunici, stră-stră-stră-străbunici, stră-stră-stră-stră-străbunici, stră-stră-stră-stră-stră-străbunici și așa mai departe, *ad infinitum*, se vor adăuga una după alta, ca frunzele care se desprind din copaci și cad peste frunzele toamnelor trecute, *mais où sont les neiges d'antan*, la furnicarul interminabil al celor care încet-încet și-au trăit viața pierzîndu-și dinții și părul, al legiunilor celor cu vederea slabă și auzul dificil, ale celor cu hernie, ale celor cu catar, ale celor care și-au fracturat colul femural, ale paraplegicilor, ale cașecticilor acum nemuritori care nu sînt capabili să-și rețină nici saliva care li se scurge de pe bărbie, excelențele voastre, domnilor care ne guvernați, poate că nu vă vine să ne credeți, dar valul care vine peste noi este cel mai rău dintre coșmarurile pe care le-a putut avea vreodată o ființă umană, nici măcar în cavernele întunecate, cînd totul era teroare și groază, nu credem să se fi văzut așa ceva, v-o spunem noi care avem experiența primului cămin al apusului fericit, sigur că atunci totul era la scară redusă, dar imaginația ne poate ajuta și ea la ceva, dacă vreți să vă spunem cu sinceritate, cu inima deschisă, mai degrabă moartea, domnule prim-ministru, mai degrabă moartea decît așa o soartă.

O amenințare teribilă care vine să pună în pericol supraviețuirea industriei noastre, declara

președintele federației companiilor de asigurare organelor de comunicare în masă, referindu-se la multele mii de scrisori care sosiseră în ultimele zile la sediile companiilor aducînd, aproximativ prin cuvinte identice, ca și cum le-ar fi copiat dintr-o minută unică, un ordin de anulare imediată a polițelor de asigurare de viață pe care le încheiaseră respectivii semnatari. Aceștia afirmau că, luînd în considerare faptul public și notoriu că moartea își pusese capăt zilelor, ar fi absurd, ca să nu spunem pur și simplu prostesc, să se plătească în continuare niște sume foarte mari care ar servi, fără nici un fel de compensație, doar la o îmbogățire și mai mare a companiilor. Nu sînt dispus să hrănesc vitele cu cozonac, își vărsa năduful, în post-scriptum, un asigurat în mod special prost dispus. Unii mergeau mai departe, cereau restituirea sumelor plătite, dar se vedea imediat că aceștia o făceau într-o doară, pentru liniștirea conștiinței, să vadă dacă prinde. La întrebarea inevitabilă a jurnaliștilor despre ceea ce aveau de gînd companiile de asigurări să facă pentru a contracara salva de artilerie grea care căzuse peste ele dintr-odată, președintele federației răspunse că, deși consilierii juridici studiau cu toată atenția, chiar în acest moment, paragrafele scrise cu litere mici ale polițelor în căutarea oricărei posibilități de interpretare care ar permite,

în cadrul celei mai stricte legalități, bineînțeles, să se impună asiguraților eretici, chiar împotriva voinței lor, obligativitatea de a le plăti pe viață, cu alte cuvinte, pe vecie, cel mai probabil, cu toate acestea, era să li se propună un pact de consens, un acord de onoare, care ar consta în includerea unei scurte adende la polițe, atît pentru rectificarea prezentului, cît și pentru a fi în vigoare în viitor, adendă în care s-ar fixa vîrsta de optzeci de ani pentru moartea obligatorie, evident în sens figurat, se grăbi președintele să adauge, zîmbind cu indulgență. Astfel, companiile ar încasa prime în cea mai perfectă normalitate pînă la data la care fericitul asigurat ar ajunge la cea de-a optzecea aniversare a sa, moment în care, de vreme ce a devenit o persoană virtualmente moartă, ar cere plata valorii integrale a asigurării, cerere care i-ar fi imediat satisfăcută. Ar mai fi de adăugat, și n-ar fi mai puțin interesant, că, în cazul în care doresc, clienții și-ar putea reînnoi contractul pentru încă optzeci de ani, la sfîrșitul cărora s-ar înregistra un al doilea deces, repetîndu-se procedura anterioară și așa mai departe. S-au auzit murmure de admirație și s-au schițat aplauze printre jurnaliștii pricepuți în calculul actuarial, pentru care președintele a mulțumit înclinînd ușor capul. Din punct de vedere strategic și tehnic, mișcarea fusese perfectă, astfel încît imediat în

ziua următoare au început să curgă scrisori către companiile de asigurare anulîndu-le pe primele. Toți asigurații se declarau dispuși să accepte acordul de onoare propus, datorită căruia se putea spune, fără exagerare, că acesta a fost unul din acele cazuri extrem de rare în care nimeni nu pierdea și toți cîștigau. În special companiile de asigurări, scăpate de catastrofă ca prin urechile acului. Evident, la următoarele alegeri președintele federației avea să fie reales în funcția pe care o îndeplinea în mod atît de strălucit.

Despre prima ședință a comisiei interdisciplinare se poate spune orice, mai puțin că a decurs bine. Vina, dacă termenul acesta greu încape aici, a fost a dramaticului memorandum adus la guvern de către căminele apusului fericit, în special acea frază contagioasă cu care se încheia, Mai degrabă moartea, domnule prim-ministru, mai degrabă moartea decît așa o soartă. Cînd filozofii, împărțiți, ca întotdeauna, în pesimiști și optimiști, unii ursuzi, alții zîmbitori, erau pe punctul de a începe din nou, pentru a mia oară, disputa răsuflată a paharului despre care nu se știe dacă este pe jumătate plin sau pe jumătate gol, dispută care, transferată la chestiunea care îi adunase aici, s-ar reduce în final, cu toată probabilitatea, la un simplu inventar al avantajelor sau dezavantajelor de a fi mort sau de a trăi pe vecie, s-au prezentat și delegații religiilor, formînd un front comun în dorința de a stabili dezbaterea pe singurul teren dialectic care îi interesa, adică acceptarea explicită a faptului că moartea era absolut fundamentală pentru înfăptuirea împărăției lui

dumnezeu și că, prin urmare, orice discuție despre un viitor fără moarte ar fi nu numai blasfemie, dar și absurdă, întrucît ar trebui să presupună un dumnezeu absent, ca să nu spunem pur și simplu dispărut. Nu era vorba de o atitudine nouă, însuși cardinalul atrăsese deja atenția asupra impasului la care ar duce această versiune teologică a cuadraturii cercului cînd, în convorbirea sa telefonică cu prim-ministrul, a admis, chiar dacă prin cuvinte mult mai puțin clare, că dacă s-ar termina cu moartea n-ar mai putea să existe înviere și că dacă n-ar exista înviere, atunci n-ar mai avea sens să existe biserică. Or, aceasta fiind, în mod public și notoriu, singura unealtă de care părea să dispună dumnezeu pe pămînt pentru a pregăti căile care ar trebui să conducă la împărăția sa, concluzia evidentă și de necombătut este că toată istoria sacră sfîrșește în mod inevitabil într-o fundătură. Acest argument acid ieși din gura celui mai bătrîn dintre filozofii pesimiști, care nu se opri aici și adăugă imediat, Religiile, toate cîte sînt ele, oricît le-am răstălmăci, nu au altă justificare pentru a exista decît moartea, au nevoie de ea ca de aer. Delegații religiilor nu se deranjară să protesteze. Dimpotrivă, unul dintre ei, cunoscut component al grupului catolicilor, spuse, Aveți dreptate, domnule filozof, tocmai pentru asta existăm, pentru ca oamenii să-și trăiască toată viața

cu frica în gît și, atunci cînd le sosește ceasul, să primească moartea ca pe o eliberare, Raiul, raiul sau iadul, sau nimic, ceea ce se întîmplă după moarte ne interesează mult mai puțin decît se crede în general, religia, domnule filozof, este o chestiune pămîntească, nu are nimic de-a face cu cerul, Nu asta ne-ați obișnuit să auzim, Trebuia să spunem ceva ca să facem marfa atrăgătoare, Asta înseamnă că de fapt nu credeți în viața veșnică, Ne facem că credem. Timp de un minut nimeni nu mai vorbi. Cel mai bătrîn dintre pesimiști lăsă să i se răspîndească pe chip un surîs vag și suav și afișă aerul cuiva care vede încununată de succes o experiență de laborator dificilă. Așa stînd lucrurile, interveni un filozof din aripa optimistă, de ce vă sperie atît faptul că moartea a încetat să mai existe, Nu știm dacă a încetat să mai existe, știm doar că a încetat să mai ucidă, nu e același lucru, De acord, dar de vreme ce această problemă încă nu e rezolvată, mențin întrebarea, Pentru că dacă ființele umane n-ar muri totul ar fi permis, Și asta ar fi rău, întrebă filozoful bătrîn, Pe cît ar fi de rău și dacă nu s-ar permite nimic. Din nou tăcere. Celor opt bărbați așezați în jurul mesei li se ceruse să reflecteze asupra consecințelor unui viitor în care moartea lipsea și să construiască, pornind de la datele prezentului, o previziune plauzibilă a noilor probleme

cu care societatea ar trebui să se confrunte, pe lîngă, bineînțeles, agravarea inevitabilă a vechilor probleme. Atunci mai bine ar fi să nu se facă nimic, spuse unul dintre filozofii optimiști, problemele viitorului să le rezolve viitorul, Cel mai rău e că viitorul înseamnă deja azi, spuse unul dintre pesimiști, avem aici, printre altele, memorandumurile elaborate de așa-numitele cămine ale apusului fericit, de spitale, de agențiile funerare, de companiile de asigurări, și, în afară de cazul acestora, care vor găsi întotdeauna o modalitate de a profita din orice situație, trebuie recunoscut faptul că perspectivele nu se limitează la a fi sumbre, sînt teribile, catastrofale, depășesc, în ceea ce privește pericolele, tot ceea ce ar putea concepe imaginația cea mai delirantă, Fără intenția de a fi ironic, ceea ce, în împrejurările actuale, ar fi de cel mai prost gust, observă un component nu mai puțin cunoscut al grupului protestanților, mi se pare că această comisie s-a născut moartă, Căminele apusului fericit au dreptate, mai degrabă moartea decît așa o soartă, spuse purtătorul de cuvînt al catolicilor, Atunci ce intenționați să faceți, întrebă pesimistul cel mai vîrstnic, în afară de a propune dizolvarea imediată a comisiei, așa cum pare să fie dorința dumneavoastră, În ceea ce ne privește pe noi, biserica catolică, apostolică și romană, vom organiza o campanie națională de

rugăciuni ca să-i cerem lui dumnezeu să hotărască întoarcerea morții cît mai repede posibil spre a scuti sărmana umanitate de cele mai mari orori, Dumnezeu are autoritate asupra morții, întrebă unul dintre optimiști, Sînt cele două fețe ale aceleiași monede, de o parte capul, de cealaltă pajura, Așa stînd lucrurile, poate că moartea s-a retras din ordinul lui dumnezeu, La timpul cuvenit vom cunoaște motivele acestei încercări, între timp să punem mătăniile la treabă, Noi vom face același lucru, mă refer la rugăciuni, bineînțeles, nu la mătănii, zîmbi protestantul, Și de asemenea vom organiza pe străzi în toată țara procesiuni pentru a cere moartea, în același mod în care o făceam *ad petendem pluviam*, ca să cerem ploaie, traduse catolicul, Nu vom ajunge noi chiar pînă acolo, aceste procesiuni n-au făcut parte niciodată din maniile pe care le cultivăm, zîmbi din nou protestantul. Și noi, întrebă unul dintre filozofii optimiști pe un ton care părea să anunțe apropiata sa intrare în rîndurile aripii opuse, ce vom face de acum încolo, cînd par să se fi închis toate ușile, Pentru început, să ridicăm ședința, răspunse cel mai bătrîn, Și apoi, Apoi să continuăm să filozofăm, dacă tot ne-am născut pentru asta, chiar dacă despre neant, Pentru ce, Pentru ce, nu știu, Atunci de ce, Pentru că filozofia are tot atîta nevoie de moarte cît au și religiile, dacă filozofăm

o facem pentru că știm că vom muri, așa cum a spus monsieur de montaigne, a filozofa înseamnă a învăța să mori.

Chiar nefiind filozofi, cel puțin în sensul cel mai comun al termenului, unii reușiseră să învețe drumul. Paradoxal, nu atît să învețe să moară ei înșiși, pentru că încă nu le sosise ceasul, ci să păcălească moartea altora, ajutînd-o. Expedientul utilizat, așa cum se va vedea în curînd, a fost o nouă manifestare a inepuizabilei capacități inventive a speciei umane. Într-un sat oarecare, la cîțiva kilometri de granița cu una dintre țările limitrofe, era o familie de țărani săraci care avea, spre nenorocirea sa, nu o rudă, ci două în stare de viață suspendată sau, cum preferau ei să spună, de moarte stagnată. Una dintre ele era un bunic din aceia de modă veche, un patriarh rigid pe care boala îl redusese la o cîrpă jalnică, deși nu-l făcuse să-și piardă complet capacitatea de a vorbi. Cealaltă rudă era un copil de cîteva luni pe care nu avuseseră timp să-l învețe nici cuvîntul viață, nici cuvîntul moarte și căruia moartea reală refuza să i se facă cunoscută. Nu mureau, nu trăiau, medicul de țară care îi vizita o dată pe săptămînă spunea că nu mai putea face nimic pentru ei, nici împotriva lor, nici măcar să le injecteze, și unuia, și celuilalt, o substanță letală, din acelea care pînă nu demult fuseseră soluția radicală pentru

orice problemă. Cel mult, poate ar fi putut să-i împingă cu un pas în direcția în care se presupunea că s-ar afla moartea, dar ar fi în zadar, inutil, pentru că exact în acel moment, inaccesibilă ca înainte, ea s-ar da cu un pas înapoi, păstrînd distanța. Familia se duse să ceară ajutor preotului, care ascultă, ridică ochii spre cer și nu avu alt cuvînt de răspuns decît că toți ne aflăm în mîinile lui dumnezeu și că mila divină este nesfîrșită. Ei da, nesfîrșită o fi, dar nu suficientă ca să-i ajute pe tatăl și pe bunicul nostru să moară în pace, nici ca să salveze un biet micuț nevinovat care n-a făcut nici un rău lumii. În acest punct ne aflam, nici înainte, nici înapoi, fără leac sau vreo speranță de a-l găsi, cînd bătrînul vorbi, Să vină cineva încoace, spuse el, Vrei apă, întrebă una dintre fiice, Nu vreau apă, vreau să mor, Medicul a spus că nu e posibil, tată, știi bine, adu-ți aminte că moartea s-a terminat, Medicul nu pricepe nimic, de cînd lumea a început să fie lume a existat întotdeauna un ceas și un loc în care să mori, Acum nu, Ba și acum, Liniștește-te, tată, că-ți crește febra, Nu am febră, și chiar dacă aș avea tot aia ar fi, ascultă-mă cu atenție, Ascult, Apropie-te mai mult, înainte să mi se frîngă glasul, Spune. Bătrînul murmură cîteva cuvinte la urechea fiicei. Ea clătina din cap, dar el insista și insista. Asta n-o să rezolve nimic, tată, bolborosi

ea stupefiată, palidă de groază, O să rezolve, Și dacă n-o să rezolve, N-o să pierdem nimic dacă încercăm, Și dacă n-o să rezolve, E simplu, mă aduceți înapoi acasă, Și copilul, Copilul merge și el, dacă eu rămîn acolo, rămîne cu mine. Fata încercă să se gîndească, i se citea tulburarea pe chip, și în cele din urmă întrebă, Și de ce să nu vă aducem și să vă îngropăm aici, Imaginează-ți ce-ar fi, doi morți în casă într-un ținut unde nimeni, orice ar face, nu reușește să moară, cum ai explica tu treaba asta, și în afară de asta, am îndoielile mele că moartea, așa cum stau lucrurile, ne-ar lăsa să ne întoarcem, E o nebunie, tată, Poate că este, dar nu văd altă cale ca să ieșim din această situație, Te vrem viu, nu mort, Dar nu în starea în care mă vezi aici, un viu mort, un mort care pare viu, Dacă așa vrei, îți vom face voia, Sărută-mă. Fata îl sărută pe frunte și ieși plîngînd. Apoi, scăldată în lacrimi, se duse să anunțe restul familiei că tatăl hotărîse ca ei să-l ducă chiar în acea noapte de cealaltă parte a graniței, acolo unde, după părerea lui, moartea, încă în vigoare în acea țară, n-ar mai fi avut altă soluție decît să-l accepte. Vestea a fost primită cu un sentiment amestecat de mîndrie și resemnare, mîndrie pentru că nu se întîmplă în fiecare zi să vezi un bătrîn oferindu-se așa, din proprie inițiativă, morții care fuge de el, resemnare căci pentru el viața oricum

se terminase, ce să-i faci, ce ți-e scris în frunte ți-e pus. Întrucît stă scris că nu putem avea totul în viață, curajosul bătrîn nu lăsa în locul lui nimic mai mult decît o familie săracă și cinstită care în mod sigur nu avea să uite să-i cinstească memoria. Familia nu însemna doar această fată care a ieșit plîngînd și copilul care nu făcuse nici un rău lumii, însemna și o altă fiică și soțul respectiv, părinți a trei copii, din fericire sănătoși, plus o mătușă nemăritată căreia îi trecuse de mult vîrsta de măritat. Celălalt ginere, soțul fiicei care a ieșit plîngînd, trăiește într-o țară îndepărtată, a emigrat ca să cîștige bani și mîine va afla că și-a pierdut dintr-odată unicul fiu pe care îl avea și socrul pe care îl stima. Așa e viața, tot dă cu o mînă pînă cînd vine o zi în care ia totul cu cealaltă. Că sînt puțin importante pentru această povestire relațiile de rudenie ale unor țărani care, cel mai probabil, nu vor mai apărea în ea, o știm mai bine ca oricine, dar ni s-a părut că n-ar fi bine, chiar dintr-un punct de vedere strict tehnico-narativ, să expediem în două rînduri scurte exact acele persoane care vor fi protagoniste ale unuia dintre cele mai dramatice momente petrecute în această nereală poveste, deși exactă, despre intermitențele morții. Ei bine, le-am consemnat. A mai rămas de spus doar că mătușa nemăritată încă mai manifesta o îndoială, Ce vor spune vecinii,

întrebă ea, cînd își vor da seama că nu mai sînt aici cei care, fără să moară, pe pragul morții se aflau. În general mătușa nemăritată nu vorbea atît de prețios, atît de căutat, dar dacă a făcut-o acum a fost ca să nu izbucnească în lacrimi, căci așa s-ar fi întîmplat dacă ar fi pronunțat numele copilului care nu făcuse nici un rău lumii și cuvintele „fratele meu". Îi răspunse tatăl celorlalți trei copii, Spunem pur și simplu ce s-a întîmplat și așteptăm consecințele, cu siguranță vom fi acuzați că facem înmormîntări clandestine, în afara cimitirului și fără știrea autorităților, și pe deasupra în altă țară, Să dea dumnezeu să nu înceapă vreun război din cauza asta, spuse mătușa.

Era aproape miezul nopții cînd plecară pe drumul spre graniță. Ca și cum ar fi bănuit că se punea la cale ceva ciudat, satul întîrziase mai mult ca de obicei să se retragă în așternuturi. In sfîrșit, liniștea puse stăpînire pe străzi și luminile din case se stinseră una cîte una. Catîrca a fost înhămată la căruță, apoi, cu mult efort, deși cîntărea foarte puțin, ginerele și cele două fiice îl coborîră pe bunic și îl liniștiră atunci cînd, cu glas stins, acesta întrebă dacă luaseră lopata și sapa, Da, le-am luat, fii liniștit, apoi urcă și mama cu copilul în brațe, spunînd, Adio, copilul meu, că n-o să te mai văd, deși asta nu era adevărat, pentru că și ea urma să meargă în căruță cu sora

și cumnatul ei, dat fiind că nici ei trei, cu toții, n-aveau să fie prea mulți pentru ceea ce era de făcut. Mătușa nemăritată nu voia să se despartă de călătorii care nu aveau să se mai întoarcă și se închise în cameră cu nepoții. Cum cercurile metalice ale roților căruței ar fi făcut zgomot pe pietrele neregulate ale pavajului, riscînd să provoace apariția la ferestre a locuitorilor curioși să afle unde se duceau vecinii la ora aceea, făcură un ocol pe drumuri nepavate pînă ce ajunseră în sfîrșit la șosea, în afara zonei locuite. Nu se aflau foarte departe de graniță, dar problema era că șoseaua nu-i ducea acolo, la un moment dat trebuiau s-o părăsească și să-și continue drumul pe niște scurtături unde căruța abia încăpea, ca să nu mai vorbim că ultima porțiune era de parcurs pe jos, de-a dreptul peste cîmp, ca să spunem așa, cărîndu-l pe bunicul dumnezeu știe cum. Din fericire, ginerele cunoștea bine acele locuri, pentru că, pe lîngă că le cutreierase ca vînător, din cînd în cînd făcuse și pe contrabandistul amator pe acolo. Au zăbovit aproape două ore ca să ajungă la punctul unde urmau să lase căruța, și acolo ginerele avu ideea de a-l pune pe bunic pe catîrcă, încrezător în robustețea jaretelor animalului. Deshămară animalul, îl eliberară de harnașamentul de prisos și, cu multă trudă, îl suiră pe bătrîn. Cele două femei plîngeau, Tăticul meu drag, Tăticul

meu drag, și odată cu lacrimile li se ducea și puțina putere pe care o mai aveau. Sărmanul om era pe jumătate inconștient, ca și cum traversa deja primul prag al morții. N-o să reușim, exclamă cu disperare ginerele, dar imediat îi trecu prin minte că soluția ar fi să încalece mai întîi el însuși și apoi să-l tragă pe bătrîn pe spinarea catîrcei, în fața lui, Îl iau în brațe, nu există altă cale, voi ajutați de acolo. Mama copilului se duse la căruță să aranjeze păturicea cu care îl acoperise, să nu-i fie frig, sărăcuțul, și se întoarse ca să-și ajute sora, Unu, doi, trei, ziseră, dar fără nici un efect, trupul era atît de greu că părea de plumb, nu reușiră să facă mai mult decît să-l ridice un pic de pe pămînt. Dar dintr-odată se întîmplă ceva nemaivăzut, un fel de miracol, un fenomen extraordinar, o minune. Ca și cum pentru o clipă legea gravitației s-ar fi suspendat sau și-ar fi inversat direcția de acțiune, acționînd acum de jos în sus, bunicul scăpă ușor din mîinile fiicelor și, singur, ca printr-un fenomen de levitație, urcă spre brațele întinse ale ginerelui. Cerul, care de la începutul nopții fusese acoperit de nori grei care amenințau cu ploaia, se înseninã și lăsă luna să apară. Putem pleca, spuse ginerele, adresîndu-se soției, tu conduci catîrca. Mama copilului ridică puțin păturica să vadă în ce stare era micuțul. Pleoapele închise erau ca două mici pete

palide, chipul, un desen nedeslușit. Femeia scoase un strigăt care străbătu tot spațiul din jur și făcu să tresară în vizuini animalele pădurii, Nu, nu voi fi eu aceea care-l va duce pe fiul meu de cealaltă parte, nu l-am adus la viață ca să-l încredințez morții cu propriile mele mîini, luați-l pe tata, eu rămîn aici. Sora ei veni spre ea și o întrebă, Preferi să asiști, an după an, la agonia lui, Tu ai trei copii sănătoși, îți dă mîna să vorbești, Fiul tău e ca și cum ar fi al meu, Dacă e așa, du-l tu, eu nu pot, Dar nu eu trebuie să-l duc, ar fi ca și cum l-aș omorî, Care este diferența, Nu este același lucru să duci pe cineva la moarte sau să-l omori, cel puțin în acest caz, tu ești mama acestui copil, nu eu, Ai fi în stare să-l duci la moarte pe unul dintre copiii tăi sau chiar pe toți, Cred că da, dar n-aș putea să jur, Atunci eu am dreptate, Dacă așa vrei, așteaptă-ne, noi îl ducem pe tata. Femeia se îndepărtă, ținînd catîrca de frîu și întrebă, Mergem, soțul răspunse, Mergem, dar încet, nu vreau să-mi cadă din brațe. Luna, plină, strălucea. Undeva, înainte, era granița, acea linie care e vizibilă numai pe hărți. Cum vom ști că am ajuns, întrebă femeia, Tata o să știe. Ea înțelese și nu mai puse alte întrebări. Continuară să meargă, încă o sută de metri, încă zece pași, și deodată bărbatul spuse, Am ajuns, S-a sfîrșit, Da. În urma lor un glas repetă, S-a sfîrșit. Mama

copilului își adăpostea pentru ultima oară fiul mort în culcușul brațului său stîng, mîna ei dreaptă ținea pe umăr lopata și sapa pe care ceilalți le uitaseră. Să mai mergem un pic, pînă la frasinul acela, spuse cumnatul. În depărtare, pe o coastă, se distingeau luminile unei așezări. După călcătura catîrcei își dădeau seama că pămîntul devenise moale, trebuia să fie ușor de săpat. Acest loc mi se pare bun, spuse în sfîrșit bărbatul, copacul ne va servi de semn pentru cînd vom veni să le aducem flori. Mama copilului lăsă să cadă sapa și lopata și, ușor, își culcă fiul pe pămînt. Apoi, cele două surori, cu mii de precauții ca să nu-l scape, luară în primire trupul tatălui și, fără să aștepte ajutorul bărbatului care deja se dădea jos de pe catîrcă, îl așezară alături de nepot. Mama copilului suspina, repeta monoton, Copilul meu, tatăl meu, și sora ei veni și-o îmbrățișă, plîngînd și ea și spunînd, A fost mai bine așa, a fost mai bine așa, viața acestor nefericiți nu mai era viață. Îngenuncheară amîndouă pe pămînt plîngîndu-și morții care păcăliseră moartea. Bărbatul mînuia deja uneltele, săpa, scotea cu lopata pămîntul desprins și săpa din nou. În adîncime pămîntul era mai dur, mai compact, puțin pietros, abia după o jumătate de oră de muncă neîntreruptă groapa se făcuse suficient de mare. Nu aveau sicriu, nici giulgiu, trupurile urmau să se odihnească direct

în pămîntul gol, doar cu hainele pe care le aveau pe ei. Unindu-și forțele, bărbatul și cele două femei, el în groapă, ele afară, una de-o parte, alta de cealaltă, au coborît încet trupul bătrînului, ele susținîndu-l de brațele deschise în cruce, el sprijinindu-l pînă ce atinse fundul. Femeile plîngeau fără încetare, bărbatul avea ochii uscați, dar tremura tot, de parcă l-ar fi apucat febra. Acum rămînea de făcut ce era mai rău. Printre lacrimi și gemete, a fost coborît copilul, așezat alături de bunic, dar nu stătea bine acolo, o siluetă micuță, nesemnificativă, o viață fără importanță, lăsată așa, de izbeliște, ca și cum n-ar fi aparținut familiei. Bărbatul se aplecă, luă copilul de pe pămînt și îl culcă cu fața-n jos pe pieptul bunicului, apoi brațele acestuia au fost încrucișate peste trupușorul minuscul, acum da, sînt gata instalați, pregătiți pentru odihnă, putem începe să aruncăm pămînt peste ei, cu grijă, încet-încet, ca să ne mai poată privi încă un timp, să se poată despărți de noi, să auzim ce ne spun, adio, fetele mele, adio, ginere, adio, unchi și mătușă, adio, mamă. Cînd se umplu groapa, bărbatul bătători și netezi pămîntul ca să nu se observe, în caz că trecea careva pe acolo, că fusese cineva îngropat. Puse o piatră la căpătîi și alta mai mică la picioare, apoi împrăștie pe deasupra gropii buruienile pe care le smulsese înainte cu sapa, alte plante, vii, vor lua în cîteva

zile locul acestora care, ofilite, moarte, retezate, vor intra în ciclul alimentar al aceluiași pămînt din care răsăriseră. Bărbatul măsură cu pași mari distanța dintre pom și groapă, au fost doisprezece, apoi își puse pe umăr lopata și sapa. Să mergem, zise. Luna dispăruse, cerul era acoperit din nou. Începu să plouă cînd terminară de înhămat catîrca la căruță.

Actorii dramaticului moment descris anterior cu o minuțiozitate desuetă într-o povestire care pînă acum a preferat să ofere cititorului curios, ca să spunem așa, o imagine panoramică a faptelor au fost, în momentul intrării lor inopinate în scenă, categorisiți din punct de vedere social ca țărani săraci. Greșeala, rezultat al unei impresii grăbite a naratorului, al unei analize care nu a depășit stadiul superficialului, trebuie, din respect pentru adevăr, corectată imediat. O familie de țărani săracă, din cele cu adevărat sărace, n-ar ajunge niciodată să fie proprietara unei căruțe, nici n-ar avea cu ce să întrețină un animal care mănîncă atît de mult cum este catîrca. Era vorba de o familie de mici agricultori, oameni îndestulați în modestia mediului în care trăiau, persoane cu educație și cu suficientă instrucție școlară ca să poată întreține dialoguri nu numai corecte din punct de vedere gramatical, dar și cu ceea ce, în lipsă de ceva mai bun, unii obișnuiesc să numească conținut, alții substanță, alții, mai pămînteni, miez. Dacă n-ar fi fost așa, mătușa

nemăritată n-ar fi fost în stare în veacul vecilor să pună pe picioare acea frază atît de frumoasă comentată mai înainte, Ce vor spune vecinii cînd își vor da seama că nu mai sînt aici cei care, fără să moară, pe pragul morții se aflau. După ce am îndreptat la timp greșeala, odată așezat adevărul la locul cuvenit, să vedem ce au spus vecinii. În ciuda precauțiilor pe care și le-au luat, cineva văzuse căruța și i se păruse ciudată plecarea celor trei la o asemenea oră. Exact aceasta a fost întrebarea pe care și-o pusese în minte vecinul vigilent, Unde s-or duce la ora asta din noapte cei trei, întrebare pe care o adresă în dimineața următoare, cu o mică schimbare, ginerelui bătrînului agricultor, Unde vă duceați voi la ora aceea din noapte. Cel întrebat răspunse că se duseseră să rezolve o problemă, dar vecinul nu se consideră satisfăcut, O problemă la miezul nopții, cu căruța, cu nevastă-ta și cumnată-ta, nu e lucru obișnuit, spuse el, N-o fi obișnuit, dar chiar așa a fost, Și de unde veneați cînd începea să se lumineze, Nu e treaba ta, Ai dreptate, scuză-mă, într-adevăr nu e treaba mea, dar oricum presupun că pot să te întreb cum se simte socrul tău, La fel, Și nepoțelul tău, La fel și el, Sănătate amîndurora, Mulțumesc, La revedere, La revedere. Vecinul făcu cîțiva pași, se opri, se întoarse înapoi, Mi s-a părut că duceați ceva în căruță, mi s-a părut că am văzut-o

pe sora ta ținînd un copil în brațe, și dacă era așa, atunci cel mai probabil era că silueta culcată pe care mi s-a părut că am văzut-o, acoperită cu o pătură, era socrul tău, cu atît mai mult... Cu atît mai mult ce, Cu atît mai mult că la întoarcere căruța era goală, iar sora ta nu mai avea nici un copil în brațe, După cît se vede, nu dormi noaptea, Am somnul ușor, mă trezesc numaidecît, Te-ai trezit cînd am plecat, te-ai trezit cînd ne-am întors, asta se numește coincidență, Așa este, Și vrei să-ți spun ce s-a petrecut, Dacă așa ți-e voia, Vino cu mine. Intrară în casă, vecinul le salută pe cele trei femei, Nu vreau să deranjez, spuse stingherit și așteptă. Vei fi primul care vei afla, spuse ginerele, și nu va trebui să păstrezi secretul pentru că nu ți-o vom cere, Nu spune decît ceea ce vrei cu adevărat să spui, Socrul și nepotul meu au murit în noaptea asta, i-am dus de cealaltă parte a graniței, acolo unde moartea continuă să acționeze, I-ați omorît, exclamă vecinul, Într-un fel, da, de vreme ce ei nu se puteau duce pe picioarele lor, într-un fel nu, pentru că am făcut-o din porunca socrului meu, în ce-l privește pe copil, sărăcuțul, el nu avea voință, nici viață de trăit, au fost îngropați lîngă un frasin, îmbrățișați, s-ar putea spune. Vecinul își puse mîinile în cap, Și acum, Acum tu vei povesti la tot satul, vom fi arestați și duși la poliție, probabil judecați și

condamnați pentru ceea ce n-am făcut, Ba ați făcut, Un metru înainte de graniță încă mai trăiau, un metru după erau morți, spune-mi tu cînd i-am omorît, și cum, Dacă nu i-ați fi dus, Da, ar fi fost aici, așteptînd moartea care nu venea. Tăcute, împăcate, cele trei femei îl priveau pe vecin. Mă duc, spuse el, într-adevăr bănuiam că s-a întîmplat ceva, dar nu mi-a trecut prin cap că era vorba de asta, Vreau să te rog ceva, spuse ginerele, Ce, Să mergi cu mine la poliție, așa nu va trebui să mergi tu din poartă-n poartă, prin tot satul, ca să povestești oamenilor oribilele crime pe care le-am comis, închipuie-ți, paricid, infanticid, doamne sfinte, ce monștri trăiesc în casa asta, N-aș povesti în acest fel, Știu, vii cu mine, Cînd, Chiar acum, trebuie să batem fierul cît e cald, Haidem.

N-au fost nici condamnați, nici judecați. Ca un fitil aprins, vestea se răspîndi cu mare viteză prin toată țara, mijloacele de comunicare îi blamară pe infami, surorile asasine, ginerele instrument al crimei, se vărsară lacrimi pentru bătrîn și pentru micuțul inocent ca și cum ei ar fi fost bunicul și nepotul pe care toată lumea dorea să-i fi avut, pentru a mia oară ziare cu pretenții care acționau ca niște barometre ale moralității publice arătară cu degetul spre degradarea nestăvilită a valorilor tradiționale ale familiei, izvor, cauză și origine a tuturor relelor, în opinia lor, și apoi să vezi unde

nu începură, patruzeci și opt de ore după aceea, să sosească informații despre practici identice care se petreceau în toate regiunile de frontieră. Alte căruțe și alte catîrci au dus alte trupuri neputincioase, false ambulanțe au tot ocolit pe poteci părăsite ca să ajungă la locul unde trebuiau să le descarce ; legați pe parcursul drumului, în general cu centurile de siguranță sau, în unele cazuri mai condamnabile, ascunși în portbagaj și acoperiți cu o pătură, mașini de toate mărcile, modelele și prețurile îi transportau spre această nouă ghilotină al cărei tăiș, iertată fie comparația extrem de liberă, era linia foarte subțire a graniței, invizibilă cu ochiul liber, pe acei nefericiți pe care moartea, de partea asta, îi menținuse în situația de pedeapsă suspendată. Nu toate familiile care au procedat așa ar putea alege în apărarea lor motivele oarecum respectabile, chiar dacă evident discutabile, prezentate de cunoscuții și chinuiții noștri agricultori care, departe de a-și imagina consecințele, inițiaseră traficul. Unele familii n-au vrut să vadă în expedientul de a se duce să se debaraseze de tată sau de bunic pe teritoriul străin decît un mod curat și eficient, radical ar fi un termen mai exact, de a se vedea eliberați de niște autentice poveri, morții care erau muribunzii lor din casă. Mijloacele de comunicare în masă, care înainte le blamaseră energic pe

fiicele și pe ginerele bătrînului îngropat împreună cu nepotul, incluzînd-o apoi în această dezaprobare și pe mătușa nemăritată, acuzată de complicitate și conivență, stigmatizau acum cruzimea și lipsa de patriotism a unor persoane aparent decente care, în aceste circumstanțe de criză națională extrem de gravă, lăsaseră să cadă masca ipocrită în spatele căreia își ascundeau adevăratul caracter. Presat de guvernele celor trei țări limitrofe și de opoziția politică internă, șeful guvernului condamnă procedeul inuman, apelă la respectul față de viață și anunță că forțele armate urmau să ocupe imediat poziții de-a lungul graniței pentru a împiedica trecerea oricărui cetățean în stare de degradare fizică terminală, fie că era punerea în aplicare a propriei inițiative, fie că era concretizarea unei hotărîri arbitrare a rudelor. Dar în fond, în fond, și despre asta, bineînțeles, prim-ministrul nu îndrăzni să vorbească, guvernul nu vedea cu ochi atît de răi un exod care, în ultimă instanță, avea să servească interesele țării în măsura în care ajuta la scăderea unei presiuni demografice în continuă creștere de trei luni încoace, deși încă departe de a atinge niveluri cu adevărat neliniștitoare. Șeful guvernului nu spuse nici că exact în aceeași zi se întîlnise discret cu ministrul de interne cu scopul de a plănui amplasarea de supraveghetori sau spioni în toate localitățile țării, orașe, comune

și sate, cu misiunea de a comunica autorităților orice deplasare suspectă de persoane cu aspect de suferinzi în stare de moarte suspendată. Hotărîrea de a interveni sau nu urma să fie analizată de la caz la caz, de vreme ce guvernul nu urmărea să frîneze total acest avînt migrator de tip nou, ci să dea o satisfacție parțială îngrijorării guvernelor din țările cu granițe comune, suficient ca să se liniștească pentru un timp reclamațiile. Nu ne aflăm aici ca să facem ce vor ei, spuse cu autoritate prim-ministrul, Vor mai rămîne în afara planului micile cătune, fermele, casele izolate, observă ministrul de interne, Pe ăștia îi lăsăm în pace, să facă ce vor, știți bine, dragă domnule ministru, din experiență, că e imposibil să pui cîte un polițist lîngă fiecare cetățean.

Timp de două săptămîni planul funcționă mai mult sau mai puțin la perfecție, dar, după aceea, unii supraveghetori începură să se plîngă de faptul că primeau amenințări prin telefon, spunîndu-li-se pe un ton intimidant că, dacă voiau să aibă o viață liniștită, să mai închidă ochii la traficul clandestin de suferinzi în fază terminală, și chiar să-i închidă de tot dacă nu voiau să mărească cu propriul lor corp cantitatea de persoane cu observarea cărora fuseseră însărcinați. Nu erau cuvinte deșarte, după cum se văzu cînd familiile a patru supraveghetori se treziră anunțate prin apeluri

telefonice anonime că trebuiau să se ducă să-i ia pe aceștia din anumite locuri. Așa cum erau, adică nu morți, dar nici vii. În fața gravității situației, ministrul de interne hotărî să-și arate puterea dușmanului necunoscut, dînd ordin, pe de o parte, ca spionii să-și intensifice acțiunile de investigare și, pe de altă parte, anulînd sistemul picăturii, ăsta da, ăsta nu, care se aplica de acord cu tactica prim-ministrului. Răspunsul veni imediat, alți patru supraveghetori au suferit soarta tristă a celor dinaintea lor, dar, în acest caz, n-a fost decît un singur apel telefonic, adresat chiar ministerului de interne, ceea ce putea fi interpretat ca o provocare, dar în aceeași măsură și ca o acțiune determinată de o logică pură, ca și cum ar fi spus, Noi existăm. Mesajul, totuși, nu se limită doar la asta, aducea și o propunere constructivă, Să stabilim un acord de onoare, spuse vocea aflată de cealaltă parte, ministerul retrage supraveghetorii și noi ne însărcinăm să transportăm discret suferinzii, Cine sînteți voi, întrebă directorul de serviciu care răspunsese la telefon, Doar un grup de oameni care iubesc ordinea și disciplina, persoane deosebit de competente în specialitatea lor, care detestă confuziile și-și îndeplinesc întotdeauna promisiunile, în fine, oameni cinstiți, Și acest grup are vreun nume, vru să știe directorul, Unii ne spun maphia, cu ph, De ce cu ph, Ca să ne deosebim de cealaltă,

de cea clasică, Statul nu face acorduri cu mafii, Pe hîrtii cu semnături autentificate de notari, cu siguranță că nu, Nici din acestea, nici altele, Care e funcția dumneavoastră, Sînt director de serviciu, Cu alte cuvinte, cineva care nu știe nimic despre viața reală, Am responsabilitățile mele, Singura care ne interesează în acest moment este să faceți să ajungă propunerea noastră la cel în drept, la ministru, dacă aveți acces la el, Nu am acces la domnul ministru, dar această convorbire va fi imediat transmisă superiorului meu, Guvernul va avea patruzeci și opt de ore ca să studieze propunerea, nici un minut în plus, dar preveniți-l pe superiorul dumneavoastră că vor intra și alți supraveghetori în comă dacă răspunsul nu va fi cel pe care-l așteptăm, Așa voi face, Poimîine, exact la ora aceasta, voi telefona din nou ca să aflu ce hotărîre s-a luat, Am reținut, A fost o plăcere să vorbesc cu dumneavoastră, N-aș putea spune același lucru, Sînt sigur că veți începe să vă schimbați părerea cînd veți afla că supraveghetorii s-au întors acasă vii și nevătămați, dacă încă n-ați uitat rugăciunile din copilărie, rugați-vă pentru asta, Înțeleg, Știam că o să înțelegeți, Așa este, Patruzeci și opt de ore, nici un minut în plus, Cu siguranță nu eu vă voi răspunde, Ba eu am certitudinea că da, De ce, Pentru că ministrul n-o să vrea să vorbească direct cu mine, și în afară de

asta, dacă lucrurile vor merge prost, dumneavoastră veți purta vina, amintiți-vă că propunerea noastră este un acord de onoare, Da, domnule, Bună seara, Bună seara. Directorul de serviciu scoase banda magnetică din aparatul de înregistrare și se duse să vorbească cu superiorul.

O jumătate de oră mai tîrziu caseta se afla în mîinile ministrului de interne. Acesta ascultă, ascultă din nou, ascultă a treia oară, apoi întrebă, Acest director de serviciu al dumneavoastră e om de încredere, Pînă azi n-am avut nici cel mai mic motiv să mă plîng, răspunse superiorul, Și nici cel mai mare, sper, Nici cel mai mare, nici cel mai mic, spuse superiorul, care nu pricepuse ironia. Ministrul scoase caseta din aparat și începu să desfășoare banda. Cînd termină, o strînse într-o scrumieră mare de cristal și apropie de ea flacăra unei brichete. Banda începu să se încrețească, să se chircească și, în mai puțin de un minut, era transformată într-un ghemotoc înnegrit, casant și inform. Și ei trebuie să fi înregistrat dialogul cu directorul de serviciu, spuse superiorul, Nu contează, oricine putea simula o conversație prin telefon, pentru asta erau suficiente două voci și un aparat de înregistrare, era important, însă, acum, să distrugem caseta noastră, odată ars originalul, sînt arse dinainte toate copiile care se puteau face după el, Nu trebuie să vă spun că

centrala telefonică păstrează înregistrările, Vom avea grijă să dispară și acelea, Da, domnule, acum, dacă-mi permiteți, mă retrag, vă las să vă gîndiți la problemă, E deja gîndită, nu plecați, De fapt nu mă surprinde, domnul ministru se bucură de privilegiul de a avea o gîndire foarte ageră, Ceea ce ați spus ar suna, poate, lingușitor dacă nu ar fi o realitate, e adevărat, gîndesc cu rapiditate, Veți accepta propunerea, Voi face o contrapropunere, Mă tem că nu o vor accepta, termenii în care a vorbit emisarul, pe lîngă peremptorii, erau mai mult decît amenințători, vor mai intra niște supraveghetori în comă dacă răspunsul nu e cel pe care-l așteptăm, acestea au fost cuvintele, Dragul meu, răspunsul pe care-l vom da va fi exact cel pe care-l așteaptă, Nu înțeleg, Dragul meu, problema dumneavoastră, o spun fără intenția de a jigni, este că nu sînteți în stare să gîndiți ca un ministru, E vina mea, îmi pare rău, Să nu vă pară rău, dacă într-o zi vă vor chema să serviți patria în funcții ministeriale veți descoperi cum mintea singură începe s-o dea cotită exact în momentul în care vă veți așeza pe un scaun ca acesta, nici nu vă imaginați diferența, Și nici n-aș avea nimic de cîștigat dacă mi-aș crea iluzii, sînt un funcționar, Cunoașteți vechea zicală, să nu spui niciodată din această apă n-am să beau, Chiar în acest moment, domnule ministru, aveți de băut o apă

destul de amară, spuse superiorul arătînd spre resturile benzii arse, Cînd se urmărește o strategie bine definită și se cunosc suficient datele problemei, nu e greu de trasat o linie de acțiune sigură, Sînt numai urechi, domnule ministru, Poimîine, directorul dumneavoastră de serviciu, odată ce el îi va răspunde emisarului, el va fi negociatorul din partea ministerului, și nimeni altul, va spune că sîntem de acord să examinăm propunerea pe care ne-au făcut-o, dar apoi va adăuga că opinia publică și opoziția nu ar permite niciodată ca miile de supraveghetori să fie retrași din misiunea lor fără o explicație acceptabilă, Și e clar că explicația acceptabilă nu ar putea fi aceea că maphia a pus stăpînire pe afacere, Așa este, deși acest lucru ar putea fi spus în termeni mai aleși, Scuzați-mă, domnule ministru, mi-a ieșit fără să mă gîndesc, Bine, ajunși la acest punct, directorul de serviciu va prezenta contrapropunerea, pe care o putem numi și sugestie alternativă, adică supraveghetorii nu vor fi retrași, vor rămîne la posturile lor de acum, dar dezactivați, Dezactivați, Da, cred că termenul este destul de clar, Fără îndoială, domnule ministru, doar mi-am exprimat surpriza, Nu văd de ce, este unica modalitate pe care o avem la dispoziție de a nu părea că cedăm la șantajul acestei bande de ticăloși, Deși în realitate am cedat, Important e

să nu pară așa, să menținem fațada, ce se întîmplă în spatele ei nu mai ține de responsabilitatea noastră, De exemplu, Să ne imaginăm că interceptăm acum un transport și-i prindem pe tipi, nu e nevoie să spunem că aceste riscuri erau incluse în factura pe care rudele au trebuit s-o plătească, Nu va fi nici factură, nici chitanță, maphia nu plătește impozite, E un fel de a spune, ce ne interesează în acest caz este că toți vom avea de cîștigat, noi, care ne luăm o greutate de pe umeri, supraveghetorii, care nu vor mai fi lezați în integritatea lor fizică, familiile, care se vor liniști știind că morții lor vii au devenit în sfîrșit niște vii morți, și maphia, care își va încasa partea pentru munca ei, Un aranjament perfect, domnule ministru, Care de altfel reprezintă o puternică garanție că nimeni nu va fi interesat să deschidă gura, Cred că aveți dreptate, Poate, dragul meu, ministrul dumneavoastră vi se pare prea cinic, În nici un caz, domnule ministru, admir doar rapiditatea cu care ați reușit să puneți toate acestea pe picioare, atît de sigur, atît de logic, atît de coerent, Experiența, dragul meu, experiența, Mă duc să vorbesc cu directorul de serviciu, să-i transmit instrucțiunile dumneavoastră, sînt convins că se va achita cu bine de misiune, așa cum am spus și mai înainte, niciodată nu mi-a dat nici cel mai mic motiv să mă plîng, Nici cel mai mare, cred,

Nici unul, nici altul, răspunse superiorul, care înțelesese, în sfîrșit, subtilitatea nuanței ironice.

Totul, sau aproape totul, ca să fim mai exacți, se petrecu așa cum prevăzuse ministrul. Exact la ora stabilită, nici un minut înainte, nici un minut după, emisarul asociației de delincvenți care se autonumea maphia telefonă ca să audă ce avea de spus ministerul. Directorul de serviciu s-a achitat cu notă mare de sarcina care-i fusese atribuită, a fost ferm și clar, persuasiv în chestiunea fundamentală, adică supraveghetorii aveau să rămînă la posturile lor, dezactivați însă, și a avut satisfacția de a primi în schimb, și de a transmite imediat superiorului, cel mai bun dintre răspunsurile posibile în situația actuală, acela că sugestia alternativă a guvernului avea să fie analizată cu atenție și că după douăzeci și patru de ore aveau să sune din nou. Așa se și întîmplă. In urma analizei a rezultat că propunerea guvernului ar putea fi acceptată, dar cu o condiție, aceea că trebuiau dezactivați numai acei supraveghetori care continuau să fie leali guvernului, sau, cu alte cuvinte, aceia pe care maphia, pur și simplu, nu-i convinsese să colaboreze cu noul patron, adică ea însăși. Să facem un efort ca să înțelegem punctul de vedere al criminalilor. Puși în fața unei complexe operațiuni de lungă durată și la scară națională și trebuind să pună la treabă o bună parte din

personalul lor cel mai experimentat în vizitele la familiile care în principiu înclinau să se dispenseze de cei dragi ca să-i cruțe, gest lăudabil, de suferințe nu doar inutile, dar și eterne, era foarte clar că le-ar conveni, în măsura posibilului, și folosind pentru aceasta armele lor preferate, corupția, mita, intimidarea, să profite de serviciile uriașei rețele de informatori alcătuită de guvern. De această piatră aruncată pe neașteptate în mijlocul drumului se împiedică strategia ministrului de interne, cu consecințe grave pentru demnitatea statului și guvernului. Prins între ciocan și nicovală, între baros și ilău, între scila și caribda, alergă să-l consulte pe prim-ministru în legătură cu acest neașteptat nod gordian apărut. Cel mai rău era că lucrurile merseseră prea departe ca să se mai poată da înapoi. Șeful guvernului, deși cu mai multă experiență decît ministrul de interne, nu găsi o ieșire mai bună din acest impas decît să propună o nouă negociere, acum cu stabilirea unui fel de *numerus clausus*, ceva de genul maximum douăzeci și cinci la sută din numărul total de supraveghetori în activitate ar trece să lucreze pentru cealaltă parte. Încă o dată îi revenea directorului de serviciu sarcina să transmită unui interlocutor deja nerăbdător platforma conciliatoare pe baza căreia, forțați de propria nerăbdare să nutrească speranțe, șeful guvernului și ministrul

de interne credeau că acordul avea să fie, în sfîrșit, omologat. Fără semnături, de vreme ce era vorba de un acord de onoare, din acelea în care e suficient cuvîntul de onoare, nefiind nevoie, așa cum explică dicționarul, de formalități legale. Asta însemna că nu aveau nici cea mai slabă idee de cît de întortocheat și malign este spiritul maphioților. În primul rînd, nu stabiliră un termen pentru răspuns, lăsîndu-l ca pe jar pe bietul ministru de interne, deja resemnat, gata să-și prezinte scrisoarea de demisie. În al doilea rînd, cînd după cîteva zile le trecu prin minte că trebuiau să telefoneze, au făcut-o doar ca să spună că încă nu ajunseseră la nici o concluzie în legătură cu platforma, dacă era, adică, tolerabil de conciliatoare pentru ei, și, în treacăt, așa ca din întîmplare, profitară de ocazie ca să spună că nu aveau nici un fel de responsabilitate în legătură cu faptul regretabil petrecut în ziua anterioară, cînd alți patru supraveghetori fuseseră găsiți într-o stare foarte proastă. În al treilea rînd, mulțumită faptului că orice așteptare își are sfîrșitul său, fie el fericit sau nefericit, răspunsul care sfîrși prin a fi comunicat guvernului de către direcția națională maphiotă, via director de serviciu și respectiv superior, se împărțea în două puncte, și anume, punctul a, acel *numerus clausus* nu va fi de douăzeci și cinci, ci de treizeci și cinci la sută, punctul b, ori de cîte

ori vor considera că este convenabil pentru interesele lor, și fără a fi nevoie să consulte autoritățile în prealabil și cu atît mai puțin să ceară consimțămîntul, organizația cerea să-i fie recunoscut dreptul de a transfera supraveghetori aflați în serviciul său în locuri unde se aflau supraveghetori dezactivați, aceștia fiind, bineînțeles, înlocuiți de primii. Era da sau nu. Vedeți vreo modalitate de a evita această disjunctivă, îl întrebă șeful guvernului pe ministrul de interne, Nici măcar nu cred că ea există, domnule, dacă refuzăm, socotesc că vom avea cîte patru supraveghetori scoși din uz, și la serviciu, și în viață, în fiecare zi care va trece, dacă vom accepta, vom rămîne în mîinile acelor oameni dumnezeu știe pentru cît timp, Pentru totdeauna sau cel puțin atîta timp cît vor exista familii care vor vrea să se vadă eliberate cu orice preț de poverile pe care le au în casă, Asta îmi dă o idee, Nu știu dacă asta ar trebui să mă bucure, Am făcut ce am știut mai bine, domnule prim-ministru, dacă am devenit cumva o povară nu trebuie decît să-mi spuneți un cuvînt, Spune mai departe, nu fi atît de susceptibil, care e ideea aceea, Cred, domnule prim-ministru, că ne aflăm în fața unui exemplu clar de cerere și ofertă, Și ce legătură are, vorbim de oameni care în acest moment au o singură modalitate de a muri, La fel ca în dilema clasică, ce a apărut mai întîi, oul

sau găina, tot așa nu putem întotdeauna deosebi dacă cererea a precedat oferta sau, dimpotrivă, oferta a pus în mișcare cererea, Văd că n-ar fi o politică greșită să vă scot de la interne și să vă mut la economie, Nu sînt atît de diferite, domnule prim-ministru, așa cum la interne există o economie, la fel și în economie există un interior[1], sînt vase comunicante, ca să spunem așa, Nu divagați, spuneți-mi care este ideea, Dacă acelei prime familii nu i-ar fi trecut prin minte că soluția problemei aștepta de cealaltă parte a graniței, poate că situația în care ne aflăm astăzi ar fi fost diferită, dacă multe alte familii nu le-ar fi urmat exemplul după aceea, n-ar fi apărut maphia ca să exploateze o afacere care pur și simplu n-ar fi existat, Teoretic așa este, cu toate că, după cum știm, ei știu foarte bine să scoată apă și din piatră seacă și apoi s-o vîndă mai scump, oricum tot nu văd care e ideea dumneavoastră, E simplu, domnule ministru, Să dea domnul să fie, Pe scurt, să oprim fluxul ofertei, Și cum s-ar putea face asta, Convingînd familiile, în numele celor mai sfinte principii ale umanității, ale iubirii pentru aproapele nostru și ale solidarității, să-și țină acasă bolnavii

---

1. Joc de cuvinte: în textul original funcția de ministru de interne este redată prin sintagma *ministro do interior* (ministru al interiorului) (n.t.).

terminali, Și cum credeți că veți putea produce acest miracol, Mă gîndesc la o amplă campanie de publicitate prin toate mijloacele de difuzare, presă, televiziune și radio, incluzînd și marșuri pe străzi, acțiuni de lămurire, distribuire de pliante și autocolante, teatru stradal și în sală, filme, mai ales drame sentimentale și desene animate, o campanie capabilă să emoționeze pînă la lacrimi, o campanie care să le facă să se căiască pe rudele care s-au abătut de la datoriile și obligațiile lor, care să-i facă pe oameni solidari, devotați, plini de compasiune, sînt convins că în foarte scurt timp familiile păcătoase ar deveni conștiente de cruzimea de neiertat a comportamentului lor actual și s-ar întoarce la valorile transcendentale care nu demult constituiau temelia lor cea mai solidă, Îndoielile mele cresc cu fiecare minut, acum mă întreb dacă n-ar trebui să vă încredințez mai degrabă portofoliul culturii sau pe cel al cultelor, pentru care de asemenea vă descopăr o anumită vocație, Sau să reuniți, domnule prim-ministru, cele trei portofolii în același minister, Și dacă-i așa, și pe cel al economiei, Da, din cauza chestiei cu vasele comunicante, La ce n-ați fi bun, dragul meu, ar fi la propagandă, acea idee a unei campanii de publicitate care să determine familiile să se întoarcă în sînul sufletelor sensibile este o prostie perfectă, De ce, domnule prim-ministru,

Pentru că, în realitate, campanii de acest tip folosesc doar celor care încasează ceva pentru ele, Am făcut multe, Da, cu rezultatele care se cunosc, în afară de asta, ca să ne întoarcem la chestiunea de care trebuie să ne ocupăm, chiar dacă ar da rezultate campania dumneavoastră, acestea nu s-ar vedea nici azi, nici mîine, iar eu trebuie să iau o hotărîre chiar acum, Aștept ordinele dumneavoastră, domnule prim-ministru. Șeful guvernului zîmbi abătut, Toate astea sînt ridicole, absurde, spuse el, știm foarte bine că nu avem de unde să alegem și că propunerile noastre nu au făcut decît să agraveze situația, Așa stînd lucrurile, Ei bine, așa stînd lucrurile, și dacă nu vrem să ne încărcăm conștiința cu patru supraveghetori pe zi împinși cu lovituri de măciucă spre poarta de intrare a morții, nu ne rămîne altă cale decît să acceptăm condițiile pe care ni le-au propus, Am putea să dezlănțuim o operațiune polițienească fulger, o captură fulminantă, să băgăm la închisoare cîteva zeci de maphioți, poate am reuși să-i facem să dea înapoi, Singurul mod de a lichida dragonul este să-i tai capul, pilirea unghiilor nu servește la nimic, La ceva ar servi, Patru supraveghetori pe zi, amintiți-vă, domnule ministru de interne, patru supraveghetori pe zi, mai bine să recunoaștem că sîntem legați de mîini și de picioare, Opoziția ne va ataca cu cea mai mare violență, ne va acuza că

am vîndut țara maphiei, Nu vor spune țara, vor spune patria, Și mai rău, Să sperăm că biserica va vrea să ne dea o mînă de ajutor, îmi imaginez că trebuie să fie receptivi la argumentul că, pe lîngă că le furnizăm cîțiva morți utili, am luat această hotărîre ca să salvăm vieți, Nu se mai poate vorbi de salvarea vieților, domnule prim-ministru, asta era înainte, Aveți dreptate, va trebui inventată altă expresie. Urmară momente de tăcere. Apoi șeful guvernului spuse, Să terminăm cu asta, dați instrucțiunile necesare directorului dumneavoastră de serviciu și începeți să lucrați la planul de dezactivare, trebuie să știm și care sînt ideile maphiei despre distribuția teritorială a celor douăzeci și cinci la sută dintre supraveghetorii care vor constitui *numerus clausus*, Treizeci și cinci la sută, domnule prim-ministru, Dați-mi voie să nu vă mulțumesc că mi-ați amintit, dezastrul în care ne aflăm părea de la început inevitabil și acum are o și mai mare amploare, E o zi tristă, Dacă ar ști ce se petrece aici, familiile următorilor patru supraveghetori n-ar spune așa, Și cînd te gîndești că mîine cei patru supraveghetori ar putea lucra pentru maphie, Așa e viața, dragul meu titular al ministerului vaselor comunicante, De interne, domnule prim-ministru, de interne, Acesta este depozitul central.

S-ar putea crede că după ce ai cedat de atîtea ori și în mod atît de rușinos cum făcuse guvernul în timpul sus-jos-ului tranzacțiilor cu maphia, mergînd pînă la extrema de a consimți ca funcționari publici modești și cinstiți să înceapă să lucreze cu normă întreagă pentru organizația criminală, s-ar putea crede, spuneam, că n-ar fi posibil să se ajungă la un nivel moral încă și mai scăzut Din nefericire, cînd înaintezi orbește pe tărîmurile mocirloase ale *realpolitik*-ului, cînd pragmatismul pune mîna pe baghetă și dirijează concertul fără să țină seama de ce scrie în partitură, mai mult ca sigur logica imperativă a degradării va demonstra că, în cele din urmă, mai erau cîteva trepte de coborît. Prin intermediul ministerului competent, cel al apărării, numit de război în vremuri mai sincere, s-au dat instrucțiuni ca forțele armate care fuseseră dispuse de-a lungul granței să se limiteze la supravegherea șoselelor principale, în special a acelora care aveau ieșire spre țările vecine, lăsîndu-le în seama liniștii lor bucolice pe cele de categoria a doua și a treia, și de asemenea,

cum era și logic, să nu se atingă de rețeaua măruntă de drumuri vicinale, poteci, cărări, drumuri de țară și scurtături. Evident, asta a însemnat întoarcerea la cazarmă a celei mai mari părți din aceste forțe, ceea ce, dacă e adevărat că a produs multă bucurie în rîndul soldaților simpli, incluzîndu-i pe caporali și pe furieri, sătui cu toții de santinele și ronduri diurne și nocturne, a provocat, dimpotrivă, o nemulțumire declarată în categoria sergenților, după cît se vede mai conștienți decît restul personalului de valorile onoarei militare și de serviciul adus patriei. Cu toate acestea, dacă mișcarea capilară a acestei nemulțumiri a putut să urce pînă la sublocotenenți, dacă apoi a pierdut ceva din avîntul ei la nivelul locotenenților, sigur este că ea a căpătat din nou forță, și multă, cînd a atins nivelul căpitanilor. Bineînțeles că nici unul dintre ei n-ar fi îndrăznit să pronunțe cu voce tare periculosul cuvînt maphia, dar, cînd discutau unii cu alții, nu puteau evita să-și aducă aminte cum, în zilele anterioare demobilizării, fuseseră interceptate numeroase furgonete care transportau bolnavi terminali, avînd alături de șofer un supraveghetor acreditat oficial care, chiar înainte de a i se fi cerut, arăta o hîrtie cu toate timbrele, semnăturile și ștampilele necesare, prin care, din motive de interes național, se autoriza în mod expres transportarea suferindului cutare

cutărescu la o destinație neprecizată, pe deasupra incluzînd și indicația că forțele militare trebuiau să se considere obligate să acorde tot sprijinul solicitat, pentru a le garanta ocupanților fiecărei furgonete o perfectă eficacitate a operației de transportare. Nimic din toate acestea n-ar fi putut suscita îndoieli în mintea demnilor sergenți dacă, cel puțin în șapte cazuri, nu s-ar fi semnalat o coincidență neobișnuită, supraveghetorul să facă cu ochiul soldatului exact în momentul în care îi dădea documentul spre verificare. Luînd în considerare răspîndirea geografică a punctelor în care se petrecuseră aceste episoade din viața de campanie, a fost înlăturată imediat ipoteza că ar fi vorba de un gest, să-i spunem așa, echivoc, ceva ce ar avea de-a face cu tertipurile celei mai primare seducții între persoane de același sex sau de sexe diferite, nu avea importanță în acest caz. Nervozitatea de care supraveghetorii dăduseră semne clare, unii mai mult decît alții, bineînțeles, dar toți astfel încît părea mai curînd că aruncau în mare o sticlă cu un bilet în ea prin care cereau ajutor, a determinat corporația perspicace a sergenților să bănuiască cum că în furgonete s-ar afla ascuns acel motan faimos care găsește întotdeauna o modalitate de a-și lăsa vîrful cozii afară cînd vrea să fie descoperit. Venise apoi inexplicabilul ordin de întoarcere în cazărmi și imediat

au apărut unele murmure ici și colo, născute nu se știe cum, nici unde, dar despre care unii colportori insinuau, în mod confidențial, că ar putea veni chiar din ministerul de interne. Ziarele opoziției se făcură ecoul atmosferei proaste care se respira în cazărmi, ziarele atașate guvernului negară vehement că astfel de miasme ar otrăvi mintea corpului de armată, dar cert este că zvonurile despre o lovitură militară care ar fi în pregătire, deși nimeni n-ar fi știut să explice de ce și pentru ce, crescuseră peste tot, făcînd ca, pe moment, să treacă pe un al doilea plan de interes public chestiunea bolnavilor care nu mureau. Nu că ar fi fost uitată, cum o dovedea o frază pusă în circulație și mult repetată de obișnuiții bodegilor, Cel puțin, se spunea, chiar dacă va fi o lovitură militară, de un lucru putem fi siguri, oricît s-ar împușca unii pe alții, nu vor reuși să omoare pe nimeni. Se aștepta în orice moment un apel dramatic al regelui la înțelegere națională, un comunicat al guvernului anunțînd un pachet de măsuri urgente, o declarație a înaltelor comandamente al armatei și al aviației, căci, neexistînd mare, nu exista nici marină, jurînd fidelitate absolută puterilor legitim constituite, un manifest al scriitorilor, o luare de poziție din partea artiștilor, un concert de solidaritate, o expoziție de afișe revoluționare, o grevă generală promovată în comun de cele două centrale

sindicale, o pastorală a episcopilor chemînd la rugăciune și la post, o procesiune de penitenți, o distribuire masivă de pliante galbene, albastre, verzi, roșii, albe, se ajunsese chiar să se vorbească despre convocarea unei manifestații uriașe la care să participe miile de oameni de toate vîrstele și condițiile care se aflau în starea de moarte suspendată, defilînd pe principalele bulevarde ale capitalei pe tărgi, în cărucioare împinse manual, în ambulanțe sau în spatele fiilor mai robuști, cu o pancartă uriașă în fruntea cortegiului, care să spună, sacrificînd nu mai puțin decît patru virgule pentru eficiența distihului, Noi care triști mărșăluim aici vă așteptăm pe voi toți fericiți. În cele din urmă, nimic din toate acestea nu se dovedi necesar. Este adevărat că suspiciunile privind o implicare directă a maphiei în transportul de bolnavi nu se risipiră, este adevărat că aveau chiar să se întărească în lumina cîtorva întîmplări ulterioare, dar un singur ceas avea să ajungă pentru ca amenințarea bruscă a dușmanului extern să liniștească dispozițiile fratricide și să reunească cele trei stări, cler, nobilime și popor, încă în vigoare în țară, în ciuda progresului ideilor, adunate în jurul regelui lor și, deși cu anumite rețineri justificate, al guvernului lor. Întîmplarea, ca aproape întotdeauna, se povestește în cîteva cuvinte.

Iritați de invadarea continuă a teritoriului lor de către comandouri de ciocli, maphioți sau spontani, veniți din acel ținut aberant în care nu murea nimeni, și după nu puține proteste diplomatice care nu serviseră la nimic, guvernele celor trei țări limitrofe hotărîră, într-o acțiune concertată, avansarea trupelor lor și întărirea pazei la granițe, cu ordinul restrictiv de a trage la al treilea avertisment. Este momentul să menționăm faptul că moartea cîtorva maphioți uciși practic la limită după ce au traversat linia de separare, aceasta fiind ceea ce obișnuim să numim riscurile meseriei, a constituit un pretext imediat pentru ca organizația să ridice prețurile din tabelul său de prestări servicii la rubrica de siguranță personală și riscuri operative. Odată menționat acest amănunt lămuritor legat de funcționarea administrației maphiote, să trecem la ceea ce ne interesează. Încă o dată, ocolind cu o manevră tactică impecabilă ezitările guvernului și îndoielile înaltelor comandamente ale forțelor armate, sergenții luară din nou inițiativa și deveniră, sub ochii tuturor, promotorii, și în consecință și eroii mișcării populare de protest care ieși din case ca să ceară, în masă, prin piețe, pe bulevarde și pe străzi, întoarcerea imediată a trupelor pe frontul de luptă. Indiferenți, impasibili în fața problemelor extrem de grave cu care se lupta patria de dincoace, confruntată cu

criza sa cvadruplă, demografică, socială, politică și economică, țările de cealaltă parte lăsaseră în sfîrșit să le cadă masca și se arătau la lumina zilei cu adevărata lor față, aceea de cuceritori duri și imperialiști. În fond sînt invidioși pe noi, se spunea prin magazine și prin casele oamenilor, se auzea la radio și la televiziune, se citea în ziare, în fond sînt invidioși pentru că în patria noastră nu se moare, de aceea vor să ne invadeze și să ne ocupe teritoriul, ca să nu mai moară nici ei. În două zile, cu marșuri forțate și cu drapelele în vînt, cîntînd cîntece patriotice ca *marseieza*, *ça ira*, *maria da fonte*, *imnul cartei*, *nu vei vedea nici o țară*, *banniera rossa*, *a portuguesa*, *god save the king*, *internaționala*, *deutschland über alles*, *chant du marais*, *as stars and stripes*, soldații se întoarseră la posturile de unde veniseră și acolo, înarmați pînă în dinți, așteptară hotărîți atacul și gloria. N-a fost să fie. Nici gloria, nici atacul. Prea puțin înclinate spre cuceriri și cu atît mai puțin spre construirea de imperii, ceea ce respectivele țări pretindeau era numai și numai să nu mai vină oamenii să le înmormînteze lor fără autorizație această nouă specie de imigranți cu forța și, dacă ar veni doar ca să-i înmormînteze, mai treacă-meargă, dar veneau și să-i omoare, să-i asasineze, să-i elimine, să le stingă viețile, întrucît, exact în acel precis și fatidic moment în

care, cu picioarele înainte pentru ca să-și poată capul da seama de ceea ce se întîmpla cu restul corpului, traversau granița, nefericiții se sfîrșeau, își dădeau ultima suflare. Cele două valoroase tabere se aflau față în față, dar nici de data aceasta nu avea să curgă sînge. Și uite că n-a fost din voia soldaților de dincoace, căci aceștia aveau certitudinea că nu vor muri chiar dacă i-ar tăia în două o rafală de mitralieră. Deși ar trebui să ne întrebăm, și nu numai dintr-o curiozitate științifică legitimă, cum ar putea supraviețui cele două părți separate în acele cazuri în care stomacul ar rămîne într-o parte și intestinele în alta. Oricum, numai unui nebun perfect de legat i-ar veni ideea să tragă primul foc. Și acesta, slavă domnului, n-a ajuns să fie tras. Nici măcar faptul că unii soldați de dincolo au hotărît să dezerteze în eldoradoul unde nu se moare n-a avut altă consecință decît aceea de a fi trimiși imediat de unde veniseră și unde îi aștepta deja un consiliu de război. Faptul pe care tocmai l-am relatat este total irelevant pentru desfășurarea istoriei laborioase pe care o povestim și nu vom mai vorbi despre el, dar, chiar așa fiind, n-am vrut să rămînă în întunericul călimării. Cel mai probabil e ca respectivul consiliu de război să hotărască a priori să nu ia în seamă în deliberările sale dorința ingenuă de viață eternă care sălășluiește dintotdeauna în inima

omenească, Unde s-ar ajunge dacă toți am trăi veșnic, da, unde s-ar ajunge, întrebă acuzarea folosind o lovitură de cea mai joasă retorică, iar apărarea, bineînțeles, nu avu prezența de spirit să găsească un răspuns la înălțimea momentului, nici ea nu avea habar unde s-ar ajunge. Să sperăm că măcar nu-i vor împușca pe amărîți. Atunci s-ar putea spune că se duseseră după lînă și se întorseseră de acolo buni de tuns.

Să schimbăm subiectul. Apropo de bănuielile sergenților și ale aliaților lor sublocotenenți și căpitani în legătură cu o posibilă responsabilitate directă a maphiei în transportul suferinzilor spre graniță, am spus deja că aceste bănuieli au fost întărite de unele fapte care au urmat. Este momentul să dezvăluim care au fost acestea și cum s-au desfășurat. Urmînd exemplul a ceea ce făcuse familia de mici agricultori inițiatoare a acestui procedeu, ceea ce a făcut maphia a fost pur și simplu să treacă granița și să îngroape morții, încasînd pentru asta un sac de bani. Cu încă o diferență, că o făcea fără să țină cont de frumusețea locurilor și fără să aibă grijă să noteze într-un carnet de evidență al operațiunii coordonatele topografice și ortografice care în viitor le-ar putea ajuta pe rudele înlăcrimate și pline de regrete pentru răul făptuit să găsească mormîntul și să ceară iertare mortului. Ei bine, nu e nevoie

să fii dotat cu un cap deosebit de strategic ca să înțelegi că armatele aliniate de cealaltă parte a celor trei frontiere deveniseră un obstacol serios în calea practicii de înmormîntare care pînă atunci decursese în cea mai perfectă siguranță. Însă n-ar fi maphia ceea ce este dacă n-ar fi găsit soluția problemei. Este într-adevăr mare păcat, fie-ne permis comentariul colateral, că inteligențe atît de sclipitoare precum cele care conduc aceste organizații criminale s-au îndepărtat de la calea dreaptă a respectării legii și au nesocotit înțeleptul precept biblic care ne îndeamnă să ne cîștigăm pîinea cu sudoarea frunții, dar faptele sînt fapte, și chiar dacă o facem repetînd vorba plină de mîhnire a lui adamastor[1], oh, căci nu știu de dezgust cum să povestesc[2], consemnăm aici vestea apăsătoare despre viclesugul de care s-a servit maphia ca să rezolve o problemă pentru care, după toate aparențele, nu se întrevedea nici o soluție. Înainte de a

---

1. Adamastor – personaj mitic din epopeea *Os Lusíadas* (*Lusiada*) de Luís de Camões, reprezentînd forțele naturii dezlănțuite împotriva lui Vasco da Gama sub forma unei furtuni care amenința cu distrugerea celui care ar fi încercat să treacă dincolo de Capul Bunei Speranțe și ar fi pătruns în Oceanul Indian (n.t.).
2. Replică rostită de gigantul Adamastor în epopeea *Os Lusíadas* cînd și-a dat seama, în timp ce o îmbrățișa, că ceea ce i se păruse a fi nereida Thetis, goală, era de fapt o stîncă (n.t.).

continua, se cuvine să lămurim faptul că termenul dezgust, pus de către poet în gura nefericitului gigant, însemna pe atunci tristețe adîncă, suferință, amărăciune, și nu numai asta, dar, de la un timp încoace, omului obișnuit i s-a părut, și foarte bine, că se pierdea prin acest termen un mod grozav de a exprima sentimente cum ar fi repulsia, sila, aversiunea, care, așa cum va recunoaște oricine, nu au nimic de-a face cu semnificațiile amintite mai sus. Cînd e vorba de cuvinte, oricîtă grijă am avea, niciodată nu e suficientă, se răzgîndesc și ele, mai rău ca oamenii. Bineînțeles că vicleșugul n-a constat în a umple, a lega și a pune la afumat chestiunea, aceasta și-a avut ocolișurile ei necesare, care implică emisari cu mustață falsă și pălărie cu borurile lăsate, telegrame cifrate, dialoguri prin intermediul unor linii telefonice secrete, prin firul roșu, întîlniri la răscruci în miez de noapte, bilețele ascunse pe sub pietre, toate cele întîlnite mai mult sau mai puțin și în alte negocieri, acelea în care, ca să spunem așa, s-au jucat la zaruri supraveghetorii. Și nici să nu vă gîndiți că a fost vorba, ca în cazul anterior, de tranzacții doar bilaterale. Pe lîngă maphia din această țară în care nu se moare, au participat la discuții și maphiile din țările limitrofe, căci acesta era singurul mod de a asigura independența fiecărei organizații criminale în cadrul național în care

opera și față de guvernul respectiv. N-ar fi de acceptat sub nici o formă, ar fi chiar absolut reprobabil, ca maphia din una dintre aceste țări să se apuce să negocieze direct cu administrația unei altei țări. Cu toate acestea, lucrurile încă nu ajunseseră în acest punct, existase o stavilă pînă atunci, ca o ultimă formă de pudoare, principiul sacrosanct al suveranității naționale, atît de important pentru maphii ca și pentru guverne, fapt care, fiind mai mult sau mai puțin evident în ceea ce le privește pe acestea, ar fi destul de îndoielnic în legătură cu acele asociații criminale dacă nu ne-am gîndi cu ce brutalitate posesivă obișnuiesc ele să-și apere teritoriile de ambițiile hegemonice ale colegilor lor de breaslă. Nu a fost o sarcină ușoară să se coordoneze toate acestea, să se împace generalul cu particularul, să se echilibreze interesele unora cu interesele altora, și așa se explică faptul că timp de două săptămîni lungi și plictisitoare de așteptare soldații și-au petrecut timpul insultîndu-se prin megafoane, avînd totuși grijă să nu depășească anumite limite, să nu exagereze în ceea ce privește tonul, ca să nu se urce ofensa la capul vreunui locotenent-colonel susceptibil și să ia foc troia. Ceea ce a contribuit mai mult la complicarea și tărăgănarea negocierilor a fost faptul că nici una dintre maphiile din celelalte țări nu dispunea de supraveghetori ca să facă ce

vrea cu ei, lipsindu-le, prin urmare, mijlocul irezistibil de presiune care dăduse rezultate atît de bune aici. Deși această latură obscură a negocierilor nu ajunsese să transpire, afară doar de zvonurile dintotdeauna, existau puternice presupuneri că eșaloanele intermediare de comandă ale armatelor din țările limitrofe, cu consimțămîntul indulgent al ramurii superioare a ierarhiei, se lăsaseră convinse, numai dumnezeu știe cu ce preț, de argumentele purtătorilor de cuvînt ai maphiilor locale, în sensul de a închide ochii la indispensabilele manevre de du-te-vino, de a avansa și a da înapoi, manevre în care consta în cele din urmă soluția problemei. Orice copil ar fi în stare să aibă ideea, dar, ca s-o pună în practică, era necesar ca, odată ajuns la vîrsta pe care o numim a judecății, să se ducă să bată la ușa secției de recrutare a maphiei și să spună, Am venit din pură vocație, să se îndeplinească prin mine voința voastră.

Iubitorii conciziei, ai stilului laconic, ai economiei de limbaj se vor întreba desigur de ce a fost nevoie, ideea fiind atît de simplă, de toată această expunere de motive ca să ajungem în sfîrșit la punctul critic. Răspunsul este și el simplu, și-l vom da utilizînd un termen actual, extrem de modern, prin care ne-ar plăcea să se considere compensate arhaismele prin intermediul cărora, după părerea probabilă a unora, am presărat cu mucegai această

povestire, De dragul *background*-ului. Cînd spunem *background*, toată lumea știe despre ce este vorba, dar ne-am fi trezit cu nelămuriri dacă, în loc de *background*, am fi folosit termenul insipid fundal, arhaismul acesta plictisitor și, pe deasupra, puțin corespunzător adevărului, dat fiind că *background* nu reprezintă doar un fundal, reprezintă totalitatea planurilor care există în mod evident între subiectul observat și linia orizontului. Atunci ar fi mai bine să-l numim cadrul problemei. Exact, cadrul problemei, și acum că în sfîrșit o avem bine încadrată, acum da, a sosit momentul să dezvăluim în ce a constat vicleșugul maphiei pentru a preîntîmpina orice posibilitate de conflict armat care ar fi servit la prejudicierea intereselor sale. Și un copil, am spus-o deja mai înainte, ar fi putut avea această idee. Care nu era decît următoarea, să treci bolnavul de cealaltă parte a graniței și, odată mort, să te întorci și să-l îngropi în sînul matern al pămîntului natal. Un șah-mat perfect în sensul cel mai riguros, exact și precis al expresiei. După cum se vede, problema se rezolva fără ca vreuna dintre părțile implicate să fie dezonorată, cele patru armate, nemaiavînd motiv să se mențină pe picior de război la graniță, puteau să se retragă în bună pace, de vreme ce maphia nu intenționa decît să intre și să iasă, trebuie să ne reamintim că suferinzii își pierdeau

viața exact în clipa în care îi transportau de cealaltă parte, de acum înainte nu va fi nevoie să mai rămînă acolo nici un minut în plus, doar timpul necesar ca să moară și acesta întotdeauna a fost cel mai scurt dintre toate, un suspin și gata, cu siguranță ne putem imagina o lumînare care se stinge dintr-odată fără să fie nevoie să sufli în ea. Niciodată nici cea mai suavă eutanasie nu va putea fi atît de ușoară și de dulce. Cel mai interesant aspect al noii situații create este faptul că justiția din țara în care nu se moare este lipsită de fundament pentru a-i acționa în judecată pe cei care se ocupă cu îngropările, presupunînd că ar vrea de fapt acest lucru, și nu numai din cauză că este condiționată de acordul de onoare pe care guvernul a fost nevoit să-l încheie cu maphia. Nu-i poate acuza de omucidere pentru că, tehnic vorbind, în realitate nu există omucidere și, din moment ce acel act condamnabil, să-l clasifice mai bine cine poate, se comite în țări străine, nici măcar nu-i poate incrimina pentru că au îngropat morți, de vreme ce chiar aceasta este soarta lor, și e chiar motiv de recunoștință faptul că cineva a hotărît să-și asume o muncă anevoioasă sub toate aspectele, atît din punct de vedere fizic, cît și din punct de vedere sufletesc. Cel mult, ar putea invoca faptul că n-a fost prezent nici un medic ca să certifice decesul, că înmormîntarea nu a îndeplinit

procedurile stabilite pentru o înhumare corectă și, ca și cum un astfel de caz ar fi fost inedit, că mormîntul nu numai că nu este identificat, dar cu toată certitudinea i se va pierde și localizarea cînd va cădea prima ploaie mai puternică și plantele vor irumpe fragede și voioase din humusul creator. Luînd în considerare dificultățile și temîndu-se să nu cadă în mocirla de recursuri în care, tăbăciți în șmecherii, avocații vicleni ai maphiei ar afunda-o fără milă și compasiune, legea hotărî să aștepte cu răbdare să vadă cum vor evolua lucrurile. Era, fără umbră de îndoială, atitudinea cea mai prudentă. Țara era mai agitată ca niciodată, puterea confuză, autoritatea diluată, valorile în proces accelerat de inversare, pierderea simțului de respect civic se extindea la toate sectoarele societății, probabil nici dumnezeu nu știa unde ne ducea. Circula zvonul că maphia era în curs de negociere a unui nou acord de onoare cu industria funerară în vederea unei raționalizări a eforturilor și a unei distribuiri de sarcini, ceea ce însemna, în limbajul de toată ziua, că ea se angaja să furnizeze morții, agențiile funerare contribuind cu mijloacele și tehnica necesare pentru a-i înmormînta. Se mai spunea că propunerea maphiei fusese primită cu brațele deschise de agenții, deja obosite de irosirea științei lor de milenii, a experienței lor, a *know how*-ului lor, a corurilor de

bocitoare, în organizarea de funeralii pentru cîini, pisici și canari, din cînd în cînd un papagal, o broască-țestoasă catatonică, o veveriță domesticită, un guștер de companie pe care stăpînul obișnuia să-l poarte pe umăr. Niciodată n-am căzut atît de jos, spuneau ei. Acum viitorul se arăta puternic și surîzător, speranțele înfloreau precum rondurile unei grădini, putîndu-se spune chiar, riscînd paradoxul evident, că pentru industria înmormîntărilor răsărise în sfîrșit o viață nouă. Și totul datorită meritelor și inepuizabilului seif al maphiei. Ea subvenționase agențiile din capitală și din alte orașe ale țării ca să înființeze filiale, în schimbul unor compensații, bineînțeles, în localitățile mai apropiate de granițe, ea luase măsuri să fie întotdeauna un medic în așteptarea defunctului la reintrarea acestuia pe teritoriul național cînd era nevoie de cineva care să spună că era mort, ea încheiase convenții cu administrațiile municipale pentru ca înmormîntările organizate de ea să aibă prioritate absolută, indiferent de ora din zi sau din noapte la care îi convenea să le facă. Toate acestea costau mulți bani, firește, dar afacerea continua să merite, acum că sporurile și serviciile extra începuseră să constituie grosul facturii. Deodată, fără veste, robinetul din care se ivise, în mod constant, generosul izvor de suferinzi terminali se închise. Părea că familiile,

cuprinse de remușcare, se anunțaseră unele pe altele că s-a terminat cu practica aia de a-i trimite pe cei dragi să moară departe, dacă, în sens figurat, le mîncasem carnea, acum o să le mîncăm și oasele, că nu ne aflăm aici doar pentru ceasurile bune, cînd el sau ea avea forța și sănătatea intacte, sîntem aici în egală măsură și pentru ceasurile rele, și pentru ceasurile foarte rele, cînd ea sau el nu este mai mult decît o zdreanță fetidă pe care este inutil să o speli. Agențiile funerare au trecut de la euforie la disperare, din nou ruina, din nou umilința de a înmormînta canari și pisici, cîini și celelalte animale, broasca-țestoasă, papagalul, veverița, gușterul nu, pentru că nu exista alt animal care să se lase așa, purtat pe umăr de stăpîn. Liniștită, fără să se piardă cu firea, maphia se puse pe treabă să vadă ce se întîmplă. Era simplu. Familiile îi spuseră, aproape întotdeauna cu vorbe pe jumătate, dînd doar de înțeles, că una fusese vremea de clandestinitate, cînd cei dragi erau duși pe ascuns, în liniștea nopții, și vecinii nu aveau nici o trebuință să știe dacă se aflau în continuare în patul lor de suferință sau se evaporaseră. Era ușor să minți, să spui cu mîhnire, Sărăcuțul, e acolo, cînd întreba vecina pe scară, Ce mai face bunicuțul. Acum totul ar fi diferit, ar exista un certificat de deces, ar exista plăci funerare cu nume și prenume în cimitire, în cîteva

ceasuri vecinii invidioși și clevetitori ar ști că bunicuțul murise în unicul fel în care se putea muri și că asta ar însemna, pur și simplu, că propria familie, crudă și ingrată, îl expediase la graniță. Ne este foarte rușine, mărturisiră. Maphia ascultă, ascultă, și spuse că se va gîndi. Nu întîrzie douăzeci și patru de ore. Urmînd exemplul bătrînului de la pagina cincizeci și unu, fusese dorința morților să moară, prin urmare aveau să fie înregistrați în certificatul de deces ca sinucigași. Robinetul se deschise din nou.

Nu totul a fost atît de sordid în această țară în care nu se moare precum ceea ce s-a povestit pînă acum, nu în toate sectoarele acestei societăți împărțite între speranța de a trăi veșnic și teama de a nu muri niciodată reuși maphia cea vorace să-și înfigă ghearele ei încovoiate, corupînd suflete, subjugînd trupuri, mînjind puținul care mai exista din bunele principii de odinioară, cînd un plic care ar fi adus ceva ce mirosea a mită era trimis înapoi în aceeași clipă, ducînd un răspuns ferm și clar, ceva de genul, Cumpărați jucării pentru copiii dumneavoastră cu banii aceștia, sau, Trebuie să vă fi înșelat în privința destinatarului. Demnitatea era pe atunci o formă de noblețe la îndemîna tuturor claselor. Cu toate acestea, cu toată existența falșilor sinucigași și a afacerilor murdare de la graniță, spiritul acestor locuri continua să planeze deasupra apelor, nu a apelor oceanului, căci acestea scăldau alte țărmuri, departe, ci deasupra lacurilor și rîurilor, deasupra pîraielor și pîrîiașelor, în bălțile pe care ploaia le lăsa în urma ei, în adîncul luminos al puțurilor, unde se

percepe cel mai bine înălțimea la care se află cerul, și, oricît de extraordinar ar părea, și deasupra suprafeței liniștite a acvariilor. Exact cînd, distrat, privea un peștișor roșu care venise cu gura la suprafața apei și se întreba, acum mai puțin distrat, de cît timp nu o schimbase, știa bine ce voia să spună peștele cînd tot urca cîte o clipă sfîșiind pelicula extrem de subțire în care apa se confundă cu aerul, exact în acel moment revelator ucenicului filozof i se dezvălui, clară și în toată goliciunea ei, chestiunea care avea să dea naștere celei mai pasionante și aprinse polemici cunoscute în toată istoria acestei țări în care nu se moare. Iată ce-l întrebă pe ucenicul filozof spiritul care plana deasupra apei din acvariu, Te-ai întrebat dacă moartea o fi aceeași pentru toate ființele vii, fie ele animale, incluzînd ființa umană, sau vegetale, incluzînd iarba tîrîtoare pe care călcăm și *sequoiadendron giganteum* cu cei o sută de metri înălțime ai săi, oare aceeași moarte ucide un om care știe că va muri și un cal care nu o va ști niciodată. Și continuă să întrebe, În ce moment a murit viermele de mătase după ce s-a închis în cocon și a încuiat ușa, cum a fost posibil să se nască viața unuia din moartea celuilalt, viața fluturelui din moartea omizii, și să fie unul și același în mod diferit, sau n-a murit viermele de mătase, pentru că trăiește în fluture. Ucenicul

filozof răspunse, Viermele de mătase n-a murit, fluturele va muri, după ce va depune ouăle, Asta o știam eu înainte să te fi născut tu, spuse spiritul care plana deasupra apei din acvariu, viermele de mătase n-a murit, în interiorul coconului n-a rămas nici un cadavru după ce a ieșit fluturele, tu ai spus-o, unul s-a născut din moartea celuilalt, Se numește metamorfoză, toată lumea știe despre ce e vorba, spuse condescendent ucenicul filozof, Iată un cuvînt care sună bine, plin de promisiuni și certitudini, spui metamorfoză și mergi mai departe, pare că nu vezi că vorbele sînt etichete care se prind de lucruri, nu sînt lucrurile înseși, niciodată nu vei ști cum sînt lucrurile, nici măcar care sînt numele lor în realitate, pentru că numele pe care le-ai dat nu sînt altceva decît asta, numele pe care le-ai dat, Care dintre noi doi este filozoful, Nici eu, nici tu, tu nu ești decît un ucenic în ale filozofiei, iar eu sînt doar spiritul care planează deasupra apei din acvariu, Vorbeam despre moarte, Nu despre moarte, despre morți, am întrebat din ce motiv nu mai mor ființele umane, iar celelalte animale, da, din ce motiv non-moartea unora nu este și non-moartea altora, cînd acestui peștișor roșu i se va termina viața, și trebuie să te previn că nu va întîrzia mult dacă nu-i schimbi apa, vei putea să recunoști în moartea lui acea altă moarte de care acum pari să fii la adăpost, fără să știi de

ce, Înainte, în vremea în care se murea, în puținele ocazii în care m-am aflat în fața unor oameni care muriseră, niciodată nu mi-am imaginat că moartea lor ar fi aceeași de care într-o zi aveam să mor și eu, Pentru că fiecare dintre voi are propria sa moarte, o poartă cu sine într-un loc secret de cînd s-a născut, ea îți aparține, tu îi aparții, Dar animalele, dar vegetalele, Presupun că și cu ele se întîmplă același lucru, Fiecare cu moartea sa, Așa este, Înseamnă că morțile sînt multe, tot atîtea cîte ființe vii au existat, există și vor exista, Într-un anumit fel, da, Te contrazici, exclamă ucenicul filozof, Morțile fiecăruia sînt morți ca să spunem așa de viață limitată, subordonate, mor odată cu cel pe care l-au omorît, dar deasupra lor trebuie să existe o altă moarte mai mare, aceea care se ocupă de ansamblul ființelor umane de la apariția speciei, Există prin urmare o ierarhie, Presupun că da, Și pentru animale, de la cel mai elementar protozoar la balena albastră, Și pentru ele, Și pentru vegetale, de la bacteriofit la sequoia gigant, acesta pomenit mai devreme în latină din cauza mărimii, După cît cred că știu, același lucru se întîmplă cu toți, Adică, fiecare cu moartea sa proprie, personală și netransmisibilă, Da, Și apoi încă două morți generale, una pentru fiecare regn din natură, Exact, Și se termină aici distribuția ierarhică a competențelor atribuite de

thanatos, întrebă ucenicul filozof, Pînă unde reușește să ajungă imaginația mea, mai văd încă o altă moarte, ultima, cea supremă, Care, Aceea care va distruge universul, cea care într-adevăr merită numele de moarte, deși cînd se va întîmpla asta nu va mai fi nimeni ca să-l pronunțe, restul despre care am vorbit pînă acum nu sînt decît amănunte infime, chestiuni nesemnificative, Prin urmare, moartea nu e unică, conchise inutil ucenicul filozof, Este exact ceea ce am obosit să-ți tot explic, Cu alte cuvinte, o moarte, aceea care era a noastră, și-a suspendat activitatea, celelalte, cele ale animalelor și ale vegetalelor, continuă să opereze, sînt independente, fiecare lucrînd în sectorul ei, Acum ești convins, Da, Du-te atunci și anunță pe toată lumea, spuse spiritul care plana deasupra apei din acvariu. Și așa a început polemica.

Primul argument împotriva îndrăzneței teze a spiritului care plana deasupra apei din acvariu a fost acela că purtătorul său de cuvînt nu era un filozof cu diplomă, ci un simplu ucenic care nu mersese niciodată mai departe de cîteva rudimente reduse, de manual, aproape atît de elementare ca și protozoarul, și, ca și cum asta ar fi fost puțin lucru, mai erau și culese ici și colo, pe bucățele, disparate, fără ac și ață care să le unească între ele, chiar cînd culorile și formele s-ar bate cap în

cap, în fine, o filozofie a ceea ce se putea numi școala arlechinească, sau eclectică. Problema, însă, nu stătea atît în asta. E adevărat că esențialul tezei fusese opera spiritului care plana deasupra apei din acvariu, totuși este de ajuns să citim din nou dialogul desfășurat în cele două pagini anterioare ca să recunoaștem că și contribuția ucenicului în ale filozofiei a avut influența ei în gestația interesantei idei, cel puțin în calitate de ascultător, factor dialectic indispensabil de la socrate încoace, cum este prea bine știut. Un lucru, cel puțin, nu putea fi negat, și anume că ființele umane nu mureau, dar celelalte animale da. În ce privește vegetalele, orice om, chiar fără să știe deloc botanică, ar recunoaște fără greutate că, la fel ca înainte, acestea răsăreau, înverzeau, mai apoi se ofileau, după aceea se uscau, și dacă această fază finală, cu putrezire sau fără ea, n-ar trebui s-o numim moarte, atunci să vină cineva s-o explice mai bine. Faptul că oamenii de aici nu mor, dar toate celelalte ființe vii da, spuneau unii contestatari, trebuie să-l vedem doar ca pe o demonstrație că normalul încă nu se retrăsese de tot din lume, iar normalul, bineînțeles, este, pur și simplu, să murim cînd ne sosește ceasul. Să murim și nu să ne apucăm să discutăm dacă moartea era a noastră din naștere sau dacă doar trecea pe aici și i-a cășunat pe noi. În celelalte țări continua să se

moară și nu s-ar părea că locuitorii lor sînt mai nefericiți din cauza asta. La început, așa cum este firesc, au existat invidii, au existat conspirații, s-a produs cîte un caz sau altul de tentativă de spionaj științific cu scopul de a descoperi cum reușiserăm așa ceva, dar, avînd în vedere problemele care s-au abătut peste noi de atunci încoace, credem că sentimentul majorității populației din aceste țări s-ar putea traduce prin această exclamație, De ce am scăpat noi.

Biserica, cum nu se putea altfel, intră pe cîmpul dezbaterii călare pe calul de luptă obișnuit, adică, planurile lui dumnezeu sînt cum au fost întotdeauna, de nepătruns, ceea ce, în termeni curenți și puțin pătați de impietate verbală, înseamnă că nu ne este permis să tragem cu ochiul prin crăpătura ușii cerului ca să vedem ce se petrece înăuntru. Mai spunea biserica și că suspendarea temporară și mai mult sau mai puțin durabilă a unor cauze și efecte naturale nu era chiar o noutate, era suficient să ne amintim infinitele miracole a căror înfăptuire dumnezeu o permisese în ultimele douăzeci de secole, singura deosebire în ceea ce se petrece acum constă în amploarea minunii, căci ceea ce înainte era un privilegiu de regulă al individului, prin grația credinței sale personale, a fost înlocuit printr-o luare în considerare globală, nepersonalizată, o țară întreagă beneficiind, ca

să spunem așa, de elixirul nemuririi, și nu numai credincioșii, care evident se așteaptă să fie aleși în mod special, dar și ateii, agnosticii, ereticii, cei care recad în erezie, necredincioșii de tot felul, adepții altor religii, cei buni, cei răi și cei și mai răi, virtuoșii și maphioții, călăii și victimele, polițiștii și hoții, asasinii și donatorii de sînge, nebunii și cei cu judecata sănătoasă, toți, toți fără excepție, erau în același timp martorii și beneficiarii celei mai înalte minuni observate vreodată în istoria miracolelor, viața veșnică a unui trup unit pe vecie cu viața veșnică a sufletului. Ierarhia catolică, de la episcop în sus, nu găsi nici un haz în aceste butade mistice ale unor cadre medii ale sale, însetate de minuni și și-a făcut cunoscută atitudinea printr-un mesaj foarte ferm adresat credincioșilor, în care, pe lîngă inevitabila referire la impenetrabilele planuri ale lui dumnezeu, insista pe ideea care fusese exprimată pe neașteptate de cardinal, imediat în primele ore ale crizei, în convorbirea telefonică pe care o avusese cu prim-ministrul, cînd, imaginîndu-se papă și rugîndu-l pe dumnezeu să-i ierte vanitatea neghioabă, propusese promovarea imediată a unei noi teze, cea a morții amînate, punîndu-și încrederea în înțelepciunea de atîtea ori lăudată a timpului, aceea care ne spune că va exista întotdeauna un mîine pentru a rezolva problemele care azi păreau

să nu aibă soluție. Într-o scrisoare adresată directorului ziarului său preferat, un cititor se declara dispus să accepte ideea că moartea hotărîse să se amîne pe ea însăși, dar solicita, cu tot respectul, să i se spună cum aflase biserica de asta și, dacă era într-adevăr bine informată, atunci trebuia să știe și cît timp avea să dureze amînarea. În nota redacției, ziarul îi aminti cititorului că era vorba doar de o propunere, de altfel nepusă în practică pînă atunci, ceea ce vrea să zică, conchidea nota, că biserica știe tot atît cît știm și noi despre această problemă, adică nimic. Cam în același timp cineva a scris un articol în care cerea ca dezbaterea să revină la chestiunea care o generase, adică, dacă moartea era una sau mai multe, dacă era singular, moarte, sau plural, morți, și, profitînd că sînt cu mîna pe pană, să denunț faptul că biserica, cu aceste poziții ambigue ale ei, nu vrea decît să cîștige timp fără să se compromită, de aceea s-a apucat, așa cum îi este obiceiul, să imobilizeze piciorul broaștei, să servească una albă și alta neagră. Prima dintre aceste expresii populare provocă perplexitate printre jurnaliști, care nu citiseră, nici nu auziseră așa ceva vreodată în viața lor. Cu toate acestea, în fața enigmei, stimulați de un sănătos elan de competiție profesională, coborîră de pe rafturi dicționarele cu care uneori se ajutau cînd își scriau

articolele și știrile și se porniră să descopere ce făcea acolo batracianul acela. Nu găsiră nimic sau mai exact, da, găsiră broasca, găsiră piciorul, găsiră verbul a imobiliza, dar n-au reușit să atingă sensul profund pe care trebuia să-l aibă în mod sigur cele trei cuvinte alăturate. Pînă cînd cineva se gîndi să-l cheme pe un portar bătrîn care venise din provincie cu mulți ani în urmă și de care rîdeau toți pentru că, după atîta timp în care locuise în oraș, încă vorbea ca și cum s-ar fi aflat la gura sobei spunînd povești nepoților. Îl întrebară dacă cunoștea acea expresie și el răspunse că da, domnule, o cunoștea, îl întrebară dacă știa ce însemna și el răspunse că da, domnule, știa. Atunci explică, spuse șeful redacției, A imobiliza, domnilor, înseamnă a pune atele la oase rupte, Pînă aici știm și noi, ceea ce vrem e să ne spui ce are de-a face asta cu broasca, Are totul de-a face, nimeni nu reușește să pună atele unei broaște, De ce, Pentru că ea nu stă niciodată cu piciorul liniștit, Și asta ce vrea să însemne, Că e inutil să încerci, ea nu te lasă, Dar nu asta trebuie să fie ceea ce vrea să spună expresia folosită de cititor, Se mai folosește și cînd ne ia prea mult timp să terminăm o treabă, și, dacă o facem dinadins, atunci tragem de timp, atunci punem piciorul broaștei în atele, Prin urmare, biserica trage de timp, imobilizează piciorul broaștei, Da,

domnule, Prin urmare, cititorul care ne-a scris are toată dreptatea, Cred că da, eu nu fac decît să păzesc intrarea, Ne-ai ajutat mult, Nu vreți să vă explic și cealaltă expresie, Care, Cea cu una albă și alta neagră, Nu, pe asta o cunoaștem, o practicăm în fiecare zi.

Polemica despre moarte și morți, atît de bine inițiată de spiritul care plana deasupra apei din acvariu și de ucenicul filozof, ar fi sfîrșit în comedie sau în farsă dacă n-ar fi apărut articolul economistului. Deși calculul actuarial, așa cum el însuși recunoștea, nu era specialitatea sa profesională, se considera suficient de cunoscător în materie pentru a ieși în public să întrebe cu ce bani se gîndea țara să plătească, peste vreo douăzeci de ani, pensiile milioanelor de oameni care s-ar afla în situația de pensionari de invaliditate permanentă și care ar rămîne în această situație în veacul vecilor și la care se vor adăuga implacabil alte milioane, indiferent dacă progresia ar fi aritmetică sau geometrică, oricum tot vom avea garantată catastrofa, va fi confuzie, dezordine, bancruta statului, scapă cine poate, și nimeni nu va scăpa. În fața acestui tablou înspăimîntător metafizicienii nu au avut altă soluție decît să-și pună teoriile în cui, biserica nu a avut altceva de făcut decît să se întoarcă la mărgelele obosite ale mătăniilor ei și să continue să aștepte sfîrșitul

veacurilor, care, conform viziunilor sale escatologice, le va rezolva pe toate pentru totdeauna. Revenind la spusele neliniștitoare ale economistului, efectiv calculele erau foarte ușor de făcut, dacă încă nu e clar, să vedem, dacă avem atîta populație activă care plătește pentru asigurările sociale, dacă avem atîta populație inactivă care se află la pensie, fie de bătrînețe, fie de invaliditate, și deci își încasează pensiile de la cealaltă parte, populația activă fiind în scădere constantă în raport cu cea inactivă și aceasta în creștere continuă absolută, nu este de înțeles cum nimeni nu și-a dat seama imediat că dispariția morții, părînd apogeul, culmea, fericirea supremă, nu era, în cele din urmă, un lucru bun. A fost nevoie ca filozofii și alți specialiști în domenii abstracte să umble pe jumătate rătăciți prin pădurea propriilor lor elucubrații despre aproape și zero, care este modul plebeian de a spune ființă și neant, pentru ca bunul-simț comun să se prezinte în mod prozaic, cu hîrtie și creion în mînă, și să demonstreze prin a + b + c că existau chestiuni mult mai urgente la care trebuia să ne gîndim. Cum era de prevăzut, știute fiind laturile obscure ale naturii umane, începînd din ziua în care a apărut alarmantul articol al economistului, atitudinea populației sănătoase față de suferinzii terminali începu să se înrăutățească. Pînă atunci, chiar dacă toată

lumea era de acord că perturbările și incomoditățile de tot felul pe care le provocau ei erau considerabile, exista convingerea că respectul pentru bătrîni și pentru bolnavi în general reprezenta una dintre îndatoririle esențiale ale oricărei societăți civilizate și, în consecință, deși nu rareori adunîndu-și cu greu forțele, nu le refuzau îngrijirile necesare, și chiar, în unele cazuri, ajungeau să le îndulcească cu o linguriță de compasiune și dragoste înainte de a stinge lumina. Sigur că existau, așa cum prea bine știm, și acele familii lipsite de suflet care, lăsîndu-se duse de incurabila lor lipsă de umanitate, ajunseseră la extrema de a angaja serviciile maphiei pentru a se elibera de jalnicele rămășițe umane care agonizau la nesfîrșit între două cearșafuri îmbibate de sudoare și pătate de excreții naturale, dar acestea merită dezaprobarea noastră, tot atît cît și cea care apare în pilda tradițională a strămchinii de lemn povestită de o mie de ori, deși aceasta, din fericire, s-a salvat de execrație în ultimul moment, datorită, cum se va vedea, inimii bune a unui copil de opt ani. Se povestește în cîteva cuvinte și o inserăm aici ca să servească de exemplu pentru noile generații care nu o cunosc, cu speranța că nu vor glumi pe seama ei pentru faptul că este ingenuă și sentimentală. Atenție, deci, la lecția de morală. Era odată, în vechea țară a poveștilor, o familie

în care era un tată, o mamă, un bunic care era tatăl tatălui, și acel copil deja menționat, de opt ani, un băiețaș. Ei bine, bunicul era foarte în vîrstă, de aceea îi tremurau mîinile și scăpa mîncarea din gură cînd stăteau la masă, ceea ce îi enerva mult pe fiu și pe noră, care îi spuneau mereu să aibă grijă de ceea ce făcea, dar bietul bătrîn, oricît se străduia, nu reușea să-și controleze tremurul, cu atît mai puțin dacă îl certau, iar rezultatul era că murdărea mereu fața de masă sau scăpa mîncarea pe jos, ca să nu mai vorbim de șervetul pe care i-l legau la gît și pe care era nevoie să i-l schimbe de trei ori pe zi, dimineața, la prînz și seara. Așa stăteau lucrurile și fără nici o perspectivă de ameliorare cînd fiul hotărî să termine cu situația dezagreabilă. Apăru acasă cu o strachină de lemn și-i spuse tatălui, Începînd de azi vei mînca din asta, te așezi pe pragul ușii pentru că e mai ușor de curățat și astfel nora dumitale nu va mai trebui să se îngrijească de atîtea fețe de masă și atîtea șervete murdare. Și așa a fost. Dimineața, la prînz și seara, bătrînul, așezat singur pe pragul ușii, ducînd mîncarea la gură cum putea, jumătate se pierdea pe drum, o parte din cealaltă jumătate i se scurgea în jos pe bărbie, nu mai rămînea mare lucru în cele din urmă să-i alunece prin ceea ce vulgul numește gîtlej. Nepotului nu părea să-i pese de

tratamentul urît pe care i-l aplicau bunicului, îl privea, apoi îi privea pe tata și pe mama, și continua să mănînce ca și cum n-ar fi avut nimic de-a face cu ceea ce se petrecea în jur. Pînă ce, într-o după-amiază, cînd se întoarse de la muncă, tatăl îl văzu pe fiu meșterind cu un briceag o bucată de lemn și crezu că, așa cum era normal și obișnuit în acele vremuri îndepărtate, copilul își construia o jucărie cu mîinile lui. A doua zi însă, își dădu seama că nu era vorba de un cărucior, cel puțin nu se vedea vreun loc unde i s-ar fi putut monta roți, și atunci întrebă, Ce faci. Băiatul se prefăcu că nu auzise și continuă să scobească în lemn cu vîrful briceagului, asta se întîmpla pe vremea cînd părinții se speriau mai puțin și nu alergau să ia din mîna copiilor un instrument atît de util pentru confecționarea jucăriilor. N-ai auzit, ce faci cu bățul acela, întrebă din nou tatăl, și fiul, fără să-și ridice privirea de la ceea ce făcea, răspunse, Fac o strachină pentru cînd vei fi bătrîn și-ți vor tremura mîinile, pentru cînd te vor trimite să mănînci pe pragul ușii, așa cum ați făcut cu bunicul. Au fost vorbe sfinte. Ceața de pe ochii tatălui se risipi, acesta văzu adevărul și lumina sa, și imediat se duse să-i ceară iertare celui ce-i dăduse viață, iar cînd sosi ora cinei, cu propriile lui mîini îl ajută să se așeze pe scaun, cu propriile lui mîini îi duse lingura la gură, cu propriile lui

mîini îi șterse cu blîndețe bărbia, pentru că el încă o putea face, iar dragul lui tată nu. Despre ceea ce s-a petrecut după aceea nu se mai povestește, dar din surse foarte sigure știm că, dacă e adevărat că lucrarea băiețașului a rămas neterminată, tot atît de adevărat este și faptul că bucata de lemn continuă să se afle pe acolo pe undeva. Nimeni n-a vrut s-o ardă sau s-o arunce, fie pentru ca învățămintele pildei să nu cadă în uitare, fie pentru cazul în care cuiva i-ar veni într-o zi ideea de a termina lucrarea, eventualitate nu total imposibil de a deveni realitate dacă ținem seama de capacitatea enormă de supraviețuire a pomenitelor laturi obscure ale naturii umane. Cum a spus cineva, tot ceea ce se poate întîmpla se va întîmpla, este o simplă chestiune de timp și, dacă n-am ajuns s-o vedem în vreme ce umblam pe aici, trebuie să fi fost doar pentru că n-am trăit suficient. După cum se pare, și ca să nu ne acuze cineva că am pictat totul cu vopsele din partea stîngă a paletei, sînt unii care admit ipoteza că o adaptare pentru televiziune a încîntătoarei povestiri, după ce a cules-o un ziar de pe rafturile prăfuite ale memoriei colective, după ce s-au scuturat pînzele de păianjen, va putea contribui la readucerea în conștiințele debilitate ale familiilor a cultului sau cultivării valorilor imateriale de spiritualitate cu care societatea se hrănea

în trecut, cînd materialismul meschin care domnește astăzi încă nu luase în stăpînire voințe pe care le credeam puternice și care pînă la urmă s-au dovedit a fi propria și incurabila imagine a unei apăsătoare debilități morale. Să ne păstrăm totuși speranța. În momentul în care acel copil va apărea pe ecran, să fim siguri că jumătate din populația țării va fugi să caute o batistă ca să-și șteargă lacrimile și că cealaltă jumătate, poate cu temperament stoic, le va lăsa să curgă pe obraji, în tăcere, ca să se poată observa mai bine că remușcarea pentru un rău făcut sau consimțit nu este întotdeauna o vorbă deșartă. Să dea domnul să nu fie prea tîrziu pentru a-i salva pe bunici.

Pe neașteptate, cu o deplorabilă lipsă de simț al oportunității, republicanii hotărîră să profite de momentul delicat ca să se facă auziți. Nu erau mulți, nici măcar nu aveau reprezentanți în parlament, deși erau organizați în partid politic și concurau cu regularitate în actele electorale. Se făleau totuși cu o anumită influență socială, mai ales în mediile artistice și literare, pe unde din cînd în cînd făceau să circule manifeste în general bine redactate, dar invariabil inofensive. De cînd dispăruse moartea nu dădeau nici un semn de viață, nici măcar, așa cum era de așteptat din partea unei opoziții care își spunea frontală, ca să ceară lămuriri asupra participării maphiei la

ignobilul trafic de suferinzi terminali, despre care circulau atîtea zvonuri. Acum, profitînd de tulburarea în care se zbătea țara, împărțită cum era între orgoliul de a se ști unică pe întreaga planetă și neliniștea de a nu fi ca toată lumea, veneau să pună pe tapet nici mai mult, nici mai puțin decît chestiunea regimului. Evident adversari ai monarhiei, dușmani ai tronului prin definiție, credeau că descoperiseră un nou argument în favoarea necesarei și urgentei instaurări a republicii. Spuneau că era împotriva celei mai elementare logici să existe în țară un rege care nu va muri niciodată și că, chiar dacă mîine s-ar hotărî să abdice din cauza vîrstei sau a diminuării facultăților mintale, tot ar continua să fie rege, primul dintr-o succesiune infinită de urcări pe tron și abdicări, o serie nesfîrșită de regi întinși în paturile lor în așteptarea unei morți care nu va veni niciodată, un șir de regi jumătate vii, jumătate morți care, în afara cazului în care i-ar înșira pe coridoarele palatului, ar sfîrși prin a umple și în final prin a nu mai încăpea în panteonul unde fuseseră depuși predecesorii lor muritori, care n-ar mai fi decît oase desprinse din balamale sau rămășițe mumificate și mucegăite. Mult mai logic ar fi să avem un președinte al republicii cu salariu pe termen fix, un mandat, cel mult două, și apoi să se descurce cum o putea, să-și vadă de viața lui, să țină conferințe,

să scrie cărți, să participe la congrese, colocvii și simpozioane, să peroreze în cadrul meselor rotunde, să facă ocolul planetei în optzeci de recepții, să opineze asupra lungimii fustelor cînd acestea se vor purta din nou și despre reducerea ozonului în atmosferă dacă va mai fi atmosferă, în sfîrșit, treaba lui. Orice, mai puțin să trebuiască să găsim în fiecare zi în ziare și să auzim la televizor și la radio buletinul medical mereu același, nici albă, nici neagră, despre situația internaților din infirmeriile regale, care, se cuvine să informăm, după ce au fost mărite de două ori, erau în pragul unei a treia extinderi. S-a folosit pluralul pentru infirmerie spre a semnala faptul că, așa cum se întîmplă întotdeauna în instituțiile spitalicești sau similare, bărbații erau separați de femei, prin urmare, regi și prinți într-o parte, regine și prințese în altă parte. Republicanii veneau acum să provoace poporul să-și asume responsabilitățile care-i reveneau, luîndu-și destinul în mînă ca să înceapă o viață nouă deschizînd un drum nou și presărat cu flori în direcția zorilor viitorului. De data aceasta efectul manifestului nu se limită la a-i impresiona pe artiști și scriitori, alte straturi sociale se arătară și ele receptive la imaginea fericită a drumului presărat cu flori și la invocarea zorilor viitorului, ceea ce avu drept rezultat o afluență absolut ieșită din comun de adeziuni, de noi

militanți dispuși să se angajeze într-o campanie care, la fel ca vînatul, pe care încă din pădure îl numesc așa, era deja istorică înainte de a se ști că într-adevăr avea să fie. Din nefericire, manifestările verbale de entuziasm civic ale noilor aderenți la acest republicanism prospectiv și profetic nu întotdeauna au fost, în zilele care au urmat, atît de respectuoase precum o cer buna educație și o conviețuire democratică sănătoasă. Unele dintre ele ajunseră chiar să depășească limitele celei mai ofensive grosolănii, cum ar fi, de exemplu, să spună, vorbind despre regalitate, că nu erau dispuși să întrețină animale în țarc, nici să hrănească vitele cu cozonac. Toți oamenii cu bun-simț au fost de acord în a considera astfel de vorbe nu numai inadmisibile, dar și de neiertat. Ar fi fost de ajuns să se spună că seifurile statului nu mai puteau continua să suporte creșterea continuă a cheltuielilor făcute de casa regală și ale sale *a latere*, și toată lumea ar înțelege. Era adevărat și nu ofensa.

Atacul violent al republicanilor, dar mai ales profețiile neliniștitoare vehiculate în articolul despre imposibilitatea de a evita, pe termen foarte scurt, ca amintitele seifuri ale statului să nu mai poată satisface plata pensiilor de bătrînețe și de invaliditate, fără a se întrezări vreun sfîrșit, îl făcură pe rege să aducă la cunoștința prim-ministrului

că trebuia ca ei să aibă o discuție deschisă, între patru ochi, fără reportofoane și fără martori de orice fel. Prim-ministrul sosi, se interesă de sănătățile regale, în mod deosebit de cea a reginei-mame, cea care în ultima noapte de anul nou era la un pas de moarte, și în cele din urmă, la fel ca atîția și atîția alți oameni, încă respira de treisprezece ori pe minut, deși puține alte semne de viață se puteau percepe în trupul ei degradat, sub baldachinul patului său. Majestatea sa mulțumi, spuse că regina-mamă suferea calvarul cu demnitatea proprie a sîngelui care încă îi curgea prin vene și imediat trecu la chestiunile aflate pe agendă, dintre care prima era declarația de război a republicanilor. Nu pricep ce i-a apucat pe acești oameni, spuse el, țara e afundată în cea mai teribilă criză din istoria sa și ei vorbesc de schimbarea regimului, Eu nu m-aș îngrijora, sire, nu fac decît să profite de situație ca să răspîndească ceea ce ei numesc propunerile lor de guvern, în fond nu sînt mai mult decît niște sărmani pescari în ape tulburi, A se adăuga, cu o lamentabilă lipsă de patriotism, Așa este, sire, republicanii au niște idei despre patrie pe care numai ei sînt în stare să le înțeleagă, dacă într-adevăr le înțeleg, Ideile pe care le au nu mă interesează, ceea ce vreau să aud de la dumneavoastră este dacă există vreo posibilitate să reușească să forțeze o schimbare de regim,

Nici măcar nu sînt reprezentați în parlament, sire, Mă refer la o lovitură de stat, la o revoluție, Nici o posibilitate, sire, poporul este de partea regelui său, forțele armate sînt leale puterii legitime, Atunci pot fi liniștit, Absolut liniștit, sire. Regele făcu o cruce în agendă, lîngă cuvîntul republicani, spuse, Gata, și imediat întrebă, Și ce istorie e asta cu pensiile care nu se plătesc, Ba le plătim, sire, viitorul însă se arată destul de sumbru, Atunci trebuie să fi citit prost, am crezut că a existat, să spunem, o suspendare a plăților, Nu, sire, viitorul este cel care ni se arată extrem de îngrijorător, Îngrijorător sub ce aspect, Sub toate, sire, statul ar putea să se prăbușească, pur și simplu, ca un castel făcut din cărți de joc, Sîntem singura țară care se află în această situație, întrebă regele, Nu, sire, pe termen lung, problema le va atinge pe toate, dar ceea ce contează este diferența dintre a muri și a nu muri, e o diferență fundamentală, iertare pentru banalitate, Nu pricep, În celelalte țări se moare cu normalitate, decesele continuă să controleze fluxul nașterilor, dar aici, sire, în țara noastră, sire, nimeni nu moare, să ne gîndim la cazul reginei-mame, părea că se sfîrșește, și pînă la urmă o avem aici, din fericire, vreau să spun, vă rog să credeți că nu exagerez, sîntem cu ștreangul de gît, Și totuși mi-au ajuns la urechi zvonuri cum că unii oameni continuă să

moară, Așa este, sire, dar este o picătură de apă în ocean, nu toate familiile îndrăznesc să facă pasul, Care pas, Să-și predea suferinzii organizației care se ocupă cu sinuciderile, Nu înțeleg, la ce servește să se sinucidă dacă nu pot muri, Aceștia pot, Și cum reușesc, E o istorie complicată, sire, Povestește-mi-o, sîntem singuri, De cealaltă parte a graniței se moare, sire, Atunci asta înseamnă că acea organizație îi duce acolo, Exact, E vorba de o organizație meritorie, Ne ajută să întîrziem un pic acumularea de suferinzi terminali, dar, așa cum am spus înainte, e o picătură de apă în ocean, Și ce organizație e asta. Prim-ministrul respiră adînc și spuse, Maphia, sire, Maphia, Da, sire, maphia, uneori statul nu are altă soluție decît să găsească în afară pe cineva care să-i facă treburile murdare, Nu mi-ați spus nimic, Sire, am vrut s-o țin pe majestatea voastră departe de această chestiune, îmi asum responsabilitatea, Și trupele care se aflau la granițe, Aveau un rol de îndeplinit, Ce rol, Acela de a părea un obstacol în fața trecerii sinucigașilor și de a nu fi, de fapt, Credeam că se aflau acolo ca să împiedice o invazie, Niciodată n-a existat acest pericol, oricum am stabilit acorduri cu guvernele acelor țări, totul este sub control, Mai puțin problema pensiilor, Mai puțin problema morții, sire, dacă nu reîncepem să murim, nu vom avea viitor. Regele făcu

o cruce lîngă cuvîntul pensii și spuse, Ceva trebuie să se întîmple, Da, majestate, ceva trebuie să se întîmple.

Plicul se afla pe masa directorului general al televiziunii cînd secretara intră în cabinet. Era de culoare violetă, prin urmare, neobișnuită, iar hîrtia, de tip gofrat, imita textura inului. Părea vechi și dădea impresia că mai fusese folosit înainte. Nu avea nici o adresă, nici a expeditorului, ceea ce se mai întîmplă uneori, nici a destinatarului, ceea ce nu se întîmplă niciodată, și se afla într-un cabinet a cărui ușă, încuiată cu cheia, fusese deschisă exact în acel moment și unde n-ar fi putut intra nimeni în timpul nopții. Întorcîndu-l ca să vadă dacă era ceva scris pe dos, secretara se surprinse gîndind, cu o senzație difuză a absurdului de a gîndi așa ceva și de a fi conștientă de asta, că plicul nu era acolo în momentul în care ea introdusese cheia și făcuse să funcționeze mecanismul încuietorii. Ce prostie, murmură ea, cred că n-am observat că era aici ieri cînd am plecat. Își plimbă privirea prin cabinet să vadă dacă totul era în ordine și se retrase la locul ei de muncă. În calitatea sa de secretară, și pe deasupra de încredere, ar fi autorizată să deschidă

plicul acela sau oricare altul, cu atît mai mult că nu era pe el nici o indicație cu caracter restrictiv, cum ar fi cele de personal, particular sau confidențial, totuși nu o făcuse, și nu înțelegea de ce. De două ori se ridică de pe scaunul ei și se duse să întredeschidă ușa cabinetului. Plicul continua să fie acolo. Mă port ciudat, o fi efectul culorii, gîndi ea, să vină el odată și să se termine cu misterul. Se referea la șef, la directorul general, care întîrzia. Era zece și un sfert cînd apăru în sfîrșit. Nu era un om vorbăreț, sosea, dădea bună ziua și imediat intra în cabinetul său, unde secretara avea ordin să intre numai după cinci minute, timpul pe care el îl considera necesar să se facă comod și să-și aprindă prima țigară a dimineții. Cînd intră secretara, directorul general era încă îmbrăcat cu sacoul și nu fuma. Ținea cu amîndouă mîinile o foaie de hîrtie de aceeași culoare cu plicul, și ambele mîini îi tremurau. Întoarse capul în direcția secretarei care se apropia, dar a fost ca și cum n-ar fi recunoscut-o. Brusc întinse brațul cu palma deschisă ca s-o facă să se oprească și spuse cu un glas ce părea să iasă din alt gîtlej, Ieșiți imediat, închideți ușa aceea și nu lăsați pe nimeni să intre, pe nimeni, ați auzit, indiferent cine ar fi. Plină de solicitudine, secretara vru să știe dacă era vreo problemă, dar el îi tăie vorba cu violență, Nu m-ați auzit că v-am spus să ieșiți,

întrebă el. Și aproape strigînd, Ieșiți, acum, imediat. Biata doamnă se retrase cu lacrimi în ochi, nu era obișnuită să fie tratată cu asemenea maniere, sigur că directorul, ca orice om, are defectele lui, dar e un om în general bine-crescut, nu-i stă în obicei să facă din secretare preș de șters picioarele. Trebuie să fie ceva din scrisoare, nu există altă explicație, gîndi ea în timp ce căuta o batistă ca să-și șteargă lacrimile. Nu se înșela. Dacă ar fi îndrăznit să intre din nou în cabinet, l-ar fi văzut pe directorul general mergînd repede dintr-o parte în alta, cu o expresie de rătăcire pe chip, ca și cum n-ar fi știut ce să facă și în același timp ar fi avut conștiința clară că numai el, și nimeni altcineva, ar fi putut s-o facă. Directorul se uită la ceas, se uită la foaia de hîrtie, murmură cu glas scăzut, aproape în secret, Mai e timp, mai e timp, apoi se așează și reciti scrisoarea misterioasă în timp ce-și trecea mîna liberă peste cap într-un gest mecanic, ca și cum ar fi vrut să se asigure că încă îl avea acolo la locul lui, că nu îl pierduse înghițit de vîrtejul de frică ce-i răsucea stomacul. Termină de citit, rămase cu ochii pierduți în gol, gîndindu-se, Trebuie să vorbesc cu cineva, apoi îi veni în minte ideea salvatoare că poate era vorba de o glumă, de o glumă de cel mai prost gust, un telespectator nemulțumit, așa cum sînt atîția, și pe deasupra cu o imaginație morbidă, cine are

responsabilități directoriale în televiziune știe foarte bine că nu toate merg ca pe roate pe acolo, Dar nu mie îmi scriu în general pentru a se descărca, gîndi el. Cum era firesc, gîndul acesta îl făcu s-o sune în cele din urmă pe secretară ca s-o întrebe, Cine a adus această scrisoare, Nu știu, domnule director, cînd am venit și am deschis ușa cabinetului dumneavoastră, așa cum fac întotdeauna, era deja acolo, Dar asta e imposibil, în timpul nopții nimeni nu are acces în acest cabinet, Așa este, domnule director, Atunci cum se explică, Nu mă întrebați pe mine, domnule director, acum cîteva minute am vrut să vă spun ce se întîmplase, dar nici măcar nu mi-ați dat timpul necesar, Recunosc că am fost cam aspru, îmi cer scuze, N-are importanță, domnule director, dar m-a durut mult. Directorul general își pierdu răbdarea din nou, Dacă v-aș spune ce am aici, atunci ați ști ce înseamnă să te doară ceva. Și închise. Se uită din nou la ceas, apoi își spuse în sinea lui, E singura soluție, nu văd alta, sînt hotărîri care nu intră în competența mea să le iau. Deschise o agendă, căută numărul care-l interesa, îl găsi, Iată-l, spuse el. Mîinile continuau să-i tremure, tastă cu greu numărul și vorbi cu și mai mare greutate cînd i se răspunse de la celălalt capăt al firului, Faceți-mi legătura cu cabinetul prim-ministrului, ceru el, sînt directorul televiziunii, directorul general.

Răspunse șeful de cabinet, Bună ziua, domnule director, mă bucur să vă aud, cu ce vă pot fi de folos, Am nevoie ca domnul prim-ministru să mă primească cît mai repede posibil într-o chestiune de extremă urgență, Nu-mi puteți spune despre ce este vorba pentru ca eu să-i transmit domnului prim-ministru, Îmi pare foarte rău, dar îmi este imposibil, chestiunea, pe lîngă că e urgentă, este strict confidențială, Totuși, dacă mi-ați putea da o idee, Am în posesia mea, aici, în fața acestor ochi pe care o să-i înghită pămîntul, un document de o transcendentă importanță națională, dacă ceea ce v-am spus nu e suficient, dacă nu ajunge pentru a mă pune chiar acum în legătură cu domnul prim-ministru, oriunde s-ar afla, mă tem foarte mult pentru viitorul dumneavoastră personal și politic, E chiar atît de serios, Vă spun doar că, începînd din acest moment, fiecare minut care va trece va fi exclusiv răspunderea dumneavoastră, Voi vedea ce pot face, domnul prim-ministru e foarte ocupat, Atunci dezocupați-l, dacă vreți să cîștigați o medalie, Imediat, Aștept, Pot să vă mai pun o întrebare, Vă rog, ce mai doriți să știți, De ce ați spus acești ochi pe care-o să-i înghită pămîntul, asta era înainte, Nu știu ce erați înainte, dar știu ce sînteți acum, un idiot desăvîrșit, dați-mi-l pe prim-ministru, Imediat. Duritatea insolită a vorbelor directorului general

arăta pînă la ce punct era alterată starea sa de spirit. Îl apucă un fel de obnubilație, parcă nu se mai cunoștea pe sine însuși, nu pricepea cum a fost posibil să insulte pe cineva doar pentru că i-a pus o întrebare absolut rezonabilă, atît ca termeni, cît și ca intenție. Va trebui să-i cer scuze, își spuse cu părere de rău, mîine s-ar putea să am nevoie de el. Glasul prim-ministrului suna impacientat, Ce se întîmplă, întrebă el, problemele televiziunii, din cîte știu eu, nu sînt treaba mea, Nu e vorba de televiziune, domnule prim-ministru, am o scrisoare, Da, mi s-a spus că aveți o scrisoare, și ce vreți să fac, Vă rog doar s-o citiți, nimic mai mult, restul, ca să folosesc exact cuvintele dumneavoastră, nu va fi treaba mea, Observ că sînteți agitat, Da, domnule prim-ministru, sînt mai mult decît agitat, Și ce spune scrisoarea aceea misterioasă, Nu v-o pot spune prin telefon, Linia e sigură, Chiar și așa, nu voi spune nimic, orice măsură de precauție este insuficientă, Atunci trimiteți-mi-o, Va trebui să v-o dau în mînă, nu vreau să risc să trimit un curier, Vă trimit eu pe cineva de aici, pe șeful meu de cabinet, de exemplu, ar fi greu de găsit o persoană mai aproape de mine, Domnule prim-ministru, vă rog, nu v-aș deranja dacă n-aș avea un motiv foarte serios, am absolută nevoie să mă primiți, Cînd, Chiar acum, Sînt ocupat, Domnule prim-ministru, vă rog, Bine,

dacă insistați atît, veniți, sper ca misterul să merite, Mulțumesc, vin în goană. Directorul general puse telefonul jos, băgă scrisoarea în plic, o puse într-unul dintre buzunarele interioare ale sacoului și se ridică. Mîinile încetaseră să-i mai tremure, dar fruntea îi era lac de sudoare. Se șterse pe față cu batista, apoi o chemă pe secretară prin telefonul intern, îi spuse că va ieși, să cheme mașina. Faptul de a fi trecut responsabilitatea asupra altcuiva îl calmase puțin, într-o jumătate de oră rolul său în această chestiune se va fi terminat. Secretara apăru la ușă, Mașina așteaptă, domnule director, Mulțumesc, nu știu cît voi întîrzia, am o întîlnire cu prim-ministrul, dar această informație e doar pentru dumneavoastră, Fiți liniștit, domnule director, nu voi spune nimic, La revedere, La revedere, domnule director, toate cele bune, Așa cum stau lucrurile, nu mai știm ce e bine și ce e rău, Aveți dreptate, Apropo, ce mai face tatăl dumneavoastră, La fel, domnule director, de suferit, nu pare să sufere, dar e tot mai slăbit, se stinge, e deja de două luni în starea aceea și, avînd în vedere ceea ce se întîmplă, n-am decît să aștept să-mi vină și mie rîndul să mă întindă într-un pat alături de el, Cine știe, spuse directorul, și ieși.

Șeful de cabinet îl primi pe directorul general la ușă, salutîndu-l vizibil sec, apoi spuse, Vă conduc

la domnul prim-ministru, Un moment, mai înainte vreau să vă cer scuze, exista într-adevăr un idiot desăvîrșit în conversația noastră, dar acela eram eu, Mai probabil e că n-a fost nici unul dintre noi, spuse șeful de cabinet zîmbind, Dacă ați putea vedea ce am în acest buzunar ați înțelege starea mea de spirit, Nu vă faceți griji, în ce mă privește sînteți scuzat, Vă mulțumesc, oricum nu mai sînt decît cîteva ore pînă ce bomba va exploda și va deveni publică, Să sperăm că nu va bubui prea tare cînd va exploda, Bubuitura va fi mai puternică decît cel mai asurzitor tunet auzit vreodată, iar fulgerele mai orbitoare decît toate fulgerele la un loc, Mă îngrijorați, În momentul acela, dragul meu, sînt sigur că mă veți scuza din nou, Să mergem, domnul prim-ministru vă așteaptă. Traversară o sală căreia în alte timpuri trebuie să i se fi spus anticameră și un minut după aceea directorul general se afla în prezența prim-ministrului, care îl primi cu un zîmbet, Să vedem ce problemă de viață și de moarte îmi aduceți, Cu respectul cuvenit, sînt convins că niciodată nu v-au ieșit din gură cuvinte mai exacte, domnule prim-ministru. Scoase scrisoarea din buzunar și i-o întinse pe deasupra mesei. Celuilalt i se păru ciudat, Nu are numele destinatarului, Nici al celui care a trimis-o, spuse directorul, e ca și cum ar fi o scrisoare adresată tuturor, Anonimă, Nu, domnule

prim-ministru, așa cum veți vedea e semnată, dar citiți, citiți, vă rog. Plicul a fost deschis încet, foaia de hîrtie desfăcută, dar imediat, la primele rînduri, prim-ministrul ridică privirea și spuse, Pare o glumă, Ar putea fi, de fapt, dar nu cred, a apărut pe masa mea de lucru fără ca nimeni să știe cum, Nu mi se pare că ăsta ar fi un motiv să dăm crezare la ceea ce scrie aici, Continuați, continuați, vă rog. Ajuns la sfîrșitul scrisorii, prim-ministrul, rar, mișcîndu-și buzele în tăcere, articulă cele două silabe ale cuvîntului care constituia semnătura. Așează hîrtia pe birou, îl privi fix pe interlocutorul său și spuse, Să ne imaginăm că e vorba de o glumă, Nu este, Și eu înclin să cred că nu este, dar dacă vă spun să ne imaginăm, o fac doar ca să trag concluzia că nu ar dura multe ore pînă s-o aflăm, Exact douăsprezece, de vreme ce acum este ora douăsprezece ziua, Aici vreau să ajung, dacă ceea ce se anunță în scrisoare se va pune în practică și dacă nu am anunțat oamenii înainte, se va repeta, dar pe dos, ceea ce s-a întîmplat în noaptea de sfîrșit de an, Nu contează dacă-i anunțăm sau nu, domnule prim-ministru, efectul va fi același, Contrar, Contrar, dar același, Exact, însă, dacă i-am aviza și în final s-ar confirma că era vorba de o glumă, oamenii s-ar speria inutil, deși e sigur că ar fi mult de discutat despre pertinența acestui adverb, Nu cred că merită, ați

spus deja că nu credeți că ar fi o glumă, Așa este, Ce să facem, atunci, anunțăm sau nu anunțăm, Asta e problema, dragul meu director general, trebuie să ne gîndim, să cîntărim, să reflectăm, Problema e în mîinile dumneavoastră, domnule prim-ministru, hotărîrea vă aparține, Îmi aparține, de fapt, aș putea chiar să rup acest petic de hîrtie și să aștept să văd ce s-ar întîmpla, Nu cred că o veți face, Aveți dreptate, nu o voi face, prin urmare trebuie luată o hotărîre, nu ajunge să spunem pur și simplu că populația trebuie anunțată, trebuie să știm cum, Mijloacele de comunicare în masă pentru asta există, domnule prim-ministru, avem televiziune, ziare, radio, Ideea dumneavoastră este, prin urmare, să distribuim tuturor acestor mijloace de comunicare o copie a scrisorii însoțită de un comunicat al guvernului în care s-ar solicita calm din partea populației și s-ar da cîteva sfaturi despre cum să se procedeze în această situație critică, Ați formulat ideea mai bine decît aș putea eu s-o formulez vreodată, Mulțumesc pentru aprecierea elogioasă, dar acum vă rog să faceți un efort și să vă imaginați ce s-ar întîmpla dacă am proceda în acest mod, Nu înțeleg, Așteptam mai mult de la directorul general al televiziunii, Dacă e așa, mă simt depășit, domnule prim-ministru, Sigur că nu sînteți, dar acum sînteți buimăcit de răspundere, Și dumneavoastră

nu sînteți buimăcit, Și eu sînt, dar, în cazul meu, buimăcit nu înseamnă paralizat, Ce bine pentru țară, Mulțumesc încă o dată, noi n-am vorbit mult unul cu altul, în general vorbesc despre televiziune cu ministrul de resort, dar cred că a sosit momentul să fac din dumneavoastră o figură națională, Acum nu vă înțeleg deloc, domnule prim-ministru, E simplu, această chestiune va rămîne între noi, strict între noi, pînă la ora nouă seara, la acea oră jurnalul televiziunii se va deschide cu lectura unui comunicat oficial în care se va explica ceea ce se va întîmpla azi la miezul nopții, citindu-se și un rezumat al scrisorii, iar persoana care va face aceste două lecturi va fi directorul general al televiziunii, în primul rînd pentru că el a fost destinatarul scrisorii, deși fără să-i apară numele pe ea, și în al doilea rînd, pentru că directorul general al televiziunii este persoana în care am încredere pentru ca amîndoi să ducem la bun sfîrșit misiunea cu care, implicit, am fost însărcinați de doamna care semnează această hîrtie, Un crainic ar face mai bine treaba asta, domnule prim-ministru, Nu vreau un crainic, îl vreau pe directorul general al televiziunii, Dacă asta este dorința dumneavoastră, o voi considera o onoare, Sîntem singurii care știm ce se va întîmpla astăzi la miezul nopții și vom continua să fim singurii pînă la ora la care populația va primi informația,

dacă am face ceea ce ați propus mai devreme, adică să predăm deja știrea mijloacelor de comunicare în masă, am avea douăsprezece ore de confuzie, de panică, de vacarm, de isterie colectivă și mai știu eu ce, prin urmare, de vreme ce nu stă în puterea noastră, mă refer la guvern, să evităm aceste reacții, cel puțin să le limităm la trei ore, după aceea nu va mai depinde de noi, vom avea de toate, lacrimi, disperare, ușurări abia disimulate, noi socoteli pentru viitor, Pare o idee bună, Da, dar numai pentru că nu avem alta mai bună. Prim-ministrul luă foaia de hîrtie, își trecu privirea peste ea fără să citească și spuse, Curios, prima literă a semnăturii ar trebui să fie majusculă, și e minusculă, Și eu m-am mirat, e anormal să scrii un nume cu minusculă, Spuneți-mi dacă vedeți ceva normal în toată povestea asta pe care o trăim, Într-adevăr, nimic, Apropo, știți să faceți copii xerox, Nu sînt specialist, dar am făcut-o uneori, Excelent. Prim-ministrul puse scrisoarea și plicul într-o mapă plină de documente și ceru să fie chemat șeful de cabinet, căruia îi ordonă, Să fie eliberată imediat sala unde se află copiatorul xerox, E unde lucrează funcționarii, domnule prim-ministru, acolo e locul lui, Funcționarii să se ducă în alt loc, să aștepte pe coridor sau să iasă să fumeze o țigară, vom avea nevoie doar de trei minute, nu-i așa, domnule director general, Nici

atît, domnule, Eu pot să fac copia cu discreție absolută, dacă asta este ceea ce se dorește, așa cum îmi permit să presupun, spuse șeful de cabinet, Exact asta se dorește, discreție, dar, de data asta, mă voi ocupa eu însumi de această treabă, cu asistența tehnică, să spunem așa, a domnului director general al televiziunii aici de față, Foarte bine, domnule prim-ministru, voi da ordinele necesare pentru ca sala să fie evacuată. Se întoarse după cîteva minute, E liberă, domnule prim-ministru, dacă nu vă deranjează, mă întorc în cabinetul meu, Mă felicit că nu trebuie să v-o cer și vă rog să nu luați în nume de rău aceste manevre aparent conspirative prin faptul că vă exclud pe dumneavoastră, veți afla chiar azi motivul atîtor precauții și fără să fie nevoie să v-o spun eu. Desigur, domnule prim-ministru, niciodată nu mi-aș permite să mă îndoiesc de corectitudinea motivelor dumneavoastră, Ei, așa se vorbește, dragul meu. Cînd șeful de cabinet ieși, prim-ministrul luă mapa și spuse, Hai să mergem. Sala era goală. În mai puțin de un minut copia era gata, literă cu literă, cuvînt cu cuvînt, dar era altceva, îi lipsea tenta neliniștitoare a culorii violete a hîrtiei, acum era o misivă obișnuită, comună, din acelea de tipul, Sper ca aceste rînduri să vă găsească bine, sănătoși și fericiți alături de întreaga familie, căci eu, din parte-mi, am numai lucruri bune să vă

povestesc. Prim-ministrul înmînă copia directorului general, Iat-o, păstrez originalul, spuse el, Și comunicatul guvernului cînd îl voi primi, Luați loc, îl voi redacta eu însumi într-o clipă, e simplu, dragi compatrioți, guvernul a considerat de datoria sa să informeze țara asupra unei scrisori care i-a ajuns astăzi în mînă, un document a cărui semnificație și importanță nu e nevoie să le accentuăm, deși nu sîntem în situația de a-i garanta autenticitatea, admitem, fără să-i anticipăm conținutul, că există o șansă de a nu se produce ceea ce se anunță în acest document, cu toate acestea, pentru ca populația să nu fie luată prin surprindere într-o situație care nu va fi scutită de tensiuni și diferite aspecte critice, se va proceda imediat la citirea sa, sarcină care îi revine, cu încuviințarea guvernului, domnului director general al televiziunii, încă un cuvînt înainte de a termina, nu mai este nevoie să dăm asigurări că, la fel ca întotdeauna, guvernul va avea în atenție interesele și nevoile populației în ceasurile care vor fi, fără îndoială, dintre cele mai grele de cînd sîntem națiune și popor, motiv pentru care apelăm la toată populația să-și păstreze calmul și liniștea de care a dat atîta dovadă de-a lungul succesiunii de încercări dure prin care am trecut de la începutul anului, în același timp avînd credința că un viitor mai binevoitor ne va readuce pacea și

fericirea pe care le meritățm și de care ne bucuram înainte, dragi compatrioți, amintiți-vă că unirea face puterea, aceasta este lozinca noastră, deviza noastră, să rămînem uniți și viitorul va fi al nostru, gata, am terminat, după cum vedeți, a fost rapid, aceste comunicate oficiale nu necesită eforturi mari de imaginație, aproape s-ar putea spune că se redactează singure, aveți aici o mașină de scris, copiați și păstrați totul în mare siguranță pînă la ora nouă seara, nu vă despărțiți nici o clipă de aceste hîrtii, Fiți liniștit, domnule prim-ministru, sînt perfect conștient de responsabilitățile mele în această conjunctură, fiți sigur că nu vă veți simți decepționat, Foarte bine, acum vă puteți întoarce la munca dumneavoastră, Permiteți-mi să vă pun încă două întrebări înainte să plec, Spuneți, Ați spus că pînă la ora nouă seara numai două persoane vor ști de această chestiune, Da, dumneavoastră și eu, nimeni altcineva, nici măcar guvernul, Dar regele, dacă nu e o îndrăzneală să mă bag unde nu e treaba mea, Majestatea sa va afla în același timp cu ceilalți, asta, bineînțeles, în cazul în care se va uita la televizor, Presupun că nu va fi prea bucuros că n-a fost informat înainte, Nu vă faceți griji, cea mai însemnată dintre virtuțile care-i decorează pe regi, mă refer, evident, la cei constituționali, este aceea de a fi persoane extraordinar de înțelegătoare, Ah,

Și cealaltă întrebare pe care voiați s-o puneți, Nu e chiar o întrebare, Atunci, Sincer, sînt uimit de sîngele rece de care dați dovadă, domnule prim-ministru, mie, unul, ceea ce se va întîmpla în țară la miezul nopții mi se pare o catastrofă, un cataclism cum nu s-a mai întîmplat, un fel de sfîrșit al lumii, în timp ce, cînd mă uit la dumneavoastră, sînteți ca și cum v-ați ocupa de o problemă oarecare de rutină de guvernare, dați liniștit ordinele dumneavoastră, iar adineauri chiar am avut impresia că ați zîmbit, Sînt convins că și dumneavoastră, dragul meu director general, ați zîmbi dacă ați avea idee ce cantitate de probleme vine să-mi rezolve această scrisoare fără să fie nevoie să mișc un deget, și acum lăsați-mă să lucrez, trebuie să dau cîteva ordine, să vorbesc cu ministrul de interne ca să pună în stare de alertă poliția, voi căuta să inventez un motiv plauzibil, posibilitatea unei alterări a ordinii publice, el nu este genul care pierde mult timp să gîndească, preferă acțiunea, dă-i de lucru dacă vrei să-l vezi fericit, Domnule prim-ministru, dați-mi voie să vă spun, consider un privilegiu neprețuit faptul că am trăit alături de dumneavoastră aceste momente cruciale, Ce bine că vedeți lucrurile în acest fel, dar puteți fi sigur că v-ați schimba rapid părerea dacă un singur cuvînt din cele care s-au spus în acest cabinet, de mine sau de dumneavoastră, s-ar afla dincolo de

acești patru pereți ai săi, Înțeleg, Ca un rege constituțional, Da, domnule prim-ministru.

Era aproape opt și treizeci de minute cînd directorul general îl chemă în cabinetul său pe responsabilul cu telejurnalul ca să-l informeze că știrile din acea seară urmau să se deschidă cu lectura unui comunicat al guvernului adresat țării, sarcină care îi revenea, ca de obicei, crainicului care era de serviciu, după care el însuși, directorul general, urma să citească un alt document, complementar al primului. Dacă responsabilului cu telejurnalul procedeul i se păru anormal, depășit, ieșit din comun, nu lăsă să se înțeleagă, se limită să ceară cele două documente ca să fie introduse în prompter, acest aparat meritoriu care permite să se creeze iluzia pretențioasă că vorbitorul se adresează direct și exclusiv fiecăruia dintre cei care îl ascultă. Directorul general răspunse că în acest caz prompterul nu avea să fie utilizat, Vom face lectura ca pe vremuri, spuse el și adăugă că va intra în studio exact la ora douăzeci și cincizeci și cinci de minute, moment în care va înmîna crainicului comunicatul guvernului, crainic care trebuia să fie deja riguros instruit în sensul de a deschide mapa în care se va afla comunicatul numai cînd va fi momentul să înceapă să citească. Responsabilul cu telejurnalul se gîndi că acum da, existau motive să dovedească un anumit interes

pentru chestiunea respectivă, E chiar atît de important, întrebă el, Într-o jumătate de oră veți afla, Și drapelul, domnule director general, vreți să cer să-l pună în spatele scaunului unde vă veți așeza, Nu, nici un drapel, nu sînt nici șef de guvern, nici ministru, Nici rege, zîmbi responsabilul cu telejurnalul cu un aer de complicitate lingușitoare, ca și cum ar fi dat să se înțeleagă că rege da, era, dar al televiziunii naționale. Directorul general se făcu că nu auzise, Puteți pleca, în douăzeci de minute voi fi în studio, Nu va fi timp să vă machiem, Nu vreau să fiu machiat, lectura va fi destul de scurtă și pe telespectatori, la ora aceea, nu-i va mai interesa cîtuși de puțin dacă fața mea e sau nu machiată, Foarte bine, dumneavoastră comandați, În orice caz, aveți grijă ca luminile să nu-mi facă umbre pe față, n-aș vrea să fiu văzut pe ecran cu o figură de cadavru dezgropat, azi mai puțin ca oricînd. La ora douăzeci și cincizeci și cinci de minute directorul general intră în studio, înmînă crainicului de serviciu mapa cu comunicatul guvernului și se așează la locul care îi era destinat. Atrase de insolitul situației, vestea, așa cum era de așteptat, circulase, erau mult mai multe persoane în studio decît în mod obișnuit. Realizatorul ordonă liniște. Exact la ora douăzeci și unu apăru, însoțit de inconfundabila sa muzică de fond, genericul fulgurant al telejurnalului, o

secvență variată și extrem de rapidă de imagini cu care se spera să se convingă telespectatorul că acea televiziune, aflată în serviciul său în toate cele douăzeci și patru de ore ale zilei, era, așa cum se spunea pe vremuri despre divinitate, peste tot, și de peste tot trimitea vești. Exact în momentul în care crainicul termină de citit comunicatul guvernului, camera numărul doi îl aduse pe ecran pe directorul general. Se vedea că avea emoții, glasul îi era gîtuit. Își drese glasul și începu să citească, domnule director general al televiziunii naționale, stimate domnule, în scopuri pe care persoanele interesate le vor găsi convenabile, vă informez că începînd de astăzi, la miezul nopții, se va muri din nou așa cum se întîmpla, fără proteste semnificative, de la începutul veacurilor și pînă în ziua de treizeci și unu decembrie anul trecut, trebuie să explic că intenția care m-a făcut să-mi întrerup activitatea, să încetez să mai omor, să pun în cui coasa emblematică pe care pictori și gravori cu imaginație de odinioară mi-au pus-o în mînă a fost aceea de a oferi acelor ființe umane care mă detestă atît o mică mostră din ceea ce ar însemna pentru ele să trăiască mereu, adică etern, deși, între noi fie vorba, domnule director general al televiziunii naționale, eu trebuie să mărturisesc totala mea ignoranță în legătură cu aceste două cuvinte, mereu și etern, dacă sînt ele atît de

sinonime pe cît se crede în general, ei bine, odată trecută această perioadă de cîteva luni pe care am putea s-o numim probă de rezistență sau perioadă de grație și avînd în vedere rezultatele lamentabile ale experienței, atît din punct de vedere moral, adică filozofic, cît și din punct de vedere pragmatic, adică social, am considerat că pentru familii și pentru societate în ansamblul său, fie pe verticală, fie pe orizontală, cel mai bine ar fi să recunosc public situația echivocă de care sînt răspunzătoare și să anunț revenirea imediată la normalitate, ceea ce va însemna că tuturor acelora care trebuiau să fie morți, dar care, sănătoși sau nu, au rămas în lumea aceasta li se va stinge candela vieții cînd se va pierde în eter ultima bătaie a miezului nopții, de notat că referirea la bătaia ceasului este pur simbolică, să nu-i treacă cuiva prin cap ideea prostească de a bloca ceasurile din turnuri sau de a scoate limbile clopotelor crezînd că în acest fel ar opri timpul și ar împiedica ceea ce am hotărît în mod irevocabil, adică să readuc teama supremă în inimile oamenilor, majoritatea celor care înainte se aflau în studio dispăruseră deja, iar cei care încă se aflau acolo șușoteau încetișor unii cu alții, murmurele lor zumzăind fără ca realizatorul, el însuși lăsînd să-i cadă bărbia de pură uimire, să se gîndească să impună liniște cu acel gest furios pe care obișnuia

să-l folosească în împrejurări evident mult mai puțin dramatice, prin urmare resemnați-vă și muriți fără să comentați pentru că nu v-ar folosi la nimic, însă există un punct în legătură cu care mă simt obligată să-mi fac mea culpa, legat de procedura nedreaptă și crudă care se aplica și care consta în a lua viața oamenilor în mod trădător, fără nici un aviz prealabil, fără a spune păzea, trebuie să recunosc că era vorba de o brutalitate indecentă, de cîte ori nu s-a întîmplat să nu le las timp nici măcar să-și facă testamentul, sigur că în majoritatea cazurilor le trimiteam o boală ca să deschidă drumul, dar bolile au ceva curios, ființele umane speră întotdeauna să scape de ele, astfel încît numai cînd e prea tîrziu își dau seama că aceea avea să fie ultima, în fine, de acum încolo toată lumea va fi prevenită în același fel și va avea un termen de o săptămînă ca să-și pună în ordine puținul ce le mai rămîne din viață, să-și facă testamentul și să-și ia rămas-bun de la familie, cerînd iertare pentru răul făcut sau împăcîndu-se cu vărul cu care de douăzeci de ani rupsese relațiile, acestea fiind spuse, domnule director general al televiziunii naționale, nu-mi rămîne decît să vă rog să faceți în așa fel încît să ajungă chiar azi în toate casele din țară acest mesaj autograf al meu, pe care îl semnez cu numele cu care în general sînt cunoscută, moarte. Directorul

general se ridică de pe scaun după ce văzu că îi scoseseră imaginea de pe ecran, îndoi copia scrisorii și o puse într-un buzunar interior al sacoului. Observă că realizatorul venea spre el, palid, cu o figură descompusă, Atunci asta era, spunea el într-un murmur aproape de neauzit, atunci asta era. Directorul general făcu în tăcere un semn de încuviințare și se îndreptă spre ieșire. Nu auzi cuvintele pe care începuse să le bolborosească crainicul, Ați ascultat, și apoi știrile care nu mai aveau importanță pentru că în toată țara nimeni nu le dădea nici cea mai mică atenție, în casele unde se găsea un bolnav terminal familiile se adunaseră la căpătîiul nefericitului, însă nu puteau să-i spună că avea să moară peste trei ore, nu puteau să-i spună că, dacă tot era așa, ar putea să folosească timpul pentru a-și face testamentul pe care întotdeauna refuzase să-l facă, sau poate voia să-l cheme pe văr ca să se împace cu el, nu puteau nici să afișeze ipocrizia obișnuită care consta în a-l întreba dacă se simțea mai binișor, stăteau și contemplau chipul palid și istovit, apoi se uitau la ceas pe furiș, așteptînd să treacă timpul și trenul lumii să revină pe linia obișnuită ca să-și reia călătoria de totdeauna. Și nu puține au fost familiile care plătiseră deja maphiei ca să le ia tristele rămășițe și care, presupunînd, în cel mai bun caz, că nu aveau să se apuce acum

să plîngă după banii cheltuiți, vedeau cum, dacă ar fi avut puțin mai multă milă și răbdare, evacuarea nu i-ar fi costat nimic. Pe străzi era mare agitație, se puteau vedea oameni opriți în loc, zăpăciți sau dezorientați, fără să știe încotro să fugă, unii plîngînd cu jale, alții îmbrățișați ca și cum s-ar fi hotărît să-și ia rămas-bun chiar acolo, alții discutau dacă pentru toate acestea vina era a guvernului sau a științelor medicale sau a papei de la roma, un sceptic protesta că nu se mai pomenise vreodată ca moartea să fi scris vreo scrisoare și că era necesar să se ceară de urgență o analiză a scrisului pentru că, spunea el, o mînă alcătuită din mici fragmente osoase n-ar putea scrie niciodată la fel cum ar fi scris o mînă completă, autentică, vie, cu sînge, vene, nervi, tendoane, piele și carne, și că dacă era sigur că oasele nu lasă amprente digitale pe hîrtie și prin urmare nu s-ar putea identifica autorul scrisorii pe această cale, o analiză a adn-ului poate ar arunca puțină lumină asupra acestei neașteptate manifestări epistolare a unei ființe, dacă moartea o fi așa ceva, care rămăsese tăcută toată viața. Chiar în acel moment prim-ministrul vorbea la telefon cu regele, explicîndu-i motivele pentru care hotărîse să nu-i aducă la cunoștință scrisoarea morții și regele răspundea că da, înțelegea perfect, atunci prim-ministrul spuse că regreta mult

deznodămîntul funest pe care ultima bătaie a miezului nopții avea să-l impună vieții fragile a reginei-mame și regele ridică din umeri, că decît un fir de viață mai bine deloc, azi ea, mîine eu, cu atît mai mult cu cît prințul moștenitor dădea deja semne de nerăbdare și tot întreba cînd îi va veni rîndul să fie rege constituțional. După ce termină această convorbire intimă, cu nuanțe de sinceritate puțin obișnuită, prim-ministrul dădu instrucțiuni șefului de cabinet să-i convoace pe toți membrii guvernului la o ședință de maximă urgență, Îi vreau aici în trei sferturi de oră, la zece fix, spuse el, va trebui să discutăm, să aprobăm și să punem în mișcare paliativele necesare pentru a diminua tulburările și dezordinea de tot felul pe care în mod inevitabil le va provoca noua situație în următoarele zile, Vă gîndiți la numărul decedaților care vor trebui evacuați în acest interval extrem de scurt, domnule prim-ministru, Asta nu e cel mai important, dragul meu, firmele de pompe funebre există tocmai pentru rezolvarea problemelor de această natură, de altfel, pentru ele criza s-a sfîrșit, trebuie să fie mai mult decît mulțumite socotind cît vor cîștiga, prin urmare, să îngroape ele morții conform atribuțiilor lor, că noi avem sarcina de a ne ocupa de cei vii, de exemplu, să organizăm echipe de psihologi care să-i ajute pe oameni să depășească

trauma de a trebui să moară din nou cînd erau deja atît de convinși că aveau să trăiască pentru totdeauna, Într-adevăr trebuie să fie dur, eu însumi m-am gîndit la asta, Nu pierdeți timpul, miniștrii să-i aducă pe respectivii secretari de stat, îi vreau aici pe toți la zece fix, dacă întreabă vreunul, spuneți-i că e primul care e convocat, sînt ca niște copii mici, le plac bomboanele. Telefonul sună, era ministrul de interne, Domnule prim-ministru, primesc telefoane de la toate ziarele, spuse el, cer să le fie furnizate copii ale scrisorii care tocmai a fost citită la televizor în numele morții și pe care eu, în mod deplorabil, nu o cunoșteam, Nu disperați, dacă am hotărît să păstrez secretul, am făcut-o numai ca să nu trebuiască să suportăm douăsprezece ore de panică și învălmășeală, Și atunci ce fac, Nu vă faceți griji în legătură cu asta, cabinetul meu va distribui scrisoarea chiar acum prin toate organele de comunicare în masă, Foarte bine, domnule prim-ministru, Guvernul se va reuni la ora zece fix, aduceți-vă și secretarii de stat, Și subsecretarii, Nu, pe aceștia lăsați-i să aibă grijă de casă, totdeauna am auzit spunîndu-se că multă lume adunată la un loc nu se salvează, Da, domnule prim-ministru, Fiți punctual, ședința va începe la ora zece și un minut, Fiți siguri că vom fi primii care vom sosi, domnule prim-ministru, Vă veți primi medalia

cuvenită, Ce medalie, Era doar un mod de a vorbi, nu faceți caz.

Reprezentanții întreprinderilor funerare, înmormîntări, incinerări și transferări, serviciu permanent, se reuneau la aceeași oră în sediul corporației. Confruntați cu provocarea profesională nemăsurată și nemaiîntîlnită pe care avea s-o reprezinte moartea simultană și, ca urmare, serviciul funerar pentru mii de persoane în toată țara, singura soluție serioasă care li se prefigura, mai mult decît extrem de benefică din punct de vedere economic datorită scăderii raționalizate a costurilor, era să pună la treabă, împreună și în mod organizat, resursele de personal și mijloacele tehnologice de care dispuneau, pe scurt, logistica, stabilind din mers cote proporționale de participare la tortul cîștigurilor, după cum avea să spună cu umor președintele asociației de breaslă, cu o discretă, deși surîzătoare aprobare din partea companiei. Va trebui să ținem seama, de exemplu, de faptul că producția de sicrie, coșciuge, racle, urne și copîrșeie pentru uz uman stagnează din ziua în care oamenii au încetat să mai moară și că, în cazul improbabil în care încă mai există cîteva în vreun atelier sau altul de tîmplărie cu o administrație conservatoare, va fi ca acea micuță rosette de malherbe, care, transformată în trandafir, n-a putut dura mai mult decît scurtul răstimp al unei

dimineți. Citatul literar a fost opera președintelui, care, nefiind prea oportun, dar provocînd aplauzele asistenței, spuse în continuare, Oricum ar fi, s-a terminat pentru noi rușinea de a tot face înmormîntări pentru cîini, pisici și canari de companie, Și papagali, spuse o voce din fundul sălii, Și papagali, consimți președintele, Și pești tropicali, aminti altă voce, Asta a fost numai după polemica iscată de spiritul care planează deasupra apei din acvariu, corectă secretarul de ședință, de acum încolo îi vor da la pisici, din cauza chestiunii aceleia a lui lavoisier, cînd spunea că în natură nimic nu se creează și nimic nu se pierde, totul se transformă. Dacă nu s-a ajuns să se știe pînă la ce extreme ar fi putut ajunge extravagențele de almanah ale pompelor funebre reunite acolo a fost numai pentru că unul dintre reprezentanții lor, preocupat de timp, douăzeci și două și patruzeci și cinci de minute pe ceasul său, ridică mîna ca să propună să se telefoneze la asociația tîmplarilor ca să întrebe cum stăteau ei cu sicriele și coșciugele, Trebuie să știm pe ce putem conta de mîine încolo, conchise el. Cum era de așteptat, propunerea a fost călduros aplaudată, dar președintele, disimulînd prost ciuda că ideea nu fusese a lui, remarcă, Mai mult ca sigur nu e nimeni la tîmplării la ora asta, Îmi permit să am îndoieli, domnule președinte, aceleași cauze care

ne-au adunat pe noi aici trebuie să-i fi făcut și pe ei să se adune. Vorbitorul nimerise în plin. De la corporația tîmplarilor răspunseră că îi alertaseră pe asociații respectivi imediat după citirea scrisorii morții, atrăgîndu-le atenția că era cazul să restabilească producția de tîmplărie funerară în cel mai scurt timp posibil, și că, în acord cu informațiile pe care le primeau în mod continuu, nu numai că multe întreprinderi își convocaseră imediat lucrătorii, dar se și lucra din plin în cea mai mare parte din ele. E contrar orarului de muncă, spuse purtătorul de cuvînt al corporației, dar, avînd în vedere că este vorba de o situație de urgență națională, avocații noștri sînt siguri că guvernul nu va avea altă soluție decît să închidă ochii și pe deasupra ne va și mulțumi, ceea ce nu putem garanta, în această primă fază, este că sicriele și coșciugele pe care le vom furniza vor prezenta aceeași calitate a finisărilor cu care ne obișnuiserăm clienții, șlefuirea, lacurile și crucifixele pe capac vor trebui să rămînă pentru faza următoare, cînd presiunea înmormîntărilor va începe să se diminueze, în orice caz sîntem conștienți de responsabilitatea de a fi o piesă fundamentală în acest proces. În ședința reprezentanților de pompe funebre se auziră noi aplauze și mai călduroase, acum da, acum aveau motiv să se felicite reciproc, nici un corp nu avea să rămînă neîngropat, nici

o factură neplătită. Și groparii, întrebă cel care făcuse propunerea, Groparii fac ce li se spune să facă, răspunse iritat președintele. Nu era chiar așa. În urma unui alt telefon aflară că groparii cereau o creștere substanțială de salariu și plata unei valori triple pentru orele din afara programului. Asta ține de primării, să se descurce ele, spuse președintele. Și dacă ajungem la cimitir și nu e nimeni acolo ca să sape gropile, întrebă secretarul. Discuția continuă aprinsă. La ora douăzeci și trei și cincizeci de minute președintele făcu un infarct miocardic. Muri odată cu ultima bătaie a miezului nopții.

Mult mai mult decît o hecatombă. Timp de șapte luni, căci atît a durat armistițiul unilateral al morții, se acumulaseră pe nemaivăzuta listă de așteptare mai mult de șaizeci de mii de muribunzi, mai exact șaizeci și două de mii cinci sute optzeci, adormiți dintr-odată în pace prin acțiunea unei singure clipe, a unui atom de timp încărcat de o putere ucigătoare care și-ar găsi comparație numai în anumite acțiuni represive umane. Apropo, nu putem rezista să nu amintim că moartea, prin ea însăși, singură, fără nici un ajutor din afară, a ucis întotdeauna mult mai puțin decît omul. Poate vreo minte curioasă se întreabă acum cum am reușit să ajungem la acea cantitate exactă de șaizeci și două de mii cinci sute optzeci de persoane care au închis ochii în același timp și pentru totdeauna. A fost foarte ușor. Știindu-se că țara în care se petrec toate acestea are aproximativ zece milioane de locuitori și că rata mortalității este de circa zece la mie, două operații aritmetice simple, dintre cele mai elementare, înmulțirea și împărțirea, alături de o atentă

evaluare a proporțiilor medii lunare și anuale, ne-au permis să obținem, între valorile maxime și minime, un interval numeric îngust în care cantitatea indicată în final s-a prefigurat ca o medie rezonabilă, și dacă spunem rezonabilă este pentru că am fi putut adopta în egală măsură valorile laterale de șaizeci și două de mii cinci sute șaptezeci și nouă sau șaizeci și două de mii cinci sute optzeci și una de persoane dacă moartea președintelui corporației pompelor funebre, pe neașteptate și în ultimul moment, n-ar fi venit să introducă în calculele noastre un factor perturbator. Oricum, avem încredere că verificarea deceselor, începută imediat în primele ore ale dimineții următoare, va confirma justețea calculelor făcute. O altă minte curioasă, din acelea care îl întrerup mereu pe narator, va întreba cum puteau să știe medicii la ce adrese trebuia să se ducă pentru a executa o obligație fără a cărei îndeplinire un mort nu ar fi mort din punct de vedere legal, deși e mort fără discuție. În anumite cazuri, bineînțeles, înseși familiile defunctului au chemat medicul de familie sau medicul curant, dar această modalitate avea un efect foarte redus, avînd în vedere că ceea ce se urmărea era oficializarea în timp record a unei situații anormale, astfel încît să se evite confirmarea o dată în plus a zicalei că o nenorocire nu vine niciodată singură, ceea ce, aplicat la situația

de față, ar însemna, după moartea subită, putrezirea în casă. Se demonstră atunci faptul că un prim-ministru nu din întîmplare ajunge în funcții atît de înalte și că, așa cum a tot afirmat neobosita înțelepciune a popoarelor, fiecare popor își are guvernul pe care-l merită, fiind necesar să se observe totuși, în ceea ce privește acest caz, și spre clarificarea completă a chestiunii, că dacă e adevărat că prim-miniștrii, de bine, de rău, nu sînt toți la fel, nu e mai puțin adevărat că nici popoarele nu sînt întotdeauna la fel. Într-un cuvînt, și într-un caz, și în altul, depinde. Sau nu există regulă, dacă preferăm să spunem în trei cuvinte. După cum se va vedea, orice observator, chiar dacă nu îl caracterizează o imparțialitate deosebită a judecăților, n-ar ezita nici o clipă să recunoască faptul că guvernul a știut să se dovedească la înălțimea gravității situației. Cu toții ne amintim, desigur, că în bucuria acelor prime și delicioase zile de imortalitate, pînă la urmă atît de scurte, căreia acest popor i s-a lăsat pradă cu inocență, o doamnă, văduvă de puțin timp, a avut ideea de a sărbători această nouă fericire agățînd drapelul național în balconul plin de flori al sufrageriei sale, cel care dădea spre stradă. Ne amintim, desigur, și cum, în mai puțin de patruzeci și opt de ore, arborarea de drapele se răspîndise în toată țara, ca un fitil de pulbere, ca o nouă epidemie. Odată

trecute aceste șapte luni de deziluzii continue și anevoie suportate, numai cîteva drapele supraviețuiră ici și colo, și chiar și acelea reduse la niște zdrențe melancolice, cu culorile mîncate de soare și spălate de ploaie, pe lîngă arhitectura distrusă în mod lamentabil a stemei. Dînd dovadă de un admirabil spirit prevăzător, guvernul, între alte măsuri de urgență menite să atenueze efectele colaterale ale neașteptatei întoarceri a morții, reabilitase drapelul patriei ca semn că acolo, la acel etaj trei pe stînga, exista un mort așteptînd. Astfel instruite, familiile care fuseseră rănite de odioasa coasă trimiseră pe unul dintre ai lor la magazin ca să cumpere simbolul, îl atîrnară la fereastră și, în timp ce goneau mușchii de pe fața mortului, așteptau medicul care urma să certifice decesul. Trebuie să recunoaștem că ideea nu numai că era eficientă, dar era și de maximă eleganță. Medicii din fiecare oraș, comună, sat sau cătun, cu mașina, cu bicicleta sau pe jos, nu aveau decît să străbată străzile uitîndu-se după drapele, să urce la locuința respectivă și, după ce constatau decesul prin simpla observație, fără ajutorul instrumentelor, întrucît alte examene mai amănunțite ale trupului deveniseră imposibile din cauza urgenței, lăsau o hîrtie semnată cu ajutorul căreia aveau să se liniștească agențiile funerare în legătură cu natura specifică a materiei prime, adică

să fie sigure că, dacă veniseră la acea casă îndoliată după un papagal, nu aveau să ia de acolo o cioară vopsită. După cum trebuie să se fi înțeles deja, inspirata reabilitare a drapelului național avea să aibă o dublă finalitate și un dublu avantaj. La început ghid pentru medici, avea să fie acum far pentru cei care veneau să împacheteze defunctul. În cazul orașelor mai mari, și cu deosebire în capitală, metropolă disproporționată în comparație cu dimensiunea redusă a țării, împărțirea spațiului urban în loturi, în vederea stabilirii unor cote proporționale de participare la tort, așa cum, cu un umor fin, spusese nefericitul președinte al asociației agenților funerari, avea să ușureze enorm sarcina colectorilor de încărcături umane în cursa lor contra cronometru. Un alt efect rezultat din utilizarea drapelului, neprevăzut, neașteptat, dar care a venit să demonstreze pînă la ce punct ne putem înșela cînd ne apucăm să cultivăm scepticisme ale speciei sistematice, a fost virtuosul gest al cîtorva cetățeni cu respect pentru tradițiile cele mai înrădăcinate de conduită socială rafinată și care încă purtau pălărie de a se descoperi cînd treceau prin fața ferestrelor împodobite, lăsînd în urma lor întrebarea uimitoare dacă o făceau din cauza decedatului sau din cauza simbolului viu și sfînt al patriei.

Ziarele, bineînțeles, au fost extrem de căutate, mai mult chiar decît atunci cînd părea că nu se mai murea. Sigur că un mare număr de oameni fuseseră informați prin televiziune despre cataclismul care căzuse peste capetele lor, mulți dintre ei chiar aveau rude moarte în casă în așteptarea medicului și drapele plîngînd în balcon, dar este foarte ușor de înțeles faptul că există o anumită diferență între imaginea tulburată a unui director general vorbind ieri-noapte pe micul ecran și aceste pagini zguduitoare, mișcătoare, presărate cu titluri exclamative și apocaliptice care se pot îndoi, pune în buzunar și lua acasă pentru a fi recitite cu tot calmul și din care ne vom mulțumi să spicuim aici aceste puține, dar expresive exemple, După Paradis, Infernul, Moartea Conduce Balul, Nemuritori Pentru Scurt Timp, Din Nou Condamnați Să Murim, Șah Mat, Aviz Prealabil De Acum Incolo, Fără Drept De Apel, O Hîrtie De Culoare Violetă, Șaizeci Și Două De Mii De Morți În Mai Puțin De O Secundă, Moartea Atacă La Miezul Nopții, Nimeni Nu Scapă De Destin, Să Te Trezești Din Vis Ca Să Cazi În Coșmar, Întoarcerea La Normalitate, Ce Am Făcut Noi Ca Să Meritățm Asta *et cætera*, *et cætera*. Toate ziarele, fără excepție, publicau pe prima pagină manuscrisul morții, dar unul dintre ele, ca să facă lectura mai ușoară, reproduse textul într-un chenar cu litere de tipar

de mărimea paisprezece, îi corectă punctuația și sintaxa, îi aranjă formele verbale, puse majusculele acolo unde lipseau, fără a uita semnătura finală, care se transformă din moarte în Moartea, o diferență nesesizabilă pentru auz, dar care avea să provoace chiar în ziua aceea un protest indignat din partea autoarei misivei, tot în scris și pe aceeași hîrtie de culoare violetă. După părerea autorizată a unui gramatician consultat de ziar, moartea pur și simplu nu stăpînea nici primele rudimente ale artei de a scrie. De la început, spuse el, caligrafia e ciudat de neregulată, pare că s-au adunat aici toate felurile cunoscute, posibile și aberante de a trasa literele alfabetului latin, ca și cum fiecare dintre ele ar fi fost scrisă de o altă persoană, dar asta încă s-ar putea ierta, încă ar putea fi luat ca un defect minor dacă ne gîndim la sintaxa haotică, lipsa punctelor finale, nefolosirea de paranteze absolut necesare, eliminarea obsesivă a paragrafelor, folosirea virgulelor pe sărite și, păcat de neiertat, intenționata și aproape diabolica abolire a majusculelor, care, imaginați-vă, ajunge să fie omisă din însăși semnătura scrisorii și e înlocuită prin minuscula corespunzătoare. O rușine, o provocare, continua gramaticianul, și întreba, Dacă moartea, care a avut privilegiul neprețuit de a fi pururea contemporană cu cele mai mari genii ale literaturii, scrie în felul acesta,

cum să n-o facă mîine copiii noștri dacă le va trece prin minte să imite asemenea monstruozitate filologică, sub pretextul că, umblînd moartea pe aici de atîta timp, trebuie să știe totul despre toate ramurile cunoașterii. Și, termina gramaticianul, Inepțiile sintactice care umplu lamentabila scrisoare m-ar face să cred că ne aflăm în fața unei mistificări uriașe și grosolane dacă n-ar fi realitatea extrem de tristă, evidența dureroasă că teribila amenințare s-a îndeplinit. În după-amiaza aceleiași zile, după cum am anticipat, sosi la redacția ziarului o scrisoare a morții cerînd, în termenii cei mai energici, rectificarea imediată a numelui său, domnule director, scria, eu nu sînt Moartea, sînt pur și simplu moarte, Moartea este ceva ce dumneavoastră nici pe departe nu vă poate trece prin minte, domniile voastre, ființele umane, cunosc doar, să ia notă gramaticianul că aș ști să spun și dumneavoastră, ființele umane, cunoașteți doar această mică moarte cotidiană care sînt eu, aceasta care, chiar în cele mai mari dezastre, e incapabilă să împiedice viața să continue, într-o zi veți afla ce este Moartea cu literă mare, în momentul acela, dacă ea, fapt improbabil, vă va da timp pentru asta, vă veți da seama de diferența reală care există între relativ și absolut, între plin și gol, între a fi încă și a nu mai fi, și cînd vorbesc de diferența reală mă refer la ceva

ce cuvintele n-ar putea exprima niciodată, relativ, absolut, plin, gol, a fi încă, a nu mai fi, ce e asta, domnule director, pentru că vorbele, dacă nu știți, se mișcă mult, se schimbă de la o zi la alta, sînt instabile ca niște umbre, umbre ele însele, care și sînt și nu mai sînt, baloane de săpun, scoici din care abia se aude respirația, trunchiuri retezate, v-am informat, e gratis, nu pretind nimic pentru asta, între timp îngrijiți-vă să explicați bine cititorilor dumneavoastră cum-urile și de ce-urile vieții și morții, și acum, revenind la obiectivul acestei scrisori, scrisă, așa cum a fost și cea care s-a citit la televizor, cu propria mea mînă și cu propriul meu scris, vă invit acum pe loc să respectați acele onorabile dispoziții ale legii presei care impun să se rectifice în același loc și cu aceeași reliefare grafică greșeala, omisiunea sau inadvertența comisă, riscînd, domnule director, în acest caz, în cazul în care această scrisoare nu va fi publicată integral, să vă trimit, chiar mîine, cu efecte imediate, avizul prealabil pe care îl am pregătit pentru dumneavoastră pentru peste cîțiva ani, nu vă voi spune cîți ca să nu vă amărăsc restul vieții, nemaiavînd altceva de adăugat, semnez cu atenția cuvenită, moarte. Scrisoarea apăru cu extremă punctualitate în ziua următoare, cu o revărsare de scuze din partea directorului și în duplicat, adică manuscrisă și cu litere de tipar de

mărimea paisprezece și în chenar. Abia cînd ziarul apăru pe piață directorul îndrăzni să iasă din buncărul în care se ferecase din momentul în care citise scrisoarea amenințătoare. Și era încă atît de speriat că refuză să publice studiul grafologic pe care i-l înmînase personal un important specialist în materie. Ajunge că m-am băgat în bucluc cu semnătura morții cu majusculă, spuse el, duceți-vă analiza la alt ziar, să împărțim din necazuri, și după aceea ce-o vrea dumnezeu, orice numai să nu trebuiască să sufăr încă o spaimă precum cea pe care am tras-o. Grafologul se duse la un ziar, se duse la altul, apoi la altul, și abia a patra oară, cînd era pe punctul de a-și pierde nădejdea, reuși să-i fie primit rodul nu puținelor ore de muncă întortocheată, căreia i se dedicase cu lupa diurnă și nocturnă. Raportul substanțial și suculent începea prin a aminti că interpretarea scrisului, la originile sale, fusese una dintre ramurile fiziognomoniei, celelalte fiind, pentru informarea celor care nu sînt la curent cu această știință exactă, mimica, gesturile, pantomima și fonognomonia, după care se apucă să citeze cele mai mari autorități în acest domeniu complex, cum au fost, fiecare în timpul și locul său, camillo baldi, johann caspar lavater, édouard auguste patrice hocquart, adolf henze, jean-hippolyte michon, william thierry preyer, cesare lombroso, jules crépieux-jamin, rudolf

pophal, ludwig klages, wilhelm helmuth müller, alice enskat, robert heiss, datorită cărora grafologia a fost restructurată în aspectul său psihologic, demonstrîndu-se ambivalența particularităților grafologice și necesitatea de a concepe expresia lor ca un ansamblu, după care, odată expuse datele istorice și esențiale ale subiectului, grafologul nostru avansă în domeniul definirii exhaustive a principalelor caracteristici ale scrisului *sub judice*, și anume, mărimea, presiunea, aranjamentul, dispunerea în spațiu, unghiurile, punctuația, proporția liniilor înalte și a celor scurte ale literelor, sau, cu alte cuvinte, intensitatea, forma, înclinația, direcția și continuitatea semnelor grafice, și, în sfîrșit, după ce clarifică faptul că obiectivul studiului său nu era un diagnostic clinic, nici o analiză a caracterului, nici un examen de aptitudine profesională, specialistul își concentră atenția asupra probelor evidente ținînd de domeniul criminologic pe care le revela scrisul la tot pasul, Cu toate acestea, scria frustrat și mîhnit, mă aflu în fața unei contradicții pentru care nu văd nici o modalitate de soluționare, pentru care mă îndoiesc chiar că ar exista vreo rezolvare posibilă, și dacă e sigur că toți vectorii metodicei și minuțioasei analize grafologice la care am procedat indică faptul că autoarea înscrisului este ceea ce se numește o *serial killer*, o criminală în serie, un alt adevăr la fel de

irefutabil, rezultînd în egală măsură din analiza mea și care într-un fel vine să distrugă teza anterioară, a sfîrșit prin a mi se impune, respectiv, adevărul că persoana care a scris această scrisoare e moartă. Așa era, într-adevăr, și moartea însăși nu a mai avut altă soluție decît s-o confirme, Are dreptate domnul grafolog, au fost cuvintele ei după ce a citit erudita demonstrație. Nu se înțelegea însă cum, fiind moartă și toată numai oase, era în stare să omoare. Și, mai ales, să scrie scrisori. Aceste mistere nu aveau să fie lămurite niciodată.

Ocupați să explice ceea ce li se întîmplase după ora fatidică celor șaizeci și două de mii cinci sute optzeci de persoane care se aflau în stare de viață suspendată, am amînat pentru un moment mai potrivit, și momentul este acesta, reflecțiile indispensabile asupra modului în care au reacționat la schimbarea de situație căminele apusului fericit, spitalele, companiile de asigurări, maphia și biserica, în special cea catolică, majoritară în țară, într-atît încît exista credința comună că domnul isus cristos n-ar dori alt loc să se nască dacă ar trebui să repete, de la a la z, prima și pînă acum, din cîte se știe, singura existență terestră a sa. În căminele apusului fericit, ca să începem cu ele, sentimentele au fost cele de așteptat. Dacă ținem seama că rotația neîntreruptă a

internaților, așa cum s-a explicat cu claritate chiar la începutul acestor întîmplări surprinzătoare, era însăși condiția prosperității economice a întreprinderilor, întoarcerea morții ar trebui să fie, așa cum a și fost, motiv de bucurie și speranțe reînnoite pentru respectivele administrații. Odată trecut primul șoc provocat de citirea faimoasei scrisori la televiziune, administratorii începură imediat să-și facă socoteli pentru viitor și vedeau că toate le ieșeau bine. Nu puține au fost sticlele de șampanie care s-au băut la miezul nopții pentru a sărbători nemaisperata revenire la normalitate, ceea ce, părînd să constituie culmea indiferenței și a disprețului pentru viața altora, nu era, în cele din urmă, decît alinarea firească, ușurarea legitimă a cuiva care, pus în fața unei uși închise și avînd cheia pierdută, o vedea acum larg deschisă, dată de perete, cu soarele de partea cealaltă. Scrupuloșii vor spune că ar fi trebuit cel puțin să se evite ostentația zgomotoasă și neghioabă a șampaniei, săritul dopului, spuma care curge și că o cupă discretă de porto sau madeira, o picătură de coniac, o aromă de brandy în cafea ar fi constituit o sărbătorire mai mult decît suficientă, dar noi, care știm bine cu cîtă ușurință scapă spiritul hățurile corpului cînd bucuria devine nemărginită, considerăm că, deși uneori nu ar trebui să se scuze, să se ierte se poate întotdeauna. În

dimineața următoare, responsabilii cu administrația chemară familiile să vină să ridice trupurile, dădură instrucțiuni să fie aerisite camerele și schimbate cearșafurile și după ce au adunat personalul ca să le comunice că, în cele din urmă, viața continua, se așezară să analizeze lista de cereri de internare și să aleagă, dintre pretendenți, pe aceia care li se păreau mai promițători. Din motive nu sub toate aspectele identice, dar de aceeași importanță, și dispoziția sufletească a administratorilor de spitale și a breslei medicale se îmbunătățise peste noapte. Deși, așa cum s-a spus mai înainte, o mare parte din bolnavii incurabili și a căror boală ajunsese la gradul extrem și ultim, dacă era corect să se spună așa ceva despre un stadiu nosologic care se anunțase ca veșnic, fuseseră expediați înapoi în casele și în familiile lor, In ce mîini mai bune s-ar putea afla bieții de ei, întrebau cu ipocrizie, cert este că un număr ridicat dintre ei, fără rude cunoscute, nici bani să plătească taxa cerută în căminele apusului fericit, se îngrămădeau pe acolo la nimereală, dar acum nu pe coridoare, așa cum e obiceiul vechi al acestor meritorii așezăminte de asistență, ieri, azi și întotdeauna, ci prin debarale și prin unghere, prin ascunzători și prin poduri, unde adesea îi lăsau abandonați timp de mai multe zile, fără ca asta să deranjeze pe cineva, căci, așa

cum spuneau medicii și infirmierele, oricît de rău ar fi stat, să moară n-ar fi putut. Acum erau morți, luați de acolo și îngropați, aerul spitalelor devenise pur și cristalin, cu acel inconfundabil miros al său de eter, tinctură de iod și creolină, ca pe munții înalți, sub cerul liber. Nu s-au deschis sticle de șampanie, dar zîmbetele fericite ale administratorilor și directorilor medicali erau o alinare pentru suflete și, în ceea ce îi privește pe medici, nu avem de spus decît că își recuperaseră istorica privire devoratoare cu care urmăreau personalul feminin al serviciilor de infirmerie. Prin urmare, în toate sensurile cuvîntului, normalitatea. În ce privește firmele de asigurare, aflate pe locul trei pe listă, nu e mult de informat pînă în acest moment, pentru că încă n-au ajuns să se înțeleagă între ei dacă actuala situație, privită în lumina schimbărilor introduse în polițele de asigurare de viață și la care mai înainte am făcut referire amănunțită, i-ar prejudicia sau le-ar fi benefică. N-aveau să facă nici un pas fără să fie foarte sigure de soliditatea solului pe care calcă, dar, cînd în sfîrșit urmau să-l facă, aveau să implanteze noi rădăcini sub o formă de contract mai adecvată interesului lor, pe care vor reuși s-o inventeze. Între timp, cum viitorul îi aparține lui dumnezeu și pentru că nu se știe ce ne va aduce ziua de mîine, vor continua să-i considere ca

morți pe toți asigurații care vor atinge vîrsta de optzeci de ani, vrabia, cel puțin, o țineau deja foarte sigur în mînă, mai rămînea de văzut dacă mîine aveau să găsească o modalitate de a prinde și cioara. Sînt unii care spun, totuși, că poate n-ar fi o idee proastă, profitînd de confuzia care domnea în societate, aflată acum mai mult ca oricînd între ciocan și nicovală, între baros și ilău, între scila și caribda, să se mărească pînă la optzeci și cinci sau chiar nouăzeci de ani vîrsta morții actuariale. Raționamentul celor care susțin schimbarea e transparent și limpede ca apa, spun ei că, ajungînd la acele vîrste, oamenii, în general, pe lîngă că nu au rude care să le vină în ajutor la nevoie, sau aceste rude sînt ele însele atît de bătrîne că nu mai contează, suferă scăderi serioase ale valorii pensiilor lor din cauza inflației și a creșterilor continue ale costurilor, motiv pentru care, de foarte multe ori, se văd forțați să întrerupă plata primelor de asigurare, furnizînd companiilor cel mai bun motiv ca să considere nul și fără efect respectivul contract. E lipsă de umanitate, obiectează unii. Afacerile sînt afaceri, răspund alții. Vom vedea unde va duce asta.

Un loc unde de asemenea se vorbește mult despre afaceri, în aceste ceasuri, este în interiorul maphiei. Poate că, întrucît a fost excesiv de minuțioasă, admitem fără rezerve, descrierea făcută în

aceste pagini întunecatelor subterane prin care organizația criminală a pătruns în exploatarea funerară e posibil să-l fi făcut pe vreun cititor să se întrebe ce maphie amărîtă era asta dacă nu avea alte modalități de a cîștiga bani cu efort mult mai mic și cu profituri mai grase. Avea, și variate, ca oricare dintre congenerele sale răspîndite prin toate colțurile lumii, însă, extrem de abilă în echilibre și potențări reciproce ale tacticilor și ale strategiilor, maphia locală nu se limita să parieze în mod prozaic pe profitul imediat, obiectivele sale erau mult mai vaste, vizau nu mai puțin decît eternitatea, adică implantarea, cu devierea tacită a familiilor către bunătatea eutanasiei și cu binecuvîntarea puterii politice, care s-ar face că se uită în altă parte, a monopolului absolut al morților și al înmormîntărilor ființelor umane, asumîndu-și în același timp responsabilitatea menținerii demografiei la niveluri tot mai convenabile pentru țară, deschizînd sau închizînd robinetul, conform imaginii folosite mai înainte, sau, ca să folosim o expresie cu mai multă rigoare tehnică, controlînd fluxometrul. Dacă nu putea, cel puțin în această primă fază, să stimuleze sau să diminueze procrearea, cel puțin avea în mînă accelerarea sau încetinirea călătoriilor la graniță, nu cea geografică, ci cea a veșniciei. Exact în momentul în care intram în sală,

dezbaterea era centrată pe cea mai bună modalitate de a reutiliza în activități la fel de rentabile forța de muncă rămasă fără ocupație odată cu întoarcerea morții, și, cu toate că sugestiile n-au lipsit în jurul mesei, unele mai radicale decît altele, s-a preferat în cele din urmă ceva cu un amplu istoric de dovezi ale eficienței și care nu necesita dispozitive complicate, adică protecția. Imediat în ziua următoare, de la nord la sud, prin toată țara, agențiile funerare văzură intrîndu-le pe ușă aproape întotdeauna doi bărbați, uneori un bărbat și o femeie, rar două femei, care întrebau politicos de gestionar, căruia, după aceea, cu cele mai bune maniere, îi explicau că stabilimentul său risca să fie atacat și chiar distrus, fie cu o bombă, fie incendiat, de activiști ai unor asociații ilegale de cetățeni care cereau includerea dreptului la eternitate în declarația universală a drepturilor omului și care, acum frustrați, voiau să-și descarce furia făcînd să cadă brațul greu al răzbunării asupra unor întreprinderi nevinovate, doar pentru că ele erau acelea care duceau cadavrele la ultimul domiciliu. Sîntem informați, spunea unul dintre emisari, că acțiunile distructive concertate, care ar putea merge, în caz de rezistență, pînă la asasinarea proprietarului și a gestionarului și a familiilor lor, iar în lipsa acestora, a unuia sau a doi angajați, vor începe chiar

mîine, poate în acest cartier, poate în altul, Și ce pot face eu, întreba tremurînd bietul om, Nimic, dumneavoastră nu puteți face nimic, dar noi am putea să vă protejăm dacă ne-o veți cere, Sigur că da, sigur că vă cer, vă rog, Sînt unele condiții de îndeplinit, Oricare ar fi, vă rog, protejați-mă, Prima este să nu vorbiți cu nimeni despre această chestiune, nici măcar cu soția dumneavoastră, Nu sînt căsătorit, Nu contează, cu mama dumneavoastră, cu bunica, cu mătușa, Nu voi deschide gura, Mai bine așa, sau riscați să vi se închidă pentru totdeauna, Și celelalte condiții, Una singură, să plătiți ce vă vom spune, Să plătesc, Va trebui să montăm dispozitivele de protecție, și asta, dragă domnule, costă bani, Înțeleg, Am putea să protejăm chiar și întreaga umanitate dacă ar fi dispusă să plătească, totuși, cum vremurile vin mereu unele după altele, încă nu am pierdut speranța, Pricep, Ce bine că pricepeți repede, Cît va trebui să plătesc, Se precizează în această hîrtie, Atît de mult, E ceea ce este drept, Și asta e pe an sau pe lună, Pe săptămînă, E prea mult pentru cît am eu, cu comerțul funerar nu te îmbogățești ușor, Aveți noroc că nu vă cerem cît ar trebui să valoreze, în opinia dumneavoastră, viața dumneavoastră, E firesc, nu am alta, Și nu veți avea, de aceea sfatul pe care vi-l dăm este să căutați să aveți grijă de asta, O să mă gîndesc, va

trebui să vorbesc cu asociații mei, Aveți douăzeci și patru de ore, nici un minut în plus, după aceea ne spălăm pe mîini de această chestiune, răspunderea va fi a dumneavoastră în întregime, dacă vi se va întîmpla vreun accident, sîntem aproape siguri că, fiind primul, n-o să fie mortal, atunci poate vorbim din nou cu dumneavoastră, dar prețul se va dubla, și nu veți avea altă soluție decît să plătiți ceea ce vă vom cere, nu vă imaginați cît de neîndurătoare sînt aceste asociații de cetățeni care revendică eternitatea, Foarte bine, plătesc, Patru săptămîni în avans, vă rugăm, Patru săptămîni, Cazul dumneavoastră e din cele urgente, și, așa cum v-am spus mai înainte, costă bani să montăm dispozitivele de protecție, În numerar, cu cec, Numerar, cecuri numai pentru tranzacții de alt tip și pentru alte sume, cînd nu e convenabil ca banii să treacă direct dintr-o mînă în alta. Gestionarul se duse să deschidă casa de bani, numără bancnotele și întrebă în timp ce le înmîna, Îmi dați o chitanță, un document care să-mi garanteze protecția, Nici chitanță, nici garanție, va trebui să vă mulțumiți cu cuvîntul nostru de onoare, De onoare, Exact, de onoare, nici nu vă imaginați în ce măsură ne onorăm cuvîntul dat, Unde vă voi putea întîlni dacă voi avea vreo problemă, Nu vă faceți griji, vă vom găsi noi, Vă însoțesc pînă la ieșire, N-are rost să

vă ridicați, știm drumul, o luăm la stînga după depozitul de sicrie, sala de machiaj, coridor, recepție, ușa spre stradă e acolo imediat, N-o să vă rătăciți, Avem un simț de orientare foarte fin, nu ne rătăcim niciodată, de exemplu, în a cincea săptămînă după aceasta va veni cineva să încaseze taxa, Cum voi ști că e vorba despre acea persoană, Cînd o veți vedea nu veți avea nici o îndoială, Bună seara, Bună seara, nu aveți de ce să ne mulțumiți.

În sfîrșit, *last but not least*, biserica catolică, apostolică și romană avea multe motive să fie mulțumită de ea însăși. Convinsă de la bun început că abolirea morții nu putea să fie decît lucrarea diavolului și că pentru a-l ajuta pe dumnezeu contra lucrărilor necuratului nu e nimic mai puternic decît perseverența în rugăciune, lăsase deoparte virtutea modestiei pe care o cultiva în mod obișnuit nu cu puțin efort și sacrificiu, ca să se felicite, fără rezerve, pentru succesul campaniei naționale de rugăciuni al cărei obiectiv, reamintim, fusese acela de a-l ruga pe dumnezeu să facă să se întoarcă moartea cît mai repede posibil ca să scutească biata umanitate de cele mai mari orori, am încheiat citatul. Durase aproape opt luni să ajungă rugăciunile la cer, dar trebuie să ne gîndim că numai pentru a atinge planeta marte avem nevoie de șase, și cerul, cum e ușor de imaginat, trebuie

să fie mult mai încolo, treisprezece mii de milioane de ani lumină depărtare de pămînt, cifră rotundă. În mulțumirea legitimă a bisericii exista totuși o umbră întunecată. Teologii discutau, și nu se puneau de acord, despre rațiunile care-l făcuseră pe dumnezeu să trimită subit moartea înapoi, fără măcar să lase timp pentru a da ultima împărtășanie celor șaizeci și două de mii de muribunzi care, privați de harul divin al ultimului sacrament, se stinseseră în mai puțin timp decît ar fi necesar pentru a o spune. Întrebarea dacă dumnezeu avea autoritate asupra morții sau dacă, dimpotrivă, moartea era superiorul ierarhic al lui dumnezeu chinuia în surdină mințile și inimile sfintei instituții, unde afirmația îndrăzneață că dumnezeu și moartea erau două fețe ale aceleiași monede începuse să fie considerată, mai mult decît o erezie, un sacrilegiu abominabil. Asta era ceea ce se trăia pe dinăuntru. În văzul întregii lumi, ceea ce preocupa cu adevărat biserica era participarea sa la funeraliile reginei-mame. Acum cînd cele șaizeci și două de mii de morți obișnuiți se odihneau deja la ultimele lor domicilii și nu mai încurcau circulația în oraș, era timpul ca venerabila doamnă, închisă corespunzător în sicriul ei de plumb, să fie dusă la panteonul regal. Așa cum ziarele nu aveau să uite să scrie, se întorcea o filă în istorie.

E posibil ca numai o educație aleasă, din acelea care devin tot mai rare, alături, poate, de respectul mai mult sau mai puțin superstițios pe care cuvîntul scris obișnuiește să-l inspire sufletelor scrupuloase, să-i fi făcut pe cititori să nu întrerupă ceea ce am relatat pînă acum în mod atît de copios, deși nu le-ar fi lipsit motivele pentru a da semne explicite de nerăbdare abia stăpînită, și să vrea să le spun ce a mai făcut, între timp, moartea, din noaptea fatală în care și-a anunțat întoarcerea. Dat fiind rolul important pe care l-au avut în aceste întîmplări nemaivăzute, a fost bine că am explicat cu abundență de amănunte cum au răspuns la subita și dramatica schimbare de situație căminele apusului fericit, spitalele, companiile de asigurări, maphia și biserica catolică, însă, cu excepția cazului în care moartea, ținînd seama de cantitatea enormă de defuncți care trebuiau să fie îngropați în orele imediat următoare, s-ar fi hotărît, într-un gest de simpatie neașteptat și demn de laudă, să-și prelungească absența pentru alte cîteva zile ca să

lase timpul necesar pentru ca viața să înceapă să se rotească din nou pe vechile axe, alți decedați de dată recentă, adică imediat în primele zile ale restaurării regimului, trebuie, prin forța lucrurilor, să se fi adăugat nefericiților care timp de luni de zile abia trăiseră între cele două tărîmuri, și despre acești noi morți ar fi trebuit să vorbim, prin forța logicii. Cu toate acestea, nu s-a întîmplat așa ceva, moartea nu a fost atît de generoasă. Motivul pauzei în care timp de opt luni nimeni nu a murit și care a început prin a crea iluzia înșelătoare că pînă la urmă nu se schimbase nimic rezulta pur și simplu din actualele reguli de relaționare între moarte și muritori, adică, de acum încolo, toți aveau să fie anunțați dinainte că mai dispuneau de o săptămînă de viață, pînă la scadență, ca să spunem așa, ca să-și rezolve problemele, să-și facă testamentul, să-și plătească impozitele restante și să-și ia rămas-bun de la familii și de la prietenii mai apropiați. În teorie părea o idee bună, dar practica nu avea să întîrzie să demonstreze că nu era chiar așa. Imaginați-vă o persoană, din acelea care se bucură de o sănătate splendidă, din acelea care niciodată n-au avut o durere de cap, optimiste din principiu și din motive clare și obiective, și care, într-o dimineață, plecînd de acasă ca să meargă la serviciu, îl întîlnește pe stradă pe serviabilul poștaș din zona sa, care-i

spune, Ce bine că vă văd, domnule cutare, am aici o scrisoare pentru dumneavoastră, și imediat vede apărînd în mîinile lui un plic de culoare violetă căruia poate că încă nu i-ar da o atenție specială, întrucît ar putea fi vorba de încă o impertinență a domnilor de la publicitatea directă, dacă nu ar fi caligrafia stranie cu care e scris pe el numele său, exact la fel cu cea din faimosul facsimil publicat în ziar. Dacă inima îi sare-n piept de spaimă în acel moment, dacă-l invadează o presimțire lugubră a unei nenorociri iremediabile și vrea, din acest motiv, să refuze să primească scrisoarea, nu va reuși, va fi ca și cum cineva, ținîndu-l ușor de cot, l-ar ajuta să coboare treapta, să evite coaja de banană, să dea colțul fără să se împiedice de propriile-i picioare. N-ar avea nici un rost nici s-o sfîșie în bucăți, este bine știut că scrisorile morții sînt indestructibile prin definiție, nici măcar un arzător cu acetilenă funcționînd la intensitatea maximă nu s-ar putea pune cu ele, iar șiretlicul ingenuu de a se preface că i-a scăpat din mînă ar fi la fel de inutil, pentru că scrisoarea nu se lasă scăpată, rămîne ca lipită de degete, și dacă, printr-un miracol, s-ar putea întîmpla contrariul, e sigur și știut că ar apărea imediat un cetățean binevoitor care s-o ridice și să alerge după falsul distrat ca să-i spună, Cred că această scrisoare vă aparține, poate că e importantă, și el ar trebui

să răspundă cu melancolie, Da, da, e importantă, vă mulțumesc pentru grijă. Dar asta s-ar fi putut întîmpla doar la început, cînd încă puțini știau că moartea utiliza serviciul poștal public ca mesager al notificărilor sale funebre. În cîteva zile culoarea violetă avea să devină cea mai execrată dintre toate culorile, chiar mai mult decît negrul, cu toate că acesta însemna doliu, ceea ce e ușor de înțeles dacă ne gîndim că doliul îl poartă cei vii, și nu morții, chiar cînd aceștia sînt îngropați îmbrăcați în costum negru. Imaginați-vă tulburarea, năuceala, perplexitatea celui care se îndrepta spre serviciul său și vede dintr-odată ieșindu-i în drum moartea sub chipul unui poștaș care niciodată nu va suna de două ori, acestuia îi va ajunge, dacă întîmplarea nu a făcut să-l întîlnească pe destinatar pe stradă, să pună scrisoarea în cutia locatarului în chestiune sau s-o introducă, făcînd-o să alunece, pe sub ușă. Omul stă acolo nemișcat în mijlocul trotuarului, cu sănătatea sa uimitoare, cu capul său solid, atît de solid că nici măcar acum nu-l doare în ciuda șocului teribil, dintr-odată lumea a încetat să-i mai aparțină sau el să mai aparțină lumii, au devenit împrumutați unul alteia pentru opt zile, nu mai mult de opt zile, o spune această scrisoare de culoare violetă pe care tocmai a deschis-o cu resemnare, ochii încețoșați de lacrimi abia reușesc să descifreze ce scrie în ea, Dragă

domnule, cu regret vă comunic că viața dumneavoastră se va termina în termenul, irevocabil și fără posibilitatea de prelungire, de o săptămînă, folosiți cît de bine puteți timpul pe care-l mai aveți, servitoarea dumneavoastră devotată, moarte. Semnătura începe cu minusculă, ceea ce, așa cum știm, reprezintă, întru cîtva, certificatul său de origine. Și stătea omul să se întrebe, domnul cutare îi spusese poștașul, prin urmare e de sex masculin, și imediat am confirmat noi înșine, stătea omul să se întrebe dacă ar trebui să se întoarcă acasă și să împărtășească cu familia nenorocirea iremediabilă sau dacă, dimpotrivă, ar trebui să-și înghită lacrimile și să-și continue drumul, să se ducă unde-l așteaptă serviciul, să îndeplinească toate zilele care-i mai rămîn, atunci va putea întreba, Unde îți este, moarte, biruința ta, știind totuși că nu va primi răspuns, căci moartea nu răspunde niciodată, și nu pentru că n-ar vrea, ci doar pentru că nu știe ce să spună în fața celei mai mari dureri omenești.

Acest episod stradal, posibil numai într-o țară mică unde toată lumea se cunoaște, este extrem de elocvent în ceea ce privește inconvenientele sistemului de comunicare instituit de moarte pentru rezilierea contractului temporar pe care îl numim viață sau existență. Ar putea fi vorba de o manifestare sadică de cruzime, ca atîtea altele

pe care le vedem în fiecare zi, dar moartea nu are nevoie să fie crudă, pentru ea e destul, chiar prea destul, să ia viața oamenilor. Nu s-a gîndit, asta a fost. Și acum, absorbită cum trebuie să fie de reorganizarea serviciilor sale de sprijin după lunga pauză de șapte luni, nu are nici ochi, nici urechi pentru strigătele de disperare și suferința bărbaților și femeilor care, unul cîte unul, sînt anunțați în legătură cu apropiata lor moarte, disperare și suferință care, în unele cazuri, produc efecte exact opuse celor care fuseseră prevăzute, adică, cei condamnați să dispară nu-și rezolvă problemele, nu-și fac testamentul, nu-și plătesc impozitele datorate, iar, în ceea ce privește despărțirea de familie și de prietenii mai apropiați, o lasă pentru ultimul minut, ceea ce, evident, nu este suficient nici pentru cel mai melancolic adio. Prost informate asupra naturii profunde a morții, care are și un alt nume, fatalitate, ziarele se întrecură în atacuri furioase împotriva ei, acuzînd-o că e nemiloasă, crudă, tiranică, mîrșavă, sîngeroasă, vampiră, împărătească a răului, dracula în fustă, dușmanca neamului omenesc, perfidă, asasină, trădătoare, din nou *serial killer*, și a existat chiar și o publicație săptămînală, din cele umoristice, care, storcînd la maximum spiritul sarcastic al redactorilor săi, reuși să-i spună cățea. Din fericire, bunul-simț încă mai persista în unele redacții.

Unul dintre ziarele mai respectabile din regat, decan al presei naționale, publică un editorial înțelept în care făcea apel la un dialog deschis și sincer cu moartea, fără prejudecăți, cu inima deschisă și în spirit fratern, evident, în cazul în care s-ar reuși să se descopere unde locuia, vizuina ei, bîrlogul ei, cartierul ei general. Un alt ziar sugeră autorităților polițienești să facă investigații prin papetării și fabrici de hîrtie, întrucît consumatorii umani de plicuri de culoare violetă, dacă existaseră, și trebuie să fi fost foarte puțini, trebuie să-și fi schimbat gustul epistolar avînd în vedere recentele întîmplări, fiind prin urmare extrem de ușor de vînat macabra clientă cînd se prezenta ca să-și reînnoiască provizia. Un alt ziar, rival acerb al celui despre care tocmai am pomenit, se grăbi să califice ideea drept prostie crasă, întrucît numai unui idiot desăvîrșit i-ar putea trece prin minte că moartea, un schelet înfășurat într-un cearșaf, așa cum știe toată lumea, ar pleca pe picioarele ei, zăngănindu-și calcaneele pe pietrele caldarîmului, ca să pună scrisorile la poștă. Nevrînd să rămînă în urma presei, televiziunea îl sfătui pe ministrul de interne să pună agenți de pază lîngă cutiile poștale, uitînd, după cîte se vede, că prima scrisoare, aceea care-i fusese adresată, apăruse în cabinetul directorului general ușa fiind închisă cu cheia răsucită de două ori și geamurile

intacte. La fel cum nici podeaua, nici pereții și nici tavanul nu prezentau nici măcar o simplă fisură în care să poată încăpea o lamă de bărbierit. Poate că era într-adevăr posibil să o convingă pe moarte să-i trateze cu mai multă înțelegere pe nefericiții condamnați, dar pentru asta trebuia să înceapă prin a o întîlni și nimeni nu știa cum, nici unde.

Atunci s-a întîmplat ca unui medic legist, persoană bine informată despre tot ceea ce se referă, direct sau indirect, la profesia sa, să-i vină ideea să aducă din străinătate un faimos specialist în reconstituirea de figuri pornind de la cranii, specialist care, pornind de la reprezentări ale morții în picturi și gravuri vechi, mai ales acelea în care apare craniul descoperit, ar reconstitui carnea acolo unde lipsește, ar reașeza ochii în orbite, ar aplica în proporții adecvate păr, gene și sprîncene, ar colora obrajii în mod corespunzător, pînă ce i-ar apărea în față un cap perfect și desăvîrșit căruia i s-ar face mii de fotografii pe care tot atîția investigatori le-ar purta în portmoneu ca să le compare cu toate figurile de femei care le-ar apărea în față. Problema a fost că, odată terminată intervenția specialistului străin, doar un ochi puțin antrenat ar fi considerat identice cele trei cranii alese, obligîndu-i prin urmare pe investigatori să lucreze cu trei fotografii în loc de una,

ceea ce, evident, avea să îngreuneze sarcina vînătorii de moarte, așa cum, în mod ambițios, fusese numită operațiunea. Un singur lucru rămăsese dovedit mai presus de orice îndoială, și anume că nici iconografia cea mai rudimentară, nici nomenclatura cea mai complicată, nici simbolistica cea mai impenetrabilă nu se înșelaseră. Moartea, în toate trăsăturile, atributele și caracteristicile ei, era, în mod inconfundabil, o femeie. La aceeași concluzie ajunsese, așa cum sigur vă amintiți, eminentul grafolog care a studiat primul manuscris al morții, cînd s-a referit la o autoare și nu la un autor, dar asta poate să fi fost doar consecința obișnuinței, avînd în vedere că, excepție făcînd cîteva limbi, puține, în care, nu se știe de ce, s-a preferat să se opteze pentru genul masculin sau neutru, moartea a fost întotdeauna o persoană de sex feminin. Deși această informație a fost dată mai înainte, e bine să se insiste, ca să nu se uite, asupra faptului că acele trei figuri, toate fiind de femeie, și de femeie tînără, erau diferite unele de altele în anumite puncte, în ciuda asemănărilor flagrante dintre ele recunoscute în mod unanim. Căci, nefiind credibil că ar exista trei morți distincte, de exemplu, care să lucreze în ture, două dintre ele ar trebui în mod necesar să fie excluse, deși s-ar putea întîmpla, ca să se complice și mai mult situația, ca modelul scheletic al morții

adevărate și reale să nu corespundă nici uneia dintre cele care fuseseră selecționate. Conform zicalei, ar fi același lucru ca și cînd ai trage un glonț în întuneric și ai avea încredere că hazardul binevoitor va avea timp să așeze ținta pe traiectoria glonțului.

Investigația a început, cum altfel nu se putea, în arhivele serviciului oficial de identificare, unde se adunau, clasificate și ordonate în funcție de caracteristicile de bază, dolicocefali de o parte, brahicefali de cealaltă, fotografiile tuturor locuitorilor țării, atît băștinași, cît și străini. Rezultatele au fost decepționante. Bineînțeles că, în principiu, modelele pentru reconstituirea facială fiind alese, așa cum am spus mai înainte, din gravuri și picturi vechi, nu se aștepta nimeni să se găsească imaginea umanizată a morții în sisteme de identificare moderne, instituite doar de ceva mai mult de un secol, dar, pe de altă parte, considerînd că aceeași moarte există dintotdeauna și nu se întrezărește nici un motiv ca să trebuiască să-și schimbe fața de-a lungul vremii, fără să uităm că trebuia să-i fie greu să-și facă treaba la perfecție și la adăpost de suspiciuni dacă ar trăi în clandestinitate, e perfect logic să admitem ipoteza că ea s-ar fi înscris în registrul stării civile sub un nume fals, odată ce, sîntem mai mult decît obligați s-o știm, morții nimic nu-i este imposibil. Oricum, cert este

că, deși investigatorii au recurs la talentele artelor informaticii în coroborarea de date, nici o fotografie a vreunei femei identificate în mod concret nu a coincis cu vreuna din cele trei imagini virtuale ale morții. Nu a existat deci altă soluție, cum de altfel fusese deja prevăzut în caz de nevoie, decît întoarcerea la metodele de investigație clasică, la artizanatul polițienesc de tăiat și cusut, răspîndind prin toată țara acei mii de agenți ai poliției care, din casă în casă, din magazin în magazin, din birou în birou, din fabrică în fabrică, din restaurant în restaurant, din bar în bar, și pînă și în locurile rezervate practicării oneroase a sexului, urmau să treacă în revistă toate femeile cu excepția adolescentelor și a celor mature sau aflate la vîrsta senectuții, întrucît cele trei fotografii pe care le aveau în buzunar nu lăsau nici o îndoială că moartea, dacă ar ajunge să fie găsită, ar fi o femeie în jur de treizeci și șase de ani și frumoasă cum puține sînt. De acord cu tiparul obținut, oricare dintre ele ar putea fi moartea, însă nici una nu era în realitate. După eforturi uriașe, după ce au mers multe leghe pe străzi, drumuri și șosele, după ce au urcat scări care adunate la un loc i-ar fi dus pînă la cer, agenții reușiră să identifice două dintre aceste femei, care difereau de portretele existente în arhive doar pentru că beneficiaseră de intervenții chirurgicale estetice

care, printr-o coincidență uimitoare, printr-o întîmplare stranie, accentuaseră asemănările chipurilor lor cu chipurile modelelor reconstituite. Totuși, o examinare minuțioasă a respectivelor biografii elimină, fără vreo marjă de eroare, orice posibilitate ca ele să se fi dedicat vreodată, fie și în timpul liber, activităților ucigătoare ale parcei, atît ca profesioniste, cît și ca simple amatoare. În ceea ce o privește pe cea de-a treia femeie, identificată numai datorită albumului de fotografii al familiei, aceasta murise anul trecut. Prin simplă excludere, nu putea fi moartea cineva care fusese victima ei înseși. Și bineînțeles că în timp ce s-au desfășurat investigațiile, și ele au durat cîteva săptămîni, plicurile de culoare violetă au continuat să sosească la domiciliul destinatarilor lor. Era evident că moartea nu se abătuse de la înțelegerea sa cu umanitatea.

Ar trebui să ne întrebăm, firește, dacă guvernul se limita să asiste impasibil la drama cotidiană trăită de cei zece milioane de locuitori ai țării. Răspunsul e dublu, afirmativ pe de o parte, negativ pe de alta. Afirmativ, deși doar în termeni destul de relativi, pentru că a muri este, la urma urmelor, cel mai obișnuit și mai normal lucru din viață, un fapt de pură rutină, episod al interminabilei moșteniri din tată-n fiu, cel puțin de la adam și eva, și guvernele din toată lumea ar face

mult rău precarei liniști publice dacă s-ar apuca să decreteze trei zile de doliu național de fiecare dată cînd moare un bătrîn nenorocit în azilul săracilor. Și e negativ pentru că nu ar fi posibil, chiar și cu o inimă de piatră, să rămîi indiferent la demonstrația palpabilă a faptului că săptămîna de așteptare stabilită de moarte luase proporțiile unei adevărate calamități colective, nu numai pentru media de trei sute de persoane la ușa cărora bătea zilnic soarta nefericită, dar și pentru ceilalți, nici mai mult, nici mai puțin decît nouă milioane nouă sute nouăzeci și nouă de mii șapte sute de persoane de toate vîrstele, averile și condițiile care vedeau în fiecare dimineață, la trezirea dintr-o noapte bîntuită de cele mai teribile coșmaruri, sabia lui damocles atîrnînd de un fir de păr deasupra capetelor lor. În ceea ce-i privește pe cei trei sute de locuitori care primiseră fatidica scrisoare de culoare violetă, modurile de a reacționa la implacabila sentință variau, cum e firesc, în funcție de caracterul fiecăruia. În afară de cei pomeniți mai înainte, care, împinși de o idee deformată despre răzbunare, căreia pe bună dreptare i s-ar putea aplica neologismul de prepostumă, hotărîră să nu-și respecte îndatoririle lor civice și familiale, nefăcînd testament și neplătindu-și impozitele datorate, au fost mulți care, punînd în practică o interpretare mai mult decît

vicioasă a horațianului *carpe diem*, risipiră puținul timp de trăit care le mai rămînea dedîndu-se la condamnabile orgii sexuale, droguri și alcool, crezînd poate că, implicîndu-se în astfel de excese fără limite, ar putea atrage asupra capetelor lor un colaps fulminant sau, în lipsa acestuia, un fulger divin care, omorîndu-i pe loc, i-ar sustrage din ghearele morții propriu-zise, jucîndu-i astfel o festă care să-i fie învățătură de minte. Alții, stoici, demni, curajoși, optau pentru radicalismul absolut al sinuciderii, crezînd și ei că în acest fel dădeau o lecție de bune maniere puterii lui thanatos, ceea ce pe vremuri se numea o palmă fără mînă, din acelea care, în conformitate cu convingerile oneste ale epocii, ar fi mai dureroase, avîndu-și originea în forul etic și moral și nu într-o mișcare oarecare de răzbunare fizică primară. Bineînțeles că toate aceste tentative au eșuat, cu excepția cîtorva încăpățînați care și-au păstrat sinuciderea pentru ultima zi a termenului. Asta da mînă de maestru, la care moartea nu a găsit răspuns.

Trebuie să recunoaștem, prima instituție care a avut o percepție foarte clară a gravității situației în care se afla din punct de vedere sufletesc poporul în general a fost biserica catolică, apostolică și romană, căreia, de vreme ce trăim într-un timp dominat de utilizarea hipertrofiată a siglelor în

comunicarea cotidiană, atît privată, cît și publică, nu i-ar ședea rău prescurtarea simplificatoare bcar. Este adevărat însă că ar fi trebuit să fie oarbă de tot ca să nu vadă cum, aproape de la un moment la altul, i se umpluseră lăcașurile de oameni chinuiți în căutarea unui cuvînt de speranță, a unei consolări, a unui balsam, a unui analgezic, a unui tranchilizant spiritual. Oameni care pînă atunci trăiseră conștienți că moartea e sigură și că nu există mijloc de a scăpa de ea, dar crezînd în același timp că, fiind atîta lume de murit, numai printr-un mare ghinion le-ar veni rîndul, își petreceau acum timpul pîndind din spatele perdelei de la fereastră să vadă dacă nu cumva venea poștașul sau tremurînd că trebuia să se întoarcă acasă, unde temuta scrisoare de culoare violetă, mai rea decît un monstru sîngeros cu fălcile căscate, ar putea să se afle după ușă ca să sară pe ei. În biserici nu exista nici un moment de răgaz, șirurile lungi de păcătoși pocăiți, reîmprospătate în mod constant ca și cum ar fi fost niște linii de montaj, înconjurau de două ori naosul central. Duhovnicii de serviciu nu se dădură bătuți, uneori distrați din cauza oboselii, alteori cu atenția brusc trezită de un amănunt scandalos al spovedaniei, aplicau la sfîrșit o penitență *pro forma*, atîția tatăl nostru, atîtea ave marii, și hotărau o absolvire grăbită. În intervalul scurt

dintre spoveditul care se retrăgea și următorul care îngenunchea, mușcau dintr-un sendviș cu pui care avea să fie tot prînzul lor, în timp ce își imaginau vag compensații la cină. Predicile aveau invariabil drept subiect tema morții ca poartă unică spre raiul ceresc, unde, se spunea, n-a intrat nimeni vreodată viu fiind, iar predicatorii, în zelul lor consolator, nu ezitau să recurgă la toate metodele celei mai înalte retorici și la toate trucurile celei mai de jos doctrine ca să-i convingă pe enoriașii îngroziți că, la urma urmelor, se puteau considera mai norocoși decît strămoșii lor, de vreme ce moartea le acordase timp suficient ca să-și pregătească sufletele în vederea urcării în eden. Au fost, totuși, cîțiva preoți care, închiși în umbra urît mirositoare a confesionalului, au fost nevoiți să-și adune forțele, dumnezeu știe cu cîtă greutate, pentru că și ei primiseră, în acea dimineață, plicul de culoare violetă și de aceea aveau motive din belșug să se îndoiască de virtuțile consolatoare a ceea ce spuneau în acel moment.

Același lucru se petrecea cu terapeuții minții pe care ministerul sănătății, grăbindu-se să imite măsurile terapeutice ale bisericii, îi trimisese să-i ajute pe cei mai disperați. Căci nu de puține ori un psiholog, exact în momentul în care îl sfătuia pe pacient să lase lacrimile să curgă ca fiind cel mai bun mod de a alina durerea care-l chinuia,

izbucnea într-un plîns convulsiv amintindu-și că și el ar putea fi destinatarul unui plic identic la prima distribuire de corespondență din ziua următoare. Terminau ședința amîndoi într-un plîns nestăvilit, îmbrățișați de aceeași nenorocire, însă terapeutul gîndindu-se că dacă i s-ar întîmpla asemenea nefericire, încă ar mai avea opt zile, o sută nouăzeci și două de ore de trăit. Niște mici orgii cu sex, droguri și alcool, cum auzise că se organizau, l-ar ajuta să treacă în lumea cealaltă, deși cu riscul ca acolo sus în ceruri, unde ai urcat[1], să se agraveze dorul de lumea aceasta.

---

1. Aluzie la sonetul *Alma minha gentil* (*Suflet blînd*) de Luís de Camões (n.t.).

Se spune, o spune înțelepciunea națiilor, că nu există regulă fără excepție, și într-adevăr așa trebuie să fie, întrucît, chiar și în cazul regulilor pe care cu toții le-am considera inexpugnabile la maximum, așa cum sînt, de exemplu, cele ale morții suverane, în care, prin simpla definiție a conceptului, ar fi inadmisibil să poată exista vreo excepție absurdă, s-a întîmplat că o scrisoare de culoare violetă a fost returnată la punctul de plecare. O să se obiecteze că așa ceva nu este posibil, că moartea, tocmai pentru că se află peste tot, nu se poate afla într-un loc anume, de aici decurgînd, prin urmare, în acest caz, imposibilitatea, atît materială, cît și metafizică, de a situa și defini ceea ce obișnuim să înțelegem prin punct de plecare, adică, în accepțiunea care ne interesează aici, locul de unde a venit. O să se obiecteze de asemenea, deși cu mai puțină pretenție speculativă, că, după ce mii de agenți ai poliției căutaseră moartea săptămîni întregi, trecînd prin pieptenele des întreaga țară, casă cu casă, ca și cum ar fi fost vorba de un păduche încăpățînat și priceput la

fente, și n-o văzuseră, nici n-o mirosiseră, este evident că dacă pînă în momentul în care ne aflăm nu ne-a fost dată nici o explicație asupra modului în care ajung la poștă scrisorile morții, cu atît mai puțin ni se va spune prin ce canale misterioase îi ajunse acum în mînă scrisoarea returnată. Recunoaștem cu umilință că au lipsit explicații pe parcurs, pe acestea și cu siguranță mult mai multe, mărturisim că nu sîntem în situația de a le da astfel încît să-i satisfacem pe cei care ni le-ar cere, doar dacă, abuzînd de credulitatea cititorului și neținînd seama de respectul cuvenit logicii întîmplărilor, am adăuga noi irealități la irealitatea congenitală a intrigii, înțelegem fără greutate că astfel de lipsuri îi prejudiciază în mod serios credibilitatea, totuși nimic din toate acestea nu înseamnă că scrisoarea de culoare violetă la care ne-am referit nu a fost efectiv returnată expeditorului. Faptele sînt fapte, și acesta, fie că se vrea, fie că nu, aparține categoriei celor de neocolit. Nu poate exista o dovadă mai bună în acest sens decît imaginea morții înseși pe care o avem în fața ochilor, așezată pe un scaun și înfășurată în cearșaful său, avînd pe orografia chipului osos un aer de totală deconcertare. Se uită neîncrezătoare la plicul violet, îl întoarce pe toate fețele ca să vadă dacă găsește pe el vreuna din acele specificații pe care poștașii trebuie să le

scrie în cazuri similare, cum ar fi, refuzat, schimbat domiciliul, lipsă de la domiciliu fără adresă cunoscută și pe perioadă nedeterminată, decedat, Ce prostie din partea mea, murmură ea, cum ar fi putut deceda dacă scrisoarea care trebuia să-l omoare s-a întors înapoi. Gîndise ultimele cuvinte fără să le dea prea mare atenție, dar imediat reveni la ele ca să le repete cu voce tare, cu o expresie visătoare, S-a întors înapoi. Nu e nevoie să fii poștaș ca să știi că a veni înapoi nu e același lucru cu a fi returnată, că a veni înapoi ar putea însemna doar că scrisoarea de culoare violetă n-a sosit la destinație, că într-un punct oarecare al parcursului i s-a întîmplat ceva care a determinat-o să ia calea întoarsă, să se întoarcă de unde venise. Or, scrisorile pot merge doar acolo unde sînt duse, nu au picioare, nici aripi, și, după cît se știe, n-au fost dotate cu inițiativă proprie, dacă ar fi avut-o pariem că ar fi refuzat să ducă veștile teribile ale căror purtătoare sînt de atîtea ori. Ca asta a mea, admise moartea cu imparțialitate, să informezi pe cineva că va muri la o dată precisă e cea mai proastă veste, e ca și cum ai sta pe coridorul morții de un număr de ani și dintr-odată vine temnicerul și spune, Iată scrisoarea, pregătește-te. Partea curioasă a chestiunii este că toate celelalte scrisori din ultima tranșă au fost înmînate destinatarilor lor, și dacă aceasta

n-a fost, nu putea fi decît din cauza unei întîmplări, căci așa cum au fost cazuri în care unui bilet de dragoste i-a trebuit, numai dumnezeu știe cu ce consecințe, cinci ani ca să ajungă la un destinatar care locuia la două cvartale distanță, mai puțin de un sfert de oră de mers pe jos, s-ar putea întîmpla și ca aceasta să fi trecut de pe o bandă transportoare pe alta fără ca nimeni să-și dea seama și apoi să se fi întors la punctul de plecare ca un om care, rătăcit în deșert, nu mai are altceva în care să se încreadă decît dîra lăsată în urma lui. Soluția va fi să o trimit din nou, spuse moartea către coasa aflată alături, sprijinită de peretele alb. Nu e de așteptat ca o coasă să răspundă, și aceasta nu făcu excepție de la regulă. Moartea continuă, Dacă te-aș fi trimis pe tine, cu gustul ăsta al tău pentru metodele expeditive, problema ar fi fost deja rezolvată, dar vremurile s-au schimbat mult în ultimul timp, trebuie să actualizăm mijloacele și sistemele, să ne punem la curent cu noile tehnologii, de exemplu, să utilizăm poșta electronică, am auzit că este tot ce poate fi mai igienic, că nu lasă pete de cerneală, nici nu murdărește degetele, în afară de asta e și rapidă, exact în momentul în care omul ar deschide *outlook express*-ul de la microsoft, gata, l-am prins, inconvenientul ar fi că m-ar obliga să lucrez cu două arhive separate, una a celor care utilizează calculator,

alta a celor care nu utilizează, în orice caz avem mult timp să ne hotărîm, apar mereu modele noi, designuri noi, tehnologii tot mai perfecționate, poate într-o zi mă hotărăsc să încerc, pînă atunci voi continua să scriu cu stilou, hîrtie și cerneală, are șarmul tradiției, și tradiția cîntărește mult în treaba asta cu muritul. Moartea privi fix plicul de culoare violetă, făcu un gest cu mîna dreaptă și scrisoarea dispăru. Am aflat astfel că, împotriva a ceea ce credeau atîția, moartea nu duce scrisorile la poștă.

Pe masă se afla o listă de două sute nouăzeci și opt de nume, ceva mai puțin decît media obișnuită, o sută cincizeci și doi de bărbați și o sută patruzeci și șase de femei, un număr egal de plicuri și coli de hîrtie de culoare violetă destinate următoarei operațiuni poștale, sau deces-prin-poștă. Moartea adăugă la listă numele persoanei căreia îi era destinată scrisoarea care se întorsese la punctul de plecare, sublinie cuvintele și așeză stiloul în suport. Dacă ar fi avut nervi, am fi putut spune că era ușor incitată, și nu fără motiv. Trăise prea mult ca să considere returnarea scrisorii ca pe un episod fără importanță. E ușor de înțeles, ajunge un pic de imaginație, că funcția morții este poate cea mai monotonă dintre toate cîte au fost create de cînd, din vina exclusivă a lui dumnezeu, cain l-a ucis pe abel. După o astfel de

întîmplare atît de deplorabilă, care încă de la începutul lumii a venit să demonstreze cît este de greu de trăit în familie, și pînă în zilele noastre, faptul se perpetuase, timp de veacuri, veacuri și alte veacuri, repetitiv, fără pauză, fără întreruperi, fără discontinuități, diferit în multiplele forme de trecere de la viață la non-viață, dar în fond mereu egal sieși, pentru că rezultatul a fost și el mereu același. Într-adevăr, niciodată nu s-a pomenit să nu moară cine trebuia să moară. Iar acum, în mod cu totul neobișnuit, un aviz semnat de moarte, cu propria ei mînă și cu scrisul ei, un aviz în care se anunța sfîrșitul irevocabil și fără drept de prelungire al unui om, fusese returnat la punctul de plecare, în această sală rece unde autoarea și semnatara scrisorii, așezată, înfășurată în lințoliul melancolic care îi este uniformă istorică, cu gluga dată peste cap, meditează la ceea ce s-a întîmplat, în timp ce oasele degetelor sale sau degetele sale de oase bat darabana pe tăblia mesei. Se surprinde un pic dorind ca scrisoarea trimisă din nou să-i vină iar returnată, ca plicul să poarte, de exemplu, indicația de lipsă de la domiciliu fără adresă cunoscută, pentru că asta, da, ar fi o surpriză absolută pentru cineva care a reușit întotdeauna să descopere unde ne ascunseserăm, dacă am crezut vreodată că puteam scăpa de ea în acest mod copilăresc. Nu crede totuși că presupusa lipsă de

la domiciliu îi va apărea notată pe dosul plicului, acolo arhivele se actualizează continuu în mod automat la fiecare gest și mișcare pe care o facem, la fiecare pas, schimbare de casă, de profesie, de obiceiuri și uzanțe, dacă fumăm sau nu fumăm, dacă mîncăm mult sau puțin sau deloc, dacă sîntem activi sau indolenți, dacă ne doare capul sau avem aciditate la stomac, dacă suferim de constipație sau diaree, dacă ne cade părul sau ne-a atins cancerul, dacă da, dacă nu, dacă poate, ajunge să se deschidă sertarul fișierului alfabetic, să se caute fișa corespunzătoare, și acolo se află totul. Și să nu ne mirăm dacă, exact în clipa în care am citi cadastrul nostru particular, ne-ar apărea înregistrat șocul suferinței care brusc ne-a pietrificat. Moartea știe totul în legătură cu noi și poate de aceea este tristă. Dacă e sigur că niciodată nu zîmbește, e numai pentru că îi lipsesc buzele și această lecție de anatomie ne spune că, spre deosebire de ceea ce cred cei vii, zîmbetul nu este o chestiune de dinți. Unii spun, cu un umor mai puțin macabru decît de prost gust, că ea poartă afișat un fel de zîmbet permanent, dar asta nu e adevărat, ceea ce poartă la vedere este o grimasă de suferință, pentru că amintirea timpului în care avea gură, și gura limbă, și limba salivă, o urmărește încontinuu. Cu un scurt suspin, trase spre ea o foaie de hîrtie și începu să scrie prima scrisoare

de astăzi, Stimată doamnă, cu regret vă comunic că viața dumneavoastră se va termina în termenul, irevocabil și fără drept de prelungire, de o săptămînă, vă doresc să folosiți cît de bine puteți timpul pe care îl mai aveți, servitoarea dumneavoastră devotată, moarte. Două sute nouăzeci și opt de foi, două sute nouăzeci și opt de plicuri, două sute nouăzeci și opt de tăieri de pe listă, nu s-ar putea spune că o astfel de muncă te omoară, dar adevărul este că moartea ajunse la sfîrșit istovită. Cu gestul mîinii drepte pe care deja i-l cunoaștem făcu să dispară cele două sute nouăzeci și opt de scrisori, apoi, încrucișîndu-și pe masă brațele slabe, lăsă să-i cadă capul pe ele, nu ca să doarmă, pentru că moartea nu doarme, ci ca să se odihnească. Cînd îl ridică jumătate de oră mai tîrziu, deja refăcută, scrisoarea care fusese returnată la punctul de plecare și trimisă încă o dată se afla din nou acolo, în fața orbitelor ei uimite și goale.

Dacă moartea visase la speranța de a avea vreo surpriză care s-o distragă de la plictiseala rutinei, se putea considera servită. Iată că o avea, și dintre cele mai mari. Prima returnare ar fi putut fi rezultatul unui simplu accident de parcurs, o rotiță descentrată, o problemă de lubrifiere, o scrisoare de culoare albastru-ceresc care trebuia să ajungă în grabă și se băgase înainte, în fine, una din

acele chestii neașteptate care se petrec în interiorul aparatelor care, așa cum se întîmplă cu corpul omenesc, fac să eșueze calculele cele mai exacte. Însă în cazul celei de a doua returnări era altceva, dovedea cu toată claritatea că exista un obstacol într-un punct al drumului care ar fi trebuit s-o ducă la adresa destinatarului și lovindu-se de el, scrisoarea ricoșa și se întorcea înapoi. În primul caz, dat fiind că returnarea se produsese în ziua următoare trimiterii, încă se putea lua în considerare ipoteza că poștașul, neîntîlnind persoana căreia trebuia să-i fie înmînată scrisoarea, în loc s-o pună în cutia de scrisori sau s-o bage pe sub ușă, o făcuse să se întoarcă la expeditor uitînd să menționeze motivul returnării. Ar fi prea multe condiționale, dar ar putea fi o explicație bună pentru ceea ce se întîmplase. Acum situația se schimbase. Între dus și întors, scrisoarea nu întîrziase mai mult de o jumătate de oră, probabil mult mai puțin, dat fiind că se afla deja pe masă cînd moartea își ridicase capul de pe reazemul dur al antebrațelor, adică de pe cubitus și radius, care tocmai pentru asta sînt legate între ele. O forță străină, misterioasă, de neînțeles, părea să se opună morții persoanei respective, în ciuda faptului că data răposării era fixată, ca pentru toată lumea, încă din ziua nașterii. E imposibil, spuse moartea către coasa tăcută, nimeni în lume

sau în afara ei n-a avut vreodată mai multă putere decît mine, eu sînt moartea, restul nu e nimic. Se ridică de pe scaun și se duse la fișier, de unde se întoarse cu fișa suspectă. Nu exista nici o îndoială, numele corespundea cu cel de pe plic, adresa la fel, profesia era cea de violoncelist, starea civilă era în alb, semn că nu era căsătorit, nici văduv, nici divorțat, căci în fișierele morții nu apare niciodată starea de necăsătorit, ajunge să te gîndești ce prostie ar fi să se nască un copil, să i se facă fișa și să se scrie, nu profesia, pentru că încă nu s-ar ști care-i va fi vocația, ci că starea civilă a nou-născutului este cea de necăsătorit. În ceea ce privește vîrsta înscrisă în fișa pe care moartea o are în mînă, se vede că violoncelistul are patruzeci și nouă de ani. Dacă încă mai este nevoie de o dovadă că arhivele morții funcționează impecabil, o vom avea chiar acum, cînd, într-o zecime de secundă, sau chiar mai puțin, în fața ochilor noștri neîncrezători, numărul patruzeci și nouă va fi înlocuit cu cincizeci. Azi este ziua aniversării violoncelistului titular al fișei, ar fi trebuit să-i fie trimise flori în loc de un anunț de deces peste opt zile. Moartea se ridică din nou, dădu ocol încăperii de cîteva ori, se opri de două ori unde se afla coasa, deschise gura ca pentru a vorbi cu ea, să-i ceară o părere, să-i dea un ordin sau pur și simplu să spună că se simțea confuză,

deconcertată, ceea ce, să ne amintim, nu e deloc de mirare dacă ne gîndim de cînd practica această meserie fără să fi suferit, pînă astăzi, nici cea mai mică lipsă de respect din partea turmei umane a cărei păstoriță suverană este. În momentul acesta moartea avu presentimentul funest că accidentul ar fi putut fi și mai grav decît i se păruse la început. Se așeză la masă și începu să consulte de la coadă la cap listele mortuare din ultimele opt zile. Imediat în prima listă de nume, cea de ieri, și contrar așteptărilor, văzu că nu figura numele violoncelistului. Continuă să răsfoiască, una, alta, alta, încă una, și încă una, și doar în a opta listă, în sfîrșit, îl găsi. În mod greșit se gîndise că numele ar fi trebuit să fie pe lista de ieri, și acum se vedea pusă în fața scandalului nemaiauzit că cineva care trebuia să fie mort de două zile continua să trăiască. Și asta încă nu era nimic. Diavolul de violoncelist, care încă de cînd se născuse fusese însemnat să moară tînăr, la numai patruzeci și nouă de primăveri, tocmai împlinise cu neobrăzare cincizeci, discreditînd astfel destinul, fatalitatea, soarta, horoscopul, ursita și toate celelalte puteri care se ocupau cu contrarierea prin toate mijloacele demne și nedemne a dorinței noastre absolut umane de a trăi. Era realmente o discreditare totală. Și cum să rectific eu acum o abatere care nu putea să se producă, dacă așa un

caz nu are precedent, dacă nimic asemănător nu e prevăzut în regulament, se întreba moartea, mai ales pentru că la patruzeci și nouă de ani trebuia el să fi murit și nu la cincizeci cîți are deja. Se vedea că biata moarte era perplexă, deconcertată, că puțin îi lipsea să nu înceapă să se dea cu capul de pereți de supărată ce era. În atîtea mii de veacuri de continuă activitate niciodată nu existase nici o eroare operațională, și acum, tocmai cînd introdusese ceva nou în relația clasică a muritorilor cu unica și autentica lor *causa mortis*, iată că reputația sa, cucerită cu atîta trudă, suferea cea mai dură dintre lovituri. Ce să fac, întrebă, să ne imaginăm că faptul că el n-a murit cînd trebuia l-a scos în afara sferei mele de acțiune, cum voi ieși eu din această încurcătură. Se uită la coasă, tovarășa ei în atîtea aventuri și masacre, dar ea se făcea că nu înțelege, nu răspundea niciodată, și acum, complet absentă, ca și cum i s-ar fi făcut greață de lume, își odihnea lama tocită și ruginită, sprijinită de peretele alb. Atunci dădu la lumină moartea marea sa idee, De obicei se spune că nu există o primă oară fără o a doua, nici a doua fără a treia, și că a treia iese pentru că așa a fost socoteala lui dumnezeu[1], să vedem

---

1. Alăturare a patru zicale portugheze, respectiv *Não há uma sem duas, Não há duas sem três,* ambele corespunzînd, la origine, proverbului „O nenorocire nu vine

dacă e într-adevăr așa cum se spune. Făcu gestul de expediere cu mîna dreaptă și scrisoarea returnată de două ori dispăru din nou. Nici două minute nu umblă pe afară. Se afla din nou acolo, în același loc ca înainte. Poștașul nu o băgase pe sub ușă, nu sunase la ușă, dar ea se afla acolo.

Evident, nu trebuie să ne fie milă de moarte. Nenumărate și justificate au fost plîngerile noastre ca să ne lăsăm acum pradă unor sentimente de milă pe care ea nu a avut delicatețea să le manifeste față de noi în nici un moment din trecut, deși știa mai bine ca oricine cît ne contraria obstinația cu care, oricît ne-ar fi costat, și-a impus voința. Cu toate acestea, cel puțin pentru un scurt moment, ceea ce avem în fața ochilor seamănă mai mult cu statuia dezolării decît cu figura sinistră care, după cum au spus cîțiva muribunzi cu vedere pătrunzătoare, se prezintă la picioarele patului nostru în ceasul din urmă ca să ne facă un semn asemănător celui cu care trimite scrisorile, dar invers, adică, semnul nu spune du-te încolo, spune vino încoace. Printr-un oarecare fenomen

---

niciodată singură", sensul lor fiind ulterior extins și la alte situații nu neapărat negative; *Às três é de vez* însemnînd „A treia încercare reușește"; și *Três foi a conta que Deus fez,* „Trei a fost socoteala lui Dumnezeu", aceasta însemnînd că numărul trei este numărul perfect, credința populară avîndu-și originea în conceptul religios al Sfintei Treimi (n.t.).

optic straniu, real sau virtual, moartea părea acum mult mai mică, ca și cum osatura i s-ar fi micșorat, sau poate că a fost mereu așa și doar ochii noștri, măriți de spaimă, fac din ea un gigant. Sărmana moarte. Ne vine să ne ducem să punem o mînă pe umărul ei dur, să-i spunem la ureche sau, mai exact, în apropierea locului unde o avusese, sub osul parietal, cîteva cuvinte de simpatie. Nu vă necăjiți, doamnă moarte, sînt lucruri care se întîmplă mereu, noi, ființele umane, de exemplu, avem mare experiență în materie de mîhniri, eșecuri și frustrări, și uitați că nu ne dăm bătuți, amintiți-vă de vremurile de altădată cînd ne răpeați fără milă în floarea tinereții, gîndiți-vă la aceste timpuri de acum în care, cu aceeași inimă de piatră, continuați să faceți același lucru celor mai lipsiți de tot ceea ce este necesar vieții, probabil am vrut să vedem care obosește mai întîi, dumneavoastră sau noi, vă înțeleg supărarea, primul eșec e cel mai greu de suportat, apoi ne obișnuim, în orice caz nu mi-o luați în nume de rău că vă spun să dea dumnezeu să nu fie ultimul, și nu din spirit de răzbunare, căci sărmană răzbunare ar mai fi, așa, ca și cum am scoate limba la călăul care ne va tăia capul, ca să spunem drept, noi, oamenii, nu putem face mult mai mult decît să scoatem limba la călăul care ne va tăia capul, acesta trebuie să fie motivul pentru care simt o enormă

curiozitate să știu cum veți ieși din încurcătura în care v-au băgat, cu această istorie a scrisorii care se duce și se întoarce și a acelui violoncelist care nu va putea muri la patruzeci și nouă de ani pentru că a împlinit deja cincizeci. Moartea făcu un gest de nerăbdare, scutură sec de pe umăr mîna fraternală pe care o puseserăm acolo și se ridică de pe scaun. Acum părea mai înaltă, cu ceva mai mult corp, o doamnă moarte așa cum trebuie, capabilă să facă să-i tremure pămîntul sub picioare, cu lințoliul care se tîrăște pe jos ridicînd fum la fiecare pas. Moartea e supărată. E vremea să scoatem limba la ea.

Cu excepția cîtorva cazuri rare, ca acelea ale muribunzilor cu vedere pătrunzătoare, care au întrezărit-o la picioarele patului cu aspectul clasic de fantomă înfășurată în pînze albe sau, așa cum pare să i se fi întîmplat lui proust, sub aspectul unei femei grase îmbrăcate în negru, moartea e discretă, preferă să nu i se observe prezența, în special dacă împrejurările o obligă să iasă pe stradă. În general se crede că moartea, fiind, cum le place unora să afirme, capul de pe o monedă pe care, de cealaltă parte, dumnezeu este pajura, ar fi, ca și el, invizibilă. Nu e chiar așa. Sîntem martori demni de încredere că moartea e un schelet înfășurat într-un cearșaf, locuiește într-o încăpere rece în compania unei coase vechi și ruginite care nu răspunde la întrebări, înconjurată de pereți văruiți de-a lungul cărora sînt rînduite, printre pînze de păianjeni, cîteva duzini de fișiere cu sertare mari pline cu fișe. Este de înțeles deci faptul că moartea nu vrea să le apară oamenilor sub o astfel de înfățișare, în primul rînd din rațiuni de estetică personală, în al doilea

rînd pentru ca nefericiții trecători să nu se sfîrșească de spaimă cînd ar da cu ochii de acele orbite mari și goale la colțul vreunei străzi. În public, da, moartea devine invizibilă, dar nu și în particular, după cum au putut să confirme, în momentul critic, scriitorul marcel proust și muribunzii cu vedere pătrunzătoare. Cazul lui dumnezeu e însă diferit. Oricît s-ar forța, niciodată n-ar reuși să devină vizibil pentru ochii umani, și nu pentru că nu ar fi în stare, de vreme ce lui nimic nu îi este imposibil, ci pur și simplu pentru că n-ar ști ce chip să adopte ca să se prezinte ființelor pe care se presupune că le-a creat, cel mai probabil fiind că nu le-ar recunoaște, sau, poate și mai rău, că nu l-ar recunoaște ele pe el. Sînt și unii care spun că, pentru noi, e un mare noroc că dumnezeu nu vrea să ne apară pe aici, pentru că frica pe care o avem de moarte ar fi ca o joacă de copii pe lîngă spaima pe care am trage-o dacă s-ar întîmpla așa ceva. În fine, despre dumnezeu și despre moarte nu s-au spus decît povești, și aceasta nu este decît una dintre ele.

Se întîmplă, prin urmare, ca moartea să ia hotărîrea de-a se duce în oraș. Dezbrăcă cearșaful, care era tot ce avea pe ea, îl împături cu grijă și-l atîrnă pe spătarul scaunului pe care pînă acum am văzut-o așezată. Exceptînd acest scaun și masa, exceptînd de asemenea fișierele și coasa,

nu mai există nimic în încăpere, în afară de acea ușă îngustă care nu știm unde dă. Fiind aparent singura ieșire, ar fi logic să credem că pe acolo va pleca moartea în oraș, totuși nu va fi așa. Fără cearșaf, moartea își pierdu din nou înălțimea, avea, cel mult, în măsuri umane, un metru șaizeci și șase sau șaizeci și șapte, și, fiind goală, fără nici un fir de îmbrăcăminte pe ea, ne pare și mai mică, aproape un scheletel de adolescentă. Nimeni n-ar spune că aceasta e aceeași moarte care cu atîta violență ne-a scuturat mîna de pe umăr cînd, mișcați de o milă nemeritată, am vrut s-o consolăm de amărăciunea ei. Realmente, nu există nimic pe lume mai gol decît un schelet. În viață, umblă de două ori îmbrăcat, mai întîi cu carnea cu care se acoperă, apoi, dacă nu le-a scos ca să se scalde sau pentru activități mai desfătătoare, cu hainele cu care numitei cărni îi place să se acopere. Redusă la ceea ce este în realitate, șarpanta pe jumătate dezasamblată a cuiva care cu mult timp în urmă a încetat să mai existe, nu-i rămîne decît să dispară. Și asta este exact ceea ce tocmai i se întîmplă, din cap pînă-n picioare. În fața ochilor noștri uimiți oasele își pierd consistența și duritatea, încet-încet li se atenuează contururile, ceea ce era solid devine gazos, se împrăștie în toate direcțiile ca o ceață subțire, e ca și cum scheletul s-ar evapora, acum nu mai

este decît o schiță imprecisă prin care se poate vedea coasa indiferentă, și deodată moartea dispăru, era și nu mai este, sau o fi, dar nu o vedem, sau nici asta, o fi traversat pur și simplu tavanul încăperii subterane, masa enormă de pămînt care se află deasupra, și a plecat, așa cum hotărîse în forul ei intim după ce scrisoarea de culoare violetă i-a fost returnată pentru a treia oară. Știm unde se duce. Nu-l va putea omorî pe violoncelist, dar vrea să-l vadă, să-l aibă în fața ochilor, să-l atingă fără ca el să-și dea seama. Are certitudinea că o să descopere modalitatea de a-l lichida într-una din zilele acestea fără să încalce prea mult regulamentele, dar între timp va afla cine este acest om la care avizele de moarte n-au reușit să ajungă, ce puteri are, dacă într-adevăr are niște puteri speciale sau dacă nu cumva, ca un idiot inocent, continuă să trăiască fără să-i treacă prin minte că ar trebui să fie deja mort. Închiși aici, în această sală rece fără ferestre și cu o ușă îngustă care nu se știe la ce o fi bună, nu ne-am dat seama cît de repede trece timpul. E ora trei dimineața, moartea trebuie să fie deja în casa violoncelistului.

Așa este. Unul dintre lucrurile care o obosesc mai mult pe moarte este efortul pe care trebuie să-l facă atunci cînd nu vrea să vadă tot ceea ce-i apare în fața ochilor, din toate părțile, simultan. Și sub acest aspect se aseamănă mult cu dumnezeu.

Să vedem. Deși, în realitate, faptul nu se include printre datele verificabile ale experienței senzoriale umane, am fost obișnuiți să credem, de copii, că dumnezeu și moartea, aceste două eminențe supreme, se află pretutindeni în același timp, adică sînt omniprezente, cuvînt, ca atîtea altele, corcitură din latină și greacă. În realitate, însă, este foarte posibil ca, atunci cînd ne gîndim la asta, și poate încă și mai mult cînd o exprimăm, luînd în considerare ușurința cu care obișnuiesc cuvintele să ne iasă din gură, să nu avem o conștiință clară a ceea ce ar putea însemna asta. E ușor să spui că dumnezeu se află peste tot și că moartea și ea se află peste tot, dar din cîte se vede nu observăm că, dacă realmente se află peste tot, atunci prin forța lucrurilor, în toate infinitele părți în care se află, peste tot văd tot ceea ce este acolo de văzut. De la dumnezeu, care prin obligațiile funcției sale se află în același timp în tot universul, pentru că altfel n-ar avea nici un sens să-l fi creat, ar fi o pretenție ridicolă să ne așteptăm să arate vreun interes special pentru ceea ce se întîmplă pe micuța planetă terra, care, de altfel, și asta poate că nu i-a trecut nimănui prin minte, îi este cunoscută sub un nume complet diferit, dar moartea, această moarte care, așa cum am spus-o în paginile din urmă, este legată de specia umană cu caracter de exclusivitate, nu ne scapă din ochi nici pentru un minut,

în așa măsură încît pînă și cei care deocamdată încă nu vor muri simt în mod constant că privirea ei îi urmărește. Astfel ne putem face o idee asupra efortului herculeean pe care moartea a fost obligată să-l facă în rarele ocazii în care, dintr-un motiv sau altul, de-a lungul istoriei noastre comune, a trebuit să-și micșoreze capacitatea sa de percepție la nivelul ființelor umane, adică să vadă fiecare lucru la rîndul său, să se afle în fiecare moment într-un singur loc. În cazul concret care ne ocupă atenția acum nu există altă explicație pentru faptul că încă nu a reușit să treacă de intrarea casei violoncelistului. La fiecare pas pe care îl face, și dacă îl numim pas o facem doar pentru a ajuta imaginația celui care citește, nu pentru că ea s-ar mișca efectiv ca și cum ar dispune de picioare, moartea trebuie să se lupte mult ca să-și reprime tendința expansivă, inerentă naturii sale, căreia, dacă i-ar da frîu liber, ar face imediat să pocnească și să se disperseze în spațiu unitatea sa precară și instabilă, agregată cu atîta greutate. Distribuția încăperilor apartamentului unde locuiește violoncelistul care nu a primit scrisoarea de culoare violetă aparține tipului economic modest, prin urmare propriu mai degrabă unui mic-burghez fără orizonturi decît unui discipol al euterpei. Se intră printr-un coridor unde în întuneric abia se disting cinci uși, una în fund,

care, ca să nu mai trebuiască să ne întoarcem la această chestiune, anunțăm de pe acum că dă în baie, și cîte două de fiecare parte. Prima pe mîna stîngă, pe unde moartea hotărăște să înceapă inspecția, se deschide spre o mică sufragerie cu aspect de încăpere puțin folosită, care, la rîndul ei, comunică cu o bucătărie și mai mică, echipată cu cele esențiale. Pe aici se iese din nou pe coridor, chiar în fața unei uși pe care moartea nu a avut nevoie s-o atingă pentru a afla că e scoasă din uz, adică nici nu se deschide, nici nu se închide, ca să ne exprimăm împotriva simplelor descrieri, căci o ușă despre care se spune că nici nu se deschide, nici nu se închide nu este decît o ușă închisă care nu se poate deschide sau, cum se mai obișnuiește să se spună, o ușă care a fost blocată. Sigur că moartea ar putea să treacă prin ea și, la fel, prin ceea ce se afla în spatele ei, dar dacă o costase atîta muncă să se agregheze și să se definească, deși continua să fie invizibilă ochilor obișnuiți, într-o formă mai mult sau mai puțin umană, chiar dacă, așa cum am spus mai devreme, nu într-atît încît să aibă picioare, nu o făcuse ca să riște acum să se relaxeze și să se disperseze în interiorul lemnului unei uși sau al unui dulap cu haine care cu siguranță se afla de cealaltă parte. Moartea merse apoi pe coridor pînă la prima ușă pe dreapta celui care intră, și pe acolo trecu în sala de muzică,

deoarece nu pare potrivit alt nume pentru o încăpere în care se află un pian deschis și un violoncel, un pupitru cu cele trei piese ale fanteziei opus șaizeci și trei de robert schumann, după cum a putut citi moartea datorită unui felinar din rețeaua de iluminat public a cărui palidă lumină portocalie intra prin cele două ferestre, și de asemenea cîteva grămezi de caiete ici și colo, fără a uita biblioteca înaltă unde literatura pare să conviețuiască cu muzica în cea mai perfectă armonie, care azi este știința acordurilor după ce a fost fiica lui ares și a afroditei. Moartea mîngîie corzile violoncelului, își trecu suav vîrfurile degetelor peste clapele pianului, dar numai ea ar fi putut distinge sunetul instrumentelor, un vaiet lung și grav mai întîi, un scurt ciripit de pasăre apoi, ambele de neauzit pentru urechile umane, dar clare și precise pentru cineva care învățase de atîta timp să interpreteze sensul suspinelor. Acolo, în camera de alături, trebuie să doarmă bărbatul. Ușa e deschisă, penumbra, deși e mai adîncă decît cea din sala de muzică, lasă să se vadă un pat și silueta cuiva culcat. Moartea avansează, dă să treacă pragul, dar se oprește, nehotărîtă, simțind prezența a două ființe vii în cameră. Cunoscătoare a anumitor fapte din viață, deși, firește, nu din propria experiență, moartea se gîndi că bărbatul avea companie, că alături de el ar putea dormi o

altă persoană, cineva căruia ea încă nu-i trimisese scrisoarea de culoare violetă, dar care în această casă împărtășea confortul acelorași cearșafuri și căldura aceluiași pled. Se apropie mai mult, aproape ștergîndu-se, dacă se poate spune așa ceva, de noptieră, și văzu că bărbatul era singur. De cealaltă parte a patului însă, încolăcit pe covor ca un ghem, dormea un cîine de mărime medie, cu blana de culoare închisă, probabil neagră. Cel puțin din cîte își amintea, asta a fost prima dată cînd moartea se surprinse gîndind că, neservind ea decît pentru moartea ființelor umane, acel animal se afla în afara sferei de acțiune a simbolicei sale coase, că puterea sa nu l-ar putea atinge nici măcar în treacăt, și de aceea cîinele acela adormit era și el nemuritor, rămînea de văzut pentru cît timp, dacă propria sa moarte, cealaltă, cea care se ocupă de celelalte ființe vii, animale și vegetale, ar lipsi și ea, așa cum făcuse aceasta și, prin urmare, cineva ar avea un motiv bun să scrie la începutul altei cărți, A doua zi nu a mai murit nici un cîine. Bărbatul se mișcă, poate visa, poate continua să cînte cele trei piese de schumann și îi ieșise o notă falsă, un violoncel nu e ca un pian, pianul are notele întotdeauna în aceleași locuri, sub fiecare clapă, în timp ce violoncelul le dispersează pe toată lungimea corzilor, trebuie să le cauți, să le fixezi, să nimerești în punctul exact,

să miști arcușul cu înclinația corectă și cu presiunea corespunzătoare, nimic mai ușor, prin urmare, decît să greșești una sau două note cînd dormi. Moartea se aplecă în față ca să vadă mai bine figura bărbatului și în acel moment îi trecu prin minte o idee absolut genială, se gîndi că fișele din arhiva sa ar trebui să aibă lipite fotografiile persoanelor la care se referă, nu o fotografie oarecare, ci una atît de avansată din punct de vedere științific încît, la fel cum datele existenței acelor persoane se actualizează continuu și automat în respectivele fișe, și imaginea lor să se schimbe cu trecerea timpului, de la copilul zbîrcit și roșu în brațele mamei sale pînă în ziua de astăzi, cînd ne întrebăm dacă sîntem într-adevăr aceia care am fost sau dacă vreun duh al lămpii nu ne înlocuiește cu altă persoană cu fiecare oră care trece. Bărbatul se mișcă din nou, pare că se va trezi, dar nu, respirația își reluă ritmul normal, aceleași treisprezece ori pe minut, mîna stîngă i se odihnește pe inimă ca și cum ar asculta bătăile ei, o notă deschisă pentru diastolă, o notă închisă pentru sistolă, în timp ce mîna dreaptă, cu palma în sus și degetele ușor curbate, pare să aștepte ca mîna cealaltă să vină să se împletească cu ea. Bărbatul are aerul unui om mai bătrîn decît cei cincizeci de ani pe care i-a împlinit, poate nu mai bătrîn, o fi doar obosit, și eventual trist, dar asta o vom putea

ști numai atunci cînd va deschide ochii. Nu mai are tot părul, și mult din cît i-a mai rămas e deja alb. E un bărbat oarecare, nici urît, nici frumos. Așa cum îl vedem acum, culcat pe spate, cu bluza de la pijamaua în dungi pe care cearșaful n-o acoperă complet, nimeni n-ar zice că e primul violoncelist al unei orchestre simfonice din oraș, că viața lui curge printre liniile magice ale portativului, cine știe dacă nu și în căutarea inimii profunde a muzicii, pauză, sunet, sistolă, diastolă. Încă marcată de eroarea din sistemul de comunicare de stat, dar fără iritarea pe care o încerca pe cînd venea încoace, moartea privește chipul adormit și se gîndește vag că acest bărbat ar trebui să fie deja mort, că această respirație lentă, inspirînd, expirînd, trebuia să fi încetat, că inima pe care o protejează mîna stîngă ar trebui să fie oprită și golită, încremenită pentru totdeauna în ultima sa contracție. Venise să-l vadă pe acest bărbat, și acum îl văzuse, nu există în el nimic special care să poată explica cele trei returnări ale scrisorii de culoare violetă, cel mai bun lucru pe care-l avea de făcut după asta era să se întoarcă în odaia sa rece de sub pămînt de unde venise și să descopere modalitatea de a termina pentru totdeauna cu blestemata întîmplare care l-a transformat pe acest ferăstruitor de violoncele în propriul său supraviețuitor. Moartea folosi aceste două perechi

agresive de cuvinte, blestemată întîmplare, ferăstruitor de violoncele, ca să-și incite propria sa contrarietate în declin, dar rezultatele n-au fost pe măsura scopului. Bărbatul care doarme nu are nici o vină pentru ceea ce s-a întîmplat cu scrisoarea de culoare violetă, nici în cele mai îndepărtate vise nu și-ar fi putut imagina că trăiește o viață care n-ar trebui să mai fie a sa, că, dacă lucrurile ar sta așa cum ar trebui, el ar fi îngropat de cel puțin opt zile, iar cîinele negru ar umbla acum prin oraș ca un nebun căutîndu-și stăpînul sau ar sta la intrarea imobilului, fără să mănînce sau să bea, așteptîndu-l să se întoarcă. Pentru o clipă moartea se eliberă pe sine însăși, extinzîndu-se pînă la pereți, umplu camera toată și se alungi ca un fluid pînă în încăperea alăturată, acolo o parte din ea se opri să se uite la un caiet care se afla deschis pe un scaun, era suita numărul șase, opus o mie doisprezece, în re major, de johann sebastian bach, compusă în cöthen și nu i-a trebuit să fi învățat muzică pentru a ști că ea fusese scrisă, ca și simfonia a noua de beethoven, în tonalitatea bucuriei, a unității între oameni, a prieteniei și a iubirii. Atunci se întîmplă ceva nemaivăzut, ceva de neimaginat, moartea se lăsă să cadă în genunchi, era acum, în întregime, un trup refăcut, de aceea avea genunchi și picioare, și brațe, și mîini, și un chip care se ascundea în

palme, și niște umeri care tremurau nu se știe de ce, că doar nu plîngea, nu se poate cere chiar atîta de la cineva care lasă întotdeauna o dîră de lacrimi în urmă pe unde trece, dar nici una dintre ele nu e a ei. Așa cum era, nici vizibilă, nici invizibilă, nici schelet, nici femeie, se ridică de pe podea ca un suflu și intră în cameră. Bărbatul nu se mișcase. Moartea se gîndi, Nu mai am ce face aici, plec, nici nu merita să vin numai ca să văd un bărbat și un cîine dormind, poate se visează unul pe altul, bărbatul pe cîine, cîinele pe bărbat, cîinele visînd că e deja dimineață și-și pune capul alături de capul bărbatului, bărbatul visînd că e deja dimineață și brațul lui stîng cuprinde trupul cald și moale al cîinelui și-l strînge la piept. Alături de șifonierul așezat în dreptul ușii care ar fi permis accesul în coridor se afla un fotoliu mic unde moartea se așează. Nu era prea hotărîtă, dar se așează acolo, în acel colț, poate pentru că își amintise de frigul care era la această oră în încăperea subterană a arhivelor. Are ochii la nivelul capului bărbatului, îi distinge profilul desenat clar pe fundalul de vagă luminozitate portocalie care intră pe fereastră și-și repetă sieși că nu există nici un motiv rezonabil ca să mai rămînă acolo, dar apoi imediat își spune că da, că există un motiv, și puternic, pentru că aceasta este singura casă din oraș, din țară, din lumea întreagă, în care se află

un om care încalcă cea mai severă dintre legile firii, aceea care impune atît viața, cît și moartea, care nu te-a întrebat dacă voiai să trăiești, care nu te va întreba dacă vrei să mori. Acest bărbat e mort, gîndi ea, oricine trebuie să moară e mort deja dinainte, nu are nevoie decît să-l împing eu ușor cu degetul mare sau să-i trimit o scrisoare de culoare violetă care nu se poate refuza. Acest bărbat nu e mort, gîndi ea, se va trezi peste cîteva ore, se va scula ca în toate celelalte zile, va deschide ușa ca să iasă cîinele și să se elibereze de surplusurile din corp, va lua masa de dimineață, va intra în baie, de unde va ieși ușurat, spălat și bărbierit, poate va ieși pe stradă luîndu-și cu el cîinele, ca să cumpere împreună ziarul de la chioșcul din colț, poate se va așeza în fața pupitrului și va mai cînta o dată cele trei piese de schumann, poate după aceea se va gîndi la moarte așa cum e obligatoriu să facă toate ființele umane, însă el nu știe că în acest moment e ca și cum ar fi nemuritor pentru că această moarte care îl privește nu știe cum să-l omoare. Bărbatul își schimbă poziția, întoarse spatele șifonierului care bloca ușa și-și lăsă brațul drept să-i alunece înspre cîine. Un minut după aceea era treaz. Îi era sete. Aprinse veioza de pe noptieră, se ridică, își băgă picioarele în papucii care, ca întotdeauna, se aflau sub capul cîinelui, și se duse la bucătărie. Moartea îl urmă.

Bărbatul puse apă într-un pahar și bău. Cîinele apăru în acel moment, își potoli setea în vasul lui care se afla lîngă ușa care dă în curte și apoi își ridică capul spre stăpîn. Vrei să ieși, bineînțeles, spuse violoncelistul. Deschise ușa și așteptă ca animalul să se întoarcă. În pahar rămăsese un pic de apă. Moartea se uită la ea, făcu un efort ca să-și imagineze cum o fi să-ți fie sete, dar nu reuși. N-ar fi reușit nici cînd a fost pusă în situația de a lăsa oamenii să moară de sete în deșert, dar atunci nici nu încercase. Animalul se întorcea deja, dînd din coadă. Hai să dormim, spuse bărbatul. Se întoarseră în dormitor, cîinele se învîrti de două ori în jurul lui însuși și se culcă încovrigat. Bărbatul se acoperi pînă la gît, tuși de două ori și în scurt timp se cufundă în somn. Așezată în colțul ei, moartea privea. Mult mai tîrziu, cîinele se ridică de pe covor și se urcă în fotoliu. Pentru prima oară în viața ei moartea află ce însemna să ai un cîine în poală.

Momente de slăbiciune în viață oricine poate avea, și dacă ziua de astăzi ne-a trecut fără ele, să le considerăm ca sigure pentru ziua de mîine. Așa cum pe sub cuirasa de bronz a lui ahile s-a văzut că bătea o inimă sentimentală, este de ajuns să ne amintim de gelozia suferită de erou timp de zece ani după ce agamemnon i-a furat iubita, pe captiva briseis, și apoi acea mînie teribilă care l-a făcut să se întoarcă la război strigînd cu glas de stentor împotriva troienilor cînd prietenul său patrocle a fost ucis de hector, la fel și în cea mai de nepătruns dintre toate armurile forjate vreodată și cu promisiunea că așa va rămîne pînă la sfîrșitul veacurilor, ne referim la scheletul morții, există întotdeauna posibilitatea ca într-o zi să se insinueze în carcasa ei funestă, parcă fără voia sa, un acord suav de violoncel, un tril ingenuu de pian, sau doar ca vederea unui caiet de muzică deschis pe un scaun să te facă să-ți amintești de ceva la care refuzi să te gîndești, pe care nu l-ai trăit și pe care, orice ai face, nu-l vei putea trăi niciodată, doar dacă l-ai

observat cu o atenție rece pe violoncelistul adormit, pe acel bărbat pe care nu ai reușit să-l omori pentru că n-ai putut să ajungi la el decît prea tîrziu, ai văzut cîinele încovrigat pe covor, și nici măcar pe acest animal nu ți-ar fi permis să-l atingi pentru că tu nu ești moartea lui, și, în penumbra molatică a dormitorului, acele două ființe vii care încredințate somnului te ignorau n-au făcut decît să sporească în conștiința ta apăsarea eșecului. Tu, care erai obișnuită să poți ceea ce nimeni altcineva nu mai poate, te vedeai acolo neputincioasă, legată de mîini și de picioare, cu licența ta de a ucide zero zero șapte fără valabilitate în acea casă, niciodată, de cînd ești moarte, recunoaște-o, n-ai fost într-atît de umilită. Atunci ai plecat din dormitor spre sala de muzică, atunci ai îngenuncheat în fața suitei numărul șase pentru violoncel de johann sebastian bach și ai făcut acele mișcări rapide cu umerii care la ființele umane obișnuiesc să însoțească plînsul convulsiv, atunci, cu genunchii tăi duri proptiți pe podeaua dură, exasperarea ta s-a risipit brusc, ca ceața imponderabilă în care te transformi uneori cînd nu vrei să fii absolut invizibilă. Te-ai întors în dormitor, l-ai urmărit pe violoncelist cînd s-a dus la bucătărie să bea apă și să deschidă ușa cîinelui, prima dată l-ai văzut culcat și dormind, acum îl vedeai treaz și în picioare, și poate, din pricina

unei iluzii optice cauzate de dungile verticale ale pijamalei, părea mult mai înalt decît tine, dar nu putea fi, a fost doar o eroare a ochilor, o distorsionare a perspectivei, logica faptelor ne spune că tu ești cea mai mare, moarte, mai mare ca orice, mai mare decît noi toți. Sau poate că nu ești întotdeauna, poate ceea ce se întîmplă în lume se explică prin împrejurări, de exemplu, clarul de lună fascinant pe care muzicianul și-l amintește din copilăria sa ar fi trecut inutil dacă el ar fi dormit, da, împrejurarea, pentru că tu erai din nou o mică moarte cînd te-ai întors în dormitor și te-ai așezat pe fotoliu, și încă și mai mică te-ai făcut cînd s-a ridicat cîinele de pe covor și a urcat în poala ta care părea a unei fetițe, și atunci ai avut un gînd dintre cele mai frumoase, te-ai gîndit că nu era drept ca moartea, nu tu, cealaltă, să vină într-o zi să stingă jarul suav al acelei călduri animale moi, așa ai gîndit, cine ar zice, tu care ești atît de obișnuită cu frigul arctic și antarctic din odaia în care te afli în acest moment și unde te-a chemat glasul datoriei tale funeste, aceea de a-l omorî pe acel bărbat pe fața căruia, în somn, părea să se deseneze rictusul amar al celui care în toată viața lui nu avusese niciodată o companie cu adevărat umană în pat, care a făcut un acord cu cîinele său ca fiecare să-l viseze pe celălalt, cîinele pe bărbat, bărbatul pe

cîine, care se scoală noaptea cu pijamaua sa în dungi ca să se ducă la bucătărie să-și potolească setea, bineînțeles că ar fi mai comod să ia un pahar cu apă în dormitor cînd se culcă, dar nu o face, preferă mica sa plimbare nocturnă pe hol, pînă la bucătărie, în pacea și liniștea nopții, cu cîinele care vine mereu după el și uneori cere să se ducă în curte, alteori nu. Acest bărbat trebuie să moară, zici tu.

Moartea este din nou un schelet înfășurat într-un linţoliu, cu gluga ușor căzută pe frunte, astfel încît țeasta, cu tot ce era mai rău, să-i fie acoperită, dar nu merita să aibă atîta grijă, dacă asta i-a fost intenția, pentru că aici nu e nimeni să se sperie de spectacolul macabru, cu atît mai mult cu cît nu rămîneau la vedere decît extremitățile oaselor mîinilor și ale picioarelor, acestea din urmă odihnindu-se pe dalele podelei, a cărei răceală înghețată nu o simt, primele răsfoind, ca o răzătoare, paginile volumului complet cu reglementările istorice ale morții, de la primul dintre toate regulamentele, acela care a fost scris cu numai două simple cuvinte, vei omorî, pînă la adendele și anexele cele mai recente, în care se află compilate toate modalitățile și variantele de a muri cunoscute pînă acum, și despre ele se poate spune că lista nu se epuizează niciodată. Moartea nu rămase surprinsă de rezultatul negativ

al consultării volumului, de fapt, ar fi nepotrivit, dar mai ales ar fi superfluu ca într-o carte în care se stabilește, pentru fiecare reprezentant al speciei umane, un punct final, un sfîrșit, o condamnare, moartea, să apară cuvinte ca viață și a trăi, ca trăiesc și voi trăi. Acolo e loc numai pentru moarte, în nici un caz pentru a vorbi de ipoteze absurde asupra modului în care cineva a reușit să scape de ea. Asta nu s-a pomenit niciodată. Eventual, căutînd bine, încă ar fi posibil să se găsească o dată, o singură dată, timpul verbal eu am trăit într-o notă de subsol inutilă, dar un astfel de demers nu s-a încercat niciodată în mod serios, ceea ce duce la concluzia că există motive mai mult decît puternice pentru ca nici cel puțin faptul că s-a trăit să nu merite menționat în cartea morții. Căci celălalt nume al cărții morții, se cuvine s-o știm, este cartea neantului. Scheletul dădu regulamentul deoparte și se ridică. Dădu ocol de două ori încăperii, așa cum îi este obiceiul cînd trebuie să pătrundă în miezul unei probleme, apoi deschise sertarul fișierului unde se afla fișa violoncelistului și o scoase. Acest gest ne face să ne amintim că acum e momentul, sau nu va mai fi niciodată, din pricina chestiunii aceleia a împrejurării la care ne-am referit, de a clarifica un aspect important legat de funcționarea arhivelor care au tot fost obiectul atenției noastre și despre

care, dintr-o neglijență condamnabilă a naratorului, nu s-a vorbit pînă acum. În primul rînd, și contrar celor ce poate s-au imaginat, cele zece mii de fișe care se află rînduite în aceste sertare nu au fost completate de moarte, nu au fost scrise de ea. Asta ar mai lipsi, moartea e moarte, nu e o funcționară oarecare. Fișele apar în locurile lor, adică, arhivate în ordine alfabetică, exact în momentul în care oamenii se nasc și dispar exact în clipa în care mor. Înainte de inventarea scrisorilor de culoare violetă, moartea nu se obosea nici să deschidă sertarele, intrarea și ieșirea fișelor s-a făcut întotdeauna fără confuzii, fără încurcături, nu s-a pomenit vreodată să se producă scene atît de deplorabile cum ar fi, de exemplu, să spună unii că nu voiau să se nască și alții să protesteze că nu voiau să moară. Fișele celor care mor se duc, adică fără să le ducă cineva anume, într-o încăpere care se află sub aceasta, sau, mai exact, își iau locul într-una dintre încăperile dispuse în pămînt, la niveluri tot mai coborîte în adîncime, pe drumul spre centrul de foc al pămîntului, unde toate aceste hîrțoage vor sfîrși într-o zi prin a arde. Aici, în odaia morții și a coasei, ar fi imposibil de stabilit un criteriu asemănător cu cel adoptat de un anume ofițer al stării civile care a hotărît să adune într-o singură arhivă numele și hîrtiile, toate, ale celor vii și ale morților pe

care îi avea încă în grijă, invocînd motivul că numai împreună puteau reprezenta umanitatea, așa cum ar trebui ea înțeleasă, un tot absolut, independent de timp și de locuri, iar faptul că pînă atunci au fost menținuți separați era un atentat împotriva spiritului. Aceasta este diferența enormă existentă între moartea de aici și acel înțelept păstrător[1] al hîrtiilor vieții și ale morții, în timp ce ea se împăunează cu disprețul ei olimpian față de cei care au murit, să ne amintim de fraza crudă, repetată de atîtea ori, care spune că trecutul e trecut, el, în schimb, datorită a ceea ce în limbajul curent numim conștiință istorică, este de părere că viii n-ar trebui separați niciodată de morți și că, în caz contrar, nu numai că morții ar rămîne morți pentru totdeauna, dar și viii și-ar trăi viața doar pe jumătate, chiar dacă ea ar fi mai lungă decît cea a lui matusalem, despre care există îndoieli că ar fi murit la nouă sute șaizeci și nouă de ani, cum spune vechiul testament masoretic sau la șapte sute douăzeci, cum afirmă pentateuhul samaritean. Cu siguranță nu toată lumea va fi de acord cu îndrăzneața propunere arhivistică a funcționarului tuturor numelor care au existat și vor exista, dar o consemnăm

---

1. Referire la romanul *Toate numele* al lui José Saramago (n.t.).

aici pentru eventuala valoare pe care ar putea s-o prezinte în viitor.

Moartea examinează fișa și nu găsește în ea nimic care să nu fi văzut înainte, adică biografia unui muzician care ar trebui să fie deja mort de mai bine de o săptămînă și care, cu toate acestea, continua liniștit să trăiască la modestul său domiciliu de artist, cu acel cîine al său negru care se urcă în poala doamnelor, pianul și violoncelul, setea sa nocturnă și pijamaua sa în dungi. Trebuie să existe un mijloc de a rezolva această încurcătură, se gîndi moartea, de preferat, bineînțeles, ar fi ca problema să se poată aranja fără să se observe prea mult, dar dacă înaltele instanțe sînt bune la ceva, dacă nu se află acolo doar ca să primească onoruri și laude, atunci au acum o ocazie bună să demonstreze că nu sînt indiferente față de cei care, aici jos, pe pămînt, duc la bun sfîrșit munca cea grea, să modifice regulamentul, să decreteze măsuri excepționale, să autorizeze, dacă va fi necesar să se ajungă pînă acolo, o acțiune de o legalitate îndoielnică, orice, mai puțin să permită ca un asemenea scandal să continue. Partea curioasă a cazului este că moartea nu are nici o idee cine ar fi, concret, acele înalte instanțe care se presupune că trebuie să-i rezolve amintita încurcătură. E adevărat că, într-una dintre scrisorile sale publicate în presă, dacă nu greșim,

a doua, ea se referise la o moarte universală care ar face să dispară, nu se știe cînd, toate manifestările de viață din univers pînă la ultimul microb, dar asta, pe lîngă că este vorba de o evidență filozofică, întrucît nimic nu poate dura veșnic, nici măcar moartea, după cum reieșea, în termeni practici, printr-o deducție empirică ce de multă vreme circula printre morțile de sector, deși îi lipsea confirmarea unei cunoașteri validate de analiză și de experiență. Ele făceau deja mult prin faptul că menținеau credința într-o moarte generală care pînă astăzi încă nu dăduse nici cel mai mic indiciu al puterii sale imaginare. Noi, cele de sector, gîndi moartea, sîntem cele care realmente muncim serios, curățînd terenul de excrescențe, și, de fapt, dacă cosmosul o să dispară, nu m-ar surprinde deloc dacă așa ceva nu se va întîmpla ca urmare a unei proclamații solemne a morții universale, răsunînd printre galaxii și găuri negre, ci ca un ultim efect al acumulării micilor morți particulare și personale care intră în responsabilitatea noastră, una cîte una, ca și cum găina din proverb[1], în loc să-și umple gușa bob cu bob, ar goli-o prostește bob cu bob, căci asta mi se

---

1. Referire la proverbul portughez *Grão a grão enche a galinha o papo*, bob cu bob își umple găina gușa, corespunzînd proverbului românesc „Încetul cu încetul se face oțetul“ (n.t.).

pare mai degrabă că se va întîmpla cu viața, care își pregătește pas cu pas sfîrșitul, fără să aibă nevoie de noi, fără să aștepte să-i dăm o mînă de ajutor. Este mai mult decît de înțeles perplexitatea morții. A fost adusă în această lume de atîta timp că nici nu mai reușește să-și amintească de la cine a primit instrucțiunile indispensabile executării regulamentare a operațiunii pe care i-o dădeau în sarcină. I-au pus regulamentul în mînă, i-au arătat cuvintele, vei omorî, ca unic far al activităților sale viitoare și, fără ca probabil să-și dea seama de ironia macabră, i-au spus să-și vadă de viața ei. Și și-a văzut, crezînd că, în caz de vreo nelămurire sau de vreun improbabil echivoc, avea să aibă întotdeauna spatele acoperit, avea să existe mereu cineva, un șef, un superior ierarhic, un ghid spiritual, căruia să-i ceară sfat și îndrumare.

Nu este de crezut, totuși, și acum vom intra în sfîrșit în analiza rece și obiectivă pe care o cere situația morții și a violoncelistului, ca un sistem de informare atît de perfect precum cel care a menținut aceste arhive la zi de-a lungul mileniilor, actualizînd continuu datele, făcînd să apară și să dispară fișe, în funcție de cum te-ai născut sau ai murit, nu este de crezut, repetăm, ca un astfel de sistem să fie primitiv și unidirecțional, ca sursa de informații, acolo unde s-o afla ea, să nu primească în mod continuu, la rîndul ei, datele

care rezultă din activitățile cotidiene ale morții în funcție. Și, dacă efectiv le primește și nu reacționează la extraordinara veste că, iată, cineva n-a murit cînd trebuia, atunci din două una, ori episodul, contrar așteptărilor noastre logice și firești, nu o interesează și prin urmare nu se simte obligată să intervină pentru a neutraliza perturbarea survenită în procesul vieții și al morții, ori se poate subînțelege că moartea, contrar celor ce credea ea însăși, are mînă liberă să rezolve, cum crede de cuviință, orice problemă survenită în munca ei de zi cu zi. A fost nevoie ca acest cuvînt, nelămurire, să fie spus aici o dată, de două ori pentru ca în memoria morții să răzbată în sfîrșit ecoul unui anumit pasaj din regulament care, fiind scris cu literă mică și în notă de subsol, nu atrăgea atenția celui care-l studia și cu atît mai puțin îi rămînea fixat în memorie. Lăsînd fișa violoncelistului, moartea puse mîna pe carte. Ceea ce căuta nu se afla în anexe, nici în adende, știa că trebuia să fie în partea de la început a regulamentului, cea mai veche și, prin urmare, cel mai puțin consultată, așa cum se întîmplă în general cu textele istorice elementare, și acolo dădu peste ea. Spunea așa, În caz de nelămurire, moartea în funcție va trebui, în cel mai scurt timp posibil, să ia măsurile pe care le va considera de cuviință pe baza experienței sale în vederea

îndeplinirii ireversibile a *desideratum*-ului care va trebui să-i orienteze acțiunile în orice împrejurare, și anume, să pună capăt vieților omenești cînd le va expira timpul care le-a fost prescris la naștere, chiar dacă în acest scop va deveni necesar să se recurgă la metode mai puțin ortodoxe în situația unei rezistențe anormale a individului față de destinul fatal sau a apariției de factori anormali evident imprevizibili în momentul elaborării acestui regulament. Mai clar, limpede ca apa, moartea are mînă liberă să acționeze cum i s-o părea mai bine. Ceea ce, așa arată analiza la care am purces, nu era nici o noutate. De altfel, să vedem. Cînd moartea, pe seama și riscul ei, a hotărît să-și suspende activitatea începînd din ziua de întîi ianuarie a acestui an, nu i-a trecut prin capul ei gol ideea că un for superior din ierarhie ar putea să-i ceară socoteală asupra bizarei neghiobii, așa cum nu s-a gîndit la probabilitatea extrem de mare că ideea sa pitorească cu scrisorile de culoare violetă ar putea fi văzută cu ochi răi de amintitul for sau de altul aflat și mai sus. Acestea sînt pericolele automatismului în practică, ale rutinei călduțe, ale praxisului obosit. O persoană, sau moartea, nu are importanță acum, își îndeplinește funcția în mod scrupulos, zi după zi, fără probleme, fără nelămuriri, acordînd toată atenția sa respectării regulamentelor stabilite la

nivel superior, și dacă, după un timp, nu apare nimeni să-și bage nasul în felul în care și-a îndeplinit obligațiile, este sigur și știut că acea persoană, și așa s-a întîmplat și cu moartea, va sfîrși prin a se comporta, fără să-și dea seama de asta, ca și cum ar fi regină sau stăpînă a ceea ce face, și nu numai asta, dar și a timpului și modului în care trebuie s-o facă. Aceasta este singura explicație rezonabilă pentru faptul că morții nu i s-a părut necesar să ceară autorizație forurilor superioare cînd a luat și a pus în execuție hotărîrile transcendente pe care le cunoaștem și fără de care această povestire, din fericire sau din nefericire, n-ar fi putut exista. Ea nici măcar nu s-a gîndit la asta. Iar acum, paradoxal, exact în momentul în care nu-și mai încape în piele de mulțumire descoperind că puterea de a dispune de viețile omenești îi aparține, în cele din urmă, în exclusivitate și că nu va trebui să dea socoteală nimănui, nici azi, nici niciodată, tocmai cînd fumurile gloriei amenință s-o amețească, nu reușește să evite acea cugetare temătoare a cuiva care, chiar pe punctul de a fi prins pe picior greșit, scăpase, în mod miraculos, în ultima clipă, De ce am scăpat.

Cu toate acestea, moartea care se ridică acum de pe scaun este o împărătească. N-ar trebui să se afle în această încăpere subterană înghețată, ca

și cum ar fi îngropată de vie, ci pe vîrful celui mai înalt munte prezidînd destinele lumii, uitîndu-se cu bunăvoință la turma umană, văzînd cum se mișcă ea și se agită în toate direcțiile fără să-și dea seama că toate vor duce la aceeași destinație, că un pas înapoi o va apropia de moarte tot atît cît și un pas înainte, că totul e unul și același lucru pentru că totul va avea un singur sfîrșit, acela la care o parte din tine întotdeauna va trebui să se gîndească și care e marca întunecată a umanității tale iremediabile. Moartea ține în mînă fișa muzicianului. Știe că va trebui să facă ceva cu el, dar încă nu știe bine ce. În primul rînd va trebui să se calmeze, să se gîndească că nu e acum mai moarte decît era înainte, că singura diferență între azi și ieri este că are o mai mare certitudine că este ceea ce este. In al doilea rînd, faptul că în sfîrșit își putea regla conturile cu violoncelistul nu era un motiv să uite să trimită scrisorile zilei. Numai ce se gîndi și instantaneu două sute optzeci și patru de fișe apărură pe masă, jumătate erau bărbați, jumătate erau femei, și odată cu ele două sute optzeci și patru de coli de hîrtie și două sute optzeci și patru de plicuri. Moartea se așeză din nou, puse deoparte fișa muzicianului și începu să scrie. O clepsidră de patru ore avea să lase să cadă ultimul fir de nisip exact

cînd ea termină de semnat a două sute optzeci și patra scrisoare. O oră după aceea plicurile erau închise, gata de trimis. Moartea se duse după scrisoarea pe care o trimisese de trei ori și de trei ori fusese returnată și o puse pe grămada de plicuri de culoare violetă. Îți voi da o ultimă șansă, spuse ea. Făcu gestul obișnuit cu mîna stîngă și scrisorile dispărură. Încă nu trecuseră zece secunde cînd scrisoarea muzicianului reapăru, în tăcere, pe masă. Atunci moartea spuse, Asta ai vrut, asta vei avea. Tăie pe fișă data nașterii și o trecu un an mai tîrziu, după aceea modifică vîrsta, unde era scris cincizeci, corectă și scrise patruzeci și nouă. Nu poți face asta, spuse coasa de la locul ei, S-a făcut, Vor fi consecințe, Una singură, Care, Moartea, în sfîrșit, a violoncelistului blestemat care se distrează pe socoteala mea, Dar el, săracul, nu știe că trebuia să fie deja mort, Pentru mine e ca și cum ar ști, Oricum ar fi, nu ai puterea, nici autoritatea de a modifica o fișă, Te înșeli, am toate puterile și toată autoritatea, sînt moartea, și reține că niciodată n-am fost atît de mult ca începînd din această zi, Nu știi în ce te bagi, o avertiză coasa, În toată lumea există un singur loc unde moartea nu se poate băga, Ce loc, Acela pe care îl numesc urnă, sicriu, coșciug, raclă, copîrșeu, acolo nu intru eu, acolo

intră doar cei vii, după ce îi omor eu, bineînțeles,
Atîtea cuvinte pentru un singur și trist lucru,
Este obiceiul acestor oameni, niciodată nu termină
de spus ceea ce vor.

Moartea are un plan. Modificarea anului nașterii muzicianului nu fusese decît mișcarea inițială dintr-o operație în care, putem să anticipăm deja, vor fi utilizate mijloace absolut excepționale, care nu se mai folosiseră niciodată în întreaga istorie a relațiilor speciei umane cu dușmanca ei viscerală. Ca într-o partidă de șah, moartea înaintă cu regina. Alte cîteva mutări vor trebui să-i deschidă drum spre șah mat și partida se va termina. V-ați putea întreba de ce nu se întoarce moartea la *statu-quo ante*, cînd oamenii mureau pur și simplu pentru că trebuiau să moară, fără să trebuiască să aștepte ca poștașul să le aducă o scrisoare de culoare violetă. Întrebarea are logica sa, iar răspunsul cu atît mai mult. Este vorba, în primul rînd, de o chestiune de onoare, de demnitate, de mîndrie profesională, întrucît, în ochii tuturor, revenirea morții la inocența acelor timpuri ar însemna același lucru cu a se recunoaște învinsă. De vreme ce procedeul aflat în vigoare în prezent este cel al scrisorilor de culoare violetă, violoncelistul va trebui să moară

prin acest procedeu. Ajunge să ne punem în locul morții ca să înțelegem valabilitatea motivelor sale. Sigur că, așa cum am avut ocazia să vedem de patru ori, marea problemă de a face să ajungă la destinatar scrisoarea deja obosită subzistă, și aici vor intra în acțiune, pentru a atinge rîvnitul deziderat, mijloacele excepționale de care am amintit mai sus. Să nu anticipăm însă faptele, să observăm ce face moartea în acest moment. Exact în acest moment, moartea nu face nimic altceva decît ceea ce a făcut întotdeauna, adică, folosind o expresie curentă, umblă și ea pe acolo, deși, ca să spunem adevărul, ar fi mai corect să spunem că moartea stă, nu umblă. Se află peste tot și în același timp. Nu are nevoie să alerge după oameni ca să-i prindă, va fi întotdeauna acolo unde se află ei. Acum, datorită metodei de avizare prin corespondență, ar putea să rămînă liniștită în odaia subterană și să aștepte ca poșta să-și vadă de treabă, dar firea ei e mai puternică, are nevoie să se simtă liberă, fără îngrădiri. Cum spunea vechea zicală, găinușa de stepă nu vrea în coteț. În sens figurat deci, moartea umblă prin stepă. Nu va cădea din nou în prostia sau în slăbiciunea de neiertat de a reprima ce e mai bun în ea, însușirea sa expansivă nelimitată, prin urmare nu va repeta dificila acțiune de a se concentra și de a se menține la ultimul prag al vizibilului, fără

a trece de cealaltă parte, așa cum făcuse noaptea trecută, știe dumnezeu cu ce preț, în ceasurile petrecute în casa muzicianului. Prezentă, așa cum am spus de o mie și una de ori, peste tot, se află și acolo. Cîinele doarme în curte, la soare, așteptînd întoarcerea stăpînului la căminul lor. Nu știe unde s-a dus, nici ce face, și ideea de a-i lua urma, dacă vreodată l-a ispitit, e ceva la care a încetat să se mai gîndească, atît de multe și atît de derutante sînt mirosurile frumoase și urîte ale unui oraș capitală. Nu ne gîndim niciodată la ce știu cîinii despre noi, este încă ceva despre care nu avem nici cea mai vagă idee. Moartea, ea, da, știe că violoncelistul e așezat pe scena unui teatru, la dreapta dirijorului, pe locul corespunzător instrumentului la care cîntă, îl vede mișcînd arcușul cu mîna dreaptă, vede mîna stîngă, stîngă, dar nu mai puțin agilă[1] decît cealaltă, urcînd și coborînd de-a lungul corzilor, la fel cum ea însăși făcuse în semiîntuneric, deși niciodată nu învățase muzică, nici măcar cel mai elementar dintre solfegii, cel în măsura de trei pătrimi. Dirijorul întrerupe repetiția, bate cu bagheta în marginea pupitrului pentru a face un comentariu și a da un ordin, cere

---

1. Joc de cuvinte. În original se folosește termenul portughez *destra,* care înseamnă și „dreaptă“, și „agilă“ (n.t.).

ca în partea aceasta violoncelele, exact violoncelele, să se audă fără să pară că scot vreun sunet, un fel de șaradă acustică pe care muzicienii dau semne că au descifrat-o fără greutate, așa e arta, are chestii care par total imposibile unui profan și pînă la urmă nu sînt deloc așa. Moartea, bineînțeles, umple întregul teatru pînă sus, pînă la picturile alegorice de pe tavan și la candelabrul imens acum stins, dar perspectiva pe care o preferă în acest moment este cea oferită de o lojă aflată mai sus de nivelul scenei, în fața și un pic în lateralul instrumentelor grave cu coarde, violelor, ce reprezintă acel contralto pentru familia viorilor, a violoncelelor, care corespund baritonului, și a contrabașilor, care sînt cei cu voce groasă. Stă așezată acolo, pe un scaun îngust tapițat cu catifea stacojie, și îl privește fix pe primul violonce-
list, acela pe care l-a văzut dormind și care poartă pijama în dungi, ce are un cîine care la această oră doarme la soare în curtea casei, așteptînd întoarcerea stăpînului. Acela e omul ei, un muzician, nimic mai mult decît un muzician, așa cum sînt cei aproape o sută de bărbați și femei dispuși în semicerc în fața șamanului lor particular, dirijorul, și care într-una din zile, într-o oarecare săptămînă, lună și an din viitor, vor primi acasă scrisorica de culoare violetă și vor lăsa locul liber, pînă ce un alt violonist, flautist sau trompetist va

veni să se așeze pe același scaun, poate cu un alt șaman făcînd gesturi cu bețișorul pentru a convoca sunetele la conspirația muzicală, viața e o orchestră care cîntă continuu, acordată, dezacordată, un pachebot titanic care se scufundă mereu și mereu revine la suprafață, și atunci moartea se gîndi că nu ar mai avea ce să facă dacă vaporul scufundat n-ar mai putea urca niciodată cîntînd acel cînt evocator al apelor scurgîndu-se pe flancuri, cum trebuie să fi fost, alunecînd cu o altă suavitate șopotitoare pe trupul unduit al zeiței, cel al amphitritei în ceasul unic al nașterii sale, ca s-o transforme în cea care înconjoară mările, căci aceasta este semnificația numelui pe care i l-au dat. Moartea se întreabă unde o fi acum amphitrita, fiica lui nereus și a lui doris, unde o fi acel ceva care, neexistînd niciodată în realitate, a populat, deși pentru scurt timp, mintea omenească cu scopul de a crea în ea, tot pentru scurt timp, un anumit și particular fel de a da sens lumii, de a căuta înțelesuri ale acelei realități. Și n-au înțeles-o, gîndi moartea, și n-o pot înțelege orice ar face, pentru că în viața lor totul e provizoriu, totul e precar, totul trece iremediabil, zeii, oamenii, tot ce a fost s-a terminat, iar ceea ce este nu va fi mereu, și pînă și eu, moartea, voi sfîrși cînd nu voi mai avea pe cine să omor, fie în maniera clasică, fie prin corespondență. Știm că nu e prima

dată cînd un astfel de gînd îi trece prin minte, oricum i-ar fi funcționat aceasta, dar a fost prima dată cînd faptul de a se fi gîndit la așa ceva îi provocă acest sentiment de ușurare profundă, ca unul care, terminîndu-și treaba, se întinde să se odihnească. Brusc, orchestra tăcu, se aude doar sunetul unui violoncel, un solo, cum se numește, un modest solo care nu va ajunge să dureze nici două minute, e ca și cum dintre forțele pe care le invocase șamanul s-ar fi ridicat un glas, vorbind parcă în numele tuturor acelora care acum stau tăcuți, însuși dirijorul stă nemișcat, se uită la acel muzician care a lăsat deschis pe un scaun caietul cu suita numărul șase, opus o mie doispre-zece, în re major, de johann sebastian bach, suita pe care el n-o va cînta niciodată în acest teatru, fiindcă e doar un violoncelist de orchestră, chiar dacă principal în partida sa, nu unul din acei concertiști faimoși care străbat întreaga lume cîn-tînd și dînd interviuri, primind flori, aplauze, omagii și decorații, norocul lui că din cînd în cînd îi apar cîteva măsuri pe care să le cînte solo, grație vreunui compozitor generos care s-a gîndit la acea parte a orchestrei unde, de obicei, se petrec puține lucruri în afara rutinei. Cînd se va termina repetiția, va pune violoncelul în cutie și se va întoarce acasă cu un taxi, unul din acelea care au un portbagaj mare, și e posibil ca în această seară,

după cină, să deschidă suita de bach pe pupitru, să respire adînc și să treacă ușor arcușul peste coarde pentru ca prima notă ivită să-l consoleze de banalitățile incorigibile ale lumii, iar a doua să-l facă să le uite dacă poate, soloul s-a terminat, *tutti*-ul orchestrei acoperi ultimul ecou al violoncelului, iar șamanul, cu un gest imperios al baghetei, își reluă rolul de invocator și ghid al spiritelor sonore. Moartea e mîndră de cît de bine a cîntat violoncelistul ei. Ca și cum ar fi fost vorba de o persoană din familie, mama, sora, o logodnică, soție nu, pentru că bărbatul acesta nu s-a căsătorit niciodată.

În următoarele trei zile, cu excepția timpului necesar pentru a alerga la odaia subterană, să scrie scrisorile în mare grabă și să le trimită la poștă, moartea a fost, mai mult decît umbra, însuși aerul pe care-l respira muzicianul. Umbra are un defect grav, i se pierde locul, nu se observă cînd îi lipsește o sursă de lumină. Moartea călători alături de el în taxiul care l-a dus acasă, intră odată cu el, asistă binevoitoare la efuziunile nebune ale cîinelui la sosirea stăpînului și apoi, la fel cum ar face cineva invitat să petreacă acolo un timp, se instală. Pentru cineva care nu trebuie să se miște, e ușor, îi e indiferent dacă se află așezat pe podea sau cocoțat pe un șifonier. Repetiția orchestrei se terminase tîrziu, în curînd

avea să fie noapte. Violoncelistul dădu de mîncare cîinelui, apoi își pregăti propria cină din conținutul a două cutii pe care le deschise, încălzi ce era de încălzit, apoi întinse o față de masă pe masa din bucătărie, puse tacîmurile și șervetul, turnă vin într-un pahar și, fără grabă, ca și cum s-ar fi gîndit la altceva, băgă în gură primul dumicat de mîncare. Cîinele se așeză alături, vreun rest pe care stăpînul l-ar lăsa în farfurie și i-ar putea fi dat din mînă avea să fie desertul lui. Moartea îl privește pe violoncelist. Din principiu, nu distinge între oameni urîți și oameni frumoși, poate pentru că, necunoscînd din ea însăși decît țeasta care este, are tendința irezistibilă de a o face pe a noastră să apară desenată pe sub fața care ne servește de vitrină. În fond, în fond, adevărul cere s-o spunem, în ochii morții sîntem cu toții la fel de urîți, inclusiv în vremea în care am fost regine ale frumuseții sau regii echivalenți din punct de vedere masculin. Îi apreciază degetele puternice, socotește că buricele degetelor de la mîna stîngă trebuie să-i fi devenit încet-încet mai dure, poate chiar ușor caloase, viața are nedreptăți din acestea sau de alt tip, să ne gîndim la acest caz al mîinii stîngi, care are în seama sa partea cea mai grea a muncii cu violoncelul și primește de la public mult mai puține aplauze decît mîna dreaptă. După ce termină cina, muzicianul

spălă vasele, împături cu grijă pe vechile îndoituri fața de masă și șervetul, le puse într-un sertar al dulapului și înainte de a ieși din bucătărie se uită în jur să vadă dacă rămăsese ceva nelalocul său. Cîinele îl urmă în sala de muzică, unde moartea îi aștepta. Contrar presupunerii pe care am făcut-o în teatru, muzicianul nu cîntă suita de bach. Într-o zi, într-o discuție cu cîțiva colegi din orchestră care, pe un ton lejer, vorbeau despre posibilitatea compunerii de portrete muzicale, portrete autentice, nu tipuri, precum cele ale lui samuel goldenberg și schmuyle, de musorgski, îi trecuse prin minte să spună că portretul său, în cazul în care ar exista de fapt în muzică, nu l-ar întîlni în nici o compoziție pentru violoncel, ci într-un foarte scurt studiu de chopin, opus douăzeci și cinci, numărul nouă, în sol bemol major. Au vrut să știe de ce și el a răspuns că nu reușea să se vadă pe sine însuși în nimic altceva scris pe un portativ și că ăsta i se părea cel mai bun motiv. Și că în cincizeci și opt de secunde chopin spusese tot ce s-ar putea spune în legătură cu o persoană pe care n-ar fi putut s-o cunoască. Timp de cîteva zile, dintr-un plăcut amuzament, cei mai glumeți l-au numit cincizeci și opt de secunde, dar porecla era prea lungă ca să dăinuie și, de asemenea, era imposibil să se poarte vreun dialog cu cineva care se hotărîse să răspundă în cincizeci și opt de secunde la

ceea ce era întrebat. Violoncelistul avea să sfîrșească prin a cîștiga disputa prietenească. Ca și cum ar fi simțit prezența unui terț în casa lui, căruia, din motive neexplicate, ar trebui să-i vorbească despre el însuși și ca să nu trebuiască să țină lungul discurs de care are nevoie pînă și viața cea mai simplă ca să spună despre ea însăși ceva care să merite, violoncelistul se așează la pian și, după o scurtă pauză ca să se liniștească asistența, atacă lucrarea. Culcat lîngă pupitru și pe jumătate adormit, cîinele nu păru să dea importanță furtunii sonore care se dezlănțuise deasupra capului său, fie pentru că o mai auzise și în alte dăți, fie pentru că ea nu adăuga nimic nou la ceea ce știa despre stăpîn. Moartea însă, care prin obligațiile funcției sale ascultase atîtea alte lucrări muzicale, în special marșul funebru de același chopin sau *adagio assai* din simfonia a treia de beethoven, percepu pentru prima oară în viața sa extrem de lungă o perfectă analogie între ceea ce se spune și modul cum se spune. Puțin o interesa că acela ar fi portretul muzical al violoncelistului, cel mai probabil respectivele asemănări, atît cele efective, cît și cele imaginate, le fabricase el în mintea sa, ceea ce o impresiona pe moarte era faptul că în acele cincizeci și opt de secunde de muzică i se păruse că auzise o transpunere ritmică și melodică a oricărei vieți omenești, obișnuită sau

extraordinară, prin tragica ei scurtime, prin intensitatea ei disperată și, de asemenea, prin acel acord final care era ca un punct de suspensie lăsat în aer, în gol, peste tot, ca și cum, în mod iremediabil, încă mai rămăsese ceva de spus. Violoncelistul căzuse într-unul dintre păcatele omenești care se iartă cel mai puțin, cel al îngîmfării, cînd își imaginase că-și vede propria sa figură și numai a sa într-un portret în care la urma urmelor se regăseau toți, îngîmfare care, în orice caz, dacă ne gîndim bine, dacă nu rămînem la suprafața lucrurilor, ar putea fi la fel de bine interpretată ca o manifestare exact a opusului său, adică umilința, de vreme ce, cum acesta este un portret al tuturor, și eu ar trebui să fiu înfățișat în el. Moartea ezită, nu reușește să se hotărască pentru îngîmfare sau pentru umilință și, ca să facă o deparTajare, ca să se sustragă îndoielilor, stă acum să-l observe pe muzician, sperînd ca expresia feței lui să-i dezvăluie ceea ce lipsește sau poate mîinile lui, mîinile sînt două cărți deschise, nu din rațiunile, presupuse sau autentice, ale chiromanției, cu ale sale linii ale inimii și ale vieții, ale vieții, domnii mei, ați auzit bine, ale vieții, ci pentru că vorbesc cînd se deschid sau se închid, cînd mîngîie sau lovesc, cînd șterg o lacrimă sau ascund un zîmbet, cînd se așază pe un umăr sau fac un semn de adio, cînd lucrează, cînd stau liniștite, cînd

dorm, cînd se trezesc, și atunci moartea, terminînd observația, conchise că nu e adevărat că antonimul îngîmfării ar fi umilința, chiar dacă o jură solemn toate dicționarele din lume, bietele dicționare, care trebuie să se călăuzească pe ele și să ne călăuzească și pe noi cu cuvintele existente, cînd sînt atîtea cele care încă lipsesc, de exemplu, acesta care ar fi contrariul activ al îngîmfării, însă în nici un caz capul plecat al umilinței, acest cuvînt pe care-l vedem scris clar pe figura și mîinile violoncelistului, dar care nu ne poate spune cum se numește.

S-a nimerit ca a doua zi să fie duminică. Cînd vremea e frumoasă, cum se întîmplă azi, violoncelistul are obiceiul să-și petreacă dimineața într-unul dintre parcurile orașului în compania cîinelui și cu una sau două cărți. Animalul nu se îndepărtează niciodată prea mult, chiar atunci cînd instinctul îl face să umble din pom în pom adulmecînd pișaturile congenerilor. Ridică piciorul din cînd în cînd, dar se oprește aici în ceea ce privește satisfacerea necesităților sale excretorii. Pe cealaltă, ca să spunem așa complementară, o rezolvă în mod disciplinat în curtea casei unde locuiește, de aceea violoncelistul nu trebuie să umble în urma lui adunîndu-i excrementele într-o punguță de plastic cu ajutorul lopățelei special desemnate în acest scop. Ar fi un exemplu notabil de rezultat

al unei bune educații canine dacă nu ar fi vorba de împrejurarea extraordinară de a fi fost ideea animalului însuși, care este de părere că un muzician, un violoncelist, un artist care se străduiește să ajungă să cînte în mod demn suita numărul șase, opus o mie doisprezece, în re major, de bach, este de părere, spuneam, că nu e bine ca un muzician, un violoncelist, un artist să fi venit pe lume pentru a aduna de pe jos rahații încă aburind ai cîinelui său sau ai oricărui altuia. Nu este potrivit, bach, de exemplu, spuse acesta într-o zi stînd de vorbă cu stăpînul, n-a făcut-o niciodată. Muzicianul răspunse că de atunci vremurile se schimbaseră mult, dar a fost obligat să recunoască faptul că bach, într-adevăr, nu o făcuse niciodată. Deși prețuiește literatura în general, ajunge să ne uităm la rafturile din mijloc ale bibliotecii sale ca s-o dovedim, muzicianul are o predilecție specială pentru cărțile despre astronomie și științele naturale sau ale naturii, așa că azi s-a gîndit să aducă un manual de entomologie. Din pricina lipsei unei pregătiri prealabile nu se așteaptă să învețe prea mult din el, dar se distrează citind că pe pămînt există aproape un milion de specii de insecte și că acestea se împart în două ordine, cea a pterigotelor, care sînt dotate cu aripi, și cea a apterigotelor, care nu au aripi, și care se clasifică în ortoptere, ca lăcusta, blatide, ca gîndacul, mantide, precum călugărița, neuroptere,

precum chrysopa, odonate, ca libelula, efemeroptere, ca efemerul, tricoptere, ca frigana, izoptere, ca termita, sifonaptere, ca puricele, anoplure, ca păduchele, malofage, ca păduchele de păsări, heteroptere, ca ploșnița, homoptere, ca păduchii de plante, diptere, ca musca, himenoptere, ca viespea, lepidoptere, ca fluturele cap-de-mort, coleoptere, ca scarabeul, și, în sfîrșit, tizanure, ca peștișorul-de-argint. După cum se poate vedea în imaginea din carte, fluturele cap-de-mort e chiar un fluture și numele său latin este *acherontia atropos*. E nocturn, afișează pe partea dorsală a toracelui un desen asemănător unui craniu uman, atinge doisprezece centimetri în anvergură și este închis la culoare, cu aripile posterioare galbene și negre. Și îl numesc atropos, adică moarte. Muzicianul nu știe, și niciodată nu și-ar putea imagina, că moartea se uită, fascinată, peste umărul lui, la fotografia în culori a fluturelui. Fascinată, dar și confuză. Să ne amintim că parca însărcinată cu trecerea insectelor de la viață la non-viață, sau altfel spus cu omorîrea lor, e alta, nu e aceasta, și că, deși în multe cazuri *modus operandi* este același pentru amîndouă, excepțiile sînt și ele numeroase, ajunge să spunem că insectele nu mor din cauze atît de comune la specia umană așa cum sînt, de exemplu, pneumonia, tuberculoza, cancerul, sindromul imunodeficienței dobîndite,

cunoscut în mod obișnuit drept sida, accidentele de circulație sau afecțiunile cardiovasculare. Pînă aici, oricine ar înțelege. Ceea ce e mai greu de priceput, ceea ce o pune în încurcătură pe această moarte care continuă să se uite peste umărul violoncelistului este faptul că un craniu uman, desenat cu o extraordinară precizie, a apărut, nu se știe în care perioadă a creației, pe spatele păros al unui fluture. Este adevărat că și pe corpul omenesc apar uneori fluturași, dar asta n-a fost niciodată mai mult decît un artificiu elementar, un simplu tatuaj, n-au venit odată cu omul la nașterea acestuia. Probabil, se gîndește moartea, a fost o vreme în care toate ființele vii erau un singur lucru, dar apoi, treptat-treptat, odată cu specializarea, s-au trezit divizate în cinci regnuri, și anume, monerele, protistele, fungii, plantele și animalele, în interiorul cărora, ne referim la regnuri, s-au succedat de-a lungul erelor nesfîrșite macrospecializări și microspecializări, nefiind prin urmare deloc de mirare că, într-o astfel de confuzie, într-o astfel de încurcătură biologică, cîteva particularități ale unora au apărut repetate la altele. Aceasta ar explica, de exemplu, nu numai prezența neliniștitoare a unui craniu alb pe spatele acestui fluture acherontia atropos, care, în mod curios, pe lîngă moarte, are în numele său numele unui rîu din infern, ci și asemănările nu mai puțin

neliniștitoare ale rădăcinii de mătrăgună cu corpul omenesc. Nici nu știi ce să crezi în fața atîtor minuni ale naturii, în fața unor miracole atît de sublime. Însă gîndurile morții, care continuă să privească fix peste umărul violoncelistului, luaseră alt drum. Acum e tristă, căci se gîndește ce ar fi însemnat să utilizeze fluturii cap-de-mort drept mesageri de moarte în locul acelor stupide scrisori de culoare violetă care la început i se păruseră cea mai genială dintre idei. Unui fluture din aceștia niciodată nu i-ar fi venit ideea să se întoarcă înapoi, își poartă marcată obligația pe spate, pentru asta s-a născut. În afară de asta, efectul de spectacol ar fi cu totul altul, în loc de un poștaș obișnuit care vine să ne predea o scrisoare, am vedea doisprezece centimetri de fluture zburînd deasupra capetelor noastre, îngerul întunericului arătîndu-și aripile lui negre și galbene, și brusc, după ce ar fi atins ușor pămîntul și ar fi trasat cercul de unde nu aveam să mai ieșim, să zboare vertical în fața noastră și să-și pună craniul în fața craniului nostru. E mai mult decît evident că nu ne-am zgîrci la aplauze în fața acrobației. Prin asta se vede că moartea care are în sarcina sa ființele umane mai are încă mult de învățat. Bineînțeles că, așa cum bine știm, fluturii nu se află sub jurisdicția sa. Nici ei, și nici una dintre toate celelalte specii animale, practic infinite. Ar trebui

să negocieze un acord cu colega de la departamentul zoologic, cea care are în responsabilitatea sa administrarea acelor produse naturale, să-i ceară cu împrumut un număr de fluturi acherontia atropos, deși cel mai probabil, din nefericire, avînd în vedere diferența enormă dintre întinderile teritoriilor respective și populațiile corespunzătoare, ar fi ca amintita colegă să-i răspundă cu un trufaș, nepoliticos și peremptoriu nu, ca să învățăm că lipsa de camaraderie nu e o vorbă goală, pînă și în gestionarea morții. Gîndiți-vă numai la acel milion de specii de insecte de care vorbea manualul de entomologie elementară, imaginați-vă, dacă așa ceva e posibil, numărul de indivizi existenți în fiecare specie și ia spuneți-mi dacă nu sînt mai multe animăluțe din acestea pe pămînt decît stelele de pe cer, sau din spațiul sideral, dacă preferăm să dăm un nume poetic realității frămîntate a universului în care sîntem un firicel de rahat pe punctul de a se dizolva. Moartea oamenilor, în acest moment o bagatelă de șapte mii de milioane de bărbați și femei destul de prost distribuiți pe cele cinci continente, e o moarte secundară, subalternă, ea însăși este perfect conștientă de locul său pe scara ierarhică a lui thanatos, așa cum a avut onestitatea de a recunoaște în scrisoarea trimisă ziarului care îi scrisese numele cu inițială majusculă. Cu toate acestea, poarta viselor fiind

atît de ușor de deschis, atît de la îndemîna oricui încît nici impozite nu ni se cer pentru consum, moartea, aceasta care nu se mai uită peste umărul violoncelistului, se complace în a-și imagina ce ar însemna să aibă la ordinele sale un batalion de fluturi aliniați pe masă, ea făcînd apelul unul cîte unul și dînd instrucțiuni, te duci acolo, cauți persoana cutare, îi pui în față capul de mort și te întorci aici. Atunci muzicianul ar crede că fluturele său acherontia atropos își luase zborul de pe pagina deschisă, acesta ar fi ultimul lui gînd și ultima imagine pe care ar avea-o fixată pe retină, nici o femeie grasă îmbrăcată în negru anunțîndu-i moartea, așa cum se spune că a văzut marcel proust, nici o arătare înfășurată într-un cearșaf alb, așa cum afirmă muribunzii cu vedere pătrunzătoare. Un fluture, nimic mai mult decît suavul fîlfîit al aripilor de mătase ale unui fluture mare și de culoare închisă cu o pată albă care pare un cap de mort.

Violoncelistul se uită la ceas și văzu că trecuse de ora prînzului. Cîinele, care se gîndea deja de zece minute la același lucru, se așezase lîngă stăpîn și, sprijinindu-și capul de genunchiul lui, aștepta răbdător să revină în lumea reală. Nu departe de acolo era un mic restaurant care vindea sendvișuri și alte fleacuri culinare de aceeași natură. Ori de cîte ori venea de dimineață în acest

parc, violoncelistul era clientul lui și nu varia comanda pe care o făcea. Două sendvișuri cu ton și maioneză și un pahar de vin pentru el, un sendviș cu carne în sînge pentru cîine. Dacă timpul era plăcut, ca azi, se așezau pe jos, la umbra unui pom, și, în timp ce mîncau, stăteau de vorbă. Cîinele păstra întotdeauna partea cea mai bună pentru sfîrșitul mesei, începea prin a expedia feliile de pîine și numai după aceea se dăruia plăcerilor cărnii, mestecînd fără grabă, conștient, savurîndu-i suculențele. Distrat, violoncelistul mînca cum se nimerea, se gîndea la suita în re major de bach, la preludiu, un anumit pasaj îndrăcit în care i se întîmpla să se oprească de cîteva ori, să ezite, să se îndoiască, lucrul cel mai rău care se poate întîmpla în viața unui muzician. După ce terminară de mîncat, se întinseră unul alături de celălalt, violoncelistul ațipi un pic, cîinele dormea deja de un minut. Cînd se treziră și se întoarseră acasă, moartea se duse cu ei. În timp ce cîinele alerga în curte ca să-și descarce mațul, violoncelistul puse suita de bach pe pupitru, o deschise la pagina scabroasă, un pianissimo absolut diabolic, și ezitarea implacabilă se repetă. Morții i se făcuse milă de el, Săracul, cel mai rău e că nu va avea timp să reușească, de altfel, niciodată nu au, chiar și cei care au ajuns aproape au rămas întotdeauna departe. Atunci, pentru prima oară, moartea

observă că în toată casa nu exista un singur portret de femeie, cu excepția unei doamne în vîrstă care avea neîndoielnic aerul de a fi mama, însoțită de un bărbat care trebuia să fie tatăl.

Am să-ți cer o mare favoare, spuse moartea. Ca întotdeauna, coasa nu răspunse, unicul semn că auzise a fost o tresărire cu puțin mai mult decît perceptibilă, o expresie generală de perturbare fizică, dat fiind că nicicînd nu ieșiseră din gura aceea asemenea cuvinte, să ceară o favoare, și pe deasupra una mare. Va trebui să lipsesc timp de o săptămînă, continuă moartea, și am nevoie ca în acest timp să mă înlocuiești la expedierea scrisorilor, evident nu-ți cer să le scrii, doar să le trimiți, va trebui doar să emiți un fel de ordin mintal și să faci să-ți vibreze un pic lama pe dinăuntru, așa ca un sentiment, ca o emoție, orice care să arate că ești vie, asta va ajunge ca scrisorile să pornească spre destinațiile lor. Coasa rămase tăcută, dar tăcerea echivala cu o întrebare. Știi, nu pot să tot vin și să plec întruna ca să mă ocup de poștă, spuse moartea, trebuie să mă concentrez total la rezolvarea problemei violoncelistului, să descopăr modalitatea de a-i înmîna blestemata de scrisoare. Coasa aștepta. Moartea continuă, Ideea mea este următoarea, scriu toate

scrisorile odată pentru toată săptămîna în care voi lipsi, procedeu pe care îmi permit să-l folosesc luînd în considerare caracterul excepțional al situației, și, așa cum am spus, tu va trebui doar să le trimiți, nici nu va trebui să pleci de acolo de unde stai, rezemată de perete, observă că sînt amabilă, îți cer un serviciu prietenesc cînd puteam foarte bine să-ți dau doar un ordin, fără explicații, faptul că în ultimul timp nu m-am mai folosit de tine nu înseamnă că nu mai ești în serviciul meu. Tăcerea resemnată a coasei confirma că așa era. Atunci ne-am înțeles, conchise moartea, voi dedica această zi scrierii scrisorilor, socotesc că vor fi vreo două mii cinci sute, închipuie-ți, sînt sigură că voi ajunge la sfîrșit cu încheietura mîinii desfăcută, ți le las aranjate pe masă, în teancuri separate, de la stînga la dreapta, să nu greșești, de la stînga la dreapta, uită-te bine, de aici pînă aici, mi-ai face o altă încurcătură dată naibii dacă oamenii nu și-ar primi notificările la timpul potrivit, primindu-le fie mai tîrziu, fie mai devreme. Se spune că cine tace consimte. Coasa tăcuse, prin urmare consimțise. Înfășurată în cearșaful ei, cu gluga trasă pe spate ca să-și lase vederea liberă, moartea se apucă de treabă. Scrise, scrise, orele trecură și ea tot scria, și erau scrisorile, și erau plicurile, și era îndoitul, și era lipitul, vă veți întreba cum reușea dacă nu are limbă, nici de unde

să-i vină salivă, asta, domnii mei, era în vremurile fericite ale artizanatului, cînd încă trăiam în cavernele unei modernități care abia începea să răsară, acum plicurile sînt din acelea numite autocolante, li se îndepărtează fîșiuța de hîrtie și gata, dintre multele întrebuințări pe care le avea limba, se poate spune că aceasta a trecut în istorie. Moartea nu ajunse la sfîrșit cu încheietura mîinii desfăcută de atîta efort numai pentru că, în realitate, desfăcută o are dintotdeauna. Sînt moduri de a vorbi care ni se lipesc de limbaj, continuăm să le folosim chiar după ce au deviat mult de la sensul originar și nu ne dăm seama că, de exemplu, în cazul acestei morți ale noastre, care dintotdeauna umblă pe aici sub formă de schelet, încheietura mîinii îi este desfăcută din naștere, ajunge să ne uităm la radiografie. Gestul de expediere făcu să dispară în hiperspațiu cele două sute optzeci și ceva de plicuri de azi, întrucît numai de mîine avea să înceapă coasa să îndeplinească funcția de expeditor poștal care-i fusese recent încredințată. Fără să rostească vreun cuvînt, nici adio, nici la revedere, moartea se ridică de pe scaun, se îndreptă spre singura ușă existentă în odaie, acea ușiță îngustă la care ne-am referit de atîtea ori fără să avem cea mai mică idee la ce ar putea servi, o deschise, intră și o închise din nou după ea. Emoția o făcu pe coasă să simtă, de-a

lungul lamei, pînă la vîrf, pînă în punctul său extrem, o vibrație extrem de puternică. Niciodată, termen raportat la memoria unei coase, acea ușă nu fusese utilizată.

Ceasurile trecură, toate cele care au fost necesare pentru ca soarele să răsară afară, nu aici în această încăpere albă și rece, unde becurile palide, mereu aprinse, păreau să fi fost puse acolo ca să sperie umbrele din calea vreunui mort căruia i-ar fi fost frică de întuneric. Încă e devreme ca să emită coasa ordinul mental care va face să dispară din sală al doilea teanc de scrisori, poate, prin urmare, să mai doarmă un pic. Asta obișnuiesc să spună cei care suferă de insomnie cînd n-au pus geană peste geană toată noaptea, dar care, săracii de ei, cred că pot să păcălească somnul doar pentru că îi cer încă un pic, doar încă un pic, ei, cărora nu le fusese acordat nici un minut de odihnă. Singură, în timpul tuturor acelor ceasuri, coasa caută o explicație pentru ieșirea insolită a morții printr-o ușă oarbă care, din momentul în care o puseseră acolo, părea condamnată pînă la sfîrșitul veacurilor. În cele din urmă renunță să-și mai bată capul, mai devreme sau mai tîrziu avea să afle ce se petrece acolo în spate, căci e practic imposibil să existe secrete între moarte și coasă, așa cum nu există nici între seceră și mîna care o mînuiește. N-a trebuit să aștepte mult. O jumătate

de oră să fi trecut pe ceas, cînd ușa se deschise și o femeie apăru în prag. Coasa auzise că se putea întîmpla acest lucru, moartea să se transforme într-o ființă omenească, de preferință femeie din pricina chestiei cu genurile, dar credea că era vorba de o istorioară, de un mit, de o legendă ca atîtea și atîtea altele, de pildă, pasărea phoenix renăscută din propria-i cenușă, omul din lună cărînd o legătură de lemne în spate pentru că lucrase în zi de sărbătoare, baronul münchhausen care, trăgîndu-se de păr, se salvase de la moartea prin înec, într-o mlaștină, pe el și calul pe care-l călărea, dracula din transilvania care nu moare oricît l-ar omorî, doar dacă-i înfig o țepușă în inimă, și chiar și așa încă se mai îndoiesc unii, faimoasa piatră, în vechea irlandă, care țipa cînd o atingea adevăratul rege, fîntîna din epir, care stingea făcliile aprinse și le aprindea pe cele stinse, femeile care lăsau să le curgă sîngele menstruației pe cîmpurile cultivate ca să mărească fertilitatea semănăturilor, furnicile de mărimea cîinilor, cîinii de mărimea furnicilor, învierea în a treia zi pentru că nu se putuse în a doua. Ești foarte frumoasă, comentă coasa, și era adevărat, moartea era foarte frumoasă și era tînără, să fi avut vreo treizeci și șase, treizeci și șapte de ani, așa cum socotiseră antropologii, Ai vorbit, în sfîrșit, exclamă moartea, Mi s-a părut că era un motiv bun; nu vezi în

fiecare zi moartea transformată într-un exemplar al speciei căreia îi este dușmancă, Înseamnă că n-ai spus-o pentru că m-ai găsit frumoasă, Și pentru asta, și pentru asta, dar aș fi vorbit și dacă mi-ai fi apărut sub forma unei femei grase îmbrăcate în negru, ca lui monsieur marcel proust, Nu sînt grasă, nici nu sînt îmbrăcată în negru, iar tu n-ai nici o idee cine a fost marcel proust, Din motive evidente, coasele, atît asta de cosit oameni, cît și celelalte, obișnuite, de cosit iarbă, niciodată n-au putut să învețe să citească, dar toate am fost dotate cu o bună memorie, ele a sevei, eu a sîngelui, am auzit rostindu-se pe ici, pe colo de cîteva ori numele de proust și am făcut legătura, a fost un mare scriitor, unul dintre cei mai mari care au existat vreodată, și fișa lui trebuie să fie în vechile arhive, Da, dar nu în ale mele, n-am fost eu moartea care l-a omorît, Atunci nu era din această țară acel monsieur marcel proust, întrebă coasa, Nu, era dintr-o alta, dintr-una care se numește franța, răspunse moartea, și se observa un anumit ton de tristețe în vorbele ei, Să te consoleze de mîhnirea de a nu fi fost tu cea care l-a omorît faptul că ești așa frumoasă cum te văd, dumnezeu să te binecuvînteze, adăugă coasa, Întotdeauna te-am considerat prietenă, dar mîhnirea mea nu vine din faptul că nu l-am omorît eu, Atunci, N-aș ști să explic. Coasa o privi pe moarte

cu mirare și consideră că era de preferat să schimbe subiectul, Unde ai găsit ceea ce ai pe tine, întrebă ea, În spatele acelei uși sînt multe lucruri din care se poate alege, e ca un depozit, ca o enormă garderobă de teatru, sînt sute de dulapuri, sute de manechine, mii de umerașe, Mă duci și pe mine acolo, o rugă coasa, Ar fi inutil, nu înțelegi nimic din mode, nici din stiluri, La prima vedere nu mi se pare că tu ai înțelege mult mai mult, nu mi se pare că diferitele piese pe care le porți se potrivesc bine unele cu altele, Cum nu ieși nici-odată din această încăpere, habar n-ai ce se poartă în ziua de azi, Îți spun eu că bluza asta se aseamănă mult cu altele de care îmi amintesc de cînd duceam o viață activă, Moda e rotativă, se duce și revine, revine și se duce, dacă ți-aș povesti ce văd pe străzile acelea, Cred fără să fie nevoie să mi-o spui, Nu crezi că bluza se potrivește bine cu culoarea pantalonilor și a pantofilor, Cred că da, admise coasa, Și cu această beretă pe care o am pe cap, Și, Și cu haina asta de piele, Și, Și cu geanta asta pe umăr, Nu zic că nu, Și cu acești cercei din urechi, Mă predau, Sînt irezistibilă, mărturisește, Depinde de tipul de bărbat pe care vrei să-l seduci, În orice caz chiar ți se pare că sînt frumoasă, Eu am spus-o mai întîi, Dacă-i așa, la revedere, mă voi întoarce duminică, cel mai tîrziu luni, nu uita să expediezi corespondența în fiecare zi, presupun

că nu va fi prea multă muncă pentru cineva care-și petrece timpul rezemat de perete, Iei scrisoarea, întrebă coasa, care se hotărîse să nu reacționeze la ironie, O iau, e aici înăuntru, răspunse moartea, atingînd geanta cu vîrful unor degete fine, bine aranjate, pe care oricine ar dori să le sărute.

Moartea apăru la lumina zilei pe o stradă îngustă, cu ziduri de o parte și de alta, deja aproape afară din oraș. Nu se vede nici o ușă sau poartă pe unde ar fi putut ieși, și nici nu se observă vreun indiciu care să ne permită să reconstituim drumul care a adus-o din încăperea rece subterană pînă aici. Soarele nu deranjează orbitele goale, de aceea craniile dezgropate la săpăturile arheologice nu au nevoie să coboare pleoapele cînd le bate în față lumina bruscă și fericitul arheolog anunță că descoperirea sa osoasă are în întregime aspectul unui neanderthal, deși o analiză ulterioară va demonstra că pînă la urmă este vorba de un banal homo sapiens. Moartea însă, aceasta transformată în femeie, scoate din geantă niște ochelari negri și cu ei își apără ochii, acum umani, de pericolul unei oftalmii mai mult decît probabile la cineva care mai trebuia să se obișnuiască și cu luminozitățile intense ale unei dimineți de vară. Moartea coboară strada pînă unde se termină zidurile și se înalță primele clădiri. De aici încolo se află pe un teren cunoscut, nu există o

singură casă dintre acestea și dintre toate cîte se așternîn fața ochilor săi pînă la marginile orașului și ale țării în care să nu se fi aflat vreodată, pînă și în acea construcție aflată în reparații va trebui să intre peste două săptămîni ca să împingă de pe o schelă un pietrar distrat care nu va observa unde pune piciorul. În cazuri ca acesta avem obiceiul să spunem că așa e viața, cînd am fi mult mai exacți dacă am spune că așa e moartea. Nu i-am da noi asemenea nume acestei fete cu ochelari negri care se urcă într-un taxi, probabil am considera că este însăși viața în persoană și am alerga gîfîind după ea, am cere altui taximetrist, dacă ar exista, Urmăriți mașina aceea, și ar fi inutil pentru că taxiul care o duce a dat deja colțul și nu există altul aici pe care să-l putem implora, Vă rog, urmăriți mașina aceea, Acum, da, are sens pe deplin să spunem că așa e viața și să dăm din umeri resemnați. Oricum, și asta să ne servească drept consolare, scrisoarea pe care moartea o are în geantă are numele altui destinatar și altă adresă, nouă încă nu ne-a venit rîndul să cădem de pe schelă. Contrar celor ce s-ar putea prevedea în mod rezonabil, moartea nu dădu șoferului taxiului adresa violoncelistului, ci pe cea a teatrului unde cîntă el. E adevărat că se hotărîse să meargă la sigur după eșecurile succesive suferite, dar nu dintr-o simplă întîmplare

începuse prin a se transforma în femeie sau, așa cum ar mai putea fi tentată o minte de gramatician să gîndească, din pricina chestiei cu genurile pe care am sugerat-o mai sus, ambele, în acest caz, al femeii și al morții, feminine. În ciuda absolutei sale lipse de experiență legată de lumea exterioară, în particular la capitolul sentimentelor, poftelor și tentațiilor, coasa nimerise ținta în plin cînd, într-un anumit moment al conversației cu moartea, se întrebase asupra tipului de bărbat pe care aceasta voia să-l seducă. Acesta era cuvîntul cheie, să seducă. Moartea s-ar fi putut duce direct acasă la violoncelist, să sune la ușă și, cînd el ar fi deschis ușa, să-i arunce prima momeală a unui surîs suav după ce și-ar fi scos ochelarii negri, să se anunțe, de exemplu, ca vînzătoare de enciclopedii, pretext arhicunoscut, dar cu rezultate aproape întotdeauna sigure, și atunci din două una, ori el ar fi invitat-o să intre ca să vorbească în liniște în fața unei cești de ceai, ori ar fi spus pe loc că nu îl interesa și ar fi făcut gestul de a închide ușa, în timp ce își cerea scuze delicat pentru refuz, Măcar dacă era o enciclopedie muzicală, s-ar fi justificat cu un surîs timid. În oricare dintre situații înmînarea scrisorii ar fi treabă ușoară, să spunem chiar jignitor de ușoară, și asta nu-i plăcea morții. Bărbatul nu o cunoștea pe ea, dar ea îl cunoștea pe bărbat, petrecuse o

noapte în aceeași cameră cu el, îl ascultase cîntînd, lucruri care, fie că vrei, fie că nu, creează legături, stabilesc o armonie, schițează un început de relație, să-i spună pe neașteptate, Veți muri, aveți opt zile să vă vindeți violoncelul și să găsiți alt stăpîn pentru cîine, ar fi o brutalitate nepotrivită cu femeia bine în care se transformase. Planul ei este altul.

Pe afișul expus la intrarea teatrului se informa respectabilul public că în acea săptămînă urmau să fie două concerte ale orchestrei simfonice naționale, unul joi, adică poimîine, altul sîmbătă. Firește, cel care a urmărit această povestire cu o atenție scrupuloasă și minuțioasă, în căutare de contradicții, greșeli, omisiuni și lipsă de logică, va cere să i se explice cu ce bani o să plătească moartea intrarea la concerte dacă a ieșit acum mai puțin de două ore dintr-o încăpere subterană unde nu există bancomate, nici bănci deschise pentru public. Și, dacă tot e pus pe întrebări, va dori să i se spună și dacă șoferii de taxi au început să nu mai încaseze costul călătoriei de la femeile care poartă ochelari negri și au un surîs plăcut și un trup bine făcut. Ei bine, înainte ca rău intenționata presupunere să înceapă să prindă rădăcini, ne grăbim să clarificăm faptul că moartea nu numai că a plătit cît indica aparatul de marcat al taxiului, dar n-a uitat nici să adauge un bacșiș.

În ce privește proveniența banilor, dacă aceasta continuă să-l preocupe pe cititor, va fi suficient să spunem că ei au ieșit de unde ieșiseră și ochelarii negri, adică din geanta de pe umăr, de vreme ce, în principiu, și din cîte se știe, nimic nu se opune unui asemenea fapt, de unde a ieșit un lucru să poată ieși și celălalt. Ceea ce, într-adevăr, s-ar putea întîmpla ar fi ca banii cu care moartea a plătit călătoria cu taxiul și cu care va trebui să plătească intrarea la cele două concerte, pe lîngă hotelul unde va fi cazată în următoarele zile, să fi ieșit din circulație. Nu ar fi prima dată cînd ne-am culca cu o monedă și ne-am scula cu alta. Este de presupus, prin urmare, că banii sînt de bună calitate și conform legilor în vigoare, dacă nu cumva, știute fiind talentele mistificatoare ale morții, șoferul taxiului o fi primit de la femeia cu ochelari negri, fără să-și dea seama că era înșelat, o bancnotă care nu e din această lume sau, cel puțin, nu din acest timp, avînd portretul unui președinte al republicii în locul venerabilei și familiarei figuri a majestății sale regele. Tocmai s-a deschis casa de bilete a teatrului, moartea intră, zîmbește, dă bună ziua și cere două loje de categoria întîi, una pentru joi, alta pentru sîmbătă. Insistă pe lîngă casieră că vrea aceeași lojă pentru ambele concerte și că, aspect fundamental, aceasta trebuie să fie situată în dreapta scenei și cît mai

aproape de ea. Moartea băgă mîna în geantă la întîmplare, scoase portmoneul cu bancnote și le întinse pe cele care i se părură necesare. Casiera îi dădu restul, Iată, spuse ea, sper să vă placă concertele noastre, presupun că e prima dată, cel puțin nu-mi amintesc să vă mai fi văzut pe aici și să știți că am o memorie excelentă pentru fizionomii, nici una nu-mi scapă, e adevărat că și ochelarii schimbă mult figura oamenilor, mai ales dacă sînt negri ca ai dumneavoastră. Moartea își scoase ochelarii, Și acum ce părere aveți, întrebă ea, Sînt sigură că nu v-am mai văzut, Poate pentru că persoana pe care o aveți în fața dumneavoastră, cea care sînt acum, n-a trebuit niciodată să cumpere bilete pentru un concert, chiar acum cîteva zile am avut bucuria să asist la o repetiție a orchestrei și nimeni nu mi-a observat prezența, Nu înțeleg, Amintiți-mi să vă explic într-o zi, Cînd, Într-o zi, ziua, aceea care vine mereu, Nu mă speriați. Moartea zîmbi cu zîmbetul ei frumos și întrebă, Sincer vorbind, credeți că am un aspect care să sperie pe cineva, Ce idee, nu asta am vrut să spun, Atunci faceți ca mine, zîmbiți și gîndiți-vă la lucruri plăcute, Stagiunea de concerte va mai dura încă o lună, Iată o veste bună, poate ne vedem din nou săptămîna viitoare, Sînt întotdeauna aici, sînt aproape o mobilă a teatrului, Fiți liniștită, v-aș găsi chiar dacă n-ați fi aici,

Atunci vă aștept aici, Nu voi lipsi. Moartea făcu o pauză și întrebă, Apropo, ați primit, dumneavoastră sau cineva din familia dumneavoastră, scrisoarea de culoare violetă, Cea de la moarte, Da, cea de la moarte, Slavă domnului, nu, dar cele opt zile ale unui vecin al meu se împlinesc mîine, e cuprins de-o disperare care-ți trezește mila, Ce să-i facem, așa e viața, Aveți dreptate, oftă casiera, așa e viața. Din fericire mai veniseră și alții să cumpere bilete, altfel nu se știe unde ar fi putut duce această conversație.

Acum trebuia să găsească un hotel care să nu fie prea departe de casa muzicianului. Moartea coborî spre centru mergînd pe jos, intră într-o agenție de voiaj, ceru voie să consulte o hartă a orașului, localiză rapid teatrul, de acolo degetul său arătător călători pe hîrtie spre cartierul unde locuia violoncelistul. Zona era un pic cam departe, dar existau hoteluri în împrejurimi. Funcționarul îi sugeră unul dintre ele, fără lux, dar confortabil. El însuși se oferi să facă rezervarea prin telefon și cînd moartea îl întrebă cît îi datora pentru munca sa el răspunse zîmbind, Treceți în contul meu. Așa e obiceiul, oamenii spun lucruri într-o doară, aruncă vorbe la întîmplare și nu le trece prin cap să stea să se gîndească la consecințe, Treceți în contul meu, spuse omul, imaginîndu-și probabil, cu incorigibila infatuare masculină, vreo întîlnire

plăcută într-un viitor apropiat. Se expusese riscului ca moartea să-i răspundă cu o privire rece, Aveți grijă, nu știți cu cine vorbiți, dar ea doar surîse vag, mulțumi și ieși fără să lase vreun număr de telefon sau vreo carte de vizită. În aer rămase un parfum difuz în care se amestecau trandafirul și crizantema, Într-adevăr, este ceea ce pare, jumătate trandafir și jumătate crizantemă, murmură funcționarul, în timp ce plia lent harta orașului. În stradă, moartea oprea un taxi și-i dădea șoferului adresa hotelului. Nu se simțea mulțumită de sine. O speriase pe amabila doamnă de la casa de bilete, se distrase pe socoteala ei și asta fusese un abuz de neiertat. Oamenilor le este deja destul de frică de moarte ca să mai aibă nevoie să le și apară în fața ochilor cu un zîmbet spunînd, Salut, sînt eu, versiunea curentă, familiară ca să spunem așa, a funestei maxime latine *memento, homo, qui pulvis es et in pulverem reverteris*, și imediat după aceea, ca și cum n-ar fi fost destul, fusese pe punctul de a arunca unei persoane simpatice care-i făcea un serviciu acea întrebare stupidă cu care clasele sociale numite superioare au aroganța neobrăzată de a-i provoca pe cei aflați mai jos, Dumneata știi cu cine vorbești. Nu, moartea nu era mulțumită de felul în care procedase. Avea certitudinea că în stadiul de schelet niciodată nu i-ar fi venit să se poarte astfel. Poate că a fost din

cauză că am luat figură umană, lucrurile astea trebuie că se iau, gîndi ea. Din întîmplare se uită pe fereastra taxiului și recunoscu strada pe care treceau, aici locuiește violoncelistul și acela este parterul unde stă el. Morții i se păru că simte o apăsare bruscă în plexul solar, o agitație subită a nervilor, fiorul vînătorului cînd zărește prada, poate, cînd o are în cătarea puștii, sau putea fi un fel de teamă obscură, ca și cum ar fi început să-i fie frică de ea însăși. Taxiul se opri, Acesta e hotelul, spuse șoferul. Moartea plăti cu restul pe care i-l dăduse casiera de la teatru, Păstrați restul, spuse ea, fără să observe că restul era superior sumei marcate de aparat. Avea o scuză, abia astăzi începuse să folosească serviciile acestui tip de transport în comun.

Cînd se apropie de recepție își aminti că funcționarul de la agenția de voiaj nu o întrebase cum o cheamă, se limitase să anunțe hotelul, Vă voi trimite o clientă, da, o clientă, chiar acum, și iat-o acolo, această clientă care n-ar putea să spună că se numește moarte, cu literă mică, vă rog, care nu știa ce nume să dea, ah, geanta, geanta pe care o are pe umăr, geanta de unde ieșiseră ochelarii negri și banii, geanta din care va trebui să iasă un document de identitate, Bună seara, cu ce vă pot fi de folos, întrebă recepționerul, Au telefonat de la o agenție de voiaj acum un sfert de oră ca

să facă o rezervare pentru mine, Da, doamnă, eu am răspuns, Ei bine, iată-mă, Fiți amabilă și completați această fișă, vă rog. Acum moartea știe numele pe care îl are, i l-a spus documentul de identitate deschis pe biroul recepției, mulțumită ochelarilor negri va putea copia discret datele fără ca recepționerul să-și dea seama, un nume, o dată a nașterii, locul nașterii, o stare civilă, o profesie, Poftiți, spuse ea, Cîte zile veți rămîne în hotelul nostru, Intenționez să plec lunea viitoare, Permiteți-mi să fac o copie a cărții dumneavoastră de credit, N-am adus-o cu mine, dar pot să plătesc pe loc, în avans, dacă doriți, Ah, nu, nu este necesar, spuse recepționerul. Luă documentul de identitate ca să verifice datele trecute în fișă și, cu o expresie de uluire pe chip, ridică privirea. Fotografia de pe document arăta o femeie mai bătrînă. Moartea își scoase ochelarii negri și zîmbi. Perplex, recepționerul se uită din nou la document, fotografia și femeia care se afla în fața lui erau acum ca două picături de apă, identice. Aveți bagaje, întrebă el în timp ce-și trecea mîna peste fruntea umedă, Nu, am venit în oraș ca să fac cumpărături, răspunse moartea.

Rămase în cameră toată ziua, luă prînzul și cina în hotel. Se uită la televizor pînă tîrziu. Apoi se băgă în pat și stinse lumina. Nu dormi. Moartea nu doarme niciodată.

Cu rochia ei nouă cumpărată ieri într-un magazin din centru, moartea asistă la concert. E așezată, singură, în loja de categoria întîi și, așa cum făcuse în timpul repetiției, îl privește pe violoncelist. Înainte să se fi micșorat lumina în sală, în timp ce orchestra aștepta intrarea dirijorului, el o observă pe acea femeie. N-a fost singurul dintre muzicieni care i-a observat prezența. În primul rînd pentru că ea ocupa singură loja, ceea ce, deși nu se întîmplă rar, nici nu e frecvent. În al doilea rînd pentru că e frumoasă, poate nu cea mai frumoasă din asistența feminină, dar frumoasă într-un fel imposibil de definit, aparte, inexplicabil prin cuvinte, ca un vers al cărui ultim sens, dacă așa ceva există într-un vers, scapă încontinuu traducătorului. Și, în sfîrșit, pentru că figura ei izolată, acolo în lojă, înconjurată pe toate părțile de gol și absență, de parcă locuia într-un neant, părea expresia singurătății celei mai absolute. Moartea, care zîmbise atît de mult și atît de periculos de cînd ieșise din subterana sa înghețată, acum nu zîmbește. Din rîndurile

publicului, bărbații o observaseră cu o curiozitate șovăielnică, femeile cu neliniște circumspectă, dar ea, ca o acvilă coborînd rapid asupra mielului, nu are ochi decît pentru violoncelist. Cu o diferență totuși. În privirea cesteilalte acvile care și-a prins întotdeauna victimele e ceva ca un văl subțire de milă, acvilele, o știm bine, sînt obligate să ucidă, așa le impune firea lor, dar aceasta pe care o avem aici, în acest moment, poate că ar prefera, în fața mielului lipsit de apărare, să-și desfacă dintr-odată aripile puternice și să zboare din nou spre înălțimi, spre aerul rece al eterului, spre turmele inaccesibile de nori. Orchestra tăcu. Violoncelistul începu să cînte soloul său ca și cum doar pentru asta s-ar fi născut. Nu știe că acea femeie din lojă are în gentuța sa recent inaugurată o scrisoare de culoare violetă al cărei destinatar este el, nu știe, n-ar avea cum să știe, și cu toate acestea cîntă ca și cum și-ar lua rămas-bun de la lume, spunînd, în sfîrșit, tot ceea ce nu spusese pînă acum, visele retezate, dorințele frustrate, viața, în fine. Ceilalți muzicieni îl privesc cu uimire, dirijorul cu surprindere și respect, publicul se minunează, freamătă, vălul de milă care încețoșa privirea ascuțită a acvilei este acum o lacrimă. Soloul s-a terminat, orchestra, ca o mare imensă și domoală, avansă și acoperi suav cîntul violoncelului, îl absorbi, îl amplifică, de parcă ar fi vrut să-l conducă spre un

loc unde muzica s-ar sublima în tăcere, umbra unei vibrații care ar străbate pielea ca o ultimă și imperceptibilă rezonanță a unui timpan atins ușor de aripa unui fluture. Zborul mătăsos și malefic al fluturelui acherontia atropos trecu rapid prin memoria morții, dar ea îl îndepărtă cu un gest al mîinii care semăna atît cu cel care făcea să dispară scrisorile de pe masa din încăperea subterană, cît și cu un semn de mulțumire pentru violoncelist, care acum își întorcea capul în direcția ei, deschizînd drum privirii prin obscuritatea caldă a sălii. Moartea repetă gestul și a fost ca și cum degetele ei fine s-ar fi dus să se așeze pe mîna care mișca arcușul. Deși inima făcuse tot ce putea pentru ca acest lucru să se întîmple, violoncelistul nu greși nota. Acele degete nu aveau să-l atingă din nou, moartea înțelesese că nu trebuie să distragi niciodată un artist adîncit în arta sa. Cînd concertul se termină și publicul izbucni în aclamații, cînd luminile se aprinseră și dirijorul ceru orchestrei să se ridice, făcîndu-i apoi semn violoncelistului să se ridice, el singur, ca să-și primească aplauzele cuvenite, cele care-i reveneau pe merit, moartea, în picioare în lojă, zîmbind în sfîrșit, își încrucișă brațele pe piept, în tăcere, și privi, nimic mai mult, ceilalți să aplaude, ceilalți să strige, ceilalți să-l recheme de zece ori pe maestru, ea privea doar. Apoi, lent, ca și cum nu s-ar fi

îndurat să plece, publicul începu să iasă, în timp ce orchestra se retrăgea. Cînd violoncelistul se întoarse spre lojă, ea, femeia, nu mai era acolo. Așa e viața, murmură el.

Se înșela, viața nu e întotdeauna așa, femeia din lojă îl va aștepta la intrarea artiștilor. Cîțiva dintre artiștii care ies o privesc cu dorință, dar percep, fără să știe cum, că e protejată de o împrejmuire invizibilă, de un circuit de înaltă tensiune în care ar arde ca niște minusculi fluturi nocturni. Atunci, apăru violoncelistul. Văzînd-o, se opri brusc, schiță chiar o mișcare de recul, ca și cum, văzută de aproape, femeia ar fi fost altceva decît femeie, ceva din altă sferă, din altă lume, de pe fața nevăzută a lunii. Cu capul plecat, încercă să se alăture colegilor care ieșeau, să fugă, dar cutia violoncelului, agățată de unul dintre umerii săi, îi îngreună manevra de eschivare. Femeia era în fața lui, îi spunea, Nu fugiți de mine, am venit doar să vă mulțumesc pentru emoția și plăcerea de a vă fi ascultat, Mulțumesc foarte mult, dar eu sînt doar un muzician de orchestră, nu un concertist cu faimă, din aceia pe care admiratorii îi așteaptă o oră numai ca să-i atingă sau să le ceară un autograf, Dacă asta e problema, pot să vă cer și eu unul, n-am adus albumul de autografe, dar am aici un plic care ar fi perfect pentru asta, Nu m-ați înțeles, ceea ce am vrut să spun

este că, deși mă simt onorat de atenția dumneavoastră, nu simt că aș merita-o, Publicul nu pare să fi fost de aceeași părere, Sînt zile și zile, Exact, sînt zile și zile, și, printr-o coincidență, aceasta e ziua în care eu vă apar în cale, N-aș vrea să vedeți în mine o persoană ingrată, prost-crescută, dar cel mai probabil este că mîine vă vor fi trecut rămășițele emoției de astăzi și, așa cum mi-ați apărut în cale, veți dispărea, Nu mă cunoașteți, sînt foarte fermă în ceea ce-mi propun, Și ce vă propuneți, Un singur lucru, să vă cunosc pe dumneavoastră, M-ați cunoscut, acum putem să ne spunem adio, Vă e frică de mine, întrebă moartea, Mă neliniștiți, nimic mai mult, Și e puțin lucru să vă simțiți neliniștit în prezența mea, A te simți neliniștit nu înseamnă neapărat a-ți fi frică, poate fi doar o alertă a prudenței, Prudența servește doar pentru a amîna inevitabilul, mai devreme sau mai tîrziu sfîrșește prin a se preda, Sper să nu fie cazul meu, Iar eu sînt sigură că va fi. Muzicianul își trecu cutia violoncelului de pe un umăr pe altul, Sînteți obosit, întrebă femeia, Un violoncel nu cîntărește mult, mai rău e cu cutia, mai ales asta, care e din cele vechi, Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră, Nu văd cum, e aproape miezul nopții, toată lumea a plecat, Mai sînt cîteva persoane acolo, Acelea îl așteaptă pe dirijor, Am putea sta de vorbă într-un

bar, Mă vedeți intrînd cu violoncelul pe umăr într-un loc înțesat de lume, zîmbi muzicianul, imaginați-vă că toți colegii mei ar merge în grup acolo și ar lua cu ei instrumentele, Am putea să dăm un alt concert, Am putea, întrebă muzicianul, intrigat de plural, Da, a fost o vreme în care am cîntat la vioară, există chiar portrete ale mele în care apar așa, S-ar părea că v-ați hotărît să mă surprindeți cu fiecare cuvînt pe care-l spuneți, Depinde de dumneavoastră să aflați pînă la ce punct aș putea să vă mai surprind, Nu e posibil să fiți mai explicită, Vă înșelați, nu mă refeream la ceea ce v-ați gîndit, Și la ce m-am gîndit eu, dacă se poate ști, La un pat, și la mine în acel pat, Scuzați-mă, Vina a fost a mea, dacă aș fi bărbat și aș auzi cuvintele pe care vi le-am spus eu dumneavoastră, cu siguranță aș gîndi același lucru, ambiguitatea se plătește, Mulțumesc pentru franchețe. Femeia făcu cîțiva pași și spuse, Hai să mergem, Unde, întrebă violoncelistul, Eu, la hotelul unde sînt cazată, dumneavoastră, presupun că acasă, N-o să vă mai văd, V-a trecut neliniștea, N-am fost niciodată neliniștit, Nu mințiți, De acord, am fost, dar acum nu mai sînt. Pe chipul morții apăru un fel de zîmbet în care nu era nici umbra unei bucurii, Exact cînd ar trebui să aveți mai multe motive să fiți, Risc, de aceea repet întrebarea, Care a fost, Dacă n-o să vă mai văd, Voi

veni la concertul de sîmbătă, voi fi în aceeași lojă, Programul e diferit, nu am nici un solo, Știam, După cît se vede, v-ați gîndit la toate, Da, Și finalul care va fi, Abia sîntem la început. Se apropia un taxi liber. Femeia îi făcu semn să oprească și se întoarse spre violoncelist, Vă duc acasă, Nu, vă duc eu la hotel și apoi mă duc acasă, Va fi cum spun eu, ori va trebui să luați alt taxi, Sînteți obișnuită s-o țineți pe a dumneavoastră, Da, întotdeauna, Trebuie să fi dat greș vreodată, dumnezeu e dumnezeu și aproape n-a făcut altceva decît să dea greș, Chiar acum aș putea să vă demonstrez că nu dau greș, Sînt gata pentru demonstrație, Nu fiți prost, spuse brusc moartea, și era în glasul ei o amenințare ocultă, tenebroasă, teribilă. Violoncelul a fost pus în portbagajul mașinii. Tot drumul cei doi pasageri nu rostiră un cuvînt. Cînd taxiul se opri la prima destinație, violoncelistul spuse înainte de a coborî, Nu reușesc să înțeleg ce se întîmplă între noi, cred că cel mai bine e să nu ne mai vedem, Nimeni nu va putea împiedica acest lucru, Nici măcar dumneavoastră, care o țineți întotdeauna pe a dumneavoastră, întrebă muzicianul forțîndu-se să fie ironic, Nici măcar eu, răspunse femeia, Asta înseamnă că veți da greș, Asta înseamnă că nu voi da greș. Șoferul coborîse ca să deschidă portbagajul mașinii și aștepta să fie luată cutia. Bărbatul și femeia nu-și

luară rămas-bun, nu spuseră pe sîmbătă, nu se atinseră, era ca o ruptură sentimentală, din cele dramatice, din cele brutale, ca și cum ar fi făcut un jurămînt de sînge să nu se mai revadă niciodată. Cu violoncelul agățat de umăr, muzicianul se îndepărtă și intră în clădire. Nu se întoarse înapoi, nici măcar cînd, ajuns în prag, se opri pentru o clipă. Femeia se uita la el și-și strîngea cu putere geanta. Taxiul plecă.

Violoncelistul intră în casă murmurînd iritat, E nebună, nebună, nebună, singura dată cînd mă așteaptă cineva la ieșire ca să spună că am cîntat bine, se nimerește să fie o scrîntită, și eu, ca un prost, o întreb dacă n-o s-o mai văd, mă bag în belea cu mîna mea, sînt defecte care mai au și ele ceva respectabil, cel puțin demn de luat în seamă, dar îngîmfarea e ridicolă, infatuarea e ridicolă, iar eu am fost ridicol. Mîngîie distrat cîinele care alergase să-l primească la ușă și intră în camera pianului. Deschise cutia capitonată, scoase cu toată grija instrumentul pe care mai trebuia să-l și acordeze înainte de a se culca, întrucît călătoriile cu taxiul, chiar scurte, nu-i făceau deloc bine la sănătate. Se duse în bucătărie să pună un pic de mîncare cîinelui, pregăti un sendviș pentru el, pe care-l însoți cu un pahar de vin. Iritarea îi trecuse în cea mai mare parte, dar sentimentul care îi lua locul încet-încet nu era mai liniștitor. Își amintea

fraze pe care le spusese femeia, aluzia la ambiguitățile care întotdeauna se plătesc și descoperea că toate vorbele pe care le rostise ea, deși pertinente în context, păreau să conțină un alt sens, ceva ce nu se lăsa prins, ceva care inducea supliciul lui tantal, ca apa care s-a retras cînd voiam s-o bem, ca ramura care s-a îndepărtat cînd era să culegem fructul. Nu zic că e nebună, gîndi el, dar că e o femeie stranie, în legătură cu asta nu încape îndoială. Termină de mîncat și se întoarse în sala de muzică, sau camera pianului, cele două moduri în care am desemnat-o pînă acum, cînd ar fi fost mult mai logic s-o numim camera violoncelului, de vreme ce cu acest instrument, de fapt, muzicianul își cîștigă pîinea, în orice caz trebuie să recunoaștem că n-ar suna bine, ar fi ca și cum locul ar fi retrogradat, ca și cum ar pierde o parte din demnitatea sa, ajunge să se urmărească scara descendentă pentru a înțelege raționamentul nostru, sala de muzică, camera pianului, camera violoncelului, pînă aici încă ar mai fi acceptabil, dar să ne imaginăm unde ne-am opri dacă am începe să spunem camera clarinetului, camera fluierului, camera tobei, camera trianglului. Cuvintele au și ele ierarhia lor, protocolul lor, titlurile lor de noblețe, stigmatele lor de plebeu. Cîinele veni cu stîpînul și i se culcă alături după ce făcu cele trei ture în jurul lui însuși care constituiau

singura amintire ce-i mai rămăsese din vremea cînd fusese lup. Muzicianul acorda violoncelul după la-ul diapazonului, restabilea cu duioșie armoniile instrumentului după tratamentul brutal la care îl supuseseră trepidațiile taxiului pe pietrele caldarîmului. Pentru cîteva momente reușise s-o uite pe femeia din lojă, nu chiar pe ea, ci conversația tulburătoare pe care o întreținuseră la intrarea artiștilor, cu toate că schimbul violent de cuvinte din taxi continua să se audă în fundal, ca un răpăit de tobe înfundat. Pe femeia din lojă nu o uita, pe femeia din lojă nu voia s-o uite. O vedea în picioare, cu mîinile încrucișate pe piept, simțea că îl atingea privirea ei intensă, dură ca diamantul și strălucind ca acesta în momentul în care a zîmbit. Se gîndi că sîmbătă o va vedea din nou, da, o va vedea, dar ea nu se va mai ridica în picioare, nici nu-și va mai încrucișa brațele pe piept, nici nu-l va mai privi de departe, acel moment magic fusese consumat, dispersat de momentul următor, cînd s-a întors ca s-o vadă pentru ultima oară, așa credea, și ea nu mai era acolo.

Diapazonul se întorsese la tăcere, violoncelul își recîștigase acordajul și telefonul sună. Muzicianul tresări, se uită la ceas, aproape unu și jumătate. Cine naiba o fi la ora asta, se gîndi el. Ridică receptorul și timp de cîteva secunde rămase

în așteptare. Era absurd, bineînțeles, el era cel care trebuia să vorbească, să-și spună numele sau numărul de telefon, probabil i s-ar răspunde de cealaltă parte, Greșeală, scuzați, dar vocea care vorbi preferă să întrebe, Cîinele e cel care răspunde la telefon, dacă e el, îl rog măcar să latre. Violoncelistul răspunse, Da, sînt cîinele, dar nu mai latru de mult timp, m-am lăsat și de obiceiul de a mușca, doar pe mine însumi cînd viața îmi repugnă, Nu vă supărați, vă telefonez ca să mă iertați, discuția noastră a luat-o de la început pe un drum periculos și rezultatul, s-a văzut, e un dezastru, Cineva a deviat-o într-acolo, dar n-am fost eu acela, Vina a fost în întregime a mea, în general sînt o persoană echilibrată, calmă, Nu mi-ați părut nici una, nici alta, Poate că sufăr de dublă personalitate, Atunci trebuie să fim la fel, eu însumi sînt cîine și om, Ironiile nu sună bine în gura dumneavoastră, presupun că urechea dumneavoastră muzicală v-a spus-o deja, Disonanțele fac și ele parte din muzică, doamnă dragă, Nu-mi spuneți doamnă dragă, Nu am alt mod de a vă trata, nu știu cum vă numiți, ce faceți, ce sînteți, Veți ști la timpul cuvenit, graba e un sfetnic rău, abia ne-am cunoscut, Sînteți mai avansată decît mine, aveți numărul meu de telefon, Pentru asta sînt bune serviciile de informații, recepția hotelului s-a ocupat de căutarea lui, Păcat că acest

aparat e vechi, De ce, Dacă ar fi fost din cele moderne, acum aș ști de unde vorbiți, Vorbesc din camera de hotel, Mare noutate, În ce privește vechimea telefonului dumneavoastră, trebuie să vă spun că mă așteptam să fie așa, că nu mă surprinde deloc, De ce, Pentru că la dumneavoastră totul pare vechi, e ca și cum în loc de cincizeci de ani ați avea cinci sute, De unde știți că am cincizeci de ani, Sînt foarte bună la socotit vîrstele, nu greșesc niciodată, Mi se pare că prea vă dați aere că nu greșiți niciodată, Aveți dreptate, azi, de exemplu, am greșit de două ori, pot să jur că nu mi s-a mai întîmplat niciodată, Nu înțeleg, Am să vă înmînez o scrisoare și nu v-am înmînat-o, aș fi putut s-o fac la ieșirea din teatru sau în taxi, Ce scrisoare, Să spunem că am scris-o după ce am asistat la repetiția concertului dumneavoastră, Erați acolo, Eram, Nu v-am văzut, E firesc, nu mă puteați vedea, În orice caz, nu e concertul meu, Întotdeauna modest, Și, să spunem, nu e același lucru cu a fi adevărat, Uneori, da, Dar în acest caz, nu, Felicitări, pe lîngă modest, sînteți și perspicace, Ce scrisoare e aceea, Veți ști totul la timpul cuvenit, De ce nu mi-ați înmînat-o dacă ați avut prilejul s-o faceți, Două prilejuri, Insist, de ce nu mi-ați dat-o, Asta sper să aflu, poate v-o înmînez sîmbătă, după concert, luni voi fi plecat din oraș, Nu trăiți aici, De trăit aici, ceea

ce se numește a trăi, nu trăiesc, Nu înțeleg nimic, să vorbesc cu dumneavoastră e ca și cum aș fi într-un labirint fără uși, Iată o excelentă definiție a vieții, Dumneavoastră nu sînteți viața, Sînt mult mai puțin complicată decît ea, Cineva a scris că fiecare dintre noi este deocamdată viața, Da, deocamdată, numai deocamdată, Ce n-aș da ca toată această confuzie să se lămurească poimîine, scrisoarea, motivul pentru care nu mi-ați dat-o, totul, sînt obosit de mistere, Ceea ce numiți mistere este de multe ori o protecție, unii au armuri, alții au mistere, Protecție sau nu, vreau să văd scrisoarea aceea, Dacă eu nu dau greș a treia oară, o s-o vedeți, Și de ce ați da greș a treia oară, Dacă se va întîmpla așa ceva va fi numai din același motiv pentru care am dat greș și prima și a doua oară, Nu vă jucați cu mine, parcă ne jucăm de-a șoarecele și pisica, Jocul acela în care pisica sfîrșește întotdeauna prin a prinde șoarecele, Cu excepția cazului în care șoarecele reușește să pună un clopoțel la gîtul pisicii, Răspunsul e bun, dar nu e mai mult decît un vis naiv, decît o fantezie de desene animate, chiar dacă pisica ar dormi, zgomotul ar trezi-o, și atunci adio șoarece, Eu sînt acel șoarece căruia îi spuneți adio, Dacă sîntem prinși în joc, unul din noi doi va trebui neapărat să fie, și eu nu vă văd pe dumneavoastră cu înfățișarea, nici cu șiretenia necesară pentru rolul de

pisică, Prin urmare sînt condamnat să fiu șoarece toată viața, Atît cît va dura, da, un șoarece violoncelist, Alt desen animat, Încă n-ați observat că ființele umane sînt desene animate, Și dumneavoastră, presupun, Ați avut ocazia să vedeți ce par, O femeie frumoasă, Mulțumesc, Nu știu dacă v-ați dat seama că această conversație la telefon seamănă mult cu un flirt, Dacă telefonista hotelului se distrează ascultînd conversațiile oaspeților, trebuie să fi ajuns și ea la aceeași concluzie, Chiar dacă ar fi așa, nu avem motive să ne temem de consecințe grave, femeia din lojă, al cărei nume continui să nu-l știu, o să plece luni, Ca să nu se mai întoarcă niciodată, Sînteți sigură, Cu greu se vor repeta motivele care m-au făcut să vin de această dată, Cu greu nu înseamnă că va fi imposibil, Voi lua măsurile necesare ca să nu fie nevoie să repet călătoria, Cu toate acestea, a meritat, Cu toate acestea, ce, Scuzați-mă, n-am fost delicat, voiam să spun că, Nu vă obosiți să fiți amabil cu mine, nu sînt obișnuită, în afară de asta e ușor de ghicit ce urma să spuneți, însă, dacă considerați că trebuie să-mi dați o explicație mai completă, poate vom putea continua conversația sîmbătă, N-o să vă văd pînă atunci, Nu. Legătura se întrerupse. Violoncelistul se uită la receptorul pe care-l avea încă în mîna umedă de emoție, Trebuie să fi

visat, murmură, asta nu e o aventură care să mi se întîmple mie. Puse receptorul în furcă și întrebă, acum cu glas tare, pianul, violoncelul, biblioteca, Ce vrea femeia asta de la mine, cine e, de ce apare în viața mea. Trezit de zgomot, cîinele ridicase capul. În ochii lui era un răspuns, dar violoncelistul nu-i dădu atenție, străbătea încăperea dintr-o parte în alta, cu nervii mai agitați ca înainte, iar răspunsul era așa, Acum că pomenești de asta, am o vagă amintire că am dormit în poala unei femei, poate că a fost ea, Ce poală, ce femeie, ar fi întrebat violoncelistul, Tu dormeai, Unde, Aici, în patul tău, Și ea, unde era, Pe aici, Bună glumă, domnule cîine, de cît timp nu intră o femeie în casa asta, în camera asta, hai, spune-mi, Așa cum trebuie să știi, perceperea timpului de către specia canine lor nu e la fel cu cea a oamenilor, dar într-adevăr, cred că a trecut mult timp de la ultima doamnă pe care ai primit-o în patul tău, spun asta fără ironie, bineînțeles, Prin urmare ai visat, E cel mai probabil, cîinii sînt niște visători incorigibili, ajungem să visăm cu ochii deschiși, e suficient să vedem ceva în întuneric ca să ne imaginăm imediat că e o poală de femeie și să sărim în ea, Treburi de cîini, ar spune violoncelistul, Chiar dacă nu-i adevărat, ar răspunde cîinele, nu ne plîngem. În camera sa

din hotel, moartea, dezbrăcată, stă nemișcată în fața oglinzii. Nu știe cine este.

Pe tot parcursul zilei următoare femeia nu telefonă. Violoncelistul nu ieși din casă, în așteptare. Noaptea trecu, și nici un cuvînt. Violoncelistul dormi și mai prost decît în noaptea anterioară. În dimineața zilei de sîmbată, înainte de a pleca la repetiție, îi intră în cap ideea năstrușnică de a se duce să întrebe prin hotelurile din împrejurimi dacă era cazată acolo o femeie cu așa figură, așa culoare a părului, așa culoare a ochilor, așa formă a gurii, așa zîmbet, așa mișcare a mîinilor, dar renunță la planul nesăbuit, era evident că ar fi fost expediat imediat cu un aer de suspiciune greu de ascuns și un sec, Nu sîntem autorizați să vă dăm informația pe care o cereți. Repetiția n-a decurs nici bine, nici rău, se limită să cînte ceea ce era scris pe hîrtie, fără a-și propune mai mult decît să nu greșească prea multe note. Cînd termină, alergă din nou acasă. Pe drum se gîndea că dacă ea ar fi telefonat în timpul absenței sale n-avea nici măcar un mizerabil de robot ca să-i lase un mesaj, Nu sînt un om de acum cinci sute de ani, sînt un troglodit din epoca de piatră, toată lumea folosește roboți telefonici, mai puțin eu, bombăni el. Dacă avea nevoie de o dovadă că ea nu telefonase, i-au dat-o orele următoare. În principiu, cine a telefonat și nu i s-a răspuns va telefona

din nou, dar blestematul de aparat rămase tăcut toată după-amiaza, nepăsător la privirile tot mai lipsite de speranță pe care i le arunca violoncelistul. Asta e, totul arată că ea nu va suna, poate dintr-un motiv sau altul nu-i fusese posibil, dar va veni la concert, se vor întoarce amîndoi în același taxi, așa cum s-a întîmplat după celălalt concert, și, cînd vor ajunge aici, el o va invita să intre, și atunci vor putea sta de vorbă în liniște, ea îi va da în sfîrșit scrisoarea pe care o așteaptă cu nerăbdare și apoi se vor distra amîndoi pe seama elogiilor exagerate pe care ea, împinsă de entuziasmul artistic, le scrisese după repetiția la care el nu o văzuse, iar el va spune că nu e nici un rostropovici, iar ea va spune că nu se știe ce îi rezervă viitorul, iar cînd nu vor mai avea nimic de spus ori cînd cuvintele vor începe s-o ia într-o direcție și gîndurile în alta, atunci se va vedea dacă se poate întîmpla ceva de care să merite să ne amintim cînd vom fi bătrîni. În această stare de spirit plecă violoncelistul de acasă, această stare de spirit îl duse la teatru, cu această stare de spirit intră în scenă și se așeză la locul său. Loja era goală. A întîrziat, își spuse, trebuie să fie pe punctul de a sosi, încă mai intră lume în sală. Așa era, cerînd scuze pentru deranjul de a-i face să se ridice pe cei care se așezaseră deja, întîrziații își ocupau locurile lor, dar femeia nu apăru.

Poate în pauză. Nimic. Loja rămase goală pînă la sfîrșitul spectacolului. Cu toate acestea, încă mai exista o speranță rezonabilă, aceea ca, fiindu-i imposibil să vină la spectacol din motive pe care avea să le explice numaidecît, să-l aștepte afară, la intrarea artiștilor. Nu îl aștepta. Și cum speranțele au această soartă, să se nască unele din altele, de aceea, în ciuda atîtor decepții, încă mai există speranțe în lume, ar fi posibil ca ea să-l aștepte cu un surîs pe buze și cu scrisoarea în mînă la intrarea în clădirea în care locuia, Iat-o, promisiunea e datorie. Nici acolo nu era. Violoncelistul intră în casă ca un robot, din aceia vechi, din prima generație, din aceia care trebuiau să ceară voie unui picior ca să-l poată mișca pe celălalt. Împinse cîinele care venise să-l salute, lăsă violoncelul unde se nimeri și se întinse pe pat. Învață, gîndea el, învață o dată pentru totdeauna, prostuțule, te-ai purtat ca un imbecil desăvîrșit, ai dat înțelesurile pe care le doreai unor cuvinte care la urma urmelor aveau alte sensuri, și nici chiar pe acestea nu le cunoști, nici nu le vei cunoaște, ai crezut în surîsuri care nu erau decît simple și deliberate contracții musculare, ai uitat că duci pe umeri cinci sute de ani, deși ți-au amintit-o în mod caritabil, și acum iată-te aici, ca o cîrpă, culcat pe patul unde sperai s-o primești, în timp ce ea rîde de figura tristă pe care ai

făcut-o și de prostia ta incurabilă. Cîinele, care uitase deja ofensa de a fi fost respins, veni să-l consoleze. Își puse labele din față pe saltea, își tîrî corpul pînă ajunse la înălțimea mîinii stîngi a stăpînului, abandonată acolo ca un obiect inutil, care nu servea la nimic, și, suav, își culcă capul pe ea. Putea s-o fi lins iar și iar, așa cum obișnuiesc să facă cîinii obișnuiți, dar natura, de data asta binevoitoare, rezervase pentru el o sensibilitate atît de specială încît îi permitea chiar să inventeze gesturi diferite pentru a exprima mereu aceleași și unice emoții. Violoncelistul se întoarse spre cîine, își mișcă și își îndoi trupul pînă ce propriul său cap ajunse la o palmă de capul animalului, și rămaseră așa, privindu-se, spunînd, fără să fie nevoie de cuvinte, Dacă mă gîndesc bine, habar n-am cine ești, dar asta nu contează, ceea ce este important e că ne placem unul pe altul. Amărăciunea violoncelistului se diminuă încetul cu încetul, de fapt lumea e mai mult decît saturată de episoade ca acesta, el a așteptat și ea n-a venit, ea a așteptat și el n-a venit, în fond, și între noi fie vorba, sceptici și neîncrezători cum sîntem, mai bine asta decît să-ți rupi un picior. Era ușor de spus, dar mult mai bine era să n-o fi spus, căci vorbele au de multe ori efecte contrare celor scontate, astfel încît nu rareori acești bărbați sau acele femei jură și înjură, O detest, Îl

destest, și imediat izbucnesc în lacrimi după ce au rostit cuvintele. Violoncelistul se așează pe pat, îmbrățișă cîinele, care-i pusese labele pe genunchi într-un ultim gest de solidaritate, și spuse, de parcă se dojenea pe sine însuși, Un pic de demnitate, te rog, ajunge cu lamentările. Apoi, către cîine, Ți-e foame, bineînțeles, Dînd din coadă, cîinele răspunse că da, sigur, îi era foame, nu mîncase de cîteva ore bune, și amîndoi se duseră în bucătărie. Violoncelistul nu mîncă, n-avea chef. În afară de asta, nodul pe care-l avea în gît nu l-ar fi lăsat să înghită. După o jumătate de oră era în pat, luase o pastilă ca să-l ajute să adoarmă, dar nu i-a fost de mare folos. Se trezea și adormea, se trezea și adormea, mereu cu ideea că trebuia să alerge după somn ca să-l prindă și să împiedice insomnia să vină să ocupe cealaltă jumătate a patului. Nu a visat-o pe femeia din lojă, dar a fost un moment în care s-a trezit și a văzut-o în picioare, în mijlocul sălii de muzică, cu mîinile încrucișate pe piept.

A doua zi era duminică și duminica e zi de scos cîinele la plimbare. Iubirea cu iubire se răsplătește, părea să-i spună animalul, deja cu lesa în gură și gata de plimbare. Cînd, ajuns în parc, violoncelistul se îndrepta spre banca unde obișnuia să se așeze, văzu, de la distanță, că o femeie se afla deja acolo. Băncile din grădină sînt libere,

publice și în general gratuite, nu putem spune cuiva care a ajuns înaintea noastră, Banca asta e a mea, fiți bun și căutați-vă alta. Niciodată n-ar face așa ceva un bărbat educat ca violoncelistul, și cu atît mai puțin dacă i s-ar părea că recunoaşte în persoana respectivă pe faimoasa femeie din loja de categoria întîi, femeia care lipsise de la întîlnire, femeia pe care o văzuse în mijlocul sălii de muzică cu mîinile încrucișate pe piept. Așa cum se știe, la cincizeci de ani nu ne mai putem încrede în ochi, începem să clipim, să-i închidem pe jumătate, ca și cum am vrea să-i imităm pe eroii din *far west* sau pe navigatorii de odinioară, călare pe cal sau la prora caravelei, cu mîna streașină la ochi, scrutînd orizonturile îndepărtate. Femeia e îmbrăcată într-un stil diferit, cu pantaloni și jachetă de piele, e cu siguranță altă persoană, asta îi spune violoncelistul inimii, dar aceasta, care are ochi mai buni, îți spune să deschizi ochii, că e ea, și acum ia aminte cum te porți. Femeia își înălță capul şi violoncelistul nu mai avu îndoieli, ea era. Bună ziua, spuse el cînd se opri lîngă bancă, azi aș fi putut să mă aștept la orice, dar nu să vă întîlnesc aici, Bună ziua, am venit să-mi iau rămas-bun și să vă cer scuze pentru că n-am fost ieri la concert. Violoncelistul se așează, îi scoase lesa cîinelui și îi spuse, Du-te, și, fără s-o privească pe femeie, răspunse, N-am

pentru ce să vă scuz, asta se întîmplă adesea, oamenii cumpără bilete și apoi, dintr-un motiv sau altul, nu se pot duce, e firesc, Și despre despărțirea noastră, nu aveți nici o părere, întrebă femeia, E o mare delicatețe din partea dumneavoastră să considerați că ar trebui să veniți să vă luați rămas-bun de la un necunoscut, cu toate că eu nu pot să-mi imaginez de unde ați știut că vin în acest parc în fiecare duminică, Sînt puține lucruri pe care eu să nu le știu despre dumneavoastră, Vă rog, să nu ne întoarcem la discuțiile absurde pe care le-am avut joi la ieșirea din teatru și apoi la telefon, nu știți nimic despre mine, nu ne-am văzut niciodată înainte, Amintiți-vă că eu am fost la repetiție, Și nu înțeleg cum ați reușit, dirijorul e foarte riguros cînd e vorba de prezența străinilor, și să nu-mi veniți acum cu povestea că îl cunoașteți și pe el, Nu atît ca pe dumneavoastră, dar dumneavoastră sînteți o excepție, Mai bine nu eram, De ce, Vreți să vă spun, chiar vreți să vă spun, întrebă violoncelistul cu o vehemență vecină cu disperarea, Vreau, Pentru că m-am îndrăgostit de o femeie despre care nu știu nimic, care se distrează pe socoteala mea, care mîine se va duce știu eu unde și pe care n-am s-o mai văd, Azi voi pleca, nu mîine, Încă una, Și nu e adevărat că m-am distrat pe socoteala dumneavoastră, Păi, dacă nu, atunci ați imitat-o foarte

bine, În ce privește faptul că v-ați îndrăgostit de mine, nu vă așteptați să vă răspund, există anumite vorbe care sînt interzise în gura mea, Încă un mister, Și nu va fi ultimul, După această despărțire vor rămîne toate rezolvate, Ar putea să înceapă altele, Vă rog, lăsați-mă, nu mă mai chinuiți, Scrisoarea, Nu-mi pasă de scrisoare, Chiar dacă v-ar păsa n-aș putea să v-o dau, am lăsat-o la hotel, spuse femeia zîmbind, Atunci rupeți-o, O să mă gîndesc ce trebuie să fac cu ea, Nu trebuie să vă gîndiți, rupeți-o și gata. Femeia se ridică în picioare. Plecați deja, întrebă violoncelistul. Nu se ridicase, stătea cu capul plecat, încă mai avea ceva de spus. Nu v-am atins niciodată, murmură el, N-am vrut eu să mă atingeți, Cum ați reușit, Pentru mine nu e greu, Nici măcar acum, Nici măcar acum, Cel puțin o strîngere de mînă, Am mîinile reci. Violoncelistul ridică capul. Femeia nu mai era acolo.

Bărbat și cîine au plecat devreme din parc, sendvișurile le-au cumpărat ca să mănînce acasă, nu și-au făcut siesta la soare. După-amiaza a fost lungă și tristă, muzicianul a luat o carte, a citit o jumătate de pagină și a aruncat-o deoparte. S-a așezat la pian ca să cînte puțin, dar mîinile nu l-au ascultat, erau amorțite, reci, ca moarte. Și, cînd s-a întors către violoncelul iubit, însuși instrumentul i s-a refuzat. A dormitat pe un scaun, voia

să se afunde într-un somn interminabil, să nu se mai trezească niciodată. Culcat pe podea, așteptînd un semn care nu mai venea, cîinele se uita la el. Poate că era abătut din cauza femeii care apăruse în parc, se gîndi el, pînă la urmă nu era adevărat acel proverb care spunea că dacă ochii nu văd, inima nu simte. Proverbele ne amăgesc în mod constant, conchise cîinele. Era ora unsprezece cînd sună soneria de la ușă. Vreun vecin cu probleme, se gîndi violoncelistul și se ridică să se ducă să deschidă. Bună seara, spuse femeia din lojă, călcînd pragul, Bună seara, răspunse muzicianul, forțîndu-se să domine spasmul care-i contracta glota, Nu mă poftiți să intru, Sigur că da, vă rog. Se dădu deoparte ca s-o lase să treacă, închise ușa, totul așa încet, lent, ca să nu-i explodeze inima. Cu picioarele tremurîndu-i o conduse în sala de muzică, cu mîna care-i tremura îi arătă scaunul. Am crezut că ați plecat deja, spuse el, După cum vedeți, m-am hotărît să rămîn, răspunse femeia, Dar veți pleca mîine, Așa mi-am propus, Presupun că ați venit ca să aduceți scrisoarea, că n-ați rupt-o, Da, o am aici, în această geantă, Dați-mi-o, atunci, Avem timp, vă amintesc că v-am spus cum graba e un sfetnic rău, Cum vreți, sînt la dispoziția dumneavoastră, O spuneți serios, E cel mai mare defect al meu, spun totul la modul serios, chiar cînd provoc rîsul, mai ales

cînd provoc rîsul, Dacă-i așa, îndrăznesc să vă cer o favoare, Care, Compensați-mă pentru absența de la concertul de ieri, Nu văd cum, Aveți aici un pian, Nici să nu vă gîndiți la asta, sînt un pianist mediocru, Sau violoncelul, Asta e altceva, da, aș putea să vă cînt una sau două piese dacă țineți neapărat, Pot să aleg, întrebă femeia, Da, dar numai ceva ce îmi este la îndemînă, în limitele posibilităților mele. Femeia luă caietul suitei numărul șase de bach și spuse, Asta, E foarte lungă, durează mai mult de o jumătate de oră, și e deja cam tîrziu, Vă repet că avem timp, Există un pasaj în preludiu la care am dificultăți, Nu contează, săriți peste el cînd ajungeți acolo, spuse femeia, sau nici nu va fi nevoie, o să vedeți că o să cîntați și mai bine decît rostropovici. Violoncelistul zîmbi, Puteți fi sigură. Deschise caietul pe pupitru, respiră adînc, puse mîna stîngă pe brațul violoncelului, mîna dreaptă conduse arcușul pînă aproape să atingă corzile, și începu. Știa el prea bine că nu era rostropovici, că nu era mai mult decît un solist de orchestră atunci cînd se nimerea s-o ceară programul, dar aici, în fața acestei femei, cu cîinele său culcat la picioare, la această oră din noapte, înconjurat de cărți, de caiete de muzică, de partituri, era însuși johann sebastian bach compunînd în cöthen ceea ce mai tîrziu avea să fie numit opus o mie doisprezece,

lucrări aproape tot atîtea cîte au fost cele ale creației. Pasajul dificil a fost depășit fără ca el să-și dea seama de performanța pe care o realizase, mîini fericite făceau violoncelul să murmure, să vorbească, să cînte, să scoată răgete, iată ce îi lipsise lui rostropovici, această sală de muzică, acest ceas, această femeie. Cînd termină, mîinile ei nu mai erau reci, ale lui ardeau, de aceea mîinile se dădură mîinilor și nu li se păru că își sînt străine. Era mult peste ora unu din noapte cînd violoncelistul întrebă, Vreți să chem un taxi ca să vă ducă la hotel, și femeia răspunse, Nu, voi rămîne cu tine, și-i oferi gura. Intrară în dormitor, se dezbrăcară și ceea ce era scris să se întîmple se întîmplă în sfîrșit, și din nou, și încă o dată. El adormi, ea nu. Atunci ea, moartea, se ridică, deschise geanta pe care o lăsase în sala de muzică și scoase scrisoarea de culoare violetă. Se uită în jur ca și cum ar fi căutat un loc unde ar fi putut s-o lase, pe pian, pusă între corzile violoncelului sau chiar în dormitor, sub perna pe care se odihnea capul bărbatului. N-o făcu. Se duse în bucătărie, aprinse un chibrit, un biet chibrit, ea, care putea să distrugă hîrtia cu o privire, s-o reducă la un praf impalpabil, ea care putea să-i dea foc doar prin contactul cu degetele, și totuși era un simplu chibrit, un chibrit obișnuit, un chibrit de toate zilele, care făcea să ardă scrisoarea morții, cea pe

care numai moartea putea s-o distrugă. Nu rămase cenușă. Moartea se întoarse în pat, îl îmbrățișă pe bărbat și, fără să înțeleagă ce i se întîmpla, ea care nu dormea niciodată, simți că somnul făcea să-i cadă suav pleoapele. A doua zi nu a murit nimeni.

SERIA DE AUTOR

JOSÉ SARAMAGO

„Deşi, în realitate, faptul nu se include printre datele verificabile ale experienţei senzoriale umane, am fost obişnuiţi să credem, încă de copii, că dumnezeu şi moartea, aceste două entităţi supreme, se află pretutindeni în acelaşi timp, adică sînt omniprezente... În realitate, însă, este foarte posibil ca, atunci cînd ne gîndim la asta, şi poate încă şi mai mult cînd o exprimăm, luînd în considerare uşurinţa cu care obişnuiesc cuvintele să ne iasă din gură, să nu avem o conştiinţă clară a ceea ce ar putea însemna."

José Saramago

„***Intermitenţele morţii*** nu este numai o elegantă fabulă modernă, o satiră necruţătoare a mecanismelor politicii şi o profundă meditaţie filozofică, ci şi o emoţionantă poveste de dragoste. Iar poveştile de dragoste urmăresc, de regulă, să afle ce-i aduce pe îndrăgostiţi împreună şi, prin extensie, în ce constă umanitatea noastră. Răspunsul lor circular, tautologic este că dragostea ne face umani. Dar, deşi în romanul de faţă dragostea joacă şi ea un rol în metamorfoza morţii, aceasta din urmă descoperă că secretul muritorilor este cu totul altul. După cum ne sugerează Saramago la finalul minunatei sale cărţi, o moarte care doarme nu mai este moarte."

The Observer

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-1321-2

www.polirom.ro